

BUDAPEST

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYV

2017. szeptember

Dr. Schröder
Norbert
András

Digitally signed by Dr. Schröder
Norbert András
DN: c=HU, l=Budapest, o=Budapest
Főváros Főpolgármesteri Hivatal,
ou=Szervezési és Informatikai
Főosztály, cn=Dr. Schröder Norbert
András, title=főosztályvezető,
serialNumber=1.3.6.1.4.1.3555.1.1.0
47301000902954,
email=schrodeln@budapest.hu
Date: 2017.10.11 11:48:53 +02'00'

MEGBÍZÓ: BUDAPEST FŐVÁROS ÖNKORMÁNYZAT

SAKMAI IRÁNYÍTÓ: BUDAPEST FŐVÁROS FŐPOLGÁRMESTERI HIVATAL

VÁROSÉPÍTÉSI FŐOSZTÁLY

Mártonffy Miklós főépítész

Maczák Johanna osztályvezető

Deák Krisztina, Engedyné Juhász Veronika, Garay Márton csoportvezetők

Osztolykán Tekla

SZERZŐK

TELEPÜLÉSRENDEZÉS:

BFVT Kft. DUNA: ZSUFFA ÉS KALMÁR ÉPÍTÉS MŰTEREM

Szerzők:

Albrecht Ute

területrendező tervező – vezető településtervező,
okl. építészmérnök
TR 01-0517, TT/1É 01-0517

András István

területrendező tervező – vezető településtervező,
okl. építészmérnök
TR 01-0525, TT/1É 01-0525

Fonyódi Mariann PhD

urbanista építész,
okl. építészmérnök
É 01-3519

Losonczy Anna Kornélia

okl. építészmérnök

Zikkert Zoltán

okl. építészmérnök TT/É 01-6182

Közreműködött:

Balla Mariann

okl. építészmérnök

Horváth Ábel

okl. településmérnök

Pernyész-Ovádi Noémi

okl. építészmérnök

Pesti Judit

okl. településmérnök

Szilágyi Eszter

okl. településmérnök

Teremy Viktória

okl. településmérnök

Tóth Péter

okl. építészmérnök

Varga Dóra

okl. településmérnök

Kalmár László

építészmérnök
É/1 01-3597

Kronavetter Péter

okl. építészmérnök

Zsuffa Zsolt DLA

építészmérnök
É 01-3616

TERMÉSZETI KÖRNYEZET:

BFVT Kft.

Tatai Zsombor

okl. tájépítészmérnök
TK 13-1430

Niedetzky Andrea

okl. tájépítészmérnök
TK 01-5152

Szőke Balázs

okl. tájépítészmérnök

INFRASTRUKTÚRA:

BFVT Kft.

Pető Zoltán

okl. építőmérnök, közlekedéstervező
Tkö-2321

Orosz István

okl. villamosmérnök, mérnök-közgazdász
TE-T 05-1585, TH-T 05-1585

Szabó Krisztián

okl. építőmérnök

ÖRÖKSÉGVÉDELEM:

Máté Zsuzsanna

műemléki szakértő
Szakértői Eng. sz: 21-0073

TÉRINFORMATIKA:

BFVT Kft.

Pizág Csaba

építőmérnök, térinformatikai szakmérnök

FOTÓK:

András Márton László, Fonyódi Mariann PhD,
Engedyné Juhász Veronika, Heckenast Anna, Nagy
Ádám Zoltán, Niedetzky Andrea, Szőke Balázs,
Pogány Aurél, Varga Dóra, Vitális Patricia Fanny,
Zagyvai Sári, Zikkert Zoltán, címlap: Soós Bertalan

Budapest, 2017.

1.	KÖSZÖNTŐ	05
2.	BUDAPEST BEMUTATÁSA ÉS TELEPÜLÉSKARAKTERE	09
2.1.	A Duna és partjai	12
2.2.	Történelmi belváros	14
2.3.	Városias, vegyes területek	16
2.4.	Helyi történeti központ	18
2.5.	Kert- és kisvárosi területek	20
2.6.	Telepszerű lakóterületek	22
2.7.	Ipari, gazdasági területek	24
2.8.	Jelentős zöldfelületek	26
2.8.1.	Fővárosi önkormányzat által közvetlenül igazgatott Margitsziget	26
2.8.2.	Egyéb városi parkok	28
2.8.3.	Erdőterületek	28
2.8.4.	Mezőgazdasági területek	28
2.9.	Közlekedési területek	30
2.10.	Különleges, nagy zöldfelületű területek	32
2.11.	Átalakuló területek	34
3.	ÖRÖKSÉGÜNK	37
3.1.	Budapest épített öröksége	38
3.2.	Az épített örökség védelme	58
3.2.1.	Az épített örökség nemzetközi és országos védelme	58
3.2.2.	Az épített örökség fővárosi helyi védelme	62
3.3.	Területi védelemre javasolt területek	71
3.4.	Budapest természeti értékei és védelme	74
4.	A FŐVÁROS TELEPÜLÉSKÉPI SZEMPONTBÓL MEGHATÁROZÓ TERÜLETEI	79
4.1.	A Duna és közvetlen partjai	83
4.2.	Világörökségi terület	88

4.3.	Kis- és Nagykörút, belső sugárutak	96
4.4.	Világörökségi területen kívül eső történelmi belváros	102
4.5.	Történelmi belvároshoz csatlakozó, modern beépítés	111
4.6.	Jelentős, történeti telepszerű beépítés	116
4.7.	Kortárs építészeti értékkel rendelkező beépítés	120
4.8.	Meghatározó, újonnan beépülő vagy jelentősen átalakuló területek	123
4.8.1.	Kiemelt útvonalak és városi kaputérségek	123
4.8.2.	A Budapest 2030 városfejlesztési koncepció szerinti kiemelt fejlesztési célterületek	128
4.8.3.	Új Duna-hidak	137
4.9.	Jelentős zöldfelülettel rendelkező területek	138
4.9.1.	Városi parkok	138
4.9.2.	Különleges, értékes temetők	143
4.9.3.	Belváros felőli látványnak kitett lejtők	146
4.9.4.	Budai erdők	149
4.10.	Esti városkép	151
5.	A TELEPÜLÉSKÉP MINŐSÉGI FORMÁLÁSÁRA VONATKOZÓ AJÁNLÁSOK	157
5.1.	A Duna és közvetlen partjai	159
5.2.	Történeti jelentőségű beépítéssel rendelkező, településképi szempontból meghatározó területek	180
5.3.	Meghatározó, újonnan beépülő vagy jelentősen átalakuló területek	204
5.4.	Jelentős zöldfelülettel rendelkező területek	220
5.5.	Esti városkép: javaslatok	227
5.6.	Közlekedési területek kialakítása	230
5.7.	Városi szolgáltatások	233
5.8.	Reklámok elhelyezésére vonatkozó ajánlások	235
6.	JÓ PÉLDÁK: ÉPÜLETEK, KÖZTERÜLETEK, ZÖLDFELÜLETEK	245
7.	JÓ PÉLDÁK: SAJÁTOS ÉPÍTMÉNYFAJTÁK	269

KÖSZÖNTŐ

Budapest, a nemzet Duna-partján fekvő fővárosa, elsősorban kivételes természeti adottságai és az azal összhangban kialakult, történeti értékekben gazdag, épített környezete révén világhírű és vonzó. A város főleg a városkép harmóniájának köszönheti népszerűségét és egyre növekvő látogatottságát. A Duna-part látképe, a Budai Várhegy és az Andrássy út páratlan szépségű együttese világörökség. A jellegzetes budapesti panorámában a Gellért-hegy és a Várhegy magaslatai mellett a Parlament és a Szent István bazilika kiemelkedő kupolái képeznek hangsúlyokat.

Az épített örökség, bár sokszor jelentősen károsodott és olykor el is pusztult a történelem viharaiban, ma is sokszínű, értékes lenyomata az itt lejátszott történelmi eseményeknek, az ország társadalmi, gazdasági fejlődésének, gazdagon képviseli a Kárpát-medence hagyományos építészeti kultúráját. Az örökség változatossága a város különböző stílusirányzatokra való mindenkori nyitottságát mutatja. Budapesten alakult ki a világon legnagyobb, összefüggő, historizáló stílusokban épült városszövet. A modern építészeti stílusú beépítések kiterjedése nemzetközi mércével is jelentős, a szecessziós stílusú épületek markánsan egyedi, helyi népi építészeti hatást tükröznek.

A napjainkban körülöttünk zajló átalakulási folyamatok azonban veszélyeztetik és válságba sodorhatják a városok hagyományos értékvilágát, azok a globalizálódási folyamatok révén egyre inkább veszíthetnek egyedi karakterükből. E kedvezőtlen folyamatokban a magyarországi városok és Budapest is egyaránt érintett.

Célunk e kedvezőtlen folyamat megfékezése, értékeink megőrzése. A világra való nyitottság nem jelentheti a városi hagyományok feladását, a természeti értékek veszélyeztetését. Meg kell védenünk a városképet, mindenek előtt a világörökségi területet és a történelmi városrészeket a zavaró beavatkozásoktól.

Az olvasó kezében tartott településképi arculati kézikönyv hatékony eszköze lehet a célunk elérése érdekében végzett munkának, ennek érdekében a kézikönyv a budapesti lakosok számára összegzi a főváros településképi jellegzetességeit, lehatárolja és bemutatja a városkaraktert meghatározó területeket, kiemelve azok sajátosságait és ezekre vonatkozó ajánlásokat fogalmaz meg az új beavatkozásokat, fejlesztéseket végzők számára. A kézikönyv felhívja a figyelmet az építészeti értékek tiszteletére, és új értékek megteremtését ösztönzi.

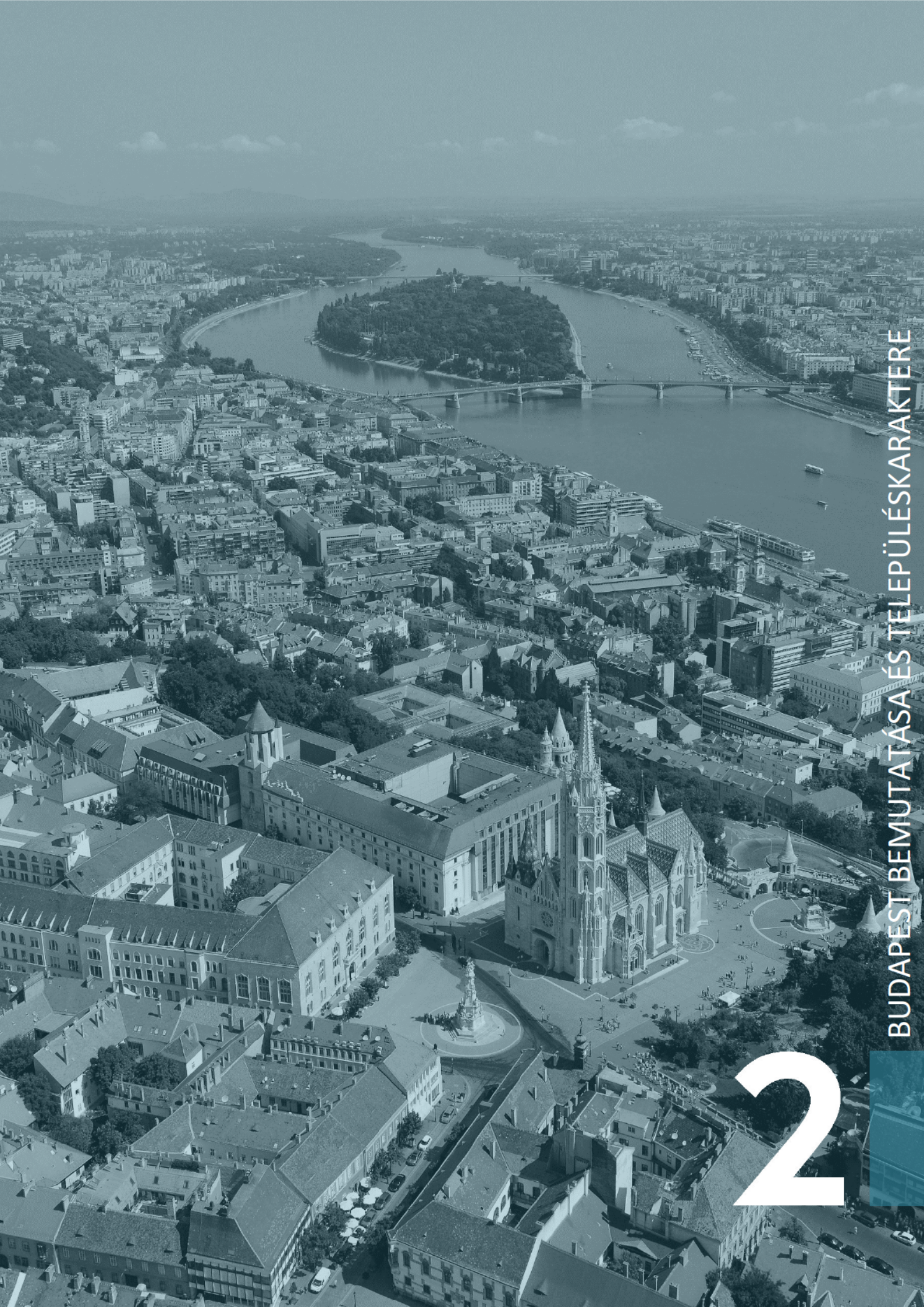
A településképi arculati kézikönyv a településképi rendeletek szakmai megalapozására szolgál, és mivel ilyenek a kerületekben is készülnek, kiemelendő a fővárosi kézikönyv átfogó, Budapest értékeit egységesen bemutató szemlélete, annak érdekében, hogy a kerületi rendeletek közötti összhangot elősegítse.

A városkép alakítása szorosan összefügg az integrált városfejlesztés összetett folyamataival, ezért kölcsönhatásukat nem téveszthetjük szem elől.

Budapest hosszú távú fejlesztési koncepciójában felvázolt jövőképeinek kialakításához a meghatározott célok következetes és összehangolt követése szükséges, ehhez kíván újabb támpontokat nyújtani Budapest arculati kézikönyve.

Budapest, 2017. szeptember

Tarlós István
főpolgármester

2. BUDAPEST BEMUTATÁSA ÉS TELEPÜLÉSKARAKTERE

Budapest Magyarország fővárosa, és legnagyobb városa is. A magyar politika, a kultúra, a kereskedelem, az ipar és közlekedési központja. A főváros legjellegzetesebb táji-morfológiai adottsága a Budai-hegység, a Duna-völgy és a Pesti-síkság együttese, amely meghatározza Budapest méltán világhírű panorámáját. A változatos morfológiai viszonyok a városszerkezetet jelentősen determinálják. A város nyugati kiterjedését a hegyvidék, észak-déli tengelyét pedig a Duna vonala határozza meg. Területét az észak-déli irányú Duna két, alapvetően eltérő részre osztja. A folyó jobb partján, a nyugati oldalon a Budai hegység helyezkedik el. A bal parton pedig a Pesti-síkság húzódik, amelyet északkeletről a Gödöllői dombság lankái öveznek.

Budapest természeti adottságaiban meghatározó a Duna, Közép-Európa legnagyobb folyója, amely észak-déli irányban, mintegy 30 kilométer hosszan és 400 méteres átlagos szélességgel folyamként szeli át a fővárost. A folyó egyben város szerkezetének fejlődését is alakította, jelentős szélessége miatt kevés helyen ad kapcsolódási lehetőséget Buda és Pest között. A városszerkezetet jelentősen befolyásoló másik tényező a terepmorfológia, a budai oldal domborzata szintén visszahat a hálózati rendszerek alakítására.

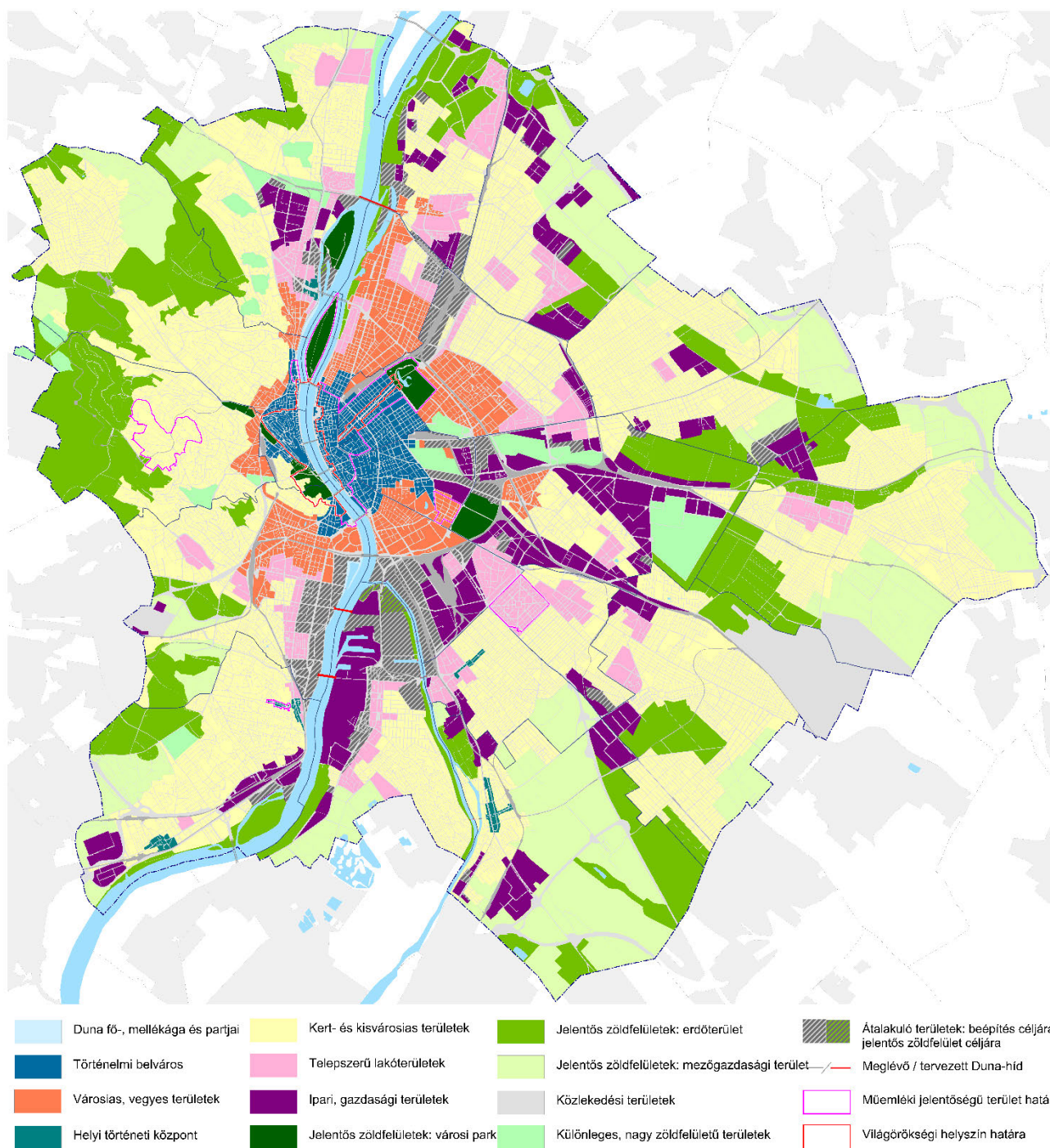
Budapest Európa egyik legfiatalabb metropolisza. Városszerkezete, városképe döntő mértékben a XIX. század elején induló, majd a század végétől máig egyre szélesebb területre kiterjedő városfejlesztés, városrendezés eredményeként alakult ki. A Duna-hidak sorozatával, a többszörös körútrendszerrel, a hagyományos kapcsolati irányokba következetesen beleillesztett sugárutakkal, a város kelet-nyugati szimmetriatengelyével, a középpontot kijelölő térrendszerrel és az ebbe ágyazódó középületekkel olyan szerkezeti rend valósult meg, mely európai nagyvárosi léptékben is jelentős érték. Az európai történeti városok között Budapest egyedülálló védjegye a belső, a „városárkon” belüli településszerkezete, kialakulásában a városhatár lebontása után létrejött gyűrűjellegű közterületek központi szerepet kaptak. A városkép egyik meghatározó eleme a már a XIX. század közepétől javasolt Sugárút lett, melynek előszítése még a Fővárosi Közmunkák Tanácsának 1873-as felállása előtt megkezdődött, de a bérházakkal, palotákkal való benépesítése csak a századfordulótól történt meg.

Budapest több ütemben, különböző léptékben végbement városegysítésekkel érte el mai méretét. 1873-ig Óbuda, Buda, Pest külön városokként fejlődtek, jellegzetes városszerkezeti elemekkel. A városegysítés a város fejlődésének mérföldköve volt. 1950 után további településeket vontak be a városba, így alakult ki a mai 23 kerület. E sajátos fejlődésből fakadóan a város továbbra is differenciált központrendszerrel rendelkezik, főközpontja a pesti Nagykörút és a budai körút által közrezárt terület, a Margitsziget, az Andrássy út külső szakaszának területe és a Városliget.

Budapest városfejlődése rendkívül sokszínű területhasználatot és térbeli funkcionalitást eredményezett, ami a beépítési karakter, a beépítési mérték, a magasság és egyéb megkülönböztető építészeti jellegzetességek jegyeivel, valamint a beépítetlen területrészeivel, zöldfelületeivel és zöldterületeivel együtt alapvetően meghatározza a város térbeli fejlődésének kereteit. Ez a sokszínű kép azonban ismétlődéseket mutat, lehatárolhatóak hasonló szerepkörű, jellegű, városképi megjelenésű területek, amiket összefoglalóan karakterterületeknek nevezhetünk. Az egyes karakterterületek a sajátos úthálózat, telekszerkezet, beépítési mód, térbeliség, vagyis morfológiai és természeti sajátosságok összességével jellemezhetőek.

Egy organikusan létrejött város karakterterületei – talán a telepszerű részeit vagy az egy akcióban épített együtteseket kivéve – ritkán határozhatóak meg az építési kor definíciójával, mert folyamatos változásban jöttek létre. Természetes, hogy egy területen belül előfordulnak különböző korú épületek is. A település bemutatására használt nagyobb, fővárosi léptékű karakterterületek a kerületi arculati kézikönyvekben továbbbrazsárolhatók, pontosíthatók.

A főváros összetett településképeinek leírását így olyan összefoglaló karakterterületek leírásával lehet megkísérlni, melyek éppen a sokszínűség miatt maguk nem teljesen homogének, további részre tagolhatóak, azonban összességében mégis hasonló morfológiai sajátosságokat, szerepkört, jelleget képviselnek. A főváros összefoglaló karakterterületeit a következő ábra mutatja:

A főváros átfogó karakterterületei

2.1. A DUNA ÉS PARTJAI

A Duna-part a főváros egyik legfontosabb területe, mely különleges, a természeti és épített értékeket egyesítő látványával méltán a világörökség része. A folyó kettéosztja a várost a sík pesti és a domborzatilag tagolt budai részre. A Belváros mentén a Duna medre szűkebb, az itt álló házsorok szinte közvetlenül a parton épültek. A Belvároson kívül, ahol a folyó szélesedik, szigetekre bomlik, a házsorok előtt szélesedő parksávok alakulnak ki. A táj, a természeti és épített örökség egysége Budapest legfőbb értéke, melynek különleges vonzereje a világörökségi védelmet kapott dunai látkép.

Budapest Duna menti fekvése, partjain a belváros keresztmetszetének és a budai oldal összetett domborzatának feltáruló sziluettje az épített és táji környezet harmóniáját mutatja. A Duna menti területek lineáris térsorában a látványt meghatározó elemek egyediségükkel (landmark elemek), ritmusukkal (hidak) vagy egységességükkel (folyóparti térfal) a domborzat és növényzet háttére előtt festői képet hoznak létre. Ez egyben Budapest legfontosabb településképi szempontból meghatározó karakterterülete is.

A látványalkotó elemek többféle léptékben határozzák meg a városképet, a város- és tájépítészeti léptéktől kezdve az épülettömegeken át az építészeti részletekig követhetők végig. A domborzati elemek mérete a rajtuk trónoló épületekkel (Várpalota, Citadella) együtt beazonosíthatóak, ezzel a domborzati elemek szinte építészeti szinten értelmezhetőek, bevonódnak a város építészeti összképébe. A két legfontosabb, a Várhegy és a Gellért-hegy méretei összhangban állnak a rajtuk elhelyezett építményekkel, mindkét magaslat összképét, arányát javítja. A Dunáig kifutó, jelentős, merőleges tengelyre (Kossuth Lajos utca) szimmetrikus (vagy annak szánt) pesti városszerkezettel ellentétben a budai oldal szerkezetét a domborzat elemei aszimmetrikussá teszik. Ezt az aszimmetriát a Duna mentén hosszan elnyúló Várhegy és az azt koronázó nagytömegű épületek drámaivá feszítik. A Duna partjain egymással szemben álló tervezett és organikus városszövet sajátosságait a kontrasztos helyzet kölcsönösen kihangsúlyozza.

Városépítészeti léptékben a Duna-hidak eloszlása, a belső városrészek irányába való sűrűsödésük, majd ritkulásuk adják meg az alapritmust. E ritmuson belüli kihagyás juttatja előtérbe a Parlament épületét. A hídsorozat háttérét a rakparti épületsor, távolabb az egységes magasságú várostest szín- és anyagbeli homogenitása adja. A Duna kanyarulatai révén a teljes hídsorozat egyszerre csak a magaslati kilátópontokról tárul fel, a város szintjéről csak a Duna mentén való mozgással lehet e ritmusról benyomást nyerni. A Duna által alkotott „látványfolyosóban”, illetve a magaslati kilátóhelyekről tekintve is feltűnő, hogy a városképileg kedvező

természeti háttér déli irányban hiányzik, itt csak a Kvassay-zsilip környékén, illetve a Soroksári út mentén megvalósult magasabb beépítések alkotnak folyóparti térfalat.

ELTÉRŐ KARAKTERŰ SZAKASZOK

Budapest Duna-parti településképét a változatos morfológiai viszonyok és a városszerkezet határozzák meg. A város központja közvetlenül a Dunára szerveződik, amely egyedi adottság a Duna menti fővárosok között. A városközpontot ölelik körül a körutak, innen ágaznak szét a sugárirányú főútvonalak. Az észak-déli tengelyként húzódó folyó két eltérő részre osztja a város területét, mely a partról nézve a sziluettben érvényesül. Közvetlenül a part menti zónában azonban már nem ez, hanem elsősorban a településszerkezetnek a folyóval kettészelt, gyűrűs zónarendszere a meghatározó, mintegy keresztmetszetét adva a városnak. A Duna menti zónába tartozó terület alapvetően három – minőségében eltérő jellemzőkkel rendelkező – karakterre osztható, attól függően, hogy milyen másik zóna képezi a háttérét:

- a belső zóna menti partszakaszok,
- az átmeneti zóna menti partszakaszok,
- az elővárosi zóna menti partszakaszok.

A belső zóna a belváros rakparti szakasza, ahol a parton a kétszintű rakpart szűk közterületi sávját határozott, épített térfalként kíséri a zömmel historizáló stílusú épületek sora. Az ettől északra és délre húzódó átmeneti zónához eső partszakaszokon a közterületi sáv némileg kiszélesedik, és számottevően jelennek meg zöldfelületek. A főként ipari, gazdasági területekből átalakuló zóna a belvárostól északra már zömmel lakóterületként funkcionál, így a parti területek is ennek kiegészítéseként főként parkok. A déli részen azonban ez az átalakulás lassabban megy végbe, ott még mindig a gazdasági területek a jellemzőek, így a part sem mindenhol megközelíthető, végigjárható. Az elővárosi zóna menti partszakaszokon a természetközeli állapot jellemző, galériaerdőkkel, illetve néhol rekreációs használattal. A Duna fővárosi szakaszának legjelentősebb mellékága a Ráckevei (Soroksári-) Duna-ág (RSD), mely az átalakuló zónától az elővárosi zónáig húzódik, természetközeli állapotú partján elsősorban rekreációs funkcióknak helyet adva.

A belvárosi partszakaszon az épített térfal szorosan kíséri a kétszintű rakparttal határolt partot

Az átmeneti zónában az átalakuló területeken az ipari, gazdasági és lakóterületek mellett zöldfelületek is kísérik a partot, a külső részeken pedig a természetes part dominál, ártéri erdőkkel, gazdag növényzettel

2.2. TÖRTÉNELMI BELVÁROS

A középkorban Buda a királyi székhely, Óbuda a királynő mezővárosa, míg Pest lassan fejlődő, erősített kereskedőváros, mely csak a XIII. századra vált gazdasági központtá. A római kori település maradványain nőtt Pest középkori közlekedési hálózata a stratégiai fontosságú dunai átkelőhelyek és ellenőrző pontok (Várhegy) környezetében épült ki. A középkori városfalon kívüli területek beépülése csak a törökök után indulhatott meg, északon nagyvásárteret hoztak létre, majd megvalósult az első tervszerű, városrendező tevékenységként a mai Lipótváros utcáinak kiosztása, mely az Újépület és a városfal közötti területet mértani rendszer szerint osztotta fel. A terület betelepülése a Lánchíd megépülése után kapott lendületet.

Pest-Buda és Óbuda egyesülésével (1873) kezdődött a városfejlődés legjelentősebb korszaka, mely napjainkig meghatározza a város arculatát – ekkor alakultak ki a nagyváros alapjai. A korszak karakteres elemei a kiépülő Duna-partok látképe, a Belváros és az oda vezető főutak, valamint a körutak. Budapest nagyvárossá válása a Millennium korszakában komplex városfejlesztés eredményeként valósult meg. Ekkor épültek ki a korszerű város kialakulásához már elengedhetetlen, modern, városi infrastruktúra hálózatok is: a városi közlekedés főbb elemei (Margit híd, Ferenc József híd, Erzsébet híd, Nagykörút, Sugárút / Andrássy út, Budai körút), továbbá a vasút, a tömegközlekedés (földalatti vasút, villamoshálózat) alapjai, közművek (csatornázás, gázellátás) alaprendszerei. A dinamikus növekedés a településszerkezetben is jelentős változásokat eredményezett.

A Nagykörút és az országutak nyomvonalán létrejövő főutak párizsi mintájú sugaras-gyűrűs városszerkezetet alkotnak, melyek létrejötté jelentős működési mintaváltás volt a középkori zárt, szűk belső városmag korlátozó hatásainak kiküszöbölésében, ugyanakkor a város új rétege az előző periódusban már kialakult szerkezethez is organikusán illeszkedett (ipari negyedek, lakóterületek gyűrűje, új városi funkciókkal). A különböző időszakokban létrejött várossz részeket eltérő városszerkezet és utcakép jellemzi.

Budapest leggazdagabb építészeti öröksége a XIX. század második és a XX. század első feléből származik. A városegysítést követő korszakban a barokk és klasszicista épületek zömét lecserélték vagy átépítették, a helyükbe lépő új, csaknem teljes egészében historizáló stílusú épületek, épületegyüttesek a belvárosi városkép meghatározó elemei, melyet a jelentős szecessziós épületállomány tesz igazán különlegessé. Budapest a historizmus építészeti stílusegyüttesét, azaz összességében a neoreneszánsz, a neobarokk, a neoromán és a neogót stílusokat (1860-1905) tekintve mintegy 12 km²-nyi egységesen historizáló stílusú építészeti együttesével

világviszonylatban az egyik legjelentősebb. Ennek a homogén historizáló építészeti együttesnek a főtengelye a 2,2 km hosszú Andrassy út. Összességében elmondható, hogy az egységes, egyöntetű, zárt térfallal határolt utcakép dominál, melyet többnyire historizáló stílusú homlokzatú épületek alkotnak.

A Belvárosban a nagyvárosi építészeti karakter jellemző, városrészenként differenciált formában. A szecesszió és Bauhaus építészete, valamint a két világháború közötti modernista építészet is nagyszámú épített értékkel gazdagította a várost. Budapest lakóterületeinek 10%-át teszi ki az a zárt sorú, történeti beépítés, mely elsősorban a belváros területén, az I. világháború előtt épült bérházakból áll. Ezen a sűrűn beépített területen él a lakosság 28%-a.

ELTÉRŐ KARAKTERŰ RÉSZEI

A világörökségi védelmet Budapesten először a Duna-part látképe és a Budai Várnegyed területe (1987), majd az Andrassy út (2002) kapta meg. Az Andrassy negyed (a Budai Vártól a Belvárosban és az Andrassy úton át a Városligetig húzódó kulturális tengely) városszerkezeti és kulturális összefüggései szerves egységet alkotnak a Városligettel, a terület részei a Király utca és a Városligeti fasor mindkét oldala és a Nyugati pályaudvar. Az Andrassy út lipótvárosi indítópontja a Szt. István Bazilika, mely az aszimmetrikusan induló Sugárút kapujának szerves látványi része. A belváros lakó- és középületeinek csak egy része védett műemlék, illetve található a világörökségi területen (világörökségi helyszín és annak védőterülete), illetve műemléki jelentőségű területen, így sajnos ez a védelem a főváros értékes épületállományának csak egy kisebb részére terjed ki.

A Kiskörút övezte Belvároshoz, az egykori városfalak vonalához igazodtak a külsőbb, mára már belső városrészek, kerületek, melyeket a Nagykörút fűzi össze, és a sugárutak választják el egymástól: Lipót-, Teréz-, Erzsébet-, József- és Ferencváros. A főútvonalakon egységesen eklektikus kép mögött rejtett változatosságok, különféle belső világok helyezkednek el. Ezt leginkább a terek és régi plébániák érzékeltetik, központot és egyéni karaktert adtak a környéküknek, az otthonosság elemi feltételét. A városrészeknek megvan ma is ez a szinte különálló életet élő központja, a körúton kívüli és belüli része.

V. kerület, Fővám tér

V. kerület, Várműház körút

VII. kerület, Rákóczi út

VI. kerület, Andrassy út

2.3. VÁROSAS, VEGYES TERÜLETEK

A kiegyezést és a városegysítést követő fél évszázad rövid időn belül végbemenő, robbanásszerű városfejlődése a XIX. század végi „nagyváros” víziójának fizikai megtestesüléseként szinte befejezett egészként hozta létre a lakóterületek, közlekedési hálózatok, városüzemeltetési, ellátó- és iparterületek struktúráját. Budapest belseje lényegében kész volt 1914 előtt, nagyrészt az azt megelőző ötven év alatt megvalósult fejlesztések hatására.

A XIX. század végének és a XX. század elejének a historizmust tagadó új építészeti irányzata, a szecesszió jelentős, Európai viszonylatban is kiemelkedő épített örökséget hagyott a városra. A körutak menti belső kerületekben a közintézmények, múzeumok, templomok, fürdők a lakóépületek között helyezkednek el. A XX. század elejéről származó, kisebb-nagyobb építészeti együttesek a XIX. század végén fejlődésnek indult kerületek lakóépületei közvetlen szomszédságában jöttek létre. A város terjeszkedésével, majd a Városliget kialakulásával jelennek meg az első villák a mai Hermina út környékén és az Ajtósi Dürer sor elején.

A két világháború közötti városfejlesztés és épületei kisebb területi egységet alkotnak a város különböző kerületeiben. Ilyen például Budán Pasarét, Pesten az Újlipótváros. A két világháború közötti, majd az 1950-es években új építkezések már nem jártak a megelőző évtizedekhez hasonlóan nagyszabású együttesek, városrészek kialakításával. Helyette kisebb csoportokban vagy egy-egy kiemelkedő épület formájában jelennek meg, a város belső kerületeiben (pl. Erzsébet téri buszpályaudvar).

Budapest XI. kerülete jobbára mezőgazdasági jellegű területekből alakult ki, épületeinek zöme a XX. század folyamán épült. A lakótömbökben a szecesszió és a két világháború közötti építészeti stílus nivós alkotásaival találkozunk. A város budai oldala a Várhegy, Víziváros, Óbuda, Krisztinaváros is állandóan fejlődött, változott. A belső, historikus várostérségek „megtöltése” után a modern építészet természetsszerűleg szorult ki ezekre az újonnan beépülő területekre.

A szecessziós lakóépületek sokszor e kor jeles építészeinek alkotásai. A magánvillák és a nagyméretű bérházak jól szemléltetik az új irányzatot, térszervezésük, épületszerkezeteik azonban nem mutatnak jelentős változást az

eklektikában alkalmazotthoz képest. A lakásokat mindkét említett periódusban a reprezentatív szempontok szerint tervezték meg, nem pedig a gyakorlatiasság és a higiénikus életmód követelményeinek megfelelően.

A modernista építészet hazai kibontakozása az 1930-as években – kisebb lemaradással – követte a külföldi kezdeményezéseket. Az új építészet elterjedéséhez az építőanyag és a szerkezetek technikai fejlődése is hozzájárult. Lényegét nem a külső megjelenésben, hanem a tökéletes funkcióban, a jó alaprajzi megoldásban találhatjuk meg, mely az épület funkciójából adódó igények tökéletes kielégítését tűzi ki célként.

A zárt udvaros telekbeépítés, mely az I. világháború előtt a főváros belterületein általános volt, korszerűsödni kezdett azzal, hogy az udvar felőli oldalra lehetőleg csak mellékhelyiséget nyitottak. A telek teljes körbeépítése helyett a telektömb keretes beépítése azonban csak lassan terjedt el. A keretes struktúra ugyanakkor csak a telek viszonylag kisméretű, utcai részének beépítését tette lehetővé, mely ellenétes volt az ingatlanfejlesztői érdekekkel. Logikus következmény volt tehát az épület alapterületének növelésére való törekvés, mely a beépítés mélységének növekedését, az alaprajz torzulását eredményezte. Ebben az időszakban vált a lakások szerves tartozékává a „hall”, a közvetlen homlokzati bevilágítás nélküli, többfunkciós, látens közlekedőhelyiség, melyet az egymástól távolabb kerülő homlokzati helyiségek közötti megnövekedő teret töltötte ki.

A II. világháborút követő időszakban, a szocialista-realista építészeti stílus jegyében épült városszerkezet, újabb intézményi és lakóterületekkel gazdagítva a várost. Megjelenésük a belső kerületekben szórványszerű, kisebb együtteseket magukba foglaló, inkább a külső kerületekben alkotnak nagyobb szövetet. Ilyen a XIII. kerületben a Béke út és Váci út között a Fiastyúk utca és a Rákos patak között kialakult belső kertes, több emeletes lakóházakat, művelődési házat, és kertés művésztelepet, családi házakat magába foglaló nagy kiterjedésű terület.

Építési koruk és beépítésük szerint is vegyes területek a Krisztinavárosban, a Ferencvárosban

...és a Feneketlen tónál.

2.4. HELYI TÖRTÉNETI KÖZPONT

A mai Budapest számos, korábban önálló települést olvasztott magába. Ezek központjainak jelentős része mára eltűnt az átépülések, átépítések során, azonban megmaradt néhány olyan mag, amely komoly történeti háttérrel bír, és a városfejlődés, városfejlesztés hatásainak ellenállva megőrződött. A helyi történeti központok ma a főváros arculatának fontos elemei, hiszen a múlt lenyomatának hordozói, és egyedi karakterükkel a város sokszínűségét erősítik. Ide tartoznak a római kori gyökerekkel bíró Óbuda és Nagytétény, valamint a török kor utáni német betelepítések során fejlődésnek indult Budafok, Soroksár és Pesterzsébet történeti központjai.

ÓBUDA

Óbudán a történeti központot az Árpád híd hídfője és a lakótelepi házak szorításában megőrződött Fő tér környezete jelenti. Az egymásba nyíló terek sorozata olyan összekapcsolódó közterületrendszer alkot, amely befogadja Óbuda közösségi életének, és helyet ad kiemelt középületeknek. A szabálytalan alaprajzi formákat alkotó közterületek elsősorban a gyalogos forgalmat szolgálják, kockakővel kirakott felületük a történeti érzést erősíti. A korabeli káptalani városközpont képét a zárt sorú beépítés határozza meg. A térfalakat alkotó, jól karbantartott, többnyire műemléki védelem alatt álló épületek egy-, két- és háromszintesek. A Fő tér központi szerepét biztosító legfontosabb épület a Városháza, amely mai formáját 1906-ra kapta meg. A Fő tér keleti oldalát a XVIII-XIX. századi épületszárnyakkal körülvett udvar közepén álló, egyemeletes, barokk Zichy-kastély uralja, amelyet változatos története során sokféle szerepet betöltött, ma kulturális színhely. A térhez hozzátartoznak a patinás éttermek: a Városházával szemben az Új Sipes Halászkert, a Fő tér nyugati oldalán a Postakocsi. A kapcsolódó Szentlélek teret a Zichy-kastély és az Óbudai Gimnázium épülete határozza meg.

NAGYTÉTÉNY

Nagytétény ófalujának szerkezete a főút és a Száraz-Rudnyánszky-kastély (Nagytétényi Kastélymúzeum) melletti területen maradt változatlan. Fővárosi helyi védettségű épületegyüttes a Nagytétényi út menti és a Szabadság utcán, Templom utcán, Szentháromság utcán beforduló házsor. A terület egységesen földszintes, zárt sorúan csatlakozó épületekből áll, amelyek közül a Nagyboldogasszony-templom tornya emelkedik ki. Az íves vonalú utcák a Nagytétényi út és a Szentháromság utca találkozásánál háromszögletű teret formálnak, amely kellemes

színfoltja a közterületi hálózatnak. Az épületállomány változatos: eltérő korszakokban épült, különböző építészeti színvonalú és változó állagú épületek alkotják. Az igazi értéket együttes megjelenésük, a beépítés jellege adja.

BUDAFOK

Budafokon a Kossuth Lajos utca, Magdolna utca, Péter Pál utca környéke a korabeli utcahálózattal együtt őrződött meg. A Brunnthall völgyében (a mai Péter Pál utca mentén) telepedtek meg az első szőlőművesek, és itt ma is megtalálhatóak XVIII-XIX. századi épületek. Az utca megjelenését meghatározza a közepén lefutó völgy, amelynek partjain két párhuzamos, egy oldalon beépített utcafél alakult ki. A Péter Pál utcára merőlegesen, észak-déli irányban keskeny utcák és hegyesszögű találkozásaiknál kis teresedések jöttek létre. Műemléki jelentőségű terület a Péter Pál utca belső szakasza, fővárosi védelem alatt áll több házsor, egyedi műemléki vagy fővárosi védelemmel érintett néhány épület. Az épületállomány rendkívül sokféle. A földszintes épületek a legáltalánosabbak, de két- és háromszintes épület is előfordul. Az eredendően oldalhatáron álló beépítés sok helyen átalakult az utcavonalra befordított épületrészekkel zárt sorúvá. Míg előbbiek esetén oromfalas az utcai homlokzat, a beforduló házak tetőgerince párhuzamos az utcavonallal. Az épületek tömege is eltérő: néhány nagy telken nagyobb épületek állnak, míg máshol apró melléképületek is megjelennek az utcák mellett.

SOROKSÁR

Soroksáron a kelet-nyugati irányban húzódó Hősök tere jelenti a központot, és az arra merőleges Templom utca, a korábbi Schwabengasse házsorai alkotnak összefüggő történeti értékű egységet. A Templom utca a Rézöntő utcától a Grassalkovich útig fővárosi szintű helyi területi védelem alatt áll, itt máig megőrződött a sváb falu beépítési struktúrája és a hagyományos épülettípusok. Az utca egységes megjelenését a földszintes, oldalhatáron álló, oromfalas, sok esetben tornácos, vakolatdíszes házak határozzák meg, de nagy számban előfordulnak zárt sorú jellegű utcaszakaszok is. A kedvező utcaképhez hozzátartoznak a széles, rendezett, fákkal beültetett zöldsávok, valamint a Nagyboldogasszony-templom kiemelkedő tornya.

XXII. kerület, Budafoke, Péter Pál utca

XXII. kerület, Nagytétény történeti központja

III. kerület, Óbuda, Fő tér

XXII. kerület, Budafoke, Péter Pál utca

2.5. KERT- ÉS KISVÁROSI TERÜLETEK

A kert- és kisvárosi területek az elővárosi és hegyvidéki zóna területein jellemzőek, a város lakóterületeinek 82%-án. Az 1950-ben a fővároshoz csatolt, addig önálló települések gyűrűjéből kialakult új városrészek saját kisvárosias központtal és jellemzően kertvárosias beépítésű lakóterületekkel rendelkeztek (és rendelkeznek ma is) mezőgazdasági területtel körülvéve, amelynek jelentős része mára beépült. A lakóterületek között is lényeges eltérések tapasztalhatóak, melyek elsősorban a pesti és budai oldal közti morfológiai különbségből, másfelől a XIX. századi „beköltözési” hullám és a XX. század végén az agglomerációs térség irányába elindult „kiköltözési” hullám eredményeként létrejövő és átalakuló területekből erednek.

A külvárosi homogén kertvárosias szövetében a korábban önálló települések kisvárosias (Újpest, Kőbánya, Óbuda, Budafok) vagy hagyományos falusias (Békásmegyer, Nagytétény) településmagjai elsősorban a zárt sorú, kisvárosias beépítések, melyek a szükségesnél alacsonyabb részarányuk vagy a földszintes, zárt sorú beépítések ritkasága miatt értékesek. Budapest kert- és kisvárosias területei máig őrzik az egykori önálló települések sajátos építészeti stílusjegyeit és önálló identitását. A budai hegyvidék villanegyedei, a Rózsadomb, Pasarét, Istenhegy elsősorban a vagyonos polgárság családház-építési területe volt. A Farkasrét környékén, a Hármashatár-hegy alján, Kisváb-hegy és Sas-hegy lejtőin inkább a polgárság középrétegei települtek. A pesti oldalon: Zuglóban, Kőbányán a kispolgári és kisiparos réteg épített kisebb igényű családi házakat. A peremkerületek családi házass telkein a kisiparosok és a munkások vagyonosabb rétegei laktak. Ez a típusú építkezési forma jellemzően a két világháború közötti időszakban terjedt el, párhuzamosan a budapesti közlekedési és közműhálózati fejlesztésekkel.

ELTÉRŐ KARAKTERŰ RÉSZEI

Kisvárosias zárt sorú területek

Kisvárosias zárt sorú területek a korábban önálló települések saját központjainak területén és a belvároshoz csatlakozó kerületek területén jellemző. A sűrűn beépített tömbökben az utcaképeket jellemzően a két- három szintes épületek zárt sora határozza meg. A zárt sorúság a telkek beépítésének növekedése okán alakult ki, a fokozatosan létrejövő és összезáródó térfalak sok esetben rendezetlenek, tagoltak tömegképzésileg és építészeti megjelenésben egyaránt.

Kisvárosias szabadonálló beépítésű területek

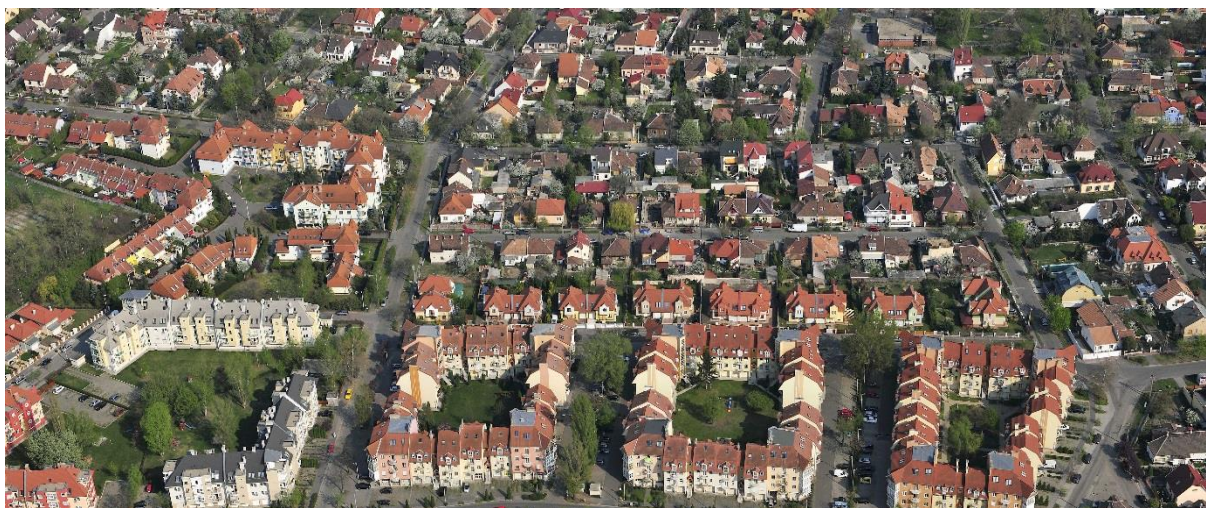
Kisvárosias szabadonálló beépítésű területek jellemzően nagytelkes, villaépületekkel vagy keretszerűen beépült tömbök Budapesten. A kisvárosias területek önálló stílusjegyekkel rendelkeznek, az adott korszak építészeti stílusát kifejező két- háromszintes épületekből. Az utcaképet jellemzően az telkek kerítései és az előkerti, illetve közterületi növényzet határozza meg.

Kertvárosias hegyvidéki területek

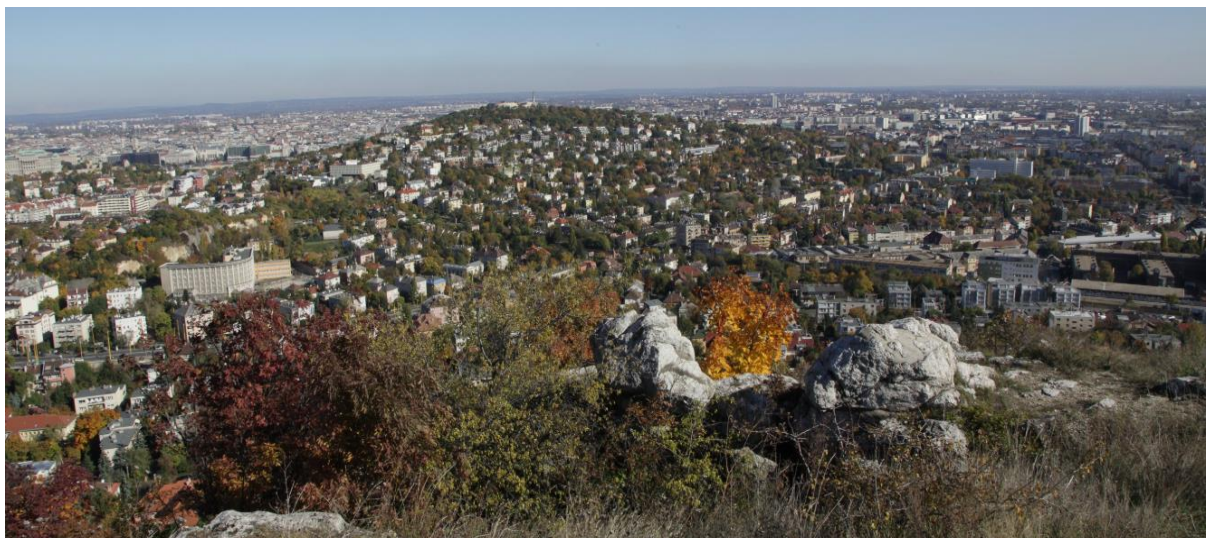
A budai oldalon, a hegyvidéki zóna területén az utcahálózat és telekstruktúra kialakulása nagymértékben függött a földrajzi, természeti adottságoktól. Itt találhatóak a legnagyobb méretű lakótelkek. A morfológia miatt az utcahálózat szabálytalan vonalvezetésű, ezért sok esetben hasonló szabálytalanságot mutat a telekstruktúra is. Ezek a területek a budai oldal topográfiai adottságai miatt a városkép látványának feltárulása szempontjából kiemelten sziluett érzékeny területek. Az egy-két szintes épületek jellemzően a növényzet mögött megbújva mutatják be építettjük sajátos ízlését és építészeti világát.

Kertvárosias pesti területek

A pesti oldalon a kertvárosias lakóterületekre általában a négyzethálós elrendezésű utcaszerkezet, a homogén telekstruktúra jellemző, szabályos telektömbökkel. A nagytelkes, szellős beépítéstől egészen az aprótelkes sűrű beépítésig változik a területek intenzitása. Építészeti sokszínűség jellemzi ezeket a területeket.

Újpest sűrűn beépített kis- és kertvárosias lakóterületein a szabályos telektömbök és a belső zöldterületek a közös jellemző, az építészeti megjelenés telkenként más és más

A domborzati viszonyok alapvetően meghatározzák a kertvárosias hegyvidéki terület sziluettjét, településképi megjelenését

2.6. TELEPSZERŰ LAKÓTERÜLETEK

Budapest lakóterületeinek körülbelül 15%-át teszik ki telepszerű beépítésű területek, melyek elsősorban az átmeneti és elővárosi zónában helyezkednek el. Ezeken a magas népsűrűségű területeken él a lakosság körülbelül fele. Budapest telepszerű építkezései a 70-es évekig jellemzően beépítetlen területeken valósultak meg, függetlenül a városhoz való viszonyuktól. A 70-es évektől a szabad területek csökkenésével és a járulékos költségek növekedésével párhuzamosan a figyelem az elavult városrészek szanálásával történő terület felszabadítás felé fordult, a peremkerületi központok sora épült át telepszerű formában.

A telepszerűség alapvető elve egy terület akciójelleggel megvalósított beépítése, telekrendszerének kialakítása és infrastruktúrájának kiépítése. A lakásépítési akciók mögött legtöbbször ipar-, vállalat-, szociálpolitikai és piaci megtérülési okok állnak. A telepszerű lakóterületek olyan lakóépületek összessége, melyek időben és stílusban egységesen épülve, az adott település, településrész egyéb épületeitől megkülönböztethetően alkotnak egységet. Az egységesség megmutatkozhat koncepcionális területkezelés formájában és előre eldöntött dolgok formájában. Ilyen az egyidejűleg megépített lakóépületek építészeti karaktere, meghatározott intézménycsoport elhelyezése, a zöldfelületi szerkezet, az egyénileg épített lakóépületek típusának megköthetése, vagy az előre megtervezett épületek alaprajzához igazodó telekosztás. A telepszerű beépítések igen sokszínűek, karaktertípusait együttesen alakítják az építetők kiléte és építési céljai, a munkásjelölti intézkedések, a lakók, bérlők társadalmi státusza, a telepek területhasználata és szintszáma, a telkek használata, a beépítés morfológiája, az épületek stílusjegyei és a telepek összetétele.

ELTÉRŐ KARAKTERŰ TERÜLETEK

Történeti telepszerű terület

A XIX. században a telepszerű lakásépítés elsődlegesen vállalatpolitikai kérdés volt, amely a munkásjelölti intézmények biztosítása kapcsán nem nélkülözte a szociális tartalmat sem. A munkás telepek tervezését befolyásolta az építetők tőkeerejének racionalitása: a takarékoság és a célszerűség. Ennek eredménye a típusházak és az ortogonális úthálózat alkalmazása. A korszerűségnek alapelve volt, hogy a családi dolgozókat egyszerűen kialakított, de önálló lakásokhoz kell juttatni. A telepek jellemzően sűrűn telepített földszintes és kétszintes négyosztatú lakóházak adott kompozíciós elv szerinti egymás mellé sorolásából jönnek létre. A telep

része jellemzően egy belső közös tér és néhány intézmény. Az épületek díszítettségét és tagolásának mértékét meghatározza az egykori célcsoport társadalmi helyzete.

Lakótelep

A XX. században az állam és a városok által vezérelt a szociális jellegű lakásépítési programok, a lakótelepek alapszervező elve a funkcionalitás. A kor ideológiájának következményeként a hagyományos városi tömb tudatosan felbomlik és szabad, zöldben úszó monumentális lakótömbök alakulnak ki, melyek közé az intézményhálózat térbeli rendje ékelődik. A lakóépületek homlokzatai jellemzően díszítetlenek, a tömeg tagolását a lépcsőházak kialakítása adja. A lakóépületek jellemzően 4-5 szintesek vagy 10-11 szintesek, az intézmények pedig általában 1-2 szintesek. A magasabb szintszámú lakótelepek jelentős városkép formáló hatással rendelkeznek.

Lakópark

A XXI. század elterjedt telepszerű építése a lakópark, mely jellemzően piaci érdekből, ingatlanfejlesztői befektetésből megvalósuló egységes épített környezet, meghatározott építési paraméterekkel és közös fenntartási, védelmi és egyéb szolgáltatásokkal. A lakóparkok igen változatos telepítési és építészeti kialakítással rendelkeznek, szolgáltatásaik a helyben lakók igényeit elégítik ki. Jellemzően zárt városszerkezeti egységek, belső térrendszerét magánutak és a lakók által közösen használt kertek alkotják.

A lakóparkok zárt használatú épületegyüttese, a lakótelepek zöld közterületben úszó, tömbszerű épületei

és a sűrű, zárt sorú, történeti telepek változatos stílusjegyekkel és térszituációkkal rendelkeznek, közös tulajdonságuk, hogy telepszerű beépítésük akciójellegű lakásépítési program eredményeként jött létre.

2.7. IPARI, GAZDASÁGI TERÜLETEK

Az ipari, gazdasági területek többségét Budapest átmeneti zónájában találjuk meg, és esetenként városrésznyi méretű egységeket fednek le. A külső zónában fekvő területek széttagoltabbak, jellemzően kertvárosias, illetve zöldterületek határolják őket. A belső zónában a korábbi iparterületek fokozatosan vegyes területhasználatúvá alakultak vagy funkciót váltottak. Kialakulásuk és elhelyezkedésük alapján az ipari, gazdasági területek három nagy csoportra oszthatók:

TÖRTÉNETI IPARTERÜLETEK (XIX. SZÁZAD – 1945)

A korai iparterületek egy része a Duna-partra települt, amely a vasútépítést megelőzően a legfontosabb szállítási útvonalnak számított (pl. gabonaipari üzemek, Csepel Művek). A fejlesztőket a helyben megtalálható ásványkincsek vagy egyéb adottságok is vonzották (pl. a budafoki és a kőbányai pincerendszer). A vasútvonalak mellé helyezték a nehézipari, járműipari létesítmények többségét (pl. Ganz-MÁVAG, Északi Járműjavító, Richter Gedeon), de bizonyos élelmiszeripari létesítmények – sertéshizlaldák, vágóhidak – is a vasútra települtek.

Az üzemek acél, később vasbeton vázszerkezettel, többségében téglá kitöltő falazattal épültek meg. Különösen az igazgatósági épületekre, a bejáratok építményeire, valamint a tornyokra és a kéményekre jellemző a díszítés, melyhez klinkertéglát, esetenként mázas kerámiát is felhasználtak. A részletgazdagság és a tagolt tömegformálás az új gazdasági elit, az „iparmágnások” hatalmát volt hivatott szimbolizálni. Többségük historizáló stílusú, később megjelennek a szecessziós, premodern jegyek is. A beépítés módja szabadonálló, de előfordul a zárt sorú beépítés is. A nagy beépítettség elsősorban a későbbi korok hozzáépítéseinek következménye; a zöldfelületi arány a kiterjedt burkolt felületek miatt nagyon alacsony.

A kedvező városszerkezeti pozíciójú, ezért magas ingatlanpiaci értékű területek közül néhány meg tudott újulni (pl. Gázgyár – Graphisoft Park). Egyes stabil nagyvállalatokra jellemző, hogy létesítményeiket eredeti rendeltetésük szerint, felújítva és korszerűsítve használják (pl. Richter-gyár, Dreher-gyár, Törley Pezsgőpincészet). Összességében azonban az alulhasznosítás és a széttagolt tulajdonviszonyok jellemzőek, amelynek összehangolatlan átépítések, felújítások lettek a következményei. Az üres területek viszont sokkal gyorsabban amortizálódnak. Néhány üzem a vállalat csődje vagy a gazdasági szerkezetváltás miatt vált használaton kívülivé (pl. Globus, ferencvárosi sertéshizlalda). A megújulásra a rossz fekvésű területeken, illetve a

nagy szennyezéssel érintett üzemek esetében van a legkevesebb esély (pl. a volt Budapesti Vegyiművek Illatos úti telepe).

AZ IPAROSÍTÁS TERÜLETEI (1945-1989)

A szocialista iparterlepek Nagy-Budapest létrehozását követően, az újonnan csatlakozó kerületekben jöttek létre, emellett a meglévő, történeti iparterületek is bővültek. A körvasút menti, illetve bizonyos kivezető utakhoz közeli elhelyezés volt általános (pl. Zöldségpiac, Autópiac). Jellemzőek az acél vagy vasbeton csarnokszerkezetű épületek, melyek homlokzatburkolata szendvicspanel, függőnyfal, kopolit üveg vagy szálcement. Kevés szocreál emlék maradt fenn, inkább a funkcionalista, késő modern stílus dominál. A beépítési mód általában szabadonálló, és a kiterjedt burkolt felületek mellett is nagyobb zöldfelületi arány jellemző, mint a történeti iparterületeken.

A legtöbb, a szocializmus évtizedei alatt létesített nehézipari üzem megszűnt, területein az alulhasznosítás, az elaprózódás jellemző (pl. Ikarus, Porcelángyár). A néhány, a közelmúltban átépülő területet főútvonalak mentén, egyéb jól megközelíthető helyszíneken találjuk (pl. Hungexpo, Metallochemia). A városüzemeltetési, közlekedési területek többsége (pl. járműtelepek, erőművek) ma is eredeti rendeltetésük szerint használt.

ÚJ GAZDASÁGI TERÜLETEK (1989 UTÁN)

Elsősorban az autópályák kivezető szakaszai, illetve az M0-s körgyűrű mentén jöttek létre, zöldmezős beruházként (pl. BILK, M3 Városkapu). Főként logisztikai és kereskedelmi funkciót látnak el (pl. szállítmányozási központok, raktárak, hipermarketek, bevásárlóközpontok). Jellemzőek a nagy alapterületű, többségében egyszintes, acél- vagy vasbeton szerkezetű csarnokok, amelyek általában fém szendvicspanellel burkoltak. A lapos, tagolatlan épülettömegeket a kevés nyílászáró teszi még dobozszerűbbé. Általában kiterjedt szabadterek veszik körül ezeket, melyek azonban nagyrészt parkolók és rakodóterületek.

IX. kerület, Hungária malomudvar

IV. kerület, Istvántelek, volt járműjavító műhely

XXI. kerület, Csepel, Szabadkikötő magtára

X. kerület, Kőbánya, Dreher Sörgyár

2.8. JELENTŐS ZÖLDFELÜLETEK

Budapest legjelentősebb zöldfelületeit a városi parkok, erdő- és mezőgazdasági területek adják. A zöldfelületeknek a városkép javításában, a városlakók pszichés egészségének megőrzésében és nem utolsósorban a főváros idegenforgalmi vonzerejének fenntartásában is jelentős szerepe van. A fent felsorolt nagyterjedésű beépítetlen területek ökológiai szempontból hasonló szerepet töltenek be: a nagyváros összetett funkcióiból eredő intenzív környezetterhelést mérsékelik, funkcionális szempontból a városi parkok és közjóléti, turisztikai erdőterületek a lakosság rekreációjában játszanak kiemelkedő szerepet, egészséges és esztétikus térbeli keretet biztosítva.

2.8.1. FŐVÁROSI ÖNKORMÁNYZAT ÁLTAL KÖZVETLENÜL IGAZGATOTT MARGITSZIGET

A fővárosi önkormányzat által közvetlenül igazgatott Margitsziget közel 97 hektáros területével kitüntetett helyet foglal el a főváros zöldfelületi rendszerében: egyszerre része a Hungária körutat kísérő városi parkok gyűrűjének (Városliget, Népliget, a tervezett észak-csepeli park) és a Duna mentén húzódó észak-déli tengelynek is (Palotai-, Nép-, Óbudai-sziget, Lágymányosi-öböl stb.).

A szigetet a Margit híd és az Árpád híd köti a két parthoz, amely így a város alapvető térszerkezetéhez is szervesen kapcsolódik – mi több, annak idején helyzeténél fogva maga a sziget jelölte ki a Hungária körút és a Margit körút nyomvonalát. Történelmileg azonban a „Nyulak szigete” mind Pesttől, mind Budától elkülönülő egységet alkotott, és ezt a távolságtartást a hidak építése sem szüntette meg, csupán oldotta valamelyest. Az izolációnak köszönhető, hogy a Margitsziget egyedi értékei mindmáig viszonylagos épségben megmaradtak.

A Margitsziget városszerkezeti elhelyezkedése, az itt található sokféle típusú érték és a mindebből fakadó magas presztízse miatt sajátos helyzetben van. Az örökségvédelmi-műemléki jellegű, azaz a művi értékek egy sajátos természeti értékkel bíró területen helyezkednek el, és mindezt teszik a város magjában. Az értékek ötvöződéséből, és egymásra hatásából olyan egyediség származik, amelyek együttesen teszik kuriózummá a szigetet.

Ebben legjelentősebb szerepe éppen a városi parknak van, amely nem csak azért meghatározó, mert területileg a legnagyobb felületét borítja a szigetnek, hanem azért is, mivel éppen ez a zöldfelület jelenti a századokon átívelő kapcsolatot a sziget történetében.

Margitsziget madártávlatból

A város története során a sziget egységes kezelésben volt, és a park a kezdetektől fogva – ha nem is közhasználatúan, de – rekreációs területként működött úgy, hogy önmagában teret nyújtott a szabadidő eltöltésére, és helyet biztosított más szórakoztató-, sport- és vendéglátó funkcióknak is.

A Margitsziget eredeti terjedelme 58 hektár volt, mai kiterjedése 97 hektár. Hossza 2750 méter, legnagyobb szélessége 500 méter. Földtörténeti-földrajzi szempontból Budapest legfiatalabb felszínei közé tartozik. Az alföldi szakaszra kilépő Duna a földtörténeti jelenkor elején számos zátonyt épített. Ez a hordalékkúp természetes

állapotban nyugat felé alacsonyabb, a keleti fele magasabb. Mai formáját a XIX. század közepén, a Duna szabályozásakor nyerte. Kezdetben 3 vagy 4 szigetből állt, az alsó volt a Festő-sziget (a mai Atlétikai Centrum), a felső a Fürdő-sziget.

A Margitsziget teljes területe része az országos ökológiai hálózat Országos Területrendezési Tervben (OTrT-ben) kijelölt övezetének, az ökológiai folyosónak. Az ún. élővízfolyosóhoz kapcsolódó, vízhez kötődő parti vegetáció fontos része az ökológiai folyosónak. Ezenkívül az OTrT a sziget teljes területét tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő területként jelöli.

A Margitsziget kiemelt tájképi jelentőséggel bír. Ezen belül is kiemelendő a nagyobb nyitott tereket (pl. Nagyrétet) határoló szegélyek hatása, amelyeknél a fény-árnyék hatások, a zártság-nyitottság érzete, valamint a szín- és formakontrasztok együttesen fordulnak elő. Emellett a Duna-partról és a hidakról szemlélve meghatározó a sziget parti sétányának faszorai, amelyek egységes megjelenést nyújtanak a városi parknak.

A természeti elemek mellett tájképi értéket képvisel néhány épített elem is, mint például a nemrégiben felújított és ennek során díszkivilágítással ellátott Víztorony, amely szinte már jelképévé vált a közparknak.

A Forster Gyula Nemzeti Örökségvédelmi és Vagyongazdálkodási Központ nyilvántartása szerint a Margitsziget műemléki védettséget élvező történeti kert (tájképi kert).

Ezenkívül a Margitsziget területe a hatályos TSZT szerint karakterében megőrzendő park, illetve karakterében megőrzendő, jelentős zöldfelülettel rendelkező intézményterület.

2.8.2. EGYÉB VÁROSI PARKOK

A korábban már bemutatott Margitsziget és a többi városi park komplexitásukkal és területekkel markánsan elkülönülnek a többi zöldfelületi elemtől, egész Budapestre kiterjedő jelentőséggel bírnak, kultúrtörténeti és kertépítészeti értéket hordoznak. A legterjedelmesebb, legnagyobb komplexitású nagyvárosi parkokban (60 ha feletti zöldterületek: Városliget, Margitsziget, Óbudai-sziget) a széleskörű közparki rekreációs funkciókon kívül különböző egyedi intézmények (állatkert, jelentős sportterület, strand) színesítik a kínálatot.

A nagyvárosi parkok vonzáskörzete a legnagyobb, jelentőségüknek fogva akár az egész városra is kiterjedhet (mint pl. Városliget), de mindenképpen egy nagyobb városrészt látnak el, egész napos rekreációt biztosítanak.

Ezek a parkok a Hungária gyűrű mentén helyezkednek el. Szintén erre a gyűrűre fűződik fel a Népliget, amely jelenleg alulhasznosított. A 10 és 60 ha közötti városi parkok – egy-egy kivételtől eltekintve – egyes városrészek lakosságának a szabadidő eltöltését biztosítják (Gellérthegy, Városmajor, Vérmező, Tabán), főként díszparki és rekreációs funkciójuk; köztük több egyedi panorámával rendelkezik.

2.8.3. ERDŐTERÜLETEK

Budapest hegyvidéki részének tájképi karakterében meghatározóak a döntően természetközeli vegetációjú erdőterületek, amelyek a városi parkoknál nagyobb kiterjedéssel rendelkeznek.

Szembevetve a budai oldal erdőgazdagsága (lomblevelű és vegyes erdők), míg a pesti oldalon összefüggő erdőterületek (lomblevelű erdők) főként a Duna mentén (IV., XXII. kerületek), a Szilas-patak mentén, a Rákospatak völgyében, valamint Rákos-hegy és Pestszentlőrinc határában vannak.

A budai oldal erdőterületei természeti védettséget is élveznek (Budai tájvédelmi Körzet). Magaslati pontjai, amelyek egyben kilátópontként is szolgálnak, tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendők és látványvédelem szempontjából érzékenyek (pl. János-hegy, Ördögrom, Széchenyi-hegy, Hárs-hegy, Sas-hegy).

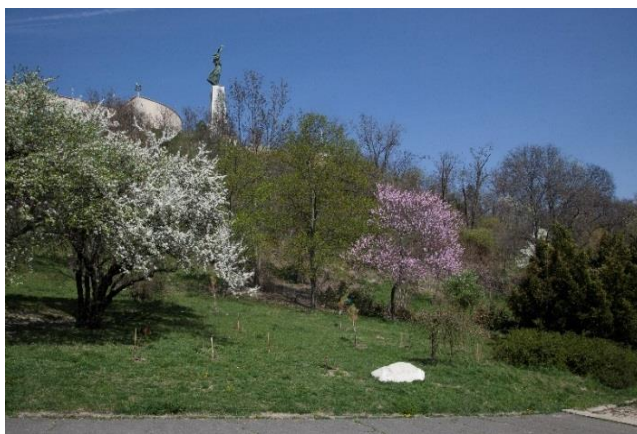
A pesti oldal erdősegei zöld ékként nyúlnak a város sűrűbben beépített területei irányába, kondicionáló, átszellőzési folyosóként szolgáló területek, amelyek közül egyesek (pl. Szilas-, Rákospatak völgye) rekreációs szerepkört is betöltenek.

2.8.4. MEZŐGAZDASÁGI TERÜLETEK

Míg a budai oldalra elsősorban erdőgazdasági, a pesti oldalra a mezőgazdasági táj jellemző a beépített területeken kívül. A városperemi beépítetlen szabadterületek kapcsolatot képeznek az agglomerációs zöldfelületi elemekkel. A város területének 14%-át foglalják el, mintegy hatodik kiváló termőhelyi adottságú.

Tájképi megjelenésük és funkciójuk miatt két kategóriába sorolhatók: nagyparcellás mezőgazdasági művelés alatt álló és zártkertes térségek. Az előbbibe az összefüggő szántó- és rét-legelő területek (pl. Soroksár), az utóbbiba

a kiskertes – szőlő és gyümölcsstermesztésű – területek (pl. Kőérberki-dűlő, Csúcshegy) tartoznak. A mezőgazdasági területek nagy részén szántóföldi vagy gyepművelést folytatnak. Kiterjedt mezőgazdasági területek a kelet- és dél-pesti térségre (XVI., XVII., XXIII. kerületek) jellemzőek. A budai oldalon a kisparcellás zártkertek dominálnak.

A lakossági rekreáció számára teret biztosító, egyedi karakterű városi parkok

A budapesti erdők két jellemző fő karaktere: a hegy-és dombvidéki elegyes erdő és a vízfolyás menti ligeterdő

Főként a pesti oldal külső zónájában találhatók a mezőgazdasági területek

2.9. KÖZLEKEDÉSI TERÜLETEK

Budapest működésének egyik meghatározó feltétele a mindenkorai igényeknek megfelelő közlekedési rendszer kialakítása és fenntartása. A főváros területének közel 10%-a szolgálja közvetlenül a közlekedést, biztosítva a városi, az országos, valamint a nemzetközi utazási és szállítási igényeket. Korunk fővárosában több, mint 5 millió utazás bonyolódik le naponta. A közlekedési rendszert alapvetően a közúti közlekedési területek fogadják be, amelyet a vasúti, a légi valamint a vízi közlekedés területei egészítik ki, és az egyes közlekedési ágakhoz tartozó különleges közlekedési területek tesznek teljessé.

KÖZÚTI TERÜLETEK

Budapest településszerkezetét a sugaras-gyűrűs főhálózat jellemzi, amelynek mértani szabályosságát csak a budai hegyvidék szakítja meg. A sugárirányú közlekedési elemek jelentette meghatározó főútvonalak – Váci út, Kerepesi út, Üllői út – a történeti településhálózat örökségét hordozzák (még az elnevezésükben is), a gyorsforgalmi elemek – M1-M7 bevezető szakasz, M3 bevezető szakasz, M5 bevezető szakasz – viszont korunk országos szintű közlekedésfejlesztésének termékei. A főhálózat gyűrűs, körirányú elemei – Kiskörút, Nagykörút, Hungária-gyűrű, M0 gyűrű – a tudatos városfejlesztés révén jöttek létre. A körutak legfontosabb és leglátványosabb szakaszai a nemzetközi szinten is elismert Duna-hidak.

A közlekedésen belül a közúti közlekedés területe meghatározó jelentőségű. Egyrészt a főváros területének mintegy 6%-át teszi ki, másrészt ezen bonyolódik a személygépjármű és felszíni közösségi közlekedés mellett a kerékpáros és gyalogos forgalom is. Forgalmi jelentőségénél fogva a főhálózat területének vonalvezetése és műszaki kialakítása egyaránt igen jelentős városképfalképző tényező.

LÉGIKÖZLEKEDÉSI TERÜLETE

Budapest légiközlekedést szolgáló területei a repüléssel kapcsolatos műszaki követelményrendszer, valamint környezeti terhelés miatt a város nyugati és keleti határainál (illetve azon átnyúlva) helyezkednek el, a különleges reptéri területtel együtt a főváros területének majdnem 2%-át elfoglalva. A meghatározó terület és egyben létesítmény a főváros keleti határainál, valamint Vecsés közigazgatási területén lévő Budapest Liszt Ferenc

nemzetközi repülőtér, amely éves szinten mintegy 10 millió nemzetközi utasforgalmat bonyolít le. A főváros nyugati határánál lévő Budaörsi repülőtér csak lokális szerepkörrel rendelkezik.

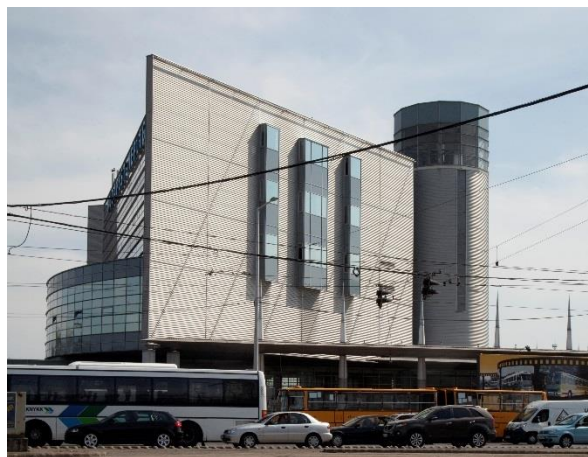
VÍZI KÖZLEKEDÉS TERÜLETE

Budapest hajózását szolgáló vízi közlekedési és a különleges kikötői területek a Duna mentén, a Csepel-szigeti Szabadkikötőben és az Újpesti-öbölben (Téli kikötő) helyezkednek el. Arányuk a főváros területfelhasználásán belül marginális. A hajózást szolgáló történeti műtárgyak, régi raktárépületek a Duna felőli sziluett különleges, értéket hordozó alkotóelemei.

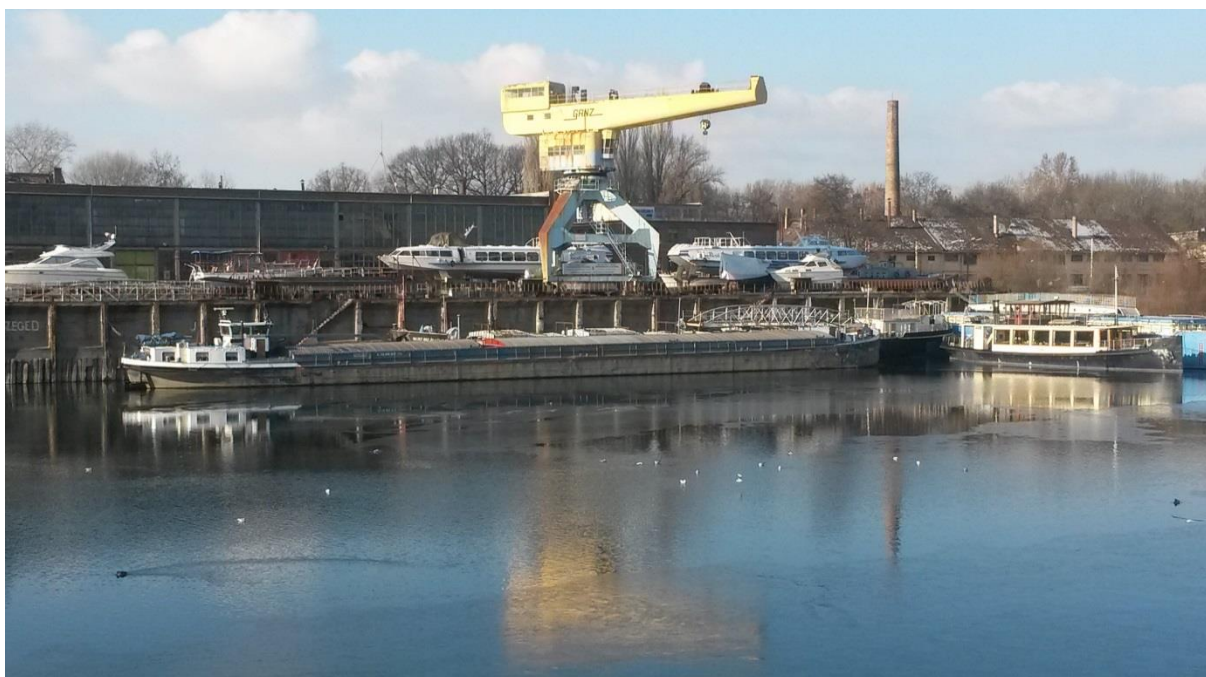
VASÚTI TERÜLETEK

Budapest vasúthálózatát a három nagy fejpályaudvarra – Déli, Keleti, Nyugati – befutó 11 vasútvonal és a kapcsolódóan elhelyezkedő, nagy területű rendező pályaudvarok – Ferencváros, Rákosrendező, Rákos – határozzák meg, amely 4 helyi érdekű vasúttal (HÉV) egészül ki. A vasúti területek és a vasúti közlekedéshez kapcsolódó különleges közlekedési területek egy része együttesen a főváros területének közel 2%-át foglalja el.

A közlekedési ágak közül a vasúti közlekedés területei általában nehezítik a városon belüli egyéb közlekedést, és kimondottan hátrányosan befolyásolják a településképet.

A Ferencvárosi teherpályaudvar jelentős területe, közelében az intenzív személyforgalmat biztosító Népliget buszpályaudvar

Hajózást szolgáló vízi közlekedési és a különleges kikötői területek a Duna mentén, az Újpesti-öbölben (Téli kikötő)

2.10. KÜLÖNLEGES, NAGY ZÖLDFELÜLETŰ TERÜLETEK

Budapest területén számos olyan kiterjedt intézményterület alakult ki, amelyeknek a működése a zöldfelületek nagyobb arányú jelenlétét kívánja meg. A beépítések zöldbe ágyazottan jelennek meg, területükön a természet jóval nagyobb szerepet kap. Ilyenek a fővárosi jelentőségű temetők, egészségügyi létesítmények, honvédségi létesítmények, nagy kiterjedésű sportterületek. A nagy zöldfelületű területek kialakításukkor a korszakbeli város szélén kaptak helyet, ahol még összefüggő, beépítetlen helyek álltak rendelkezésre. Egy részükkel szemben követelmény volt a beépített területektől való elkülönülés. Ma ezek a különleges rendeltetésű területek tagolják a beépített városszövetet, fákban gazdag zöld foltjaik kellemesen oldják az összefüggő városias térségeket, miközben karakterükben és használatukban jelentősen különböznek egymástól.

TEMETŐK

Az 1840-es években az akkori város határán, az egykori Kerepesi országúttól délre jelöltek ki új temető számára helyet. Ez az ország egyik legfontosabb temetőjévé vált Fiumei úti Sírkert. A Kőbánya külső szélén található Új Köztemetőt 1886-ban nyitották meg, területét több ütemben bővítették. Mai, 300 hektár fölötti területe 3 millió elhunyt számára szolgál nyughelyül. Itt található az 1956-os forradalom emlékhelye. A páratlan fekvésű Farkasréti temetőt 1894-ben nyitották meg, rangja fokozatosan nőtt, számos nevezetes személyiség nyughelye. A temetők területén – az emlékezés színhelyein – jelentős számban találhatóak épített értékek. Ezek között vannak emlékművek és szobrok, de értékes épületek – ravatalozók, bejáratok építmények – is. A jellemzően szabályos, szerkesztett úthálózattal tagolt területeken belül a síremlékek, emlékművek körül tájépítészeti kompozíciókat is találunk. A fák részben a főbb útvonalakat kísérő fasorokként, részben elszórtan jelennek meg, így a sírok közötti gepes területekkel együtt jelentős zöldfelületi értékkel bírnak.

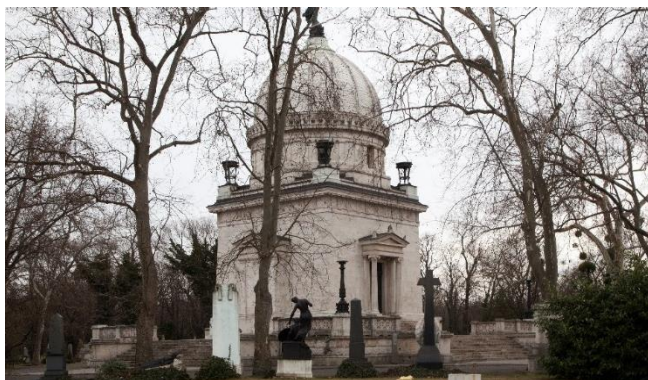
EGÉSZSÉGÜGYI ÉS HONVÉDELMI LÉTESÍTMÉNYEK

A főváros 1893-ban vásárolta meg Budakesztől a város határában lévő erdőt. Ezen a területen 1901-ben építették meg az Erzsébet királyné Szanatóriumot, a mai Országos Korányi TBC és Pulmonológiai Intézetet. Később ide épült a budai MÁV Kórház (mai Honvédkórház) és a Fodor József TBC Intézet (mai Országos Orvosi

Rehabilitációs Intézet). A szép fekvésű, nyugalmat biztosító erdő ideális helyszín mind a tüdőbetegek, mind a rehabilitációban részt vevő betegek gyógyítására. A Budakeszi úti laktanya ugyancsak a Budapest határában elterülő erdő területén áll – elsődlegesen az objektum védelmi, álcázási szempontjainak megfelelően. A változatlan funkció mellett változó elnevezésű laktanya ma a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat fenntartásában működik. Jellemző, hogy ezek az intézmények korábban beépítetlen területen épültek, így különösebb városszerkezeti illeszkedésre nem volt szükség. Befelé fordulnak, saját belső szerveződésük van, ami egy hangsúlyos és ellenőrzött kapun keresztül kapcsolódik a város felé. Általában lazán, a rendelkezésre álló nagy térben elszórtan helyezkednek el az épületek, ami a kórházak esetében a fertőzések terjedését is megakadályozni volt hivatott. A laktanya esetében az eltérő funkciók szerint elkülönülő épületek elhelyezése biztonsági megfontolásokat is tükröz.

SPORTTERÜLETEK

A Budapesti Olimpiai Központ területén számos országos jelentőségű sportlétesítmény kapott helyet. Az 1896-ban épült Millenáris Velodrom volt Budapest első, versenyre szánt létesítménye. 1941-ben adták át az ország első sportcélú csarnokát, a mai Gerevich Aladár Nemzeti Sportcsarnokot. A Kistadion 1961-es átadása óta számtalan sportesemény és koncert helyszíne volt. Az 1953-ban átadott, 2016-ban lebontott Puskás Ferenc Stadion (Népstadion) az ország legfontosabb és legnagyobb sportlétesítménye volt, jelenleg a helyén új létesítmény építése zajlik. A Kincsem Park 1925-ben épült Európa legmodernebb versenyhelyszínévé. Az érintett sportcsarnokok, stadionok az épített környezet meghatározó, szimbolikus elemeivé váltak, sok épület védett. A szabadtéri sportpályák kiterjedésüknél fogva, a fedett sportcsarnokok tömegük miatt kiemelkednek a környezetükből. A beléptetés szabályai megkövetelik, hogy ezek a nagy, egybefüggő területek zárhatóak, körbekerítettek legyenek, így a város hagyományos utcahálózata megszakítják, abban átjárhatatlan egységet képeznek. A nagyméretű telkeken a beépítettség mértéke alacsony marad, de a beépítetlen részek fákban szegények, és a zöldfelület sem tud minden esetben nagy arányban megjeleni, mert a sportpályák speciális burkolatot igényelnek, a nézők számára pedig biztosítani kell az átláthatóságot.

Kiemelkedő épített és zöldfelületi értékkel rendelkeznek a nagy budapesti temetők / Nagy kiterjedésű beépítetlen, jelentős zöldfelülettel jellemezhető Kincsem Park

2.11. ÁTALAKULÓ TERÜLETEK

Az átalakuló területek Budapest kiemelt fejlesztési potenciált hordozó egységei, a jövő összvárosi szintű nagyprojektjeinek javasolt helyszínei. Közös jellemzőjük a gazdasági, ipari múlt, túlnyomó részüket barnamezős területként is számon tartjuk. A főváros átmeneti zónájában található területek nagyrészt vasútvonalak, rendező-pályaudvarok környezetében, illetve szerkezeti jelentőségű főútvonalak mentén jöttek létre. A Duna menti zóna fejlesztési területei a folyót, mint természeti erőforrást és szállítási útvonalat felhasználva jöttek létre, és elsősorban kikötésre alkalmas helyszíneken találhatók. Az átalakuló területeken cél a vegyes, városias területhasználat támogatása és a fenntarthatóság elveinek megfelelő revitalizáció. A történeti előzményekkel, értékes épületállománnyal is rendelkező területek esetében fontos az egyedi karakter megtartása és az értékörző rekonstrukció. A fejlesztést sok esetben nehezíti a szennyezettség, illetve a meglévő, heterogén állagú épületállomány.

FEJLESZTÉSI TERÜLETEK

Az átmeneti zónában kijelölt átalakuló területek gépipari, járműipari, illetve logisztikai rendeltetéseket szolgáltak; ennek következményeként jelentős részük potenciálisan vagy bizonyítottan szennyezett terület. A legnagyobb összefüggő fejlesztési terület Rákosrendező környezetében található, amely a Nyugati pályaudvar rendező-pályaudvaraként és járműjavítójaként működött, ma jelentős részben használaton kívüli terület. Hasonló múlttal rendelkezik a megszűnt Józsefvárosi pályaudvar térsége, amelyhez a volt Északi Járműjavító is hozzákapcsolódik. Kisebb területű egységek a Kerepesi út menti iparterületek, a Fehér út menti térség, a X. kerületi Ceglédi út környéke és az Ecseri út – Gyáli út csomópont térsége. Budapest külső zónájában csak néhány kisebb egység került lehatárolásra, amelyek nagy hangsúlyt kap a lakófejlesztés és a helyi közszolgáltatások bővítése. Ide tartozik az újpesti volt Petőfi laktanya, külső Váci út menti volt Cérnagyár, a X. kerületi Pesti határút menti térség, valamint a XIX. kerületben a Nagykőrösi út – Méta utca térsége.

A tisztán Duna menti zónába tartozó átalakuló területeken belül elkülöníthető egy újpesti, egy óbudai és egy budafoki terület egység: közös vonásuk, hogy egy-egy szigeten alakultak ki, hiszen az öblök, mellékágak kiváló, télen is használható kikötési lehetőséget jelentettek. A IV. kerületi térség az Újpesti-öböl, a Népsziget és a Palotai-sziget környezetében található. Az óbudai átalakuló területek a Hajógyári-szigeti Duna-ág és a kikötői öböl köré

csoportosulnak. A budafoki területegységbe a Háros-szigeti Hunyadi laktanya és a Hárosi-Duna partján található Furnér Művek tartozik.

A városfejlesztés jelenlegi fókuszterülete, Budapest messze legnagyobb, egybefüggő átalakuló területe a Duna menti és az átmeneti zóna metszésében van: lefedi Ferencváros Duna menti városrészeit, Észak-Csepelt és Dél-Buda Duna menti iparterületeit is. A IX. kerületi térség esetében a volt Ferencvárosi pályaudvar és a Ráckevei (Soroksári)–Duna közelsége volt meghatározó. A leromlott épületállomány egy része kiemelkedő építészeti értéket képvisel. A csepeli térség nyugati felén található öblök mentén működik a Szabadkikötő, amely kiválóan alkalmas egy egész Budapestet kiszolgáló logisztikai központ létrehozására. Keleti fele jórészt beépítetlen terület, amely kiemelt ingatlanfejlesztési potenciállal rendelkezik. Dél-Budán a Budafoki útra és a Kopaszi-gátra alapozva telepüdtek meg az ipari létesítmények. A területen már folyamatban van az átalakulás, de a telephelyek nagyrészt alulhasznosítottak.

JELENTŐS TERVEZETT ZÖLDTERÜLET

Csepel szigetcsúcsának keleti része a főváros egyik legnagyobb és legjelentősebb zöldterület-fejlesztési lehetőségekkel rendelkező területe. A Duna ágai által határolt elkülönül a főváros többi részétől, mégis közel van a város észak-déli irányban terjeszkedő központjához, és észak felé tekintve a város különlegesen megragadó látványa tárul fel a területről. A városközpontozó közelségből, a közvetlen vízparti kapcsolatból és a város felé megnyíló gyönyörű kilátásból adódó kedvező városszerkezeti adottságokat fokozza, hogy a terület maga is frekvenciált városképi szempontból, hiszen nemcsak a Dunáról, illetve a túlsó partok felől, hanem Budapest egyik jellegzetes kilátópontjáról, a Gellérthegy irányából is feltárul. A Hungária gyűrű mentén létesült parkrendszer (Óbudai-sziget, Margitsziget, Városliget, Népliget) hiányzó láncszemét képezi az észak-csepeli szigetcsúcs távlati városi parkja, amelynek helyszíne jelenleg beépítetlen, hasznosítatlan terület.

XIV. kerület, Rákosszentmihály, vasúti pályaudvar

XI. kerület, Kelenföld, betonelem gyár

III. kerület, Óbuda, Budapesti Harisnyagyár; IX. kerület, Soroksári út, Fegyvergyár

ÖRÖKSÉGÜNK

3

3. ÖRÖKSÉGÜNK

3.1. BUDAPEST ÉPÍTETT ÖRÖKSÉGE

Az épített és táji környezet keretét alkot létünkhöz, ezért ezek minősége és harmóniája nagymértékben kihat életünkre. Budapest – viharos történelmi múltja ellenére – sok európai nagyvároshoz hasonlóan különböző korszakokból származó épített örökséggel rendelkezik; épített környezete a történelmi korok térbeli lenyomatát is magában hordozza. A város megőrzött történetisége alapvetően meghatározza egyedi karakterét, ami napjainkban egyre nagyobb érték a világban, sajátos értékei nemzetközileg is kimagasló kincsnek számítanak. A főváros estében ez különleges jelentőséggel bír, mivel a város az egyik fontos összetevője a nemzet önismeretének és a kulturális önazonosságának is.

A RÓMAI KOR ÉPÍTETT ÖRÖKSÉGE

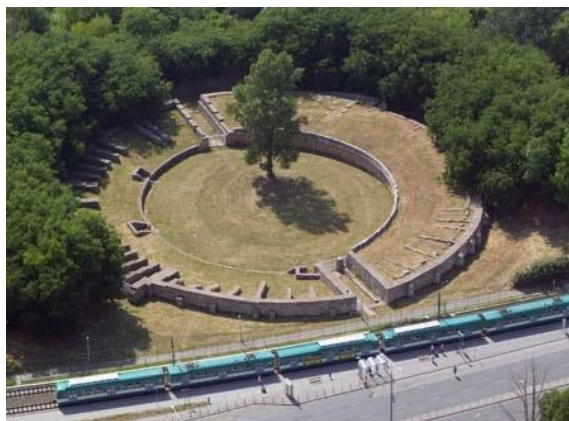
A római korból meghatározó jelentőségű örökség maradt a városra. A IV. és V. században, a rómaiak megtelepedésével indul meg az első jelentős építési korszak, elsősorban a dunai átkelőhelyek mellett. Pannónia Duna menti ellenőrző-sávjaként, a római birodalom határán kiépült a dunai limes lineáris rendszere pontszerű és mezőszerű elemekkel. A folyam jobb partján fekvő Aquincum és a bal parti Contra-Aquincum volt Pannonia provincia székhelye. A budai Várhegy lejtőin villagazdaságok fejlődtek.

A limes vonalának és gócpontjainak kiépítése, melyre később településközpontok épültek a városszerkezet fejlődésnek kezdeti alapelemeit jelentették, ezért pusztulása ellenére a következő korszakok alapjául szolgáló, meghatározó várostörténeti réteg. Ez a korszak tekinthető az első olyan városevolúciós periódusnak, amely a későbbi korok települési folyamataiban meghatározó. Jelentős szerepet játszott Budapest térszerkezetét meghatározó központi hármass – Pest, Buda, Óbuda – kialakulásában.

E kor öröksége a mai városszövetben megjelenő kiterjedt romterület, amely európai viszonylatban is jelentős. A terület magába foglalja az egykori polgárváros, a katonaváros és a légió tábor hármass egységét. A helytartói palota épületkomplexuma a Hajógyári-sziget szélén helyezkedik el. Építtetője a térség első helytartója a későbbi Hadrianus császár.

III. kerület, Aquincum romterület

III. kerület, Északi (polgárvárosi) amfiteátrum

A városközpontban épült ki a fórumkörzet, melyhez különböző épületek tartoztak. Így például a gyűlésterem, a közigazgatási, kereskedelmi és társasági élet központja a *basilica*. Ide tartozott továbbá a nagy közfürdő, a piac és a főút mentén húzódó üzletsor. A városiakok magánházainak romjai, a lakóépület típusok széles skáláját mutatja be. A III. századi állapotot tükröző romterület kultúrtörténeti jelentőségén túl, a magyarországi műemlékvédelem egyik kimagasló példája.

A romterületek – elszigetelt elhelyezkedésük miatt – jelenleg nem töltenek be számottevő szerepet a budapesti városképben.

A KÖZÉPKOR ÉPÍTETT ÖRÖKSÉGE

A középkorban, a korszakra jellemző struktúra épült ki a közlekedési hálózatok, a stratégiai fontosságú dunai átkelőhelyek és ellenőrző pontok (Várhegy) környezetében. A középkori város a római kori település

maradványain nőtt. Szerepköre is ennek megfelelően alakult, fontos kereskedelmi és hadászati ellenőrző szerepet vívott ki magának.

A középkori Óbuda a római kori település maradványain fejlődött: két mag, a mai Fő tér környékén megalapított prépostság és az ettől délebbre elhelyezkedő iparos-kereskedő jellegű településrész körül. Itt épült fel a második királyi vár, mely később a mindenkori magyar királyné birtoka lett. Óbuda az egyik legkorábbi települési központ, amely a XI.-XII. században jelentős középkori várossá vált, azonban épített emlék nem maradt meg.

A királyi udvartartás később, a XIV.-XV. században délebbre települt a IV. Béla király által alapított budai királyi várba, amely Zsigmond uralkodása alatt már európai hírű, fénykorát pedig Mátyás király uralkodása alatt élte. Sajnos az itteni gótikus, majd reneszánsz építkezéseknek elemei nem maradtak meg eredeti helyükön, az ásatási leletek között előkerült jelentős számú korabeli építészeti részlet és faragvány alapján viszont kirajzolódik a világhírű együttes képe. A vár legrégebbi megmaradt elemei az várfalak és erődítések különböző szakaszai (romemlékek). Az 1950-es években helyreállított Buzogánytorony, a nagy rondella és a hozzá épített kaputorony (a tornyok teste középkori eredetű, kiegészítésük a XX. század közepén készült) a budai városkép markáns elemei.

A várral párhuzamosan fejlődött a Várhegy kiszélesedő északi platóján Buda középkori városa. A városrész máig megtartotta a középkori szerkezetét – az utcák nyomvonala, a telekszerkezet alig változott. A területen számos épület és épületrészlet őrzi e kor emlékeit. A Mária Magdolna-templom a budai vár egyik legrégebbi temploma. A XIII. században épült gótikus stílusban. Az eleinte egyhajós, majd 1400 körül háromhajósra bővített gótikus templomnak mára csupán a tornya maradt meg. Korabeli ábrázolások szerint a tornyát gúlasícs fedte.

Lakóépületek tömegesen, zárt sorú beépítésben, főként a budai várban maradtak meg, de jellemzően csak részleteikben. Későbbi korokban ezeket az épületeket átépítették, átalakították.

I. kerület, Budai vár, Buzogánytorony

I. kerület, Budai vár, nagy Rondella

I. kerület, Budai Várnegyed, Mária Magdolna templom

I. kerület, Budai Várnegyed, Mátyás-templom

I. kerület, Budai Várnegyed, Anna utca, lakóház

I. kerület, Budai Várnegyed, Tárnok utca, gótikus lakóház

V. kerület, középkori falrészlet

V. kerület, Március 15. tér, Belvárosi plébániatemplom

I. kerület, Döbrentei tér, Rudas Gyógyfürdő és Uszoda

II. kerület, Fő utca, Király Fürdő

I. kerület, Budavár, Karakas pasa tornya

II. kerület, Mecset utca, Gül Baba türbéje

A Duna bal partján elhelyezkedő, városfallal körülvett középkori Pest első épületei Contra Aquincum fallal körülvett területén belül épültek. A XV. századi település a mai kiskörútig terjedt. A városfalak maradványai ma is láthatóak. Pest egyetlen fennmaradt épülete a középkorból a Belvárosi plébániatemplomnak hívott Nagybaldogasszony Főplébánia. Az itt épült elő templom román kori volt. A XIV. században Zsigmond király támogatásával gótikus stílusban átépítették. Mátyás király uralkodása alatt két újabb oldalhajóval bővítették. A török időkben mecsetként használták. Egy 1723-ban bekövetkezett tűzvész után, 1725-1739 között, barokk stílusban állították helyre.

A XVI. és XVII. századi történeti rétegekben a Pest, Buda és Óbuda területén mindenütt jelen vannak a törökkori emlékek is, amelyek a mai városszövetben elszórtan helyezkednek el, nem összefüggő területen. Kiemelkedő öröksége e kornak a fürdők, melyek a budai forrásokra települtek és műemléki részét képezik a napjainkban is működő fürdőknek (Rudas, Rácz, Király, Császár).

A Budai-vár erődítésrendszerében Karakas pasa tornya szintén a török kort képviseli. A Fő utcai volt Kapucinus templom délkeleti homlokzata őrzi Tojgun pasa által emelt dzsámi maradványait. Egyetlen épségben megmaradt szakrális emlék ebből a korból Gül Baba türbéje.

A XVI.-XVIII. SZÁZAD ÉPÍTETT ÖRÖKSÉGE

Buda a török hódoltság idején is megtartotta vezető szerepét. Buda visszafoglalásának hosszú időre elhúzódó ostroma alatt épületállománya nagyrészt elpusztult. Az újjáépítés a középkori romok felhasználásával már a barokk jegyében indul meg.

I. kerület, Batthyány tér, Szent Anna- templom XXII. kerület, Nagytétényi Rudnyánszky-kastély

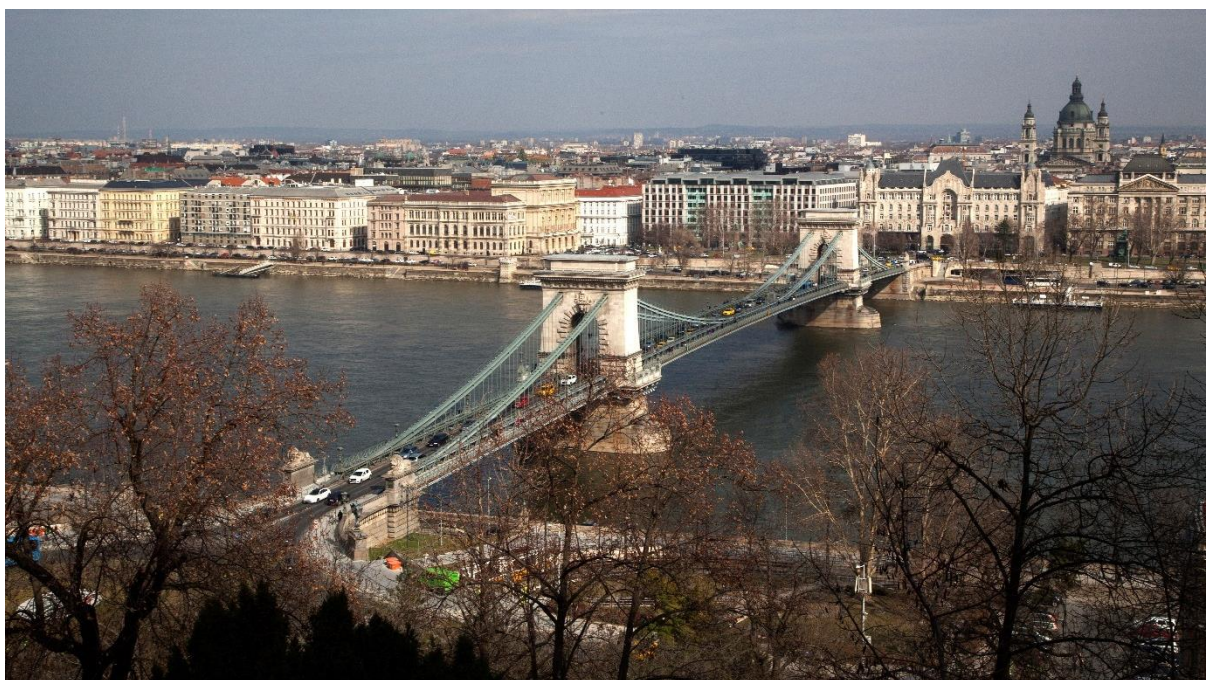
V. kerület, Egyetem tér, egykori Pálos, ma Egyetemi templom és kolostor

A budapesti barokk művészet részeként a XVII. század elejétől a XVIII. század végéig számos meghatározó építészeti emlék maradt meg, elsősorban templomok, kastélyok és lakóépületek. A barokk épületek többnyire könnyen felismerhetők sajátos stílusjegyeikről. A magyar barokk templomokat egy-két hagyma- vagy gúlasisakos torony díszíti. Az épülethomlokzatokat gyakran megtört vonalú homlokzatát vakolatsávozás, erőteljes párkányok, óriás pilaszterek és oszlopok tagolják. Gyakran feltűnő elem a különleges formájú, kör, ovális vagy lant alakú ablak. A kapukat gazdagon faragott kődíszek és oszlopok vagy szoboralakok (például atlaszok) veszik közre, amelyek általában kő- vagy vasrácsos erkélyt tartanak. Az épületek homlokzatát határozott főpárkány zárja le, felette törtvonalú, címerrel, órával vagy szobrokkal díszített oromzat emelkedik. A fedés jellemzően manzárdtető, gyakori elem a kupola vagy az óratorony. A barokkra jellemzőek a színes homlokzatok, a mélyvöröstől a sárgán át a szürkéig és a kékig.

A Budai Várnegyed épületállománya nagyrészt elpusztult a vár visszafoglalásának hosszú időre elhúzódó ostroma alatt. Az újjáépítés a középkori romok felhasználásával már a barokk jegyében indul meg, így vált Magyarország egyik legszebb barokk városközpontjává. Ekkor, a polgárházak és a főúri paloták keletkezésével egy időben létesül az első barokk színház, a Várszínház. A lakóépületek csak itt alkotnak összefüggő, zárt sorú beépítést. Többségükben korábbi építési periódus részleteit tartalmazzák. Változatos anyag, szerkezet és homlokzatképzés jellemzi őket.

I. kerület, Budavári Palota

V. kerület, Széchenyi láncíd

Pest városát ebben a korban a főúri építkezéseken kívül, még a városfalakon belül maradt, szerény, többségükben földszintes épületek jellemzik. Az 1755-ben épült Péterffy-palota a Piarista utcában az egyetlen barokk világi épület a pesti oldalon. A belváros egyik legjelentősebb barokk kori létesítménye az egykori Pálos (ma Egyetemi-) templom és a hozzá tartozó egykori kolostor együttese (Mayerhoffer András, 1722-1742), amely hatalmas barokk könyvtárat rejt.

A copf stílus, illetve klasszicizáló késő barokk művészeti stílus a XVIII. század utolsó évtizedeiben virágzott Magyarországon. A rokokó stílussal együtt a barokk késői ága, mintegy átmenet a barokk és a klasszicizmus között. A copf épületek szakítanak a barokk mozgalmas, hullámzó formáival. Vonalvezetésük letisztult, áttekinthető. Mind alaprajzukban, mind pedig homlokzati kialakításukban egyszerűsége, világosságra törekednek. A stílus formakincse nagymértékben támaszkodik az antik építészetre. Jellemző a füzérdíszek, konzolok, köténydíszek, tárcsák, rozetták, triglifek, gutták, urnák és szögletes voluták alkalmazása. A nyílások egyenesen, kosár-, félkör- vagy szegmensívben végződnek. Szemöldökpárkányuk általában az egyenes, timpanon és lunetta formákra, illetve ezek különböző változataira korlátozódik.

E kor emlékét Franz Anton Hillebrand Budavári Palotán végzett átalakításai jelentik.

A XIX. SZÁZAD, A REFORMKORTÓL A KIEGYEZÉSIG – A KLASSZICIZMUS KORÁNAK ÉPÍTETT ÖRÖKSÉGE

A városiasodás felgyorsulásával a területileg is kiterjedő rendszer tovább strukturálódott, az előző korszakokban kialakult városszerkezeti elemek kiegészítésével. A középkori városfalon kívüli területek fejlesztésbe vonása jelentős városszerkezeti átalakulást jelentett. A vár(os)falon túllépő beépítés szervezésében fontos szerepet kaptak a sugárirányú utakat összekötő gyűrűirányú elemek és a centrum megerősítése.

Ekkor készült első tudatos városrendezési terv az addig beépítetlen területre. A terv szerint kialakított négyszögű háztömbök, illetve az Erzsébet tér formája ma is látható. A következő, átfogó terv készítői között Hild János neve is szerepel. Ez a terv a városarok vonaláig terjed, és a belváros, az „Újváros” (a mai Lipótvárost), valamint a külvárosokat (Teréz-, József- és Ferencvárost) érinti.

Kialakult a Kiskörút, megépült a Lánchíd. Fontos elemei a fejlődő városszerkezetnek az addig beépítetlen területeken kialakított derékszögű utcahálózat, a fásítás és az árvízvédelem. A pesti Duna-parton a következő évtizedekben alakult ki a kor Magyarországon egyedülálló, reprezentatív klasszicista házsor, benne olyan meghatározó épületekkel, mint a Nákó-palota, a Lloyd-palota és a Pesti Vigadó. A város szerkezetét alapvetően befolyásoló elemként épült meg az 1840-es években az első állandó Duna-híd, a Lánchíd.

1. kerület, Apród utca, Semmelweis Ignác copf stílusú szülőháza

V. kerület, Városház utca, a pesti megyeháza

VIII. kerület, Múzeum krt., Magyar Nemzeti Múzeum

IX. kerület, Kálvin téri templom

V. kerület, Deák téri templom

V. kerület, Apáczai Csere János utca, lakóházak

XII. kerület, Budakeszi út, Hild József nyaralója

A főváros klasszicista öröksége jelentős, a megmaradt épületek a történelmi belváros számos pontján meghatározó elemei a városképnek és a legértékesebb és leglátogatottabb műemlékek közé tartoznak. A klasszicista épületek ma már nem alkotnak összefüggő beépítést, egyedi épületek maradtak fenn.

1817-ben Lipótvárosban saját plébániatemplom építését kezdték meg Hild József által elkészített klasszicista tervei szerint. A bazilika, mai jellegénél zártabb, tömörebb épület lett volna. A plébániatemplom Ybl Miklós elgondolása nyomán nyerte el a ma ismert formáját.

A KIEGYEZÉS KORÁNAK HISTORIZÁLÓ ÉPÍTETT ÖRÖKSÉGE

A XIX. század második felében Európában, így Budapesten is rendkívül gyors ipari-gazdasági fejlődés indult meg, így rohamos urbanizálódási folyamat ment végbe, a városszerkezet gyorsan átalakult. Új funkciójú épületek – pályaudvarok, gyárak, tőzsdék, bankok, kaszárnyák, áruházak – létesültek, tömegesen épültek lakóépületek. A főváros lakosainak száma robbanásszerűen sokszorosára növekedett, rövid idő alatt Budapest világvárosi szintre fejlődött. Az 1867-től, mintegy fél évszázadon át tartó időszakot a budapesti városfejlődés igazi aranykoraként tartjuk számon.

VIII. kerület, Baross tér, Keleti pályaudvar

V. kerület, Kossuth Lajos tér, Országház

IX. kerület, Vámház krt., Központi Vásárcsarnok

Az urbanisztikai törekvések, mint Európában mindenütt, Párizs városrendezési programját követték. 1871-ben nagyszabású városrendezési tervekre írtak ki pályázatot, amelynek alapján a nagyobb építkezések a hetvenes évek második felében elkezdődtek. Pest-Buda és Óbuda 1873-ban történt egyesülésével kialakult az egységes nagyváros alapstruktúrája, amely máig meghatározza a város továbbfejlődésének feltételeit, befolyásolja arculatának és karakterének alakulását. E korszakban kezdődött a Duna-partok, a Belváros és, az ide vezető főutak, a körutakat fejlesztése. A komplex városfejlesztés keretében épültek ki a korszerű városműködtetéshez már elengedhetetlen modern hálózati rendszerek is: a városi közlekedés főbb elemei, mint a Margit híd, Ferenc József híd, Erzsébet híd, Nagykörút, Sugárút (Andrássy út), Budai körút, továbbá a vasút és tömegközlekedés elemei, közöttük a földalatti vasút és a villamoshálózat vonalainak nagy része, valamint a közművek (csatornázás, gázellátás) alaprendszerei. A dinamikus növekedés új településszerkezetet eredményezett. A város új rétegei az előző periódusban már kialakult szerkezethez organikusan illeszkedtek (ipari negyedek, lakóterületek gyűrűje, új városi funkciókkal). Az egyesülést követő korszakban számos barokk és klasszicista épületet lebontottak vagy átépítették. E korban az európai historizáló stílusok pluralizmusa vált uralkodóvá.

A korszakban épültek az ország életét máig meghatározó, a legváltozatosabb funkciójú épületek, mint:

- adminisztratív épületek (pl. az Országház)
- minisztériumok (pl. Mezőgazdasági Minisztérium, Pénzügyminisztérium)
- város- és megyeházák (pl. Új Városháza)
- igazságügyi épületek (pl. Kúria)
- múzeumok és kiállítási épületek (pl. Múcsarnok, Szépművészeti múzeum, a Vajdahunyad vára)
- oktatási, tudományos és egészségügyi épületek (pl. Műszaki Egyetem, ELTE Egyetemi Könyvtár, Képzőművészeti Egyetem, Üllői úti klinika együttes, Szent István és Szent János kórház, Magyar Tudományos Akadémia, stb.)
- színházak, hangversenyertermek, szórakozóhelyek (pl. az Opera, Vígszínház, Operettszínház, Uránia filmszínház, New York és Centrál kávéház, stb.)
- pénzügyi, kereskedelmi épületek, székházak (pl. bankszékházak, postaépületek, stb.)
- polgárházak, bérházak, városi paloták
- templomok (pl. Szent István-bazilika, Mátyás templom, Ferencváros és Erzsébetváros plébániatemplomai, Szilágyi Dezső téri református templom, stb.)
- zsinagógák (pl. a Dohány és a Rumbach utcai zsinagógák)
- alkalmi, ideiglenes építmények (pl. Olof Palme-ház, Vajdahunyad vára, Műjégpálya, Közlekedési Múzeum, stb.)
- ipartelepek, gyárak (pl. Eisele-gyártelep, Óbudai Gázgyár, Concordia és a Király Gőzmalom, a Káposztásmegyeri vízmű telep, stb.)
- mezőgazdaság, élelmiszeripar (pl. közbádoghíd, Központi Vásárcsarnok, a Rákóczi, Klauzál, Hunyadi, Batthyány téri, a Hold utcai vásárcsarnokok, stb.)
- közlekedés, infrastruktúra (pl. a Keleti és a Nyugati pályaudvar, a fogaskerekű vasút, a Millenniumi Földalatti vasút, a Margit, a Szabadság és az Erzsébet híd, stb.)

A társadalmilag és építészettörténetileg kiemelkedő jelentőségű középületek városképben kiemelt pontokon épültek (Parlament, Kúria, Királyi várpalota), így máig meghatározó szerepet töltenek be a városképben. Sajnos több jelentős középület, mint például az Operaház, több egyetemi épület vagy rangos színház nem kapott méltó, reprezentatív közterületi előteret.

Az Andrássy út mellett a pesti és a budai Duna-part is sok jelentős, érett historizáló stílusú épülettel gazdagodott, a Nagykörút viszont igen lassan, szakaszosan épült ki a nyolcvanas és kilencvenes években, így sok közöttük a késő historizmus ízlését tükröző homlokzat. A város központjában ma alig találni a városegysítés (1873) előtti épületet, a nagyobb középületek és templomok kivételével szinte a teljes épületállomány lecserélődött, olyan elemei is, amik egyáltalán nem voltak kisvárosiasak.

A lakóházak tették ki az építkezések jelentős hányadát. Ez befolyásolta döntően az újonnan kialakított főútvonalak arculatát is. A díszútvonalnak tervezett Sugár út épületeinek többségét is bérpaloták alkotják. Összefüggő beépítést alkotnak, rendkívül változatos anyaghasználatúak és homlokzatképzésük köszönhetően meghatározó szerepet töltenek be a városkép alakításában.

VIII. kerület, Pollack Mihály tér, Festetics György palotája

VIII. kerület, Bródy Sándor utca, Régi Képviselőház

Az e korban létesült ipari épületek nagy része téglá architektúrájú, öntöttvas, vagy szegecselt acéltartóú szerkezeti rendszerekkel, fém nyílászárókkal, nagy belmagasságú üzemi terekkel, valamint a kiszolgálásukhoz kapcsolódó egyéb létesítményekkel (víztornyok, transzformátorházak, stb.).

Budapest a historizmus építészeti stílus együttesét tekintve, azaz a neoreneszánsz, a neobarokk, a neoromán és a neogót stílusokban (1860-1905), a mintegy 12 km²-nyi egységes építészeti együttesével a legjelentősebb, világelső. Ennek a homogén historizáló építészeti együttesnek a főtengelye 2,2 km hosszú Andrassy út, amelynek 132 épülete közül csak 5 nem historizáló.

A historizmus különböző irányzatai fázis eltolódással követik egymást, közöttük időben jelentős átfedések történnek. A **korai historizmust** a stílus pluralizmus jellemezte, ez volta romantika kora. Hellén klasszicizmus, neogótika, neoreneszánsz irányzat élt egymás mellett. Budapesten az európai romantika keleties (bizánci, iszlám, mór, román kori, velencei) elemeit felhasználó példákat találunk, mint Feszl Frigyes Vigadóját (1859-1864) vagy több zsinagógát.

V. kerület, Váci utca, Új Városháza

V. kerület, Széchenyi István tér, Magyar Tudományos Akadémia

IX. kerület, Vámház körút, Fővámház

VI. kerület, Andrássy út, Operaház

XII. kerület, Szent János kórház

V. kerület, Ferenciek tere, Egyetemi könyvtár

V. kerület, Szent István tér, Szent István-bazilika

VII. kerület, Dohány utcai Zsinagóga

V. kerület, Vigadó tér, Vigadó

V. kerület, Kossuth Lajos tér, volt Igazságügyi Palota

XI. kerület, Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem

VIII. kerület, Múzeum utca, Károlyi-Csekonics rezidencia

VIII. kerület, Szabó Ervin tér, Wenckheim-palota

VI. kerület, Teréz körút, Batthyány-palota

VI. kerület, Andrásy út, Saxlehner-palota

I. kerület, Szentháromság tér, Pénzügyminisztérium

XIV. kerület, Dózsa György út, Szépművészeti Múzeum

V. kerület, Szabad sajtó út, Klotild-palota

V. kerület, Haris köz, Párizsi udvar

XIII. kerület, Szent István körút, Vígyszínház

Az **érett historizmus** Budapesten a neoreneszánsz stílus térhódítását hozta. E korszak számos kiemelkedő alkotója közül is kitűnik Ybl Miklós. Számtalan munkája között kiemelendő a Fővámház monumentális épülete, a Várkert-bazár könnyed kompozíciója. Fő műve az Operaház, a magyar historizmus legkiérleltebb összművészeti alkotása

A **késő historizmus** korszakát Budapesten 1885-től az első világháborúig számítják. Neobarokk és neorokokó stílusban is épültek paloták, de ennek a stílusnak tömeges alkalmazása nem volt jellemző. Jellemzően a XIX. század kilencvenes éveiben épült színházépületeket könnyed barokk és rokokó formában tervezte és építette a Fellner-Helmer építészpáros és irodája, amely stílus több színház építésénél regionálisan elterjedt.

A SZECESSZIÓ ÉPÍTETT ÖRÖKSÉGE

Budapesten a XIX. század végén és a XX. század elején a historizmust tagadó új építészeti irányzat, a szecesszió stílusa szerint építkeztek. E korszakból is jelentős, Európai viszonylatban is kiemelkedő épített örökséget őriz a város: a körutak menti belső kerületekben a szecesszió stílusjegyeit őrző közintézmények, múzeumok, templomok, fürdők és lakóépületek a korábbi épületek szövetében állnak. Kiemelt városszerkezeti helyzetben lévő épületek többek között a Zeneakadémia (1907), a Vakok Állami intézete, az Ernst Múzeum / Magánmúzeum (1912), a londoni The Gresham biztosítótársaság palotája (1906), a Gellért Hotel és Gyógyfürdő (1912-1918).

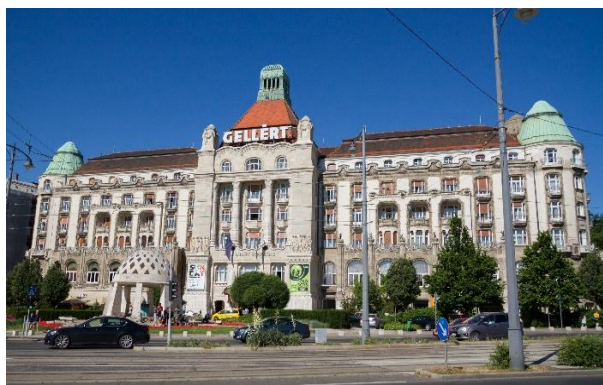
VI. kerület, Liszt Ferenc tér, Zeneakadémia

V. kerület, Széchenyi István tér, Gresham palota

VI. kerület, Nagymező utca, Ernst-ház

XI. kerület, Szent Gellért tér, Gellért szálló

VII. kerület, Városligeti fasor, Fasori református templom

XII. kerület, Városmajor utca, Városmajori általános iskola

VII. kerület, Városligeti fasor, Egger Villa

VII. kerület, Városligeti fasor, Körössy Villa

VIII. kerület, Százados úti művésztelep

XIX. kerület, Wekerletelep

A város terjeszkedésével, majd a Városliget kialakulásával jelennek meg az első villák a Dózsa György út, a Hermina út és az Ajtósi Dürer sor környékén. A korábban önálló települések központjai a XIX. század végi polgárosodás és gazdasági fejlődés időszakában jelentősen bővültek, jelenleg is számos, a szecesszió stílusjegyeit viselő közintézményt (városházák, iskolák, postaépületek), templomot és lakóházat őriznek. A kor jellemzője, hogy a XIX. század végén fejlődésnek indult kerületekben kisebb-nagyobb építészeti együttesek, főként lakótelepek épültek (Wekerletelep 1909-25, a Százados úti művésztelep 1909-11). A korszak nagy ipari létesítményeihez is lakóterületek létesültek, mint például az *Óbudai Gázgyár*, vagy a *Weiss-Mannfréd Művek* lakótelepei.

A stílus magyar irányzatának legismertebb, legnagyobb hatású építészke kezdeményezője *Lechner Ödön* (1845-1914). Számos épülete közül legjelentősebb budapesti alkotásai az *Iparművészeti Múzeum* (1893-1896), *Magyar Állami Földtani Intézet* (1898-1899), mely Magyarország legrégebbi, ma is működő tudományos kutatóintézete, valamint az V. kerületi Postatakarékpénztár (ma Magyar Államkincstár épülete, 1901).

Szecessziós épületeink tervezői között szerepel *Kós Károly*, *Lajta Béla*, *Komor Marcell*, *Málnai Béla*, *Vidor Emil*, *Árkay Aladár*, *Vágó fivérek* és még sokan mások. Középületeik, épületeik a város számos kerületében fellelhetők.

A PREMODERN (ART DECO) ÉPÍTETT ÖRÖKSÉGE

Az első premodern stílusú emlékek már az I. világháború előttől, de a legtöbbje a két világháború közötti időszakból valók, amikor a stílus globálisan elterjedt. Az irányzat az élet minden területére hatott, tömeges építészeti alkalmazása az 1925-ös párizsi világkiállítással kezdődött el. A szecesszió és az art deco közötti átmenetet elsősorban *Kozma Lajos*, *Árkay Aladár*, *Lajta Béla* munkássága képviselte. A kezdeti avantgárd kubista-expresszionista épületek is még eltértek a racionalista szemlélettől.

VII. kerület, Kazinczy utcai zsinagóga

VII. kerület, Madách tér, Madách házak

V. kerület, Arany János utca, Goldberger üzletház

VIII. kerület, Vas utca, Kereskedelmi iskola

XV. kerület, Rákospalota-Óvárosi templom

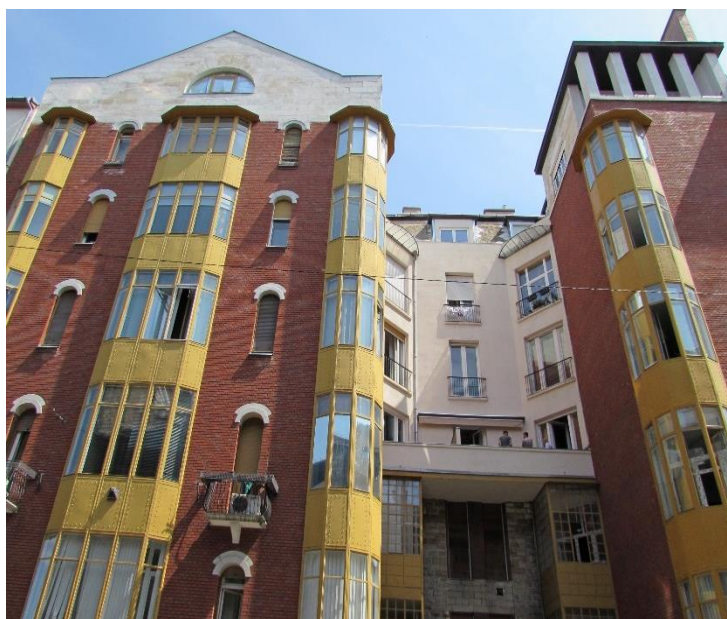
IX. kerület, Dandár utca, gyógyfürdő

VI. kerület, Paulay Ede utca, volt Parisiana mulató, ma Újszínház

VII. kerület, Wesselényi utca, Hoffmann-ház

VI. kerület, Eötvös utca, Rosenfeld-ház

A MODERN ÉPÍTETT ÖRÖKSÉG

A modern építészet a Bauhaus iskolája mellett több korabeli racionalista építészeti irányzatot ölel fel. A két világháború közötti, majd a későbbi, az 1950-es évek modernista építkezései már ritkábban jártak a megelőző évtizedekhez hasonlóan nagyszabású együttesek, városrészek kialakításával. Az épületek kisebb területi egységekben, csoportokban, vagy különállóan jelentek meg, a város belső kerületeiben (pl. Erzsébet téri buszpályaudvar).

XIII. kerület, Újlipótváros, Pozsonyi út, lakóházak

XIII. kerület, Pozsonyi út, Dunapark házak

XI. kerület, Bartók Béla út, Lakóház és Simphon filmszínház

I. kerület, Mészáros utca, Szilágyi Erzsébet Gimnázium

VII. kerület, Rumbach Sebestyén utca, bérház

II. kerület, Margit körút, Átrium mozi

XIII. kerület, Pozsonyi úti református templom V. kerület, Párizsi utca bérpalota

II. kerület, Napraforgó utca, Pasaréti úti kislakások mintatelep 1931, archív kép

II. kerület, Napraforgó utca 3., villa

II. kerület, Harangvirág utca, villa

E kor jelentős városépítési léptékű magvalósításai közé tartozik többek között Újlipótváros negyed felépítése, a Víziváros, Óbuda, Krisztinaváros továbbépítése, a budai villanegyedek kiterjesztése Pasaréten. Egyedülálló együttesként jött létre a Napraforgó utcai modern villatelep, vagy a Németvölgyi úti kertes bérháztömb. Kozma Lajos, Molnár Farkas, Breuer Marcell, Fischer József, Dávid Károly és mások villái, bérházai, középületei fémjelzik e korszak építészetét. Budapest Bauhaus stílusú, modern építészeti öröksége világviszonylatban is jelentős.

3.2. AZ ÉPÍTETT ÖRÖKSÉG VÉDELME

Az épített örökség különböző szintű, a nemzetközitől a helyi védettségekig terjedő oltalom alatt áll.

3.2.1. AZ ÉPÍTETT ÖRÖKSÉG NEMZETKÖZI ÉS ORSZÁGOS VÉDELME

VILÁGÖRÖKSÉGI TERÜLET

Nemzetközi szintű védelmet jelent, hogy az Egyesült Nemzetek Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezete (UNESCO) keretén belül működő Világörökségi Bizottság (World Heritage Committee) az általa igazgatott Világörökség Programba felvette Budapest panorámáját, melyet a Duna fölé emelkedő Várhegy és a Gellért-hegy uralja. A Várhegyen történelmi jelentőségű városépítészeti együttes található, amely a környező természeti elemekkel páratlan harmóniában mutatkozik. A Budai Várnegyed a várfallal övezett, királyi palota-együttes és virágzó középkori város emlékeit őrzi. A városrész számos pusztítást követően sajátos módon, barokk szellemében épült újjá a XVIII. században. A Várhegyen a XIX. század végétől nagyszabású építkezések jelentős épületeket elemeket hangsúlyoztak ki: bővült a Budavári Palota, helyreállították a gótikus Mátyás-templomot, megépült a Halászbástya.

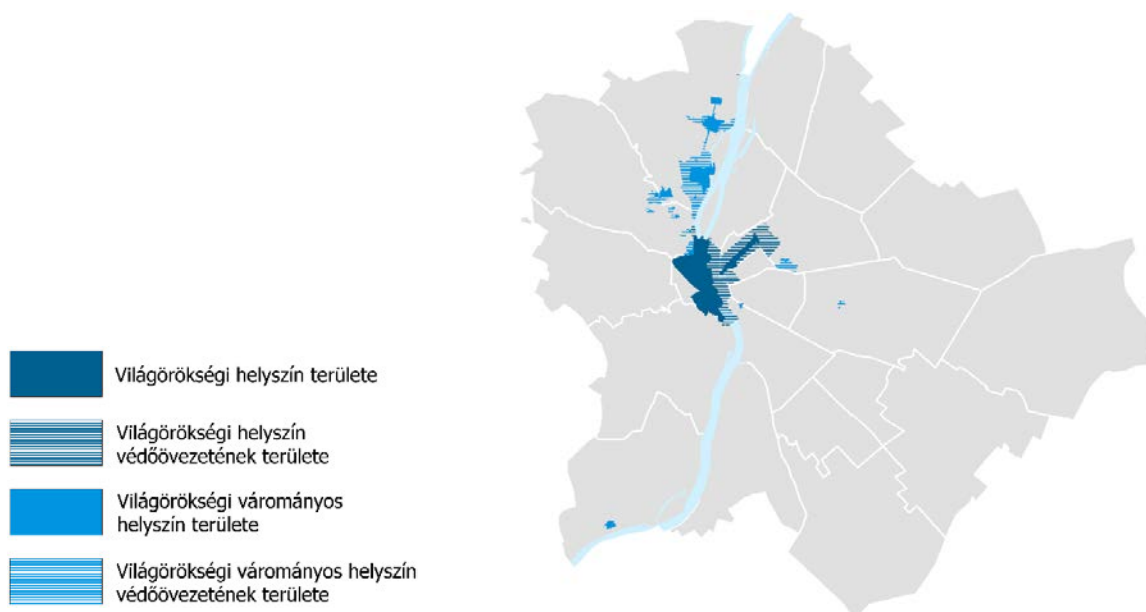
A Várhegy II. világháború harcai következtében ismételt elpusztított beépítését már a modern kor szellemében, a műemlékvédelem akkor legújabb szemléletének megfelelően, hitelesen és komplexen állították helyre, a városrész jelenleg is többnyire az ekkor kialakult arculatát őrzi.

A Duna-partok látképe és a Budai Várnegyed

VI. kerület, Andrassy út

1987-ben hozott UNESCO döntés alapján *világörökségi helyszín* a Duna-partok látképe és a Budai Várnegyed. Ennek megfelelően, világörökségi helyszín részét képezi a budai oldalon a Duna-part Margit híd és Műszaki Egyetem közötti területe, a budai Várnegyed és a Gellért-hegy. A pesti oldalon védettséget élvez a Parlament, a Lánchíd pesti oldalán található Széchenyi István tér, a Magyar Tudományos Akadémia és a Gresham-palota épületével, valamint a Duna-part egészen a Petőfi hídig.

2002-ben kibővítésre került a világörökségi helyszín az Andrassy úttal és a Hősök terével. A helyszínhez ekkortól kapcsolódik annak védőterülete, amely összeköti a különböző területeket, és lehetővé teszi egységes kezelésüket. A helyszín Kiemelkedő Egyetemes Értékének visszamenőleges meghatározásáról 2013-ban döntött az UNESCO Világörökségi Bizottsága. Ennek alapján a világörökségi helyszínhez tartoznak az Andrassy út teljes vonalának épületei (köztük az Operával), a millenniumi földalatti és a Hősök tere is.

A *világörökségi helyszín védőövezete* a világörökségi helyszínt körülvevő kijelölt terület, melynek fejlesztése és használata felügyeletet igényel, annak érdekében, hogy a világörökségi területek védelmét egy újabb szinttel növekedjen. A védőövezeten belül is számos műemlék és védett elem található.

VILÁGÖRÖKSÉG VÁROMÁNYOS HELYSZÍNEK

A Világörökségi Várományos Helyszínek Jegyzékét a 2015. június 2-én megjelent, a Miniszterelnökséget vezető Miniszter 27/2015. (VI. 2.) MvM rendelete tartalmazza. A 10 várományos helyszín közül az alábbi három budapesti területeket (is) érint:

1. A római birodalom határai – A dunai limes magyarországi szakasza
2. Lechner Ödön művei
- ...
9. A budai termálkarszt barlangrendszerei.

III. kerület, Szentendrei út, Aquincum romterület

III. kerület, Pacsirtamező u., Déli (katonavárosi) Amfiteátrum

XIV. kerület, Stefánia út, Földtani Intézet

X. kerület, Szent László tér, Szent László plébániatemplom

IX. kerület, Üllői út, Iparművészeti Múzeum

V. kerület, Hold utca, Postatakarékpénztár

A római limes a birodalom pannóniai Duna-parti határvonalának magyarországi szakasza (Ripa Pannonica). További elemei: a Campona erőd, a Contra Aquincum erődök, Aquincum katonai táborai és katonaváros. A védett értékek feltárt, konzervált állapotban, részben romkertekben, vagy közterületeken láthatóak, részben még feltáratlanok. A romok szerényebb magassági méretei miatt, részben rejtettségük miatt, nem töltenek be jelentős városkép alakító szerepet.

Lechner Ödön művei között a kecskeméti városházán kívül a legnevezetesebb budapesti épületei szerepelnek: a Postatakarékpénztár, az Iparművészeti Múzeum, a Szent László plébániatemplom, a Földtani Intézet. A jelentős közintézmények, oktatási és vallási épületek jellemzően a város városszerkezeti szempontból kitüntetett pontjain létesültek, ennek megfelelően tömegalakításuk és építészeti megfogalmazásuk is erős, hangsúlyos.

Kerület	Megnevezés (tájékoztató jelleggel)	Építés ideje
V.	Postatakarékpénztár	1899 - 1901
IX.	Iparművészeti Múzeum	1891 - 1896
X.	Szent László plébániatemplom	1894 - 1899
XIV.	Budapest, Földtani Intézet	1896 - 1899

A budai termálkarszt barlangrendszerei a természeti környezet felszínén nem látható elemei, így településképi szerepük nem értelmezhető.

A Budai termálkarszt barlangrendszer javasolt világörökség várományos helyszínei

Kerület	Megnevezés (tájékoztató jelleggel)
I.	Budai Vár-barlang (3,3 km)
II.	Ferenchegy-barlang (6,7km)
II.	Molnár János-barlang (6 km)
II.	Józsefhegy-barlang (5.7 km)
II.	Szemlőhegy-barlang (2,2 km)
II.-III.	Pálvölgyi-barlangrendszer (29,7 km)

MŰEMLÉKEK, MŰEMLÉKEGYÜTTESEK

Budapest legjelentősebb, legértékesebb megmaradt emlékei műemléki védelem alatt állnak. Műemléki érték minden olyan építmény, kert, temető vagy temetkezési hely, terület (ezek maradványa), valamint azok rendeltetésszerűen összetartozó együttese, rendszere, amely hazánk múltja és a közösségi hovatartozás-tudat szempontjából kiemelkedő jelentőségű történeti, művészeti, tudományos és műszaki emlék, alkotórészeivel, tartozékaival és berendezési tárgyaival együtt.

A műemléki védettség alatt álló elem zömében a város központjában, valamint az egykori történeti peremvárosok központi részein található. A budai oldalon az I., II., III., XII. és XXII. kerületekben, a pesti oldalon az V., VI., VII. és VIII. kerületekben található a legtöbb műemlék. A számos budapesti műemléket a Lechner Nonprofit Kft. tartja nyilván.

A MŰEMLÉKVÉDELEM SAJÁTOS TÁRGYAI

A kulturális örökség védelme kiterjed a történeti kertek, temetők és a temetkezési emlékhelyek védelmére. A kulturális örökség védelméről szóló törvény meghatározásában a műemlékvédelem sajátos tárgyai a történeti kertek, a temetők és temetkezési emlékhelyek és a műemléki területek. A törvény rendelkezése szerint műemlékvédelem sajátos tárgyai körében védelem alatt álló valamennyi ingatlan esetében biztosítani kell az építészeti, településképi, valamint egyéb környezeti, természeti értékek fenntartható használatát és a hagyományos tájhasználat megőrzését.

Történeti kertek:	• Kiscelli park • Remetehegy, Schmidt-kastély kertje • Orczy-kert – a későbbi Ludovika kertje • Fűvészkert – Egyetemi Botanikus Kert • Népliget • Jókai és Steindl-villa kertje a Sváb-hegyen • Margitsziget • Trefort kert • Műszaki Egyetem kertje
Temetők és temetkezési emlékhelyek:	• Szalag utcai temető • Salgótarjáni úti izraelita temető • Fiumei úti sírkert (Kerepesi temető) • Újköztemető • Kőérberki dűlő – középkori templom és temető
Műemléki területek: Műemléki jelentőségű terület (MJT)	• Világörökségi terület (a világörökségi helyszín és annak védőövezete) • Margitsziget • Svábhegyi polgári villanegyed • Tisztviselőtelep • Wekerletelep • Budafoki német telepes falu és pincerendszer
Műemléki környezet (MK):	• az elemeket a Lechner Nonprofit Kft. tartja nyilván.
Kiemelt nemzeti emlékhelyek	• Kossuth Lajos tér: a tér és az Országház épülete, a Néprajzi Múzeum épülete, a Vidékfejlesztési Minisztérium épülete és az V. kerület, 24897/4 hrsz.-ú belterület
Nemzeti emlékhelyek	• Várnegyed / A várfalon belüli közterületek közül a Szentháromság tér, a Dísz tér és a Szent György tér; a Budai Vár (Királyi Palota) épülete; a Sándor-palota épülete; a Mátyás-templom; a volt József-kaszárnya épülete; a Hadtörténeti Intézet és Múzeum épülete • Fiumei úti temető, kivéve a Nemzeti Sírkert részévé nem nyilvánított temetési helyeket • Magyar Nemzeti Múzeum épülete és a Múzeumkert • Rákoskeresztúri Újköztemető, kivéve a Nemzeti Sírkert részévé nem nyilvánított temetési helyeket • Hősök tere
Történelmi emlékhelyek	• Szilágyi Dezső téri református templom • Batthyány örökmécses • Magyar Tudományos Akadémia • Andrássy út 60. • Wesselényi utcai Hősök temploma és Hősök sírkertje • Corvin köz • Ludovika Akadémia • Kálvin téri református templom, kriptá és a Ráday Gyűjtemény • Eötvös József Collegium

3.2.2. AZ ÉPÍTETT ÖRÖKSÉG FŐVÁROSI HELYI VÉDELME

Az Építési Törvényben meghatározottak szerint az építészeti örökségnek azok az elemei, amelyek nem részesülnek országos egyedi műemléki védelemben, de a sajátos megjelenésüknél, jellegzetességüknél, településképi vagy településszerkezeti értéküknél fogva a térség, illetőleg a település szempontjából kiemelkedőek, hagyományt őriznek, az ott élt emberek és közösségek munkáját és kultúráját híven tükrözik, a helyi építészeti örökség részét képezik.

Az Építési Törvény adta lehetőséggel élve a fővárosi önkormányzat megalkotta a „Budapest főváros építészeti örökségének fővárosi helyi védelméről” szóló 37/2013. (V.10.) Főv. Kgy. rendeletét, amely a „főváros városképe és történelme szempontjából meghatározó épített környezet védelméről” szóló 54/1993. (1994.II.1.) Főv. Kgy. rendeletet váltotta fel. A rendelet megalkotásának célja a Budapest főváros városképe és történelme szempontjából meghatározó építészeti örökség kiemelkedő értékű elemeinek védelme, jellegzetes karakterének a jövő nemzedékek számára történő megővése.

A cél elérése érdekében a rendelet meghatározza az építészeti örökség helyi védelmének feladatait. Ezek különösen a műemléki védelemben nem részesült legértékesebb, különleges oltalmat igénylő építészeti, építészettörténeti, várostörténeti szempontból védelemre érdemes építmények, épületegyüttesek körének számbavétele és meghatározása, védetté nyilvánítása, nyilvántartása, dokumentálása, megőrzése, megőriztetése és a lakossággal történő megismertetése, továbbá a helyi védettségű építészeti örökség károsodásának megelőzése, elhárítása, illetve a bekövetkezett károsodás csökkentésének vagy megszüntetésének elősegítése.

A rendelet szabályozza továbbá a helyi védelem keletkezésének és megszűnésének módját, a védett épületekre vonatkozó korlátozásokat és kötelezettségeket, továbbá lehetőséget teremt a védelem alá helyezett építmények és épületegyüttesek felújítása, helyreállítása érdekében végzett munkák támogatására. A támogatás az évente meghirdetésre kerülő pályázatokon keresztül történik; az előző évek pályázatain támogatott munkák eredményeként megújult épületeket, közterületeket a 6. Jó példák című fejezetben mutatjuk be.

II. kerület, Keleti Károly utca, Központi Statisztikai Hivatal

VIII. kerület, Gutenberg tér, lakóház

A rendelet új mellékletét, Budapest fővárosi helyi védettségű építészeti örökségének jegyzékét, amely a korábbi rendelet melléklete, „Budapest helyi védettségű értékeinek jegyzéke” alapján, annak módosításával készült, a 69/2013. (IX.18) Főv. Kgy. rendelettel fogadták el, és a 37/2013. (V.10.) Főv. Kgy. rendelet részévé vált. A 37/2013. (V.10.) Főv. Kgy. rendelet az új jegyzék megszületése óta többször módosult újabb védelem alá helyezett építményekkel. A jegyzékben jelenleg kb. 1000 építmény és épületegyüttesekben további kb. 1400 építmény áll védelem alatt. Ezek az építmények túlnyomó többségükben lakóépületek, de szép számmal találhatók közöttük közintézmények, oktatási és egyházi épületek, valamint ipari emlékek is. Példaként álljon itt néhány kép annak igazolására, hogy milyen sorrétűek a fővárosi helyi védelem alatt álló építészeti értékek, noha korban, építészeti stílusban, funkcióban, méretben és, elhelyezkedésükben is igen különbözőek.

Lakóházak:

XIII. kerület, Szent István park, Duna-palota

V. kerület, Kossuth Lajos utca

V. kerület, Vitkovics Mihály u. 9.

V. kerület, Honvéd u. 3.

XII. kerület, Janka út 6/b

XII. kerület, Bíró u. 6/d

XII. kerület, Árnyas út 40/b

II. kerület, Daru u. 14-20.

Közüintézmények, oktatási épületek:

V. kerület, Harmincad u. 6., Egykori Hitel Bank

V. kerület, Cukor u. 6.

Egyházi épületek:

XIV. kerület, Thököly út

XI. kerület, Ménesi út

Ipari emlékek, egyéb építmények:

XIII. kerület, Révész u. 25-29.

XIII. kerület, Révész u. 18-22.

XIII. kerület, Váci út 47.

XI. kerület, Bartók Béla út, remíz

IX. kerület, Ferenc tér, Baetz féle illemhely

Irodaházak, szállodák:

V. kerület, Eiffel Palace

VII. kerület, Royal Szálló

Az építmények és épületegyüttesek többsége 1994 óta áll fővárosi helyi védelem alatt. A jegyzék azonban évről évre számos új építészeti értékkel bővül. Az utóbbi években védetté nyilvánított épületek közül példaként álljon itt néhány annak igazolására, hogy sok még a feltáratlan, ismeretlen építészeti érték a fővárosban:

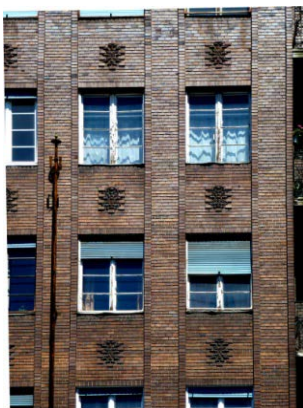
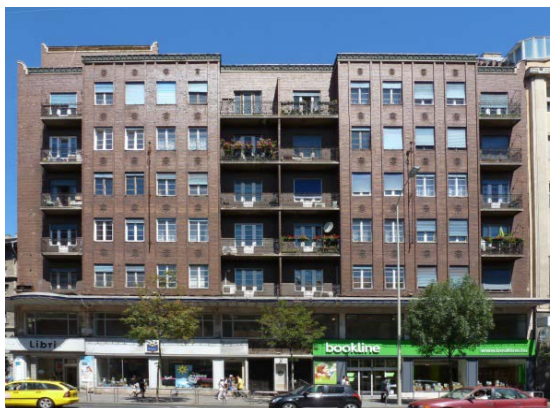
IV. kerület, Árpád út 67.

VII. kerület, Dózsa György út 36.

VII. kerület, Rákóczi út 10.

VII. kerület, Rákóczi út 12/A-B

VII. kerület, Rákóczi út 16.

VIII. kerület, Üllői út 18.

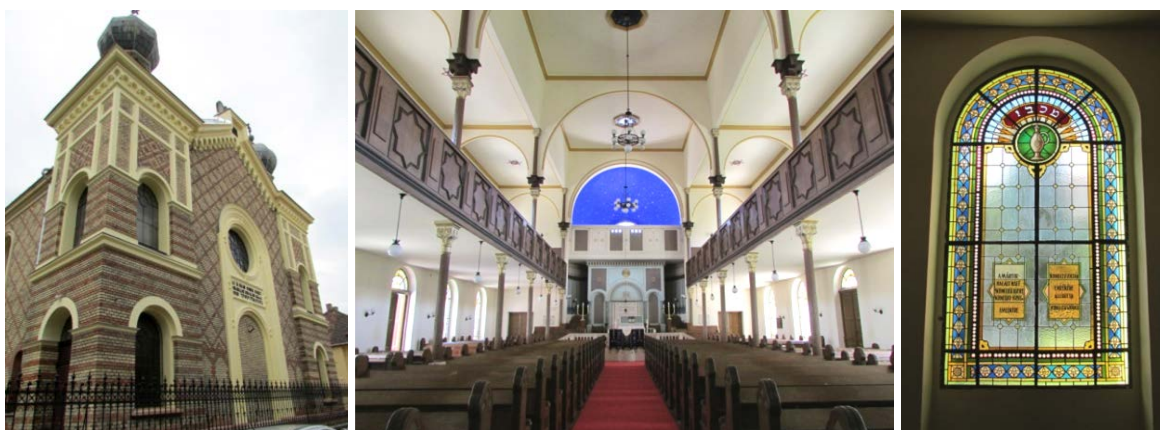
XVI. kerület, Diósy Lajos utca 23.

XVI. kerület, Mészáros József utca 15.

XVI. kerület, Paulheim József tér

IV. kerület, József Attila utca 20.

X. kerület, Kőrösi Csoma Sándor út 43-51.

VIII. Puskin utca 19.

XXII. kerület, Demény István utca 2.

XXII. kerület, Hosszúhegy tér 3.

XXII. kerület, Kossuth Lajos utca 76.

A védetté nyilvánítás kezdeményezésre vagy tematikus vizsgálatok alapján hivatalból indul. Védetté nyilvánítást bárki kezdeményezhet. Az új jegyzék keletkezése, 2013 óta jellemzően tematikus vizsgálat alapján és kerületi kérésre indul védetté nyilvánítási eljárás, de előfordul, hogy egy-egy társasház szeretné az épületét védetté nyilváníttatni. Értékes és egyedileg nem védett, eklektikus épületek közelmúltban történt bontásai világítottak rá arra, hogy a történeti városi szövetben található értékes épületállomány értékőrző megtartása érdekében a régi városrészeink megőrzéséről területi védelem mellett további egyedi védelemmel is gondoskodni szükséges. Elsősorban a VII., VIII. és IX. kerület területén, de a II., XI. és XIII. kerület belvárosához közeli részein is vannak még olyan értékes épületek, amelyek helyi egyedi védelemre érdemesek. A helyi egyedi védelem biztosíthatja a településképet meghatározó, de műemléki védelem alatt még nem álló legértékesebb épületek hosszú távú megtartásának lehetőségét, mivel a helyi egyedi védelem alatt álló épületek egésze nem bontható.

A jegyzékben jellemzően a II. világháború előtt épült építmények szerepelnek, azonban a jelen kor számára a II. világháború utáni évtizedekben megvalósult, magas színvonalú építészeti alkotások megőrzése is fontossá vált. A legjobb építészeti alkotások kiválasztásához a történelmi távlat már kellő szűrőként szolgálhat, ezért átfogó vizsgálat szükséges az ebben a korban épült értékes épületek meghatározásához, a legjobbak védetté nyilvánításához.

Fővárosi helyi védelem alatt álló építményt, épületegyüttest számos alkalommal nyilvánítanak műemlékké. Ez is jelzi, hogy a helyi védelem és a műemlékvédelem között nincs éles határ. A kettős védettség elkerülése érdekében, a jogszabályi előírásoknak megfelelően, a műemléki védelem hatályba lépését követően a fővárosi helyi védettség megszüntetésre kerül. Fordított esetben, az épület műemléki védettségének megszüntetését követően, az épület fővárosi helyi védettség alá vonásának lehetősége mérlegelendő.

A fővárosi helyi védelem alatt álló épületekre vonatkozó javaslatokat lásd az 5. *A településképi minőségi formálásra vonatkozó ajánlások* című fejezet 5.2. *Történeti jelentőségű beépítéssel rendelkező, településképi szempontból meghatározó területek* vonatkozású részében, a jó példák pedig a 6. *Jó példák: épületek, közterületek, zöldfelületek* című fejezetben kerültek bemutatásra.

A fővárosi helyi védelem alatt állt épületek közül néhány, amelyek műemléki védelmet kaptak:

VI. kerület, Bajza utca 44.

VI. Nagymező utca 20. Mai Manó Ház

VII. Dohány utca 44. Hungária Fürdő

VII. kerület, Rottenbiller utca 23-25. Állatorvostudományi Egyetem

XIII. kerület, Váci út 77-79. Elektromos Művek Székháza

VIII. kerület, Horváth Mihály tér 17-18. Józsefvárosi Telefonközpont

3.3. TERÜLETI VÉDELEMRE JAVASOLT TERÜLETEK

Budapest belvárosában a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma 7/2005. (III. 1.) rendeletével nyilvánította műemléki jelentőségű területtől a budai Vár, a budapesti Duna-partok panorámája, az Andrássy út, a Millenniumi Földalatti Vasút és ezek történeti környezetének Világörökségi Listára felvett, várostörténetileg- városképileg szervesen összetartozó együttesét, a rendelet célja a területi műemléki védelem egységes biztosítása volt. A Településképi Arculati Kézikönyv készítése során, felülvizsgálva a rendelet megjelenése óta eltelt időszak tapasztalatait, továbbá felismerve a VII., VIII. és IX. kerületek szomszédos területrészeinek hasonló karakterét és jelentőségét, egyértelművé vált a területi védelem kiterjesztésének szükségessége. Területi védelemre jelen jogszabályi keretek között azonban csak a kerületi önkormányzatnak, valamint a kormánynak biztosított a lehetőség.

A javasolt kiterjesztés a Világörökségi terület szomszédságában elterülő, a Klauzál utca - Király utca - Lövölde tér - Városligeti fasor - Dózsa György út - Verseny utca - Thököly út - Baross tér - Fiumei út - Orczy tér - Orczy út - Rozgonyi utca - Diószeghy Sámuel utca - Korányi Sándor utca - Üllői út - Ferenc körút - Boráros tér - Közraktár utca - Csarnok tér - Pipa utca - Várház körút - Múzeum körút - Dohány utca - Klauzál utca által közrezárt területrészt érinti, kivéve a Práter utca - Illés utca - Baross utca - Szigony utca - Leonardo da Vinci utca által határolt beépítést.

A védelemre javasolt terület története szorosan kapcsolódik a már védett területrészekéhez. A török hódoltság után, Pest városa lassan kinőtte a városfalak közötti szűkös területét, és elkezdte birtokba venni a városba vezető utak mentén, a falak alatti, környező termőföldet. A XVIII. század folyamán a város környéki kertek és a városfalaktól távolabb eső szántók határa koncentrikus körszelekként egyre kijebb és kijebb került, amíg XVIII. század végére elérte a már meglévő műemléki jelentőségű terület, és a most kijelölésre szánt részek külső határát. Hosszú ideig ez a vonal számított a város határának.

A XIX. század elejére a korábban jellemzően alacsonyabb presztízsű népesség által lakott, majorságokkal, gyümölcsöskertekkel szabdaltságot mutató külvárosokban módosabb lakók is megjelentek, ezzel együtt itt is egyre meghatározóbbá váltak a zárt beépítésű, városias utcaképek. A Városliget határán, a városhoz közelebb eső telteken ugyanezeken épültek az első, döntően a belvárosi nagypolgárság nyári tartózkodási helyének számító villák is.

A XIX. század második felének nagy kiépítési hulláma egy akkor már évszázados múltra visszatekintő városias területet ért el. Az utolsó majorok felszámolásával, a még üres telkek beépítésével jött létre a zárt sorú, sűrű, jellemzően historizáló építészeti stílussal jellemezhető nagyvárosias városszövet, amely jellegében, használatában, művészi és építészeti minőségében nem különbözött a szomszédos kerületektől. A későbbi fejlemények, így különösen a XX. század első évtizedeinek további fejlesztései, a szecessziós, art deco stílusú (pl. Fiumei úti ma Országos Nyugdíjbiztosítási Főigazgatóság, Horváth Mihály téri volt telefonközpont), igen jelentős köz- és magánépületek, a két háború közötti (pl. II. János Pál pápa tér déli oldala), és második világháború utáni (pl. Luther utcai lakóház, Dózsa György út ING székház) beépítések is magas színvonalú építészeti örökséget hagytak hátra, tovább gazdagítva a terület értékes épületállományát.

A területrészek közös múltjára vonatkozó, történeti-építészeti-örökségvédelmi megállapításokon túl, a terület jövőjével kapcsolatos elképzelések is indokolják a védelem kiterjesztését. A közelmúltban a VII., VIII., IX. kerületek belső területein már részben lezajlott és a körúton kívüli részre is áttérjett egyfajta rehabilitációs hullám, a fejlesztések az érintett részek presztízsének emelkedését hozták, a beruházók fokozódó érdeklődését eredményezték. A felértékelődés kezdeti oka a belső részek fokozatos telítődése volt, a fejlődést a VII., VIII., IX. kerületek alacsonyabb ingatlanárai természetes módon segítették. A hangsúly mára eltolódott a történeti vonzerővel rendelkező nagyvárosias beépítés és szolgáltatáskínálat belvárosihoz teljesen hasonló jellege felé. Fontos, hogy a főváros turisztikai attrakciói között ugyanezek az értékek és jellegzetességek miatt illeti különleges figyelem a világörökségi helyszíneket, és hogy a turizmus már szintén felfedezte a védett területen kívüli tágabb belvárost.

A védelemre javasolt terület a világörökségi területekkel közel azonos karaktert, hasonló beépítést és funkciókat hordoz, ezért megilleti a különleges figyelem. Budapest a historizmus építészeti stílus együttesét tekintve, azaz a neoreneszánsz, a neobarokk, a neoromán és a neogót stílusokban (1860-1905), a mintegy 12 km²-nyi egységes

építészeti együttesével a legjelentősebb, világelső – a területi védelem kiterjesztésével így ez a teljes a terület megfelelő védelmet kaphat.

A beruházók, fejlesztők számára a védelem nem elsősorban tiltást, hanem segítséget jelenthet: kiszűrve a fejlődő terület további felértékelődését, a fő értéket adó karakterének megőrzését gátló, romboló kísérleteket biztosítani tudja a magas nivójú, történetileg változatos, és építészeti értékű terület fennmaradását. Ez a további fejlődés legfontosabb alapja a városlakók és az ide látogatók számára is.

A kiterjeszteni kívánt védelemhez további érték rangsorolás is ajánlható. A mai városszövetben kialakulásuk, beépítésük módja/jellege/stílusa szerint jól felismerhetőek kisebb egységek, melyek a többi, *kitöltő jellegű* beépítésből kiemelkednek, a fent kifejtett értékeket hangsúlyosabban reprezentálják. E területek védelme, arculatának megőrzése kiemelten fontos, itt az építészeti beavatkozások során erősebb kötöttségek előírását tarthatjuk szükségesnek, míg a közbeeső részekben nagyobb rugalmassággal kezelhetőek az előírások.

VIII. kerület, Baross utca, utcakép és drámai, színpadképszerű, neoreneszánsz belső udvar

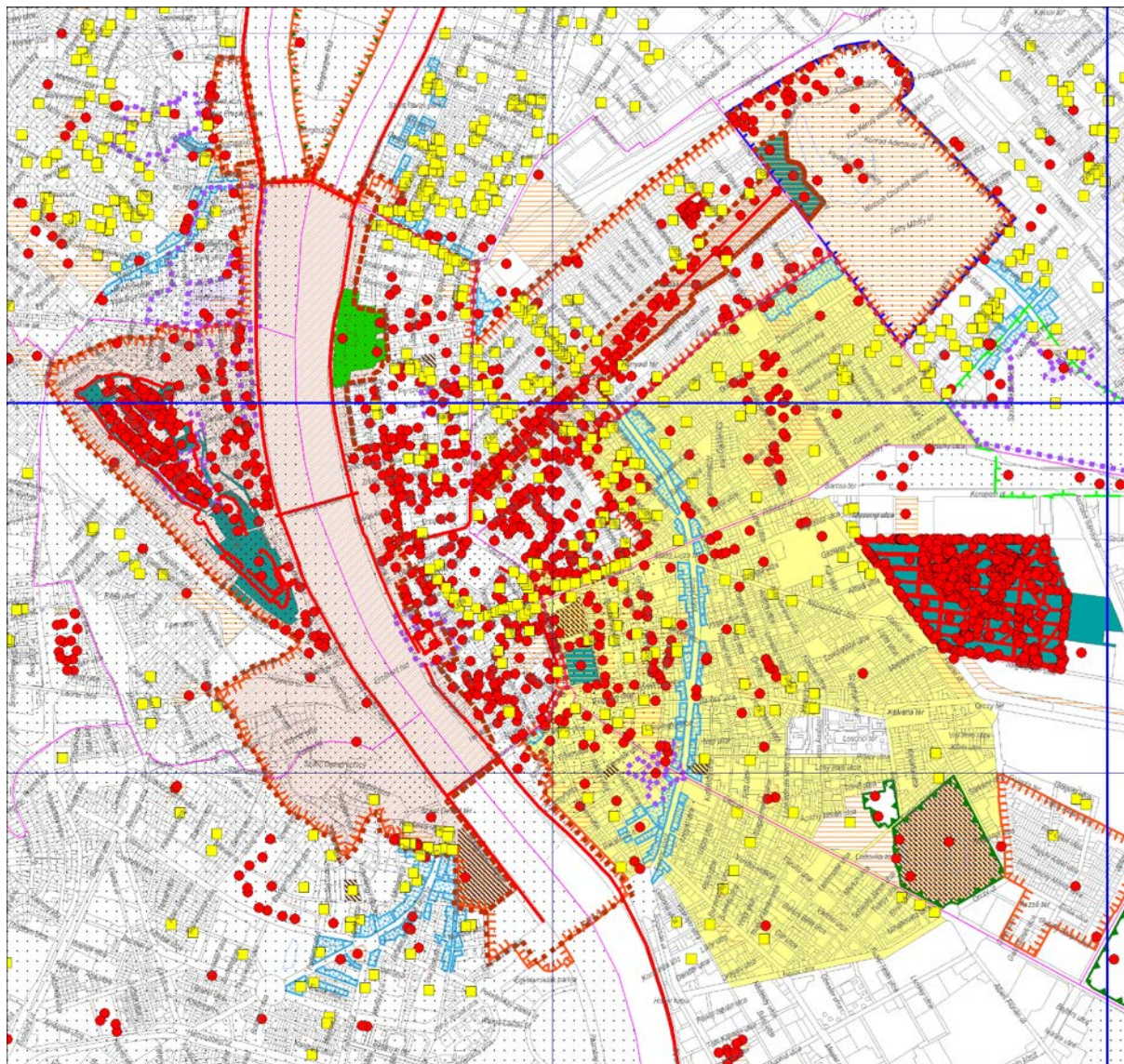
A kijelölésre szánt területen belül különösen fontos, első kategóriába esnek a templomok és közvetlen környezetükben kialakult közterületek. Az egyházi épületeket körbe ölelő terek mindig jellemzően gazdagabb és nívósabb beépítéssel rendelkeznek, a korábbi korszakokban ezek vonzották a társadalom vezető rétegeit és gyakran a szolgáltatások egy része is ide kötődött.

A kijelölendő területen különösen értékes, *első kategóriás* a Rózsák tere, a Horváth Mihály tér és a Bakáts téri templomok körül történetileg kialakult építészeti együttes.

Szintén sajátosan erős építészeti arculattal, és különösen értékes épített örökséggel bír mindenek előtt a Várház körút, Múzeum körút, Erzsébet körút, József körút, Ferenc körút, a Városligeti fasor érintett részei, továbbá a Dózsa György út, a Népszínház utca és a Baross utca is.

Budapesten a városi léptékű védelem további kiterjesztésének indoklásához a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal tizenegy budapesti kerület értékvizsgálatát tartalmazó házankénti inventarizációjának a 2007. évi műemléki világnapon közzétett ismertetője idézhető, mely szerint „a nagy kiterjedésben fennmaradt, változatosságában gazdag, összességében mégis egységes, a historizmus és a szecesszió stílusjegyei által meghatározott, de a klasszicizmus építészeti szubsztanciáját is hordozó és a modern korszak kiváló minőségben megépült elemeit szervesen integráló épületállományban rejlő érték képezi az alapját a budapesti városléptékű védelemnek. A historizáló-szecessziós Budapest materiális és város-, sőt országhatáron túlmutató kulturális- szellemi értékének megőrzésére nem az egyedi védetté nyilvánítás a legmegfelelőbb eszköz, hanem a műemléki jelentőségű területként történő védelem. Ennek a védelemnek az a célja, hogy az összefüggésekben rejlő értéket fogalmazza meg, és felhívja a figyelmet arra, hogy a védelem tárgya sérül, és a védelem válik okafogyottá, ha az egyedileg nem védett elemek megsemmisülnek.”

Összességében a terület kiemelkedő fontosságú a főváros városképe és fejlődéstörténete szempontjából. Építészeti, építészettörténeti és várostörténeti értéke miatt védelemre érdemes építményeket, épületegyütteseket foglal magába. A városrész kiépülése Budapest városfejlődésének markáns történelmi korszakát – a kiegyezés korának fejlődését – reprezentálja. A hagyományos városkép megőrzése érdekében meghatározó városképi- és városszerkezeti szerepet tölt be.

NEMZETKÖZI ÉS ORSZÁGOS MŰVI ÉRTÉKVÉDELEM

- Világörökségi helyszín határa/területe
- Világörökségi helyszín védővezetékének határa
- Világörökségi várományos helyszín határa/területe
- Világörökségi várományos helyszín védővezetékének határa
- Műemlék
- Műemléki jelentőségű terület határa

- Műemléki környezet területe (a védetté nyilvánításról szóló rendelet eltérő kijelölése alapján)
- Történelmi emlékhely
- Nemzeti emlékhely
- Kiemelt nemzeti emlékhely
- Történelmi kert területe
- Rendelettel, határozattal védett régészeti lelőhely területe
- Nyilvántartott régészeti lelőhely területe

HELYI MŰVI ÉRTÉKVÉDELEM

- Fővárosi helyi védettségű építmény
- Fővárosi helyi védettségű épületegyüttes
- Területi védelemre javasolt városrész

TERMÉSZETI VÉDETSÉGEK

- Országos jelentőségű védett természeti terület

Budapest történeti belvárosának védett öröksége, a javasolt helyi területi védelem területének ábrázolásával

3.4. BUDAPEST TERMÉSZETI ÉRTÉKEI ÉS VÉDELME

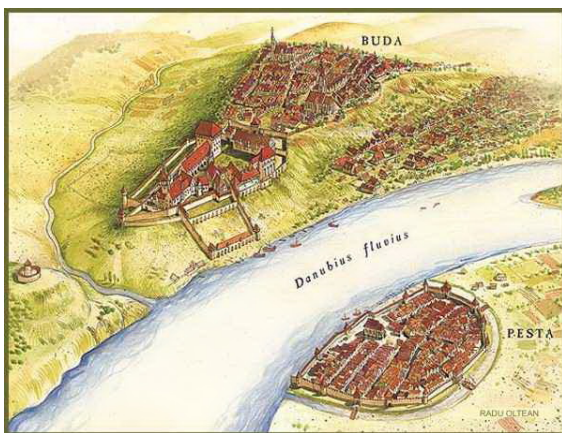
Annak ellenére, hogy az egyre gyorsuló mértékű városfejlesztés az elmúlt százötven évben a természeti értékek rohamos csökkenéséhez vezetett, Budapest változatos természeti értékekkel bír.

A védett értékek zöme a budai hegyek erdeiből áll, de a város számos pontján, területén létezik természetvédelmi oltalom, kezdve a helyi jelentőségűekkel, az országos jelentőségűeken át, az EU-s Natura2000 területekig.

TÁJTÖRTÉNET

A város és térségének táj-története a topográfiai viszonyokkal és a Duna vízrajzával szoros összefüggésben tárgyalható. A Pilis- és a Budai-hegység lábainál a Duna formálja – áramló vizével tagolja, hordalékával tölti, áradásával „elsimítja” – közvetlen környezetét és ez főként a sík pesti oldalon érvényesül. A másik tájalakító „erő” az ember, aki a történelmi korok során egyre jobban beavatkozik a természeti környezetébe.

Budapest kulturális örökség szempontjából értékes természeti értékei a városeevolúció különböző korszakaihoz köthetők. Ezek egymásra rétegződése, illetve egymás mellett élése önmagában hordozza azt a kíváncsot megartandó és fejlesztendő célt, hogy a város diverzitása fokozódjon.

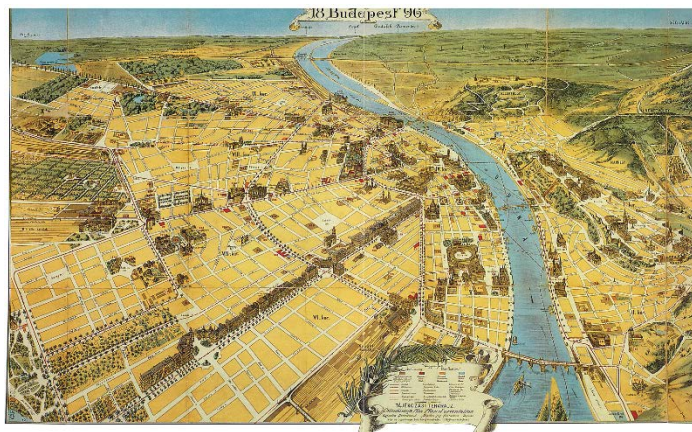

Pest és Buda a XIV. században (Forrás: www.latvany-terkep.hu)

A pesti oldalon a Duna medrek övezte területen új falvak létesültek, olvadtak össze egészen a török hódoltságig. A budai oldalon a parti sávban a Viziváros jött létre, tőle északra kisebb településkezdemények sora alakította a Duna-parti táj képét. A Zsigmond idején megkezdődött fejlődést követően, a Mátyás alatti fénykor idején Buda és Pest a hegység és az alföld határán virágzó városok voltak, a környező kerteségek és szabad természet által övezve. A török hódoltság másfél évszázada alatt a térség a pesti oldal elszegényedett, sivárrá vált, a budai oldal jelentősége megmaradt. A tájképet főként szőlőültetvények mellett a szántók és a kerteségek határozták meg.

Az első jelentős tájalakító korszak az ókori rómaiak megtelepedése a Duna mentén, a limes és polgárváros és katonai táborok kiépítésével (pl. Aquincum). A következő fontos időszak magába foglalja a honfoglalástól, a tatár és török dúlásokon keresztül a középkort. Az ekkor kialakult települések formálták a táj arculatát: Pest, Jenő falu, Kispest (a későbbi Buda), valamint a honfoglalás idején kialakuló szálláshely, Békásmegyer. A mongol invázió során elpusztult Pest lassan újjáépült, s vele átellenben IV. Béla megalapította Buda várát és városát.

A kiegyezést követő időszak a város számára a sohasem látott fejlődést hozta, s ez az I. világháborúig szinte töretlen ívet jelentett. A városfejlődés legjelentősebb korszaka, mely napjainkig meghatározza a város arculatát, szerkezetét, 1873 után, az első városeejesítést követően indult el. Ezzel elkezdődött a tervszerű városfejlődés időszaka. Táj(kép) formáló esemény volt a századfordulón a Gellért-hegy „megfaragása” a hídépítés és a parti közlekedés megsegítésére. E sorba tartozik a Margit-sziget és a Kis-sziget összetöltése, valamint a belvárosi Duna-part kiépítése is.

Benedict J.: Tájékoztatói térkép

A XVIII. századtól a táj arculatát továbbá jelentős vízrendezések alakították át. A kisebb Duna-ágakat feltöltötték, illetve feliszapolódtak az áradások közepette. A térség tovább változik, az agrártáj a városi táj javára csökken. A pesti oldalon újabb városrészek létesülnek, a városias terület növekszik. A XIX. század kezdetétől Pest fokozatosan kilép egykori kereteiből. Ez idő tájt kapja a város a „Városi erdő”-t, mely ma Városliget néven ismeretes.

A múlt században a város a környező tájban folyamatosan terjeszkedett, magába olvasztva kisebb településeket. A tájat fokozatosan megváltoztatta, a tájhasználat szinte minden fajtája megtalálható benne: részben harmonikus egymás mellett élésben, részben időlegesen tájhasználati konfliktusokat gerjesztve.

ORSZÁGOS JELENTŐSÉGŰ, EGYEDI JOGSZABÁLYAL VÉDETT TERMÉSZETI TERÜLETEK

A természet védelméről szóló törvény szerint természeti érték és terület kiemelt oltalma a védetté nyilvánítással jön létre. Országos jelentőségű védett természeti terület a Budai Tájvédelmi Körzet, védettségének indoka és célja a jellegzetes tájképi és természeti adottságok, földtani és felszínalaktani természeti értékek, növénytakasulások, növény- és állatfajok megőrzésén túl a területen található történelmi, kultúrtörténeti értékek megóvása is. Három védett növényfaj (homoktövis, sárgás habszegfű, vajsínű atracél) az országban kizárólag csak Budapesten fordul elő, ezen kívül ez a magyar őszi araszoló, a magyar tavaszi fésűbagoly utolsó hazai élőhelye, valamint a csíkos boglárka utolsó Kárpát-medencei előfordulása (Harangvölgyben).

Szintén országos védettséget élvez a Sas-hegy, a Gellért-hegy, Tétényi-fennsík, a Háros-szigeti ártéri erdő, a Jókai kert, az ELTE Botanikus Kert (Füvészkert), a Tamariska-domb természetvédelmi terület, valamint a barlangok nagyobb kiterjedésű felszíni területei (pl. Pál-völgyi- és Szemlő-hegyi-barlang), a Fővárosi Állat- és Növénykert, továbbá a Pusztaszeri úti földtani alapszelvény és a Róka-hegyi bánya földtani alapszelvény természeti emlékek területe.

XII. kerület, Jánoshegyi út, Normafa

XXII. kerület, Háros-sziget

„EX LEGE” VÉDETT TERMÉSZETI ÉRTÉKEK

A törvény erejénél fogva védelem alatt állnak a fővárosban található lápok, barlangok, források, földvárak. „Ex lege” védett lápok a X., XVII. és XXIII. kerületek területén találhatóak (pl. Felső-Rákosi rétek). „Ex lege” védett barlang a Budai-hegyvidék területén feltárt mintegy 200 barlang, amelyből 32 fokozottan védett (pl. Ferenc-hegyi barlang). „Ex lege” védett földvárakról van tudomás a Gellérthegy területén. „Ex lege” védett forrásként Budapest területén kb. 130 forrás szerepel a vízügyi igazgatóság nyilvántartásában, amelyek zömében a Budai-hegység területén fakadnak (pl. Gellérthegyi Mátyás-forrás).

X. és XVI. kerület határán, Felsőrákosi-rétek természetvédelmi terület

NATURA 2000

Az Európai Unió által létrehozott Natura 2000 egy olyan összefüggő európai ökológiai hálózat, amely a közösségi jelentőségű természetes élőhely típusok védelmének keresztül biztosítja a biológiai sokféleség megővését. Budapesten a budai hegyek (Budai Tájvédelmi Körzet) jelentős része, a Tétényi-fennsík egy része, a Duna déli szakasza és árterei, valamint a Ráckevei (Soroksári)-Duna-ág és partszakaszai tartoznak a Natura 2000 területbe.

HELYI JELENTŐSÉGŰ VÉDETT TERMÉSZETI TERÜLET, EMLÉK

A Fővárosi Közgyűlés által rendeletben kijelölt – országos védelem alatt nem álló – védendő területek és értékek (természeti emlékek) tartoznak e kategóriába.

Helyi jelentőségű védett természeti terület Budapesten összesen 27 (pl. Naplás-tó és környezete), természeti emlék összesen 10 db található (pl. Bécsi kapu téri védett szőlőtőke).

A hazánkban előforduló 2400 őshonos növényfajból több mint 1400 faj megtalálható a fővárosban, amelyek közül mintegy 160 faj élvez törvényi

Mocsáros természetvédelmi terület (forrás: <http://www.fori.hu>)

oltalmat, számos faj fokozottan védett kategóriába tartozik. Az állatvilág képviselői közül a hazai madárfajok 65%-a (mintegy 265 faj) él a fővárosban, 110 faj pedig évente rendszeresen itt költ.

III. kerület, Rókahegyi út, Róka-hegyi kőbánya természetvédelmi terület (forrás: <http://www.fori.hu>)

TÁJKÉPVÉDELEM

Budapest természeti értékei mellett kiemelkedő jelentőségűek a tájképi értékek: változatos morfológia, a tájak találkozásának következtében látható komplex relief (hegyvidék-folyóvölgy-síkvidék), a hegyvidék-sziluett, és egyéb településképi látványértékek. A hegyek, a folyóvölgy és a lágyan emelkedő síkság térbeli együttese egyedülállóvá teszi Budapest látványát. A budai kis hegyekre, dombokra feltörekvő épített környezet helyenként

túlnövi azokat. A város magaslatairól kiváló panoráma nyílik a városbelsőre, amit természetesen a szomszédos relief helyenként korlátoz. A táji értékek sorában kiemelkedő a Duna menti sáv és a dunai szigetek együttese. A fővárosi településszerkezeti tervben lehatárolt a tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő terület övezete, amely magába foglalja a fenti értékeket.

A város magaslatairól kiváló panoráma nyílik a városbelsőre, amit természetesen a szomszédos relief helyenként korlátoz. A táji értékek sorában kiemelkedő a Duna menti sáv és a dunai szigetek együttese.

III. kerület, kilátás a Hármashatár-hegyről

TÖRTÉNETI KERTEK

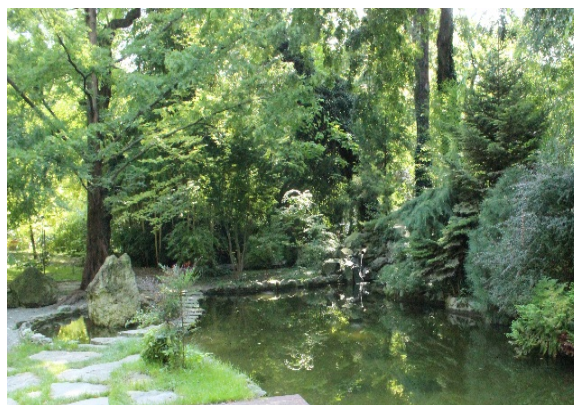
Az épített és természeti környezet között több esetben átmenetet jelentenek Budapest nagy történeti kertjei, különösen a Városliget, a Margit-sziget, a Népliget, de pl. a Széchenyi-park is, amelyek egykor természeti környezetet alkottak. Az egykori természeti környezet az idők folyamán kertépítészeti tervezés folytán épített környezetté alakultak át. Jelentőségük a főváros és polgárai számára kiemelkedő, a Városliget természeti környezetből Európában elsőként vált a városi polgárok ligetévé oly módon, hogy kimondottan erre a célra tervezték meg.

Történeti kertek a következők:

- Remetehegy (Schmidt-kastély kertje)
- Orczy út 1. (Orczy-kert – a későbbi Ludovika kertje)
- Illés utca 25. (Füvészkert – Egyetemi Botanikus Kert)
- Népliget
- Költő utca 21. (Jókai és Steindl-villa kertje a Sváb-hegyen)
- Margitsziget
- Kiscelli park

VIII. kerület, Orczy kert

VIII. kerület, Füvészkert

4. A FŐVÁROS TELEPÜLÉSKÉPI SZEMPONTBÓL MEGHATÁROZÓ TERÜLETEI

Budapest nagyon összetett, hosszú idő alatt kialakult település, így fővárosi léptékben is értelmezhető, „vegytisztá” területi kategóriák lehatárolása nem lehetséges. A meghatározó területek leírásánál egy területen belül is külön szerepelnek a jellegzetesen eltérő részek, jellemezve az egymástól különböző, illetve az egymással összetartozó területeket. Az ajánlások esetében pedig a következő fejezetben az összetartozó karaktercsoportokra összességében és az egyes területekre differenciáltan is jelennek meg javaslatok.

A fővárosi jelentőségű, településképi szempontból meghatározó területek az alábbiak:

4.1. A Duna és közvetlen partjai

Budapest szerkezetét alapvetően meghatározó, legfontosabb természeti eleme a Duna, a város tengelye, „főutcája”. A Duna menti fekvés a város jelképe is. A folyam jelentősége és sokrétű szerepe felbecsülhetetlen a város életében: felfűzi a különböző funkciójú és karakterű pesti és budai városrészeket, kapcsolatot létesít közöttük sajátos, harmonikus egységbe szervezi őket. A folyam szigetei jellegzetes természeti, esetenként kultúrtörténeti jelentőségű elemei a fővárosnak.

A Duna menti területekre, elhelyezkedésük szerint más-más kerületek szabályozása vonatkozik, a főmederrel közvetlenül határos telkekre és a Margitsziget területére a Fővárosi Közgyűlés rendelettel állapít meg a Duna-parti építési szabályzatot.

4.2. Világörökségi terület

Budapest világszínvonalú és értékű területe világörökségi védettsége révén megőrzendő a későbbi generációk számára is. A város központjában a Duna partjain feltáruló városi táj és építészeti alkotások páratlan szépségű harmóniában mutatkoznak. A panorámában összegződik a világvárossá fejlődött magyar főváros történetének számos meghatározó eleme. Az Andrássy út és környezete Budapest XIX. században az akkori legkorszerűbb technikával, világszínvonalon megvalósított urbanisztikai együttese. A világörökségi terület a világörökségi helyszínt és annak védőövezetét foglalja magába, több eltérő karakterű területrészre tagolhatóan.

4.3. Kis- és Nagykörút, belső sugárutak

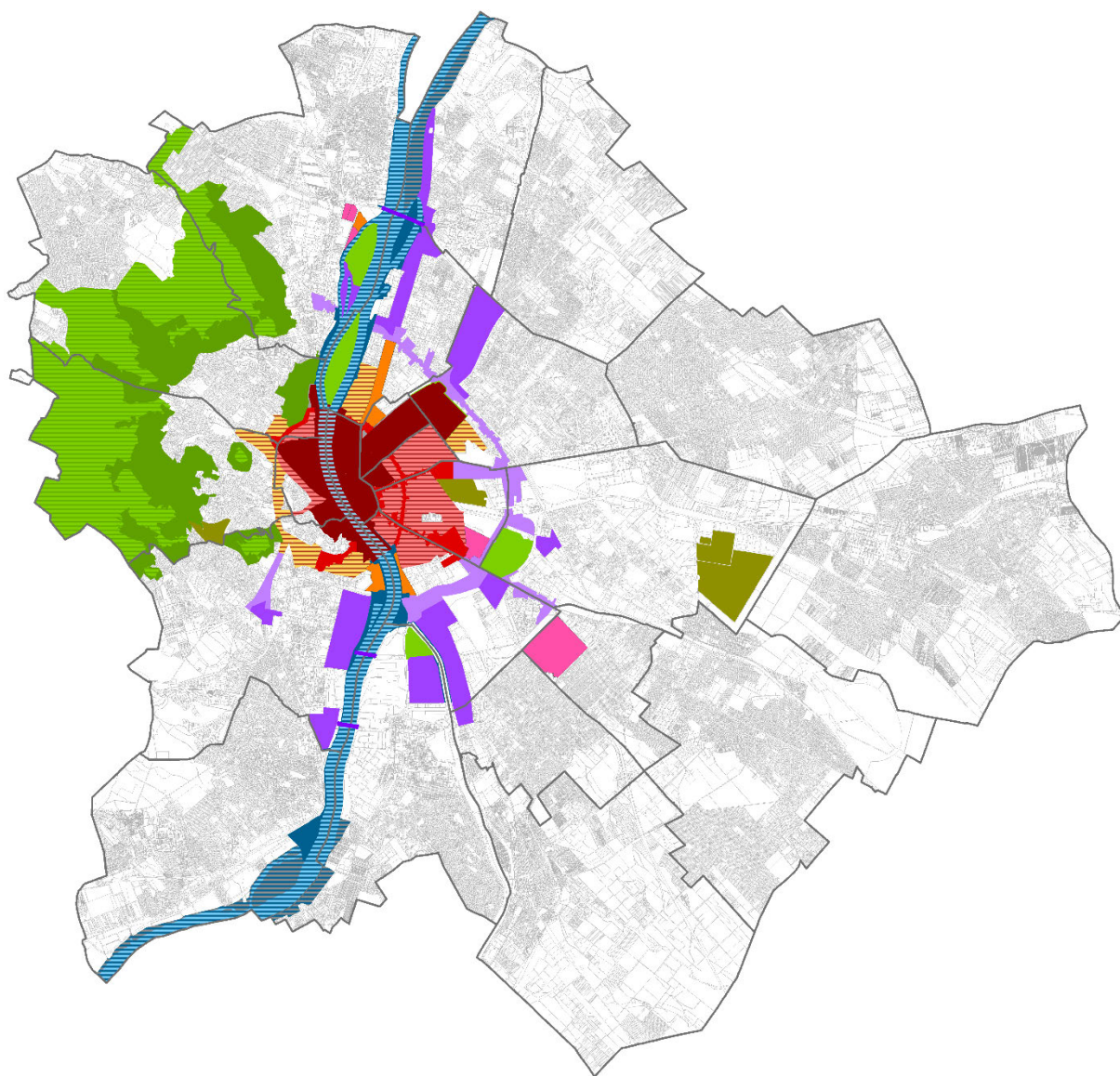
A főváros nagyvonalú gyűrűs-sugaras városszerkezete a XIX. században fejlődött dinamikusan, az Európában akkor divatos párizsi városrendezési modell szerint, ennek megvalósult markáns elemei a körutak és a sugárutak. Közös jellemzőik a kompozíció egysége, a nagyvonalúság, annak ellenére, hogy több kerület területén is áthaladnak. Épületeik jellemzően az érett historizmus stílusában fogalmazódtak meg, de a helyenként elhúzódó beépítések miatt, későbbi korok épületei is a zárt sorú beépítések sorába ékelődtek. A több kerületet érintő terület fővárosi koordinációt igényel.

4.4. Világörökségi területen kívül eső történelmi belváros

A Kiskörúton, továbbá a világörökségi területen kívül további történelmi városrészek vannak, melyek a karakterét alapvetően ugyancsak a történelmi beépítések határozzák meg. Ezek a területrészek is számos műemléki és helyi védett épület található, gyakorlatilag a belvárossal egységes városszövetet alkotnak. Ezek azok a területek, ahol egymáshoz közel, jelentős számú műemlék és fővárosi helyi védett elem található / világörökségen kívüli történelmi belváros területe

4.5. Történelmi belvároshoz csatlakozó, modern beépítésű területek

A XX. század első harmadában a történelmi belváros határán épült modern stílusú lakóterületek építészeti karakterükben önállóan, ám városi jellegzetességeikben a történelmi belvároshoz szervesen kapcsolódóan, tér és tömegalakításukban hasonlóan jöttek létre.

A fővárosi jelentőségű, településképi szempontból meghatározó területek

	4.1. A Duna és közvetlen partjai		4.8. Meghatározó, újonnan beépülő, jelentősen átalakuló területek
	4.2. Világörökségi terület		4.8.1. Kiemelt útvonalak és városi kaputárségek
	4.3. Kis- és Nagykörút, belső sugárutak		4.8.2. A Budapest 2030 városfejlesztési koncepció szerinti
kiemelt fejlesztési célterületek
	4.4. Világörökségi területen kívül eső történelmi belváros		4.8.3. Új Duna-hidak
	4.5. Történelmi belvároshoz csatlakozó, modern beépítésű
területek		4.9 Jelentős zöldterülettel rendelkező területek
	4.6. Jelentős, történelmi teleszerű beépítésű területek		4.9.1. Városi parkok
	4.7. Kortárs építészeti értékkel rendelkező beépítésű területek		4.9.2. Különleges, értékes temetők
			4.9.3. Belváros felőli látványnak kitett lejtők
			4.9.4. Budai erdők

4.6. Jelentős, történeti telepszerű beépítésű területek

A XIX. században terjedt el kontinensünkön a telepszerű lakásépítés gyakorlata, melyek építését gazdasági és szociális szempontok egyaránt motiválták. Racionális szerkezetű, a kor szellemében helyenként gazdagon díszített beépítések születtek. E területek – elsősorban a léptékük és markáns, sajátos karakterük, valamint közös tereik, intézményi ellátottságuk miatt – manapság is példaértékűek és népszerűek. A kiemelkedő értékű telepek védettség alatt állnak.

4.7. Kortárs építészeti értékkel rendelkező egységes beépítésű területek

Azok a jelentős, egybefüggő, kortárs módon beépült területek, melyek vagy városszerkezeti kapcsolataikat (Váci úti irodafolyosó, Millenniumi városközpont, Infopark), vagy építészeti minőségüket tekintve (Graphisoft Park) fővárosi jelentőségű értéket képviselnek.

4.8. Meghatározó, újonnan beépülő vagy jelentősen átalakuló területek

4.8.1. Kiemelt útvonalak és városi kaputárségek

4.8.2. A Budapest 2030 városfejlesztési koncepció szerinti kiemelt fejlesztési célterületek

4.8.3. Új Duna-hidak

Budapest fejlődésének jelen szakaszában kiterjedt átalakuló területekkel rendelkezik, ahol jellemzően megszűnt egykori iparterületek, vagy elavult külvárosias városstruktúrák helyén új fejlesztések valósulnak meg. E területeknek általában nincs sajátos értékes karakterük, és a kortárs fejlesztések sokfélesége és sokszínűsége miatt is nehéz harmonikus arculatot létrehozni. E vonatkozásban csak a táji és környezeti adottságok szolgálhatnak támpontként. E területekre vonatkozó arculati követelmények meghatározása különösen nagy jelentőségű, mert ezek azok az átalakuló területek, ahol a fővárosnak fontos szerepe van az új beépítés összehangolásában

A hatályos fővárosi szabályozás jellemzően az átalakuló területeken teszi lehetővé magasépületek létesítést, amelyek megjelenése a városképben különösen problematikus, így kiemelt figyelmet igényel. A magasépületek látványának nem elsősorban helyi, hanem távoli területekre – mindenek előtt a világörökségi területekre és Budapest panorámájára – gyakorolt hatását kell figyelembe venni, kiküszöbölendő a védett területekkel és elemekkel adódó zavaró együttlátásokat.

4.9. Jelentős zöldterülettel rendelkező területek

4.9.1. Városi parkok

4.9.2. Különleges, értékes temetők

4.9.3. Belváros felőli látványnak kitett lejtők

4.9.4. Budai erdők

Városi parkok, erdők és mezőgazdasági és egyéb különleges zöldterületek alkotják Budapest zöldfelületi rendszerét, amely ökológiai és arculati szempontból is meghatározó jelentőségű. A városszövetet tagoló és a várost övező zöldfelületek biztosítják a városi élet jó minőségét, kiemelik az épített környezet értékeit. Budapest számos nagyhírű zöldterülettel rendelkezik, közülük sok természetvédelmi oltalom alatt áll.

A zöldfelületek nagyobb távolságokból is érvényesülő látványa – mindenekelőtt a városi parkok, a dunai szigetek és az erdővel borított budai dombok – dús növényzete alapvető értékei a budapesti panorámának.

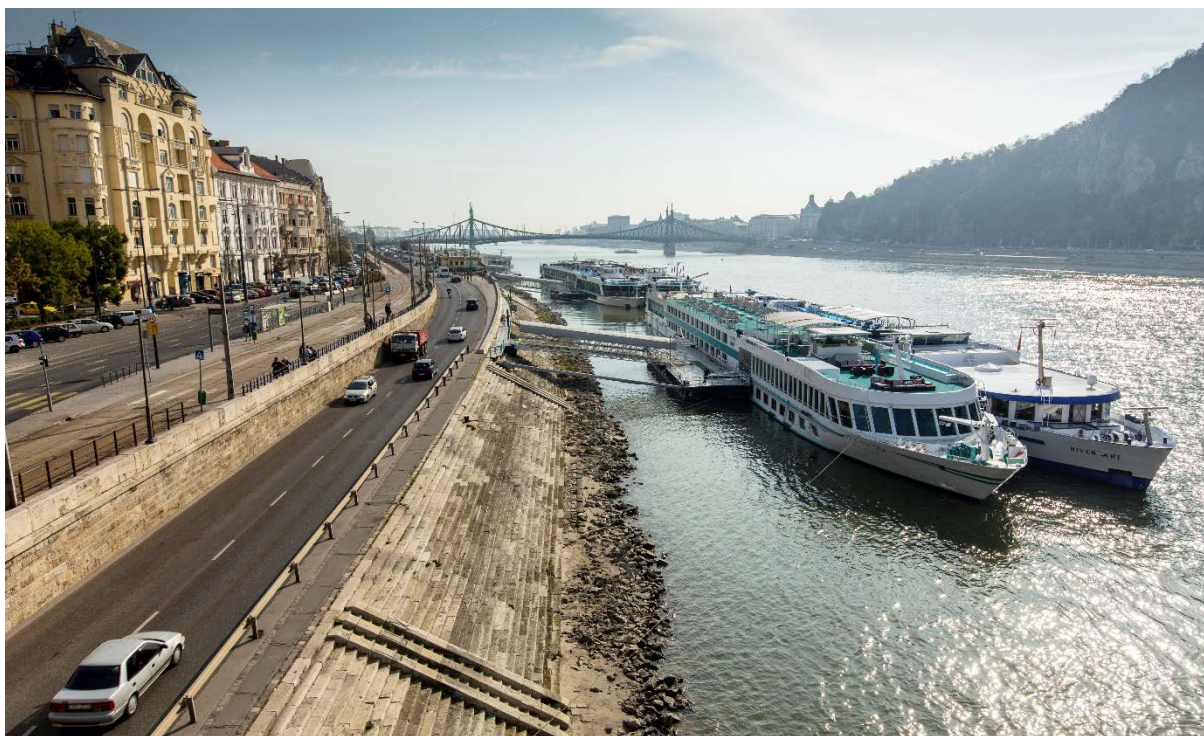
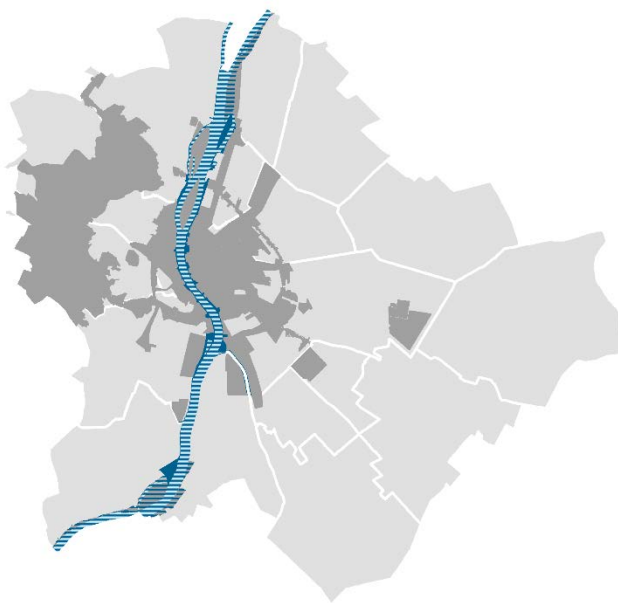
4.1. A DUNA ÉS KÖZVETLEN PARTJAI

Budapest városépítésének története szorosan összefügg a Dunával. A folyam, nemcsak mint természeti tényező meghatározó, hanem fontos szerepe volt a város létrejöttében, szerkezetének kialakulásában. A római korban a természetes védővonal, majd a honfoglalás idején az átkelőhely szerepe volt elsődleges; a középkortól kezdve az átkelőhelyi – az ahhoz kapcsolódó raktározási, kereskedelmi funkciók – erősödtek fel, a XIX. századtól pedig a szállítás kapott egyre nagyobb szerepet a hozzá kapcsolódó ipari és a várost ellátó létesítményekkel, mely gazdasági funkciók csak a XX. század első felétől kezdtek egyre kijebb, délebbre és északabbra kiszorulni.

Településképi szempontból kitüntetett szereppel bírnak a dunai szigetek, különösen a Margitsziget, mivel zöld karakterükkel még jobban kiemelik a Duna-part tájképi értékeit.

A Duna nemcsak partjai mentén, hanem azoktól távolabb is hat a város szerkezetének alakulására, alakítására. Budapest fejlődése minden korban szorosan összefüggött a Dunával kapcsolatos adottságok és lehetőségek felismerésével és kihasználásával. A folyam a főváros egyedülálló struktúráját mind a mai napig meghatározza, nemcsak topográfiai adottságaival, de a mindenkori átkelési pontok városszerkezet alakító helyzeteivel, hatásával is.

A középkori Pest a folyam egy viszonylag árvízmentes hordalékkúpján épül fel, az átkelést biztosító gázló magasságában. Az 1838. évi pusztító árvíz kényszeríti ki a Duna beszűkítését, a rakpartok kiépítésének megkezdését. Az is a folyó közvetett rendező hatása, hogy a XIX. század végén a nagykorutat egy korábbi Duna-ág vonalán húzódó vízfolyás irányában, sokáig nehezen beépíthető, mélyfekvésű területen építik majd ki.

V. kerület, Duna-part, Pesti alsó rakpart

I. kerület, Döbrentei utca

V. kerület, Jane Haining rakpart

XI. kerület, Gellért tér

XI. kerület, Műgyetem rakpart

II. kerület, Batthyány tér

A Nagykörút, a sugaras-gyűrűs szerkezetet megvalósító városszerkezeti elemek és a csatlakozó Duna-hidak kiépítése jelentős lépés volt a nagyvárosi szerkezet létrejöttében. Az 1873-ban egyesített városnak a Duna két oldalán fekvő még beépítetlen, fejlesztésre váró területeit a körútnak és a hozzá kapcsolódó két Duna-hídnak a megépítése tárta fel, tette elérhetővé. Budapest több fontos középülete, mint az egykori Várház, vagy a Műgyetem, majd később az Infopark részben a korábbi, feltöltött folyómeder helyére épült meg.

A XX. század első felében kezdődik meg a Duna-part és a belváros értékeinek felismerésének következtében az ipar kitelepítési programja a peremvárosok külső övezeteibe: a fő koncepció pedig a Duna mentén a korszerű lakóterületek térnyerésének elősegítése az ipari területek rovására. Észak felé az Újlipótvárosban ez a folyamat fokozatosan haladt előre már a két háború között, kiteljesedése, csak a II. világháború után következik be. Az északról, a Duna mentén benyúló üdülő- és zöldterületi ék mögött Békásmegyeryig és Káposztásmegyeryig lineáris jelleggel jelenik meg a "nagyvárosias" lakóterületek sávja a Duna mindkét oldalán. Délen azonban az ipar dominanciája csak az 1990-es években csökkent a gazdaság radikális átalakulása eredményeként.

A város – részben a hidak átkelőinek hiányában – kevésszámú gyűrűirányú hálózati elemmel rendelkezik. Ezen hiányok miatt nehezebben fejleszthető a korábbi kisebb városhoz és kisebb forgalmi igényhez méretezett város

kialakult vonalas szerkezeti elemrendszere. A körutak, illetve az azokat párhuzamosan kísérő mellékutcák rendszere a várostest kialakult rendjében általában még nagy sűrűséget mutat, a várostesten kifelé haladva a gyűrűirányú jellemzők egyre kevésbé alkotnak egybefüggő útvonalat.

A gyűrűk a pesti oldal jellemzői, a budai oldalon a Budai körútnak nincs alternatív körirányú párja, a teljes hegyvidéki zóna átjárhatósága ezért igen hiányos, utcarendszere további észak-déli irányú hálózati elemet nem alkot. Még mindig meghatározó fő útőrként működik a város hálózatában a Duna mellé szorított kettős rakparti út a vízpart két oldalán az átmeneti és a belső zóna sávjában. Ellentmondás, hogy a legértékesebb vízpartot a tényleges vízfolyam helyett sok esetben a gépjármű-folyam jellemzi.

Míg korábban a víztől való félelem miatt nem használta a város a rakodáson kívül másra a Dunát, nem fordult igazán építészetiileg sem a Duna irányába (például a Bem rakpart épületeinek többsége a mellékutcák, vagy a Fő utca felől rendelkezik főbejáráttal) addig ma ez az igény már felmerül, de a vízparthoz való lejutásban a mozgó és álló gépjárművek jelentenek akadályokat. A különleges földrajzi fekvés látványának vonzereje a városépítés egyik fő katalizátora lehet. A város szándékai szerint a közeljövőben megújuló belvárosi rakpartok a világörökségi területhez méltó környezetet hozhatnak létre.

A Duna-part alapvetően három – minőségében eltérő jellemzőkkel rendelkező – karakterre osztható, attól függően, hogy milyen másik zóna képezi a háttérét, így beszélhetünk a belső, az átmeneti és az elővárosi zóna menti partszakaszokról.

Belső zóna menti partszakaszok

A történeti belváros határozott térfalat képez a vízpart felől, melyet kisebb-nagyobb közterek (pl. Olimpia park), közparkok (pl. Nehru park) és terek (pl. Batthyány tér) tagolnak, hangsúlyos hídfőterekkel. A partot tagoló tereknek, bővületeknek emblematisztikus középületek (Magyar Tudományos Akadémia, Vigadó, Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem és Gellért Szálló, Budapesti Corvinus Egyetem, Bálna), egyházi épületek (Szilágyi Dezső tér, Március 15. tér) adnak hangsúlyt, a budai oldal fölől magasodik a Várhegy. A páratlan panorámájú terület méltán világörökségi helyszín.

V. kerület, Széchenyi láncíd pesti hídfője

V. kerület, Jane Haining rakpart

IX. kerület, Szabadság híd

Többfunkciós városias, szakaszosan változó, különböző városi karaktert hordozó területhasználat és beépítés jellemzi. A rakpartok itt egységesen kiépítettek, a városképet formáló arculattal rendelkeznek. Egyes szakaszai

műemléki védettség alatt állnak, ugyanakkor a jelentős gépjármű forgalom akadályt képez a vízpart megközelítésében. A személyhajózás kikötőinek fő területe. A rakpartokon a zöldfelületek háttérbeszorultak a közlekedési és árvízvédelmi létesítményekkel szemben, a part menti zöldterületeket csak szakaszosan kötik össze a felső rakparti fasorok.

Az átmeneti zóna menti partszakaszok

Az átmeneti zónához csatlakozó partszakaszokon jellemzően volt ipari üzemek felhagyott, vagy új fejlesztésbe vont területeit találjuk. A magasabb státusú városias funkciók fokozatosan szorítják ki a korábban itt megtelepedett ipari-kereskedelmi funkciókat. A folyam északi szakaszai mentén mindkét oldalon megkezdődött a vízparti területek funkcióváltása, lakó és kutatás-fejlesztési munkahelyi funkciók egyaránt megtalálhatóak. A folyam jobb partjának a Rákóczi hídtól délre eső szakaszain az átalakulás már megkezdődött, a gazdaságiak a városias új funkciókkal vegyülnek, foltokban lakásépítés is megvalósult, azonban még számos helyen kínálnak fejlesztési lehetőséget, sok a hasznosítatlan, beépítetlen terület. A folyópart megközelítése e szakaszokon még korlátozott, de a lakóterületi átalakulásokhoz kapcsolódóan új, vízparti zöldterületek is létesültek: északon a Marina Part zöldterülete, míg délen a Lágymányosi-öböl körül példaértékű módon kialakított és fenntartott parkja érdemel említést.

IV. kerület, Újpesti öböl

IV. kerület, Népsziget, Újpesti öböl

Az elővárosi zóna menti partszakaszok

Az elővárosi zónával érintkező partszakaszokon vegyes eloszlásban találunk városüzemeltetési területeket és vízpartra szervezett üdülőterületeket. A vízpart természetes állapota a városhatár felé fokozatosan, egyre erősebben érvényesül. Természeti szempontból kiemelkedő a védett Palotai-sziget, és Háros-sziget élővilága, de említést érdemel a Római part természetközeli, füves partszakasza is. A part megközelítése a legtöbb szakaszon nehézkes vagy teljesen lehetetlen elsősorban a part menti ivóvízbázisok védelme és a természeti védettségek okán. Az árvízveszély nagyban korlátozza a parti sávok intenzívebb fejlesztését. Jellemzően rekreációs területhasználatot találunk az északi partszakaszokon. Itt is kedvező rétegződést jelent, hogy a mögöttes részek lakóterületek, amelynek lakossága a vízpartot rövid úton elérheti. Rekreációs területhasználat alakult ki a szigeteken (Népsziget, Óbudai-sziget, Margitsziget), a Háros-sziget kivételével, amely a látogatók elől elzárt természetvédelmi terület. Az áruszállítás és a hajózás üzemeltetési funkcióival kapcsolatos kikötők területe.

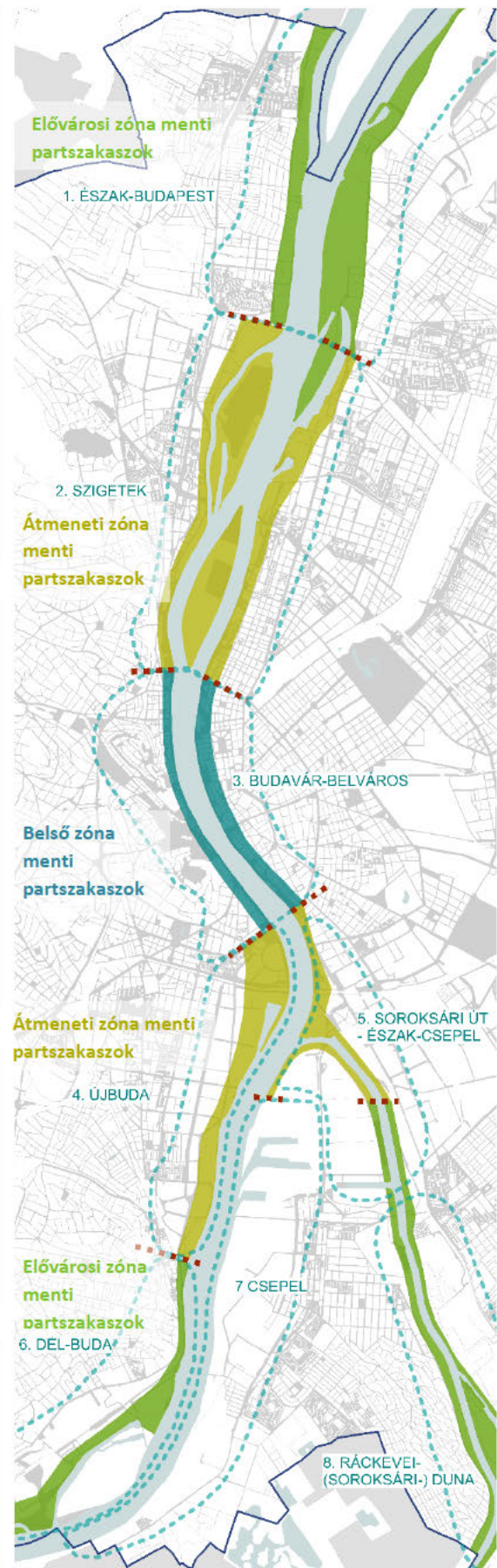
XXII. kerület, Hárosi öböl

III. kerület, Római part

A Duna-part eltérő karakterű partszakaszai

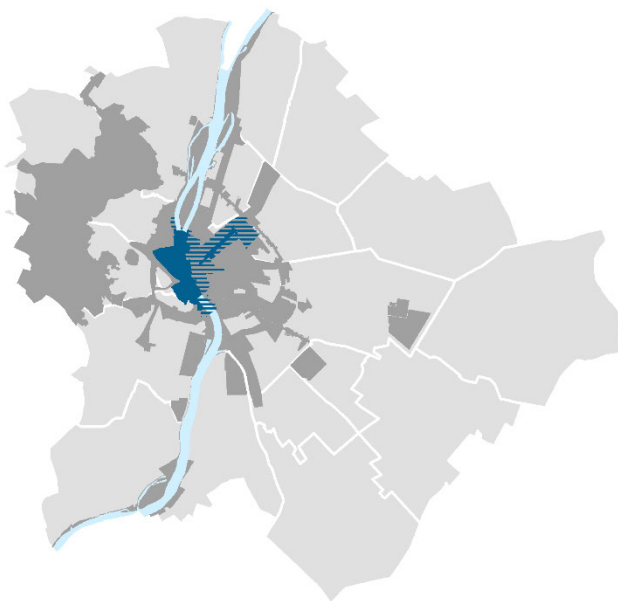
4.2. VILÁGÖRÖKSÉGI TERÜLET

A világörökségi helyszínek olyan kulturális vagy természeti szempontból egyedinek számító értékek, melyet az UNESCO keretén belül működő Világörökségi Bizottság (World Heritage Committee) az általa vezetett Világörökségi Jegyzékbe felvett. A program célja az emberiség kulturális és természeti örökségének védelme, azok nyilvántartásba vétele.

Budapest világörökségi területei:

- a Duna-part látképe és a Budai Várnegyed, 1987: a Világörökség részét képezi. A budai oldalon a Duna-partnak a Műszaki Egyetem néhány épülete és a Margit híd által közrefogott terület, benne a Gellért fürdő, a Gellért-hegyi Szabadság-szobor és a Citadella, valamint a Budai Várnegyed épületei, a Víziváros és a Széchenyi láncidő. A pesti oldalon védelem alatt áll a Parlament, a Lánchíd pesti oldalán található Széchenyi István (volt Roosevelt) tér a Magyar Tudományos Akadémia és a Gresham-palota épületével, valamint a Duna-part egészen a Margit hídtól a Petőfi hídig.
- az Andrásy út és történelmi környezete, 2002: a világörökségi listára került a már meglévő helyszín kibővítéseként az Andrásy út és történelmi környezete, a millenniumi földalatti vasút és a Hősök tere.

Budapesten a Duna-hidak sorozatával, a többszörös körútrendszerrel, a hagyományos kapcsolati irányokba következetesen beleillesztett sugárutakkal, a város kelet-nyugati szimmetriatengelyével, a középpontot kijelölő térrendszerrel, és az ebbe ágyazódó középületekkel olyan szerkezeti rend valósult meg, mely európai nagyvárosi léptékben is jelentős érték.

VI. kerület, Andrásy út

I. kerület, Budai Várnegyed, Mátyás templom

V. kerület, Veres Pálné utca

VI. kerület, Andrassy és Bajcsy-Zsilinszky út sarka

V. kerület, Egyetem tér

V. kerület, Széchenyi lánchíd

V. kerület, Veres Pálné utca

V. kerület, Kecskeméti utca

Az európai történeti városok között Budapest egyedülálló védjegye a belső, a „városárkon” belüli településszerkezete, kialakulásában a városfalak lebontása után létrejött gyűrűjellegű közterületek központi szerepet kaptak. A városkép egyik meghatározó eleme a már a XIX. század közepétől javasolt Sugárút lett, melynek előszítése még a Fővárosi Közmunkák Tanácsának 1873-as felállása előtt megkezdődött, de a bérházakkal, palotákkal való benépesítése csak a századfordulóra történt meg.

A historizmus kezdeti és késői időszakára a körülépített udvaros beépítésű, körfolyosós, nagyméretű háztömb a jellemző. Különböző társadalmi státuszú bérlőknek kialakított lakások egyaránt megtalálhatóak egy épületen belül: az utcáfronton a nagyméretű nagypolgári otthonokat, míg a gangokról nyílóan a kispolgári, illetve cselédlakásokat helyezték el. Az épületben megjelenő alkalmazott társzművészetek elemeit, (díszítőfestés, stukkó, terazzo burkolatok, épületbádogos és kovácsoltvas díszek) a gyártók mintakönyvei alapján választották ki. Homlokzati kialakításuknál leginkább az olasz mintájú palota homlokzat az uralkodó. Sok esetben egyedi építészeti értékük sem elhanyagolható, de jelentőségük, kultúrtörténeti értékük az egész városképet meghatározó mivoltukban rejlik.

ELTÉRŐ KARAKTERŰ RÉSEI

Budai Várhegy

A királyi várat IV. Béla a tatárjárás (1241-42) után alapította, az ismételt veszedelmektől tartva, szorgalmazza a várak építését. Európai hírű várrá Zsigmond uralkodása alatt (1387-1437) fejlődött, fénykorát pedig Mátyás király uralkodása (1458-90) idején élte. A Budai Várnegyed a természeti adottságok maximális kihasználásának gyönyörű példája. Déli részén a helyreállított Palotanegyed, északon pedig a polgárváros található többnyire két-háromemeletes, középkori alapokon épült, barokk és klasszicista stílusú lakóházakkal. A város legsűrűbb védett épületállományával a várostest morfológiai szempontból kiemelt területe, turisztikai és látványi szempontból is az egyik legfrekvenciáltabb hely.

I. kerület, Budai Várnegyed

I. kerület Budai Várnegyed, Fortuna utca

A terület máig megőrzött középkori településszerkezete geomorfológiai adottságokat követve, mégis tervezett módon jött létre, melyet a történeti források mellett racionális utca-, tömb- és telekrendszere is igazol. A budai várhegy platóján az 1250-es évektől kezdve az oda feltelepülő pesti magyar és idegen, főként német telepesek együtt építik fel városukat. Az utcahálózat elsőrendű eleme a dél felé keskenyedő plató peremét szépen követő Táncsics Mihály, Tárnok, Úri és Petermann bíró utcáknak a Dísz térnél záruló gyűrűje. Az északi, szélesebb rész tömbökre osztása a lehető legegyszerűbb módon történt: az Úri utcával (azaz a délnyugati hegyperemmel) nagyjából párhuzamosan még két utcát jelöltek ki, az Országház- és a Fortuna utcát, amelyek az előbb leírt gyűrű északkeleti vonalával találkozáskor hozták létre a háromszögű Hess András és a Szentháromság teret. Valószínű, hogy a más középkori európai városokban is gyakori piacutca szerepét a szélesebb Tárnok utca

töltötte be. A telkek szélességi méretei a tervezettséget igazolják a nagyon hasonló, 18 méter körüli szélességükkel.

Jellemző utcakép: A Budai Vár (Palotanegyed) impozáns épületeivel a magyar királyság történetét tükrözi. A Várnegyed (polgár város) őrzi legszervesebben a középkori eredetű utcahálózat és a beépítés egységét, mely túlnyomó részben zártosú, egy-két emeletes, udvaros polgárházakból áll. A lakóépületek mind korukat, mind morfológiai jellegzetességeiket tekintve egységesen illeszkednek egymáshoz, közülük kiemelkednek a templomok és a középületek tömegei. A Várhegy karakterének meghatározó adottsága a jelentős faállománnyal bíró zöld várszoknya és a reneszánsz stílusú palotakert.

Víziváros

A történelmi Víziváros a budai Várhegy északi és keleti lejtőjén fekszik. A római korban a városrészen át vezetett a Dunával párhuzamos, észak–déli közlekedési útvonal Aquincum felé. A középkorban több kis település jött létre ezen a területen. Buda elfoglalása után a törökök a templomokat dzsámiakká alakították, és felépítették a Király fürdőt. 1686-ban, a Buda visszafoglalásáért vívott harcok során a városrész szinte teljesen elpusztult. Az ostrom után német kereskedőket, iparosokat telepítettek ide, akik a barokk stílus jegyében építették fel házaikat, templomaikat. A XIX. század végén a Duna-partot palotasorral szegélyezték. A területtől északra helyezkedik el Felhévíz városrész, mely a területén levő meleg vízforrásokról kapta a nevét.

I. kerület, Jégverem utca

Jellemző utcakép: A Fő utca hét teret érintő vonala öt templomával az összes jellemző történelmi stílust képviselő házsoraival, a Dunára és a Várhegyre való rálátásaival a leggazdagabb együttesek közé tartozik. A Víziváros zöldfelületekben szegénynek mondható, néhány fásított köztér, kisebb közkert tagolja a sűrű városszövetet, a közterületek faállománya csekély.

Régi Pest

A Duna-partján kialakult, fallal körített Pest középkori közlekedési hálózata a stratégiai fontosságú dunai átkelőhelyek és ellenőrző pontok (Várhegy) környezetében épült ki. Középkori épületei alig maradtak fenn, jobbra csak utcaszerkezetének lenyomata tükrözi eredetét a mai Belváros területén, néhány elszigetelten álló, korabeli épülettel.

Jellemző utcakép: Utcahálózatának gerince három országos jelentőségű főút volt. A Dunával párhuzamosan futó Váci utca, erre merőlegesen érkezett Hatvan felől a mai Kossuth Lajos utca, a harmadik nagy út, amely Szeged felől érkezett a Kecskeméti utca vonalán. A volt városfal lebontásával jött létre a Kiskörút, ahol a Nemzeti Múzeum tömbje, illetve a Várház körút épületei Pest legszebb klasszicista együtteseként maradtak fenn. Az egyház (pl. a ferencesek), a katonaság (Invalidusok palotája, korábban hadikórház, a mai városháza), és egyes főnemesek jutnak nagyobb birtoktestekhez, ami máig meghatározza a szűkebb Belváros funkcionális szerkezetét. A pesti belváros zöldfelületekben szegény, mozaikosan helyezkednek el az intenzíven fenntartott, minőségi zöldfelületek, a szűkre szabott közterületek, keskeny utcák jelentős része fásítatlan.

V. kerület, Bárczy István utca – Szomory Dezső tér

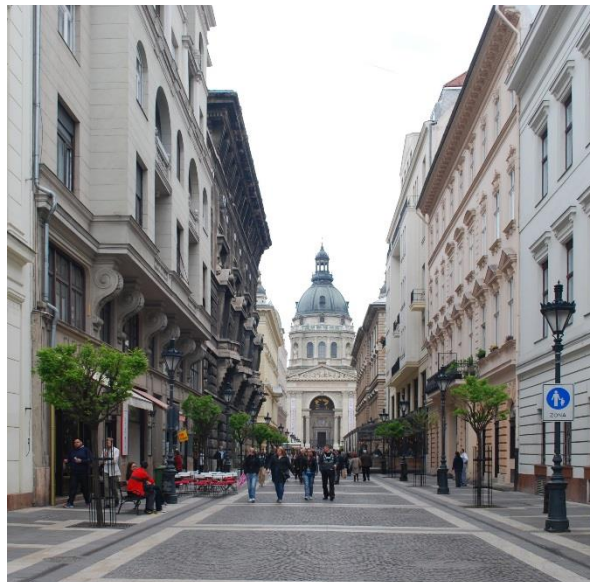

V. kerület, Egyetem tér

Lipótváros

A török hódoltság után fejlődésnek indult külvárosok jövőjét Hild János 1805-ös városrendezési terve határozta meg, mely egy korábbi tervet kiegészítve, a városfal és a Markó utca közötti területet mértani rendszer szerint osztotta fel. Kialakította a mai Erzsébet tér és a Szent István tér helyét és a környék sakkáblaszerű úthálózatát. A terv ezen a területen belül meghatározza az utcavonalakat, szabályozási szélességeket és egy-két tér – József nádor tér, Vörösmarty tér – kialakítását. A belváros meglévő részein kisebb utcanyitásokat, szélesítéseket, szűkítéseket és kiegyenesítéseket ad, a külvárosokban pedig az új parcellázásokat.

V. kerület, Zrínyi utca

Presztízsét emelte a Magyar Tudományos Akadémia épületének megépítése; a Lánchíd helyének Pest északi részén történő kijelölése szintén elősegítette Lipótváros gyors fejlődését. Derékszögű hálózatának monoton-ságát az igényes beépítés fel tudta oldani, ami különösen a Duna-parti házsorok esetében sikerült, a *klasszicizmus* egységes építészeti stílusának használatával. A Hild terv az első olyan terv, amelyik Pest városának egészével komplexen foglalkozik, az utcák és terek vonalának kialakításán túl a vízellátás, árvédelem, fásítás kérdéseivel is.

Jellemző utcakép: A mai városkép kialakulásának fontos eleme az Újépület helyén épült Szabadság tér, illetve az Országház építésével létrehozott Kossuth Lajos tér is. A terület az ország politikai-közigazgatási központja. Az épületek jelentős része a szecesszióba áthajló késői eklektika korában épült, mint például a Nagykörút később kiépített (Szent István körút), illetve a Lipótváros Parlament környéki része. A területet arányos eloszlásban tagolják kisebb-nagyobb közterek, fásított közterek. A közterületek jelentős hányada ugyanakkor fásítatlan.

Andrássy út és Terézváros

A városrész az 1730-as évektől kezdett betelepülni, kezdetben gyümölcsösök, szőlők préházaival, majd XIX. századra az új parcellázásokkal sűrű beépítés jött létre. A városrészt a városegysítést követő legjelentősebb városalakítási tervek érintették. A Sugárút (Andrássy út) "légjárást adni (volt) hivatott" a keskeny utcákkal szabdalt, egyre tömörebb beépítésű Terézvárosba, a Nagykörút pedig összekötötte a történeti külvárosokkal.

Az Andrássy út és történelmi környezete 2002-ben került fel a Világörökségi Listára. Az Andrássy út tengelye a szűkös Király utca helyett méltó nagyvárosi kapcsolat teremtett a város és a Városliget zöldje között, melyet hármas tagolása is kifejez. A Belvárosból kétoldali fasorral és zárt térfalú bérpalotákkal kísért, széles belvárosi főútként indul, majd szélesedő terekkel tagolódva, fokozatosan tágul, zöldül, a Hősök teréhez érkezve már szervizúttal, kettős fasorokkal kísért villás beépítés jellemzi. Az 1872-ben építeni kezdett és 1885-ben ünnepélyesen átadott út nemcsak a környező, elsősorban a Terézváros telekstruktúrájára, beépítésére volt hatással, de kijelölte az új városi tereknek, parkoknak, jelentős közintézményeknek a helyét is. A Millenniumi ünnepségek (1896) közeledtével a Városliget felé az Andrássy út alatt egy földalatti vasút építését határozták el, mely két év alatt el is készült, tovább növelve az új díszsugárút presztízsét. A Millenniumi Földalatti Vasút a kontinens első, a világ második földalattija.

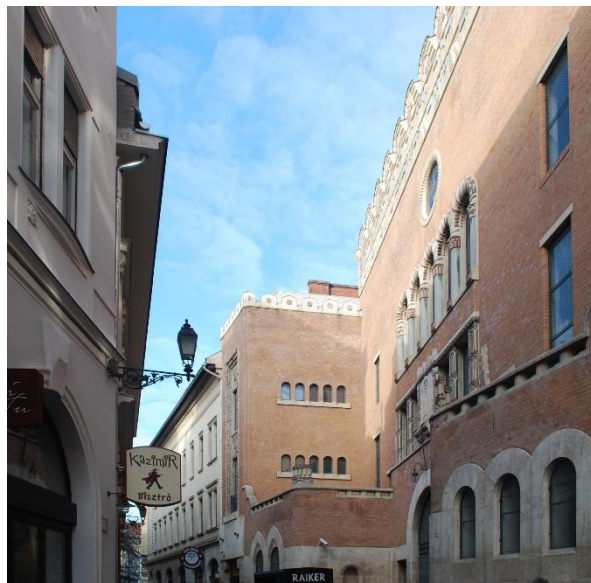

VI. kerület, Andrásy út

Jellemző utcakép: A térsor és a köztérmentvények Budapest nagyvárosi jellegét alapozták meg, de az építkezések jelentősebb részét az elegáns bérpaloták adták, melyek egységes mintázata adja a város jellegzetes térbeli, morfológiai karakterét. A sugárút a Budapestből világvárost alkotó korszak historizáló építészeti csúcspontja, a XIX. század második fele építészeti stílusainak galériája. A neoreneszánsz stílus dominál, de találunk neobarokk, klasszicista, szecessziós és romantikus épületeket is. A liget irányában fokozatosan szélesedő (18, 24, 30 öl) Andrásy utat a változó kialakítású keresztaszelvénye, fásítása, az épületek szigorúan előírt palota-, kijebb villaszerű kiképzése, szabályozott magassága valóban Európa egyik legszebb historizáló építészeti együttesévé teszi.

Zsidónegyed, Erzsébetváros

A várossal együtt fejlődött és alakult a mai történelmi zsidónegyed a Belső-Erzsébetvárosban. Pest régi zsidónegyede a főváros egyik legrégebbi, legizgalmasabb és leghangulatosabb városrésze. A Király utca kötötte össze az egykori városfalon belüli városrészt a Városligettel. A két- és háromemeletes házakat a kor neves építészei tervezték (Pollack Mihály, Hild József). E klasszicista épületek közül csak néhány maradt fenn a Király utca teljes szakaszán. Utcahálózata jól tükrözi az eredeti földművelési funkcióját, a hosszú, keskeny parcellák határát jelzik a ma is meglévő legrégebbi utcák (Síp utca, Dob utca). A városrész különösen zöldfelület hiányos, egyetlen jelentős zöldterülete a Klauzál tér, a szűkre szabott utcák jellemzően fásítatlanok.

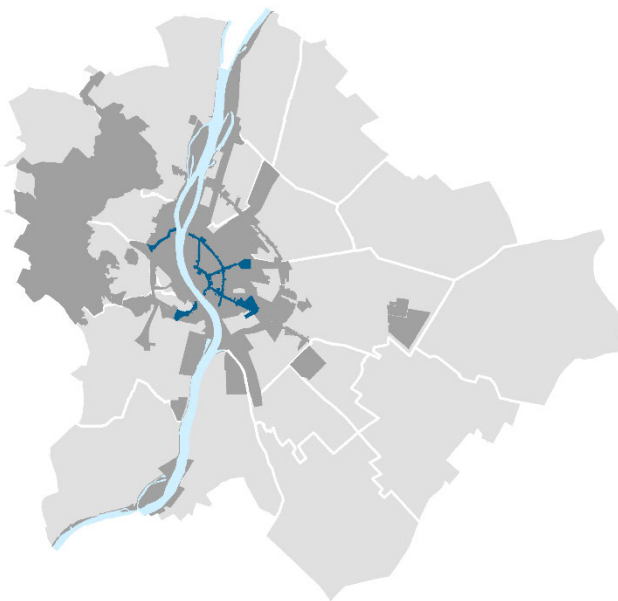
VII. kerület, Kazinczy utca

4.3. KIS- ÉS NAGYKÖRÚT, BELSŐ SUGÁRUTAK

A sugárutak a főváros és az egyes országrészek között kialakult történeti úthálózat Budapesten belüli szakaszai, ennek megfelelően a Kiskörúti csatlakozási pontok (csomópontok) az egykori városgát kaputérsegeiben találhatóak.

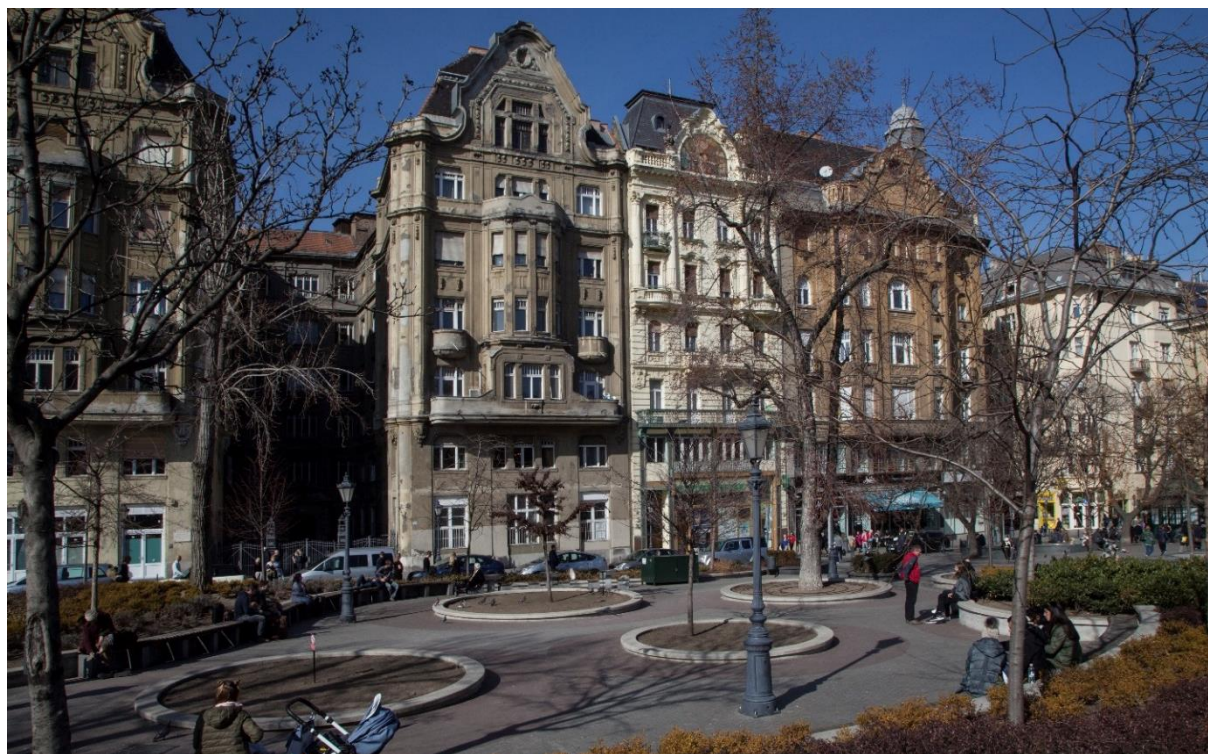
A körutak a város belső közlekedésének kitüntetett jelentőséggel bíró elemei, létrejöttek – különösen a Nagykörúté – a tudatos városfejlesztési és városrendezési tevékenység eredménye. Budapesti sajátosság, hogy a körutakon mindenütt villamos közlekedés is létesült. A Dunát elérő körutak a városképet markánsan befolyásoló hidakkal kötik össze Pestet és Budát. A fővárosi Nagy-Duna hídjai az építésük idején általában a kor műszaki színvonalának a csúcsát jelentették.

A sugárutak és a körutak alkotta jelenlegi közúti rendszer az egyik meghatározó eleme Budapest településszerkezetnek. A gyűrűs-sugaras rendszer esetében a meglévő belső elemeken a forgalom csillapítása tervezett, míg új elemekkel való kiegészítés a főváros külsőbb területein szerepel a hosszú távú fejlesztési dokumentumokban.

Kiskörút

Kiskörút Budapest belvárosának egyik fontos útvonala, mely egy körívet alkot a Deák Ferenc tér és a Fővám tér között. Három útszakasz alkotja: északról délre haladva az V. és VII. kerületben futó Károly körút, az V. és VIII. kerületben futó Múzeum körút, valamint az V. és IX. kerületben futó Vámház körút. A Kiskörút az V. kerület egyik határvonala. Maga a „Kiskörút” nem hivatalos közterület-elnevezés, csak a köznyelvben használatos, hasonlóan a „Nagykörúthoz”.

V. kerület, Fővám tér

VIII. kerület, Múzeum körút

IX. kerület, Vámház körút

A Kiskörút mintegy 1,5 kilométer hosszú. 1866-ban indult el a főváros első lóvasúti vonala az akkori Széna, ma Kálvin tértől Újpestre. 1980 óta a 47-es, a 48-as és a 49-es villamosok pályája halad a Deák Ferenc térig. Az út szélessége az északi részén 55 méter, ami a déli részén 27 méterre szűkül. Északon (a Nagykörúttal ellentétben) nem érinti a Dunát, a Deák Ferenc térről indul. Áthalad az Astorián és a Kálvin téren, és a Szabadság híd pesti hídfőjénél, a Fővám téren ér véget. A nagyobb utak közül keresztezi a Rákóczi utat az Astoriánál, és belőle indul az Üllői út a Kálvin téren. A Deák Ferenc téren három metróvonal is találkozik, az Astoriánál megáll a 2-es metró, a Kálvin téren pedig a 3-as és a 4-es metró. Ez utóbbinak épült állomása a Fővám téren is.

A Kiskörút a Pestet a középkorban körbevevő városfal nyomvonal mentén jött létre, pontosabban a városfal árka után lévő országút helyén. A városfal többször is megrongálódott a történelem során, miután se a tatároktól, se a törököktől nem tudta megvédeni a települést, Buda 1686-os visszafoglalása után pedig már nem is épült újjá. Pest hamarosan túlnőtte, a beépülés hatására az egykori városfal mellett lévő utakból, így lett később Kiskörút. A Szabadság híd és az Astoria közötti szakaszt a 4-es metró építéséhez kapcsolódó felújítás után 2009 októberében adták át a forgalomnak, bár a Múzeum körúti szakasz csak 2010 tavaszán kapta meg az utolsó kopóréteget. A beruházás keretében felújították a villamospályát, valamint két oldalon összesen mintegy

két (azaz irányonként egy) kilométer útpálya kapott új burkolatot. A felújítás során kétoldali kerékpársávot is létesítettek, mintegy egy kilométer hosszan.

V. és IX. kerület, Kálvin tér

VII. kerület, Károly körút

V. kerület, Szent István tér, Szent István Bazilika

VIII. kerület, József körút

VIII. kerület, József körút, Blaha Lujza tér

A Nagykörút

A Nagykörút Budapest belső kerületeit összefűző, belvárosának egyik legfontosabb útvonala: áthalad Újlipótváros déli határán, a Lipótváros északi részén, Terézvároson, Erzsébetvároson, Józsefvároson, valamint Ferencvároson. Egyes részei is ezekről a városrészekről kapták nevüket: a Teréz körút, Erzsébet körút, József körút, Ferenc körút.

A Nagykörút az Andrásy út (Sugár út) kiépítése után a XIX. század második legnagyobb városépítési alkotása volt Budapesten, ma is nélkülözhetetlen funkciót betöltve a városszerkezetben. Az első villamosjárat is itt, a Nyugati tér és a Király utca között indult el 1887-ben. Európa legforgalmasabb villamosvonala, a 4-es és a 6-os villamosok közlekednek itt ma is napi 200 ezer utassal.

Buda, Pest és Óbuda 1873-as egyesítése után a főváros mind területében, mind népességében rohamosan gyarapodott. A fejlődést a sugárirányú utak (Váci út, Király utca, Kerepesi út, Üllői út) szabták meg a sík pesti oldalon. Az így kialakuló, rendezetlen új külvárosok a belső városmag irányába megfelelő kapcsolattal

rendelkeztek, egymás közötti közlekedési lehetőségeik azonban a szűk utcák miatt nehézkesek voltak. A Fővárosi Közmunkák Tanácsa egyik első feladatának tekintette ennek feloldását. 1871-ben a kormány a Körút építéséről törvényjavaslatot terjesztett elő és az 1871. évi XLII. törvénycikk a Fővárosi Közmunkák Tanácsa részére az útvonal kialakítására 1,8 millió koronát, a körúton építkezőknek pedig 15 éves adómentességet biztosított és szabályozóival ösztönözte a magasabb, elegánsabb épületkarakter létrehozását. Az ösztönzésben fontos szempont volt, hogy a Nagykörút kiépítése 1896-ra, a millenniumi ünnepekre elkészüljön. A nagykörúti építkezések befejezése ezután még egy egész évtizedig elhúzódott, és csak 1906-ra lehetett arról beszélni, hogy a Nagykörút teljesen kiépült.

VIII. kerület, József körút

A leendő útvonal nyomvonalát a természeti adottságok határozták meg. Az egykor itt folyó Duna-ágnak köszönhetően az útvonalat a mélyebben fekvő területeken vezették végig, ezáltal biztosítva a város terveiben szereplő, gravitációs elven működő főgyűjtőcsatorna kiépítésének lehetőségét is a körút alatt.

Pesten a körút a már viszonylag tömören és a lazábban beépült terület közötti határvonalon jött létre nagyrészt telkek kisajátításával, bontások árán. Északi szakaszán a korabeli térképek pontosan mutatják ezt a helyzetet, délebbre az segítette a legjobb nyomvonal megtalálását, hogy a korábbi Duna-ág helyén a mélyfekvésű területsáv kevésbé volt beépíthető. Az egyesített városoknak a Duna két oldalán fekvő még beépítetlen, fejlesztésre váró területeit a körútnak és a hozzá kapcsolódó két Duna-hídnak a megépítése tette elérhetővé.

Belső sugárutak: Bajcsy-Zsilinszky út, Rákóczi út – Thököly út, Üllői út

A Bajcsy-Zsilinszky út Budapest belvárosának egyik legjelentősebb útja. Az út az V. és a VI. kerület határvonalát képezi, a Károly körút és a Nyugati tér között vezet. Már 1866-ban járt az úton az újpesti lóvasút, az akkor még Széna térnek nevezett Kálvin térről a szomszédos Újpest településre. Az úton a pesti villamoshálózat kialakításának kezdetétől jártak villamosok, 1896-ban a BKVT villamosította a pályát. Az útvonal fontosságát mutatja, hogy az 1900-as években tizenegy villamosjárat ment végig rajta.

A Rákóczi út története a XVII. századra, de talán még a török időkre nyúlik vissza. Az egykor fallal körülvett Pestről kivezető útvonal a Hatvani kapu felé tartott. Az Andrássy úttal ellentétben természetes fejlődés során nyerte el funkcióját. A Rákóczi út első épületeinek egyike az 1711-ben épült Rókus-kápolna volt. A hozzá csatlakozó pesti közkórház, a „Rókus” ugyanezen század végén épült fel. Az 1840-es években látták el az utat kövezettel, ugyanakkor a világításáról is gondoskodtak: kandelábrekre gázlámpákat szereltek fel. 1868-ban a Rákóczi úton megindult a lóvasút, majd 1897-től a villamosvasút.

A Rákóczi út és a Nagykörút a Blaha Lujza téren keresztezi egymást. Itt állt egy időben (1964-ig) a Nemzeti Színház, korábban pedig (1913-ig) a Múzeum körúti kereszteződésnél. Magyarországon az első közlekedési lámpát 1926-ban a Nagykörút és a Rákóczi út kereszteződésénél állították fel, a Corvin Áruház mellett.

Az Üllői út Budapest leghosszabb útja, a Belvárosból a város délkeleti határáig húzódik. A régi pesti városfal határától a XVII. század elején kezdett kiépülni. Kezdetben mint „Szolnokra vivő út” vagy „Szolnoki országút” emlegették. A ma is álló legkorábbi épületei az Erkel utcai kereszteződés környékén vannak, mert a korábbiakat az 1838-as árvíz elmosta.

V. és VI. kerület, Bajcsy-Zsilinszky út, Andrassy út

VII. és VIII. kerület, Rákóczi út

VII. kerület, Rákóczi út, Blaha Lujza tér

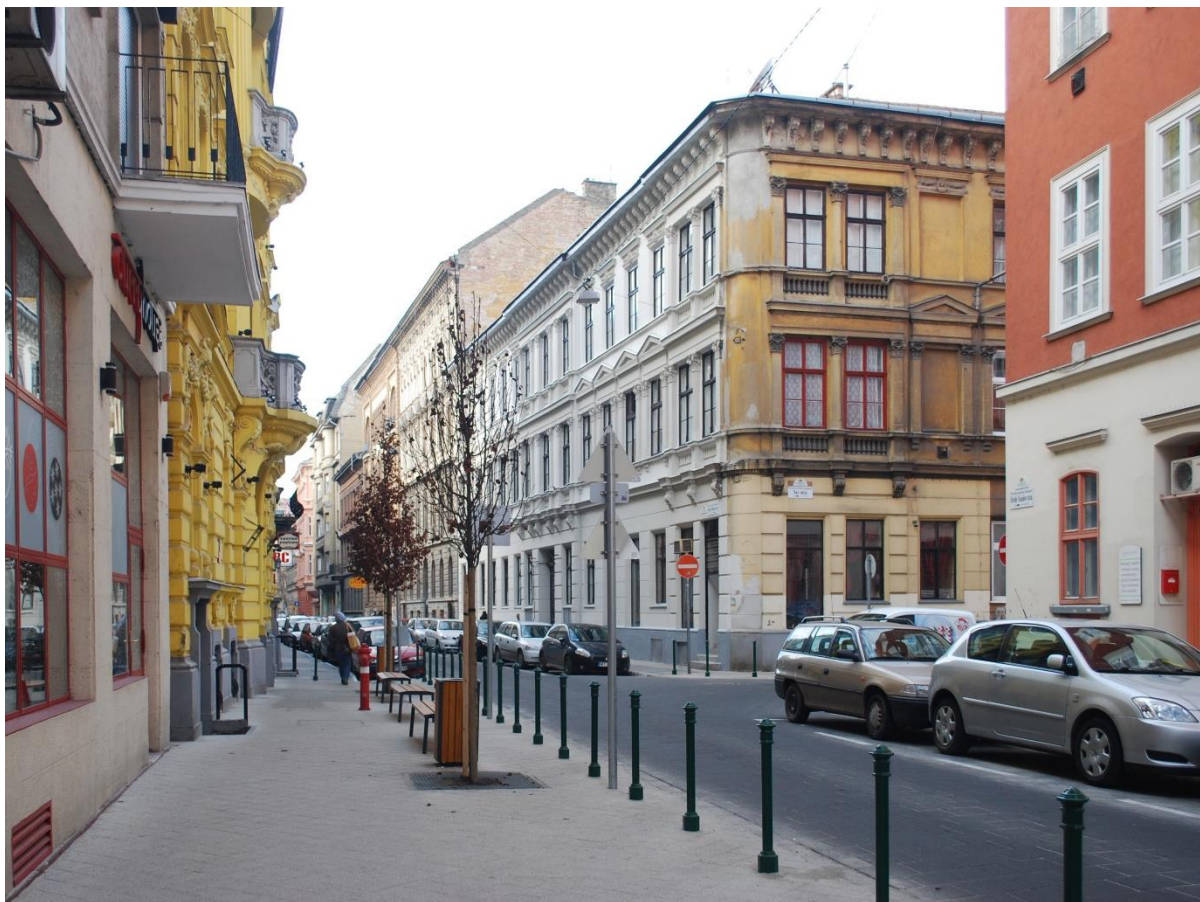
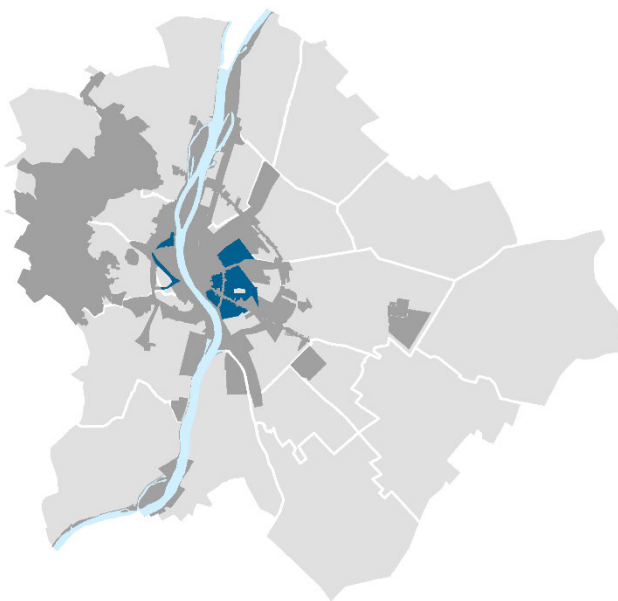
VIII. és IX. kerület, Üllői út

VIII. kerület, Üllői út

4.4. VILÁGÖRÖKSÉGI TERÜLETEN KÍVÜL ESŐ TÖRTÉNELMI BELVÁROS

Pest lakossága már a XVIII. század közepén fél évszázad alatt ötszörösére nőtt, és ez maga után vonta a területi növekedést is. A három város – Pest, Buda, Óbuda – úgyszólván valamennyi középkori külvárosa elpusztult a török uralom alatt. A város környékének teljes pusztulása, mocsarak, homokos pusztaságok kialakulása azzal járt, hogy – szemben az európai városok döntő többségével – a városkörnyéket a XVIII. század kezdetétől újonnan kellett bekapcsolni a város életébe, szerkezetébe. Hiányozván a szerves, organikus fejlődéshez szükséges orientációs pontok, igen hamar színre lépett a fő csapásirányokat kijelölő várostervezés.

A történeti külvárosok – a mai Teréz-, Erzsébet-, József- és Ferencváros – helyét 1696-ban a városfal és a városárok közötti területen jelölték ki. Ezek betelepülése részben spontán folyamatok, részben pedig tudatos szabályozás eredményei. A pesti városfal lebontása 1730-ban kezdődött meg, és nagyon hosszú ideig tartott. Utolsó elemét, a Hatvani kaput csak 1803-ban bontják el. A mai Dózsa György- és Orczy út vonalában lévő városárokig terjedő területet a városi tanács már a Rákóczy szabadságharc után kiosztotta mezőgazdasági művelés céljára.

VIII. kerület, Bródy Sándor utca

VII. kerület, Kazinczy utca

VIII. kerület, Bródy Sándor utca

IX. kerület, Lónyay utca

József nádor megbízásából 1805-ben készítette el Hild János építész Pest városrendezésére vonatkozó tervét, mely a korabeli Pestet három egységre tagolta és ott más-más elveket alkalmazott. A Belvárosban városszépítő kiigazításokat javasolt, a fejlődésnek indult Lipótvárost a már megkezdett házhelyek osztásának megfelelően

tervezte tovább, míg a külvárosok területén az örökölt szerkezeti elemek megtartása mellett törekedett a megközelítőleg ortogonális úthálózat kiépítésére, hogy közel szabályos tömbök és egységes telekméretek jöjjenek létre (Felsőerdősor, Vas, Tűzoltó utcák környéke). A pesti városszerkezetben lévő, többségében sugárirányú, szabálytalan vonalvezetésű utak a volt mezőgazdasági területhasználat lenyomatai, míg az ezekre merőleges utcák és a városon belüli rendezett területek már a tudatos városalakítás racionalitásának eredményei.

VIII. kerület, Múzeum utcai udvar

VIII. kerület, Puskin utca

VIII. kerület, Puskin utca

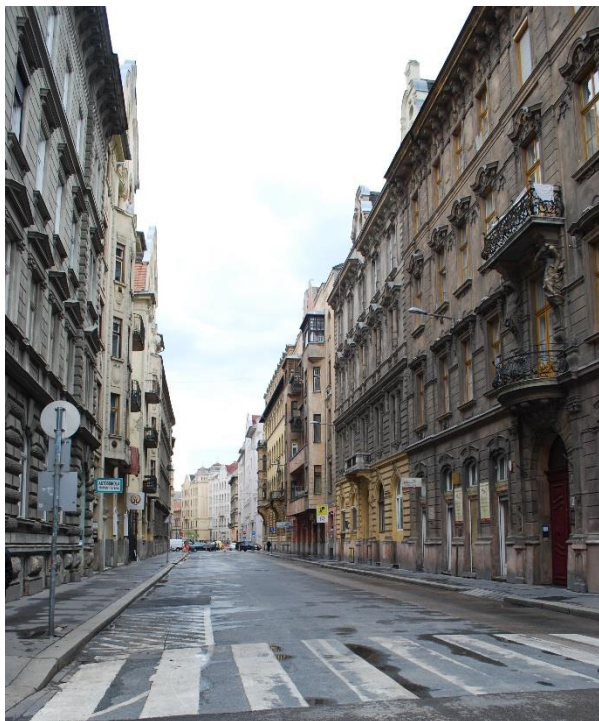
VIII. kerület, Bródy Sándor utca

VIII. kerület, Puskin utca

JELLEGZETES ÉPÜLETTÍPUS

Budapest lakóterületeinek 10%-át teszi ki az a zárt sorú, történeti beépítés, mely elsősorban a belváros területén, az I. világháború előtt épült bérházakból áll. Ezen a sűrűn beépített területen él a lakosság 28%-a. A századforduló körül Pest belső részein 2000 fő/hektár körüli laksűrűségek is kialakultak, ezért a népesség térbeli elrendeződése a városban máig rendkívül aránytalan.

IX. kerület, Lónyay utca

VII. kerület, Király utcai udvar

VIII. kerület, Bródy Sándor utcai udvar

VII. kerület, Király utcai udvar

VI. kerület, Vörösmarty utca

1830-ban Pest lakossága még alig haladta meg az 60 ezer főt, míg ez a szám a városegyesítés időszakában már elérte a 302 ezret, mely 1880-ra egyharmadával növekedett, 1890-re pedig közel megkétszereződött. Az 1873-as városegyesítés idején a város beépített területei már túllépték a városárok vonalát, nagy parcellázások és a földszintes épületállomány 3-5 szintesre kezdődő átépülése már a nyugat-európai nagyvárosokhoz tette hasonlónvá. A lakosság foglalkoztatási összetétele is megváltozott, elsősorban ipari munkásokra volt szükség a gyárakban, ipari vállalkozásokban, melyek az akkori külső területeken épültek, míg a belső területeken a bankok, takarékpénztárak új székházai telepedtek meg. A munkavállalók óriási tömegeit vonzotta vidékről a munkalehetőség, mely új elvárásokat támasztott a lakásépítéssel szemben.

A századforduló tipikus lakóépülete a zártudvaros bérház. Alapformája földszintes, amikor az utcára néző ház adófizető tulajdonosa lakástulajdonlási joggal nem rendelkező zsellér státusú egyéneket "fogad be" (ld. ezzel kapcsolatban Újpest alapító okiratát 1831-ből), és épít számukra kéthelyiséges, egytraktusos "bérházakat" a telek egy vagy több határára. Ez a földszintes "bérházudvar" válik később többszintessé, kikényszerítve a belső függőfolyosót, a "gangot". A fokozatos átalakulás szépen nyomon követhető például a Terézvárosban a XVIII. század második felétől kezdve: az egyszerű, oldalhatáron álló házakat fokozatosan felváltják az utcavonalra épülő, zártosuló lakóépületek, hátul a bérházak sorával, hogy aztán fokozatosan többemeletessé épüljenek át.

E bérházaknak a beépítési magassága, alaprajzi alakja (zárt, U, L alakú), udvarmérete és az udvar légtéraránya szerint igen nagy változatossága alakul ki.

A historizáló bérházak homlokzati kialakításában leginkább az olasz mintájú palotahomlokzat az uralkodó. Sok esetben egyedi építészeti értékük sem elhanyagolható, de jelentőségük, kultúrtörténeti értékük az egész városképet meghatározó mivoltukban rejlik. A ház és a lakások minőségét tekintve megkülönböztethetők az "egyszerű bérház", a "bérpalota" és a "bérkaszánya" típusa. Az elsőben a kb. 10 méter mély utcai traktus tartalmazza a polgári rétegek nagyobb lakásait, hátul a szoba-konyhák sorakoznak. A kevés igazi bérpalotát az arisztokrácia építi maga és a nagypolgárság számára, a munkás-bérkaszányák legtöbbször csak szoba-konyhás lakásokat tartalmaznak. A leggyakoribb, vegyes lakásméretű és minőségű bérház sajátos integrációs feladatot is betöltött, évtizedeken keresztül elősegítette a különböző társadalmi rétegek együttélését.

Budapest belső lakóterületeinek arculatát máig az határozza meg elsődlegesen, hogy a bérházak e különböző formái a tömbökben milyen arányban vannak jelen. A belvárosban, ahol a régi, alacsonyabb állomány a századforduló előtt és után gyakran többször is átépült, igen magas a sűrűség, és a lakásminőség is jó.

VII. kerület Kazinczy utcai udvar

VIII. kerület, Puskin utcai udvar

IX. kerület, Lónyay utcai udvar

IX. kerület, Gönczy Pál utca, Lónyay utca

Ugyancsak igen magas a sűrűség, de vegyes a lakásállomány kijebb, a századvégi tömb-szabályozások fő területein, például a Garay tér környékén, a Csikágónak nevezett területen, ahol a bérházak alaptípusának építése nagyjából egy időben történt, és viszonylag kicsiny telkeken azonos párkánymagasságú, de feszített légtérarányuk miatt hideg, kellemetlen hatású utcákat hozva létre. Az építő magántőke által kevésbé preferált helyeken (pl. Ferenc- és Józsefváros nagykörúton kívüli részei) a legkorábbi, földszintes házak egy jó része megmaradt, a beépítés lazább, de rendkívül heterogén, s itt a leggyengébb a lakásminőség is. Ez a nagy változatosság alapvető szerepet játszott később, amikor egyes belső területek átépítésének elképzelései fogalmazódtak meg már a két háború között, majd a II. világháború után, s figyelembe veendő napjainkban is.

ELTÉRŐ KARAKTERŰ RÉSZEI

A Belvárosban a nagyvárosi építészeti karakter jellemző, városrészenként differenciált formában. Összességében elmondható, hogy az egységes, egyöntetű, zárt térfallal határolt utcakép dominál, melyet többnyire historizáló homlokzatú épületek alkotnak.

Józsefváros

A mai Józsefváros az 1720-as években kezdett benépesedni. A Józsefvárosban több arisztokrata birtok is volt, mely később lehetőséget teremtett arra, hogy a belső-Józsefvárosban adományozással (pl. Nemzeti Múzeum) vagy eladással nagyobb területek álltak rendelkezésre középületek építésére (pl. Klinikák), s hogy az arisztokrata paloták, később bérpaloták közelségében később viszonylag jobb épület- és lakásállomány alakult ki. Külsőbb fekvésű részein, a mai Horváth Mihály tér körül sajátos falusias "szuburbia" is jött létre a belülről kifelé növekvő folytonos várostesttől még elszakadva. Itt nagyobb majorságok működnek, ezeket, majd a tőlük északra fekvő szántókat parcellázzák fel tulajdonosaik a mai Népszínház utca vonaláig. A betelepülés, a közlekedés (1866: lóvasút, 1899: villamosvasút) és a gyárilap (főleg vasútépítés - pl. Ganz és MÁVAG - és bérkaszánya-építés) fejlődésével volt arányos, Józsefváros lakosainak száma 1890-re 91 303 főre nőtt, ami a főváros lakosságának 18,8%-át jelentette.

VIII. kerület, Baross utca

Az uralkodó háztípust, a földszintes agyagépületeket az 1838-as árvíz elpusztította, ezért jelentős újjáépítés kezdődött, ekkor kezdtek kialakulni a városias jellegű utcák és középületek. A József körút kiépülése után a millennium évére a főbb utak bérházai is felépültek. Ezek már többemeletes bérházak voltak.

Erzsébetváros

Ekkor még szabályozási rendezési tervek nélkül mindenütt a mezőgazdasági használatú telkek osztódnak tovább, a mellékutca pedig a kertekhez, szántókhoz vezető dűlőutakhoz (pl. Dob, Király utca) csatlakozva a földek mezsgyéi mentén alakulnak ki. A Nagykörút és a Dózsa György út közötti sakktábla szerkezetű utcarendszeren a XIX. század végére gyors tempóban épültek fel a bérházak. Még napjainkban is a főváros legsűrűbben lakott területe.

VII. kerület, Király utca

Ferencváros

Az 1700-as évek közepétől indult meg a mai Belső Ferencváros kiépülése, a Soroksári út (a mai Ráday utca) és a Széna piac (a mai Kálvin tér) fokozatos betelepülésével. A belső-Ferencvárosban, ahol az 1838-as árvíz után "szabályoztak ki" úgyszólván valamennyi mellékutcát az Üllői út, a Ráday és a Lónyay utcák között. A beomlott házak nagy száma, nemcsak a régi utcáknak a szabályozását könnyítette meg, de új utak és terek megnyitását is lehetővé tette. Középső Ferencvárosban a Mester utca és az Üllői út között, a jelenlegi Thaly Kálmán utca vonaláig az itteni szántóföldek felosztása révén, azok dűlő irányának megfelelően alakult ki a mai utcahálózat. Az 1872-es városszabályozási terv derékszögű, téglány formájú tömböket határoló utcák hálójával fedi le a város területét, amit a még jórészt mezőgazdasági használatú telkek mezsgyéihez igazít, hogy a megvalósítást megkönnyítse.

IX. kerület, Tűzoltó utca

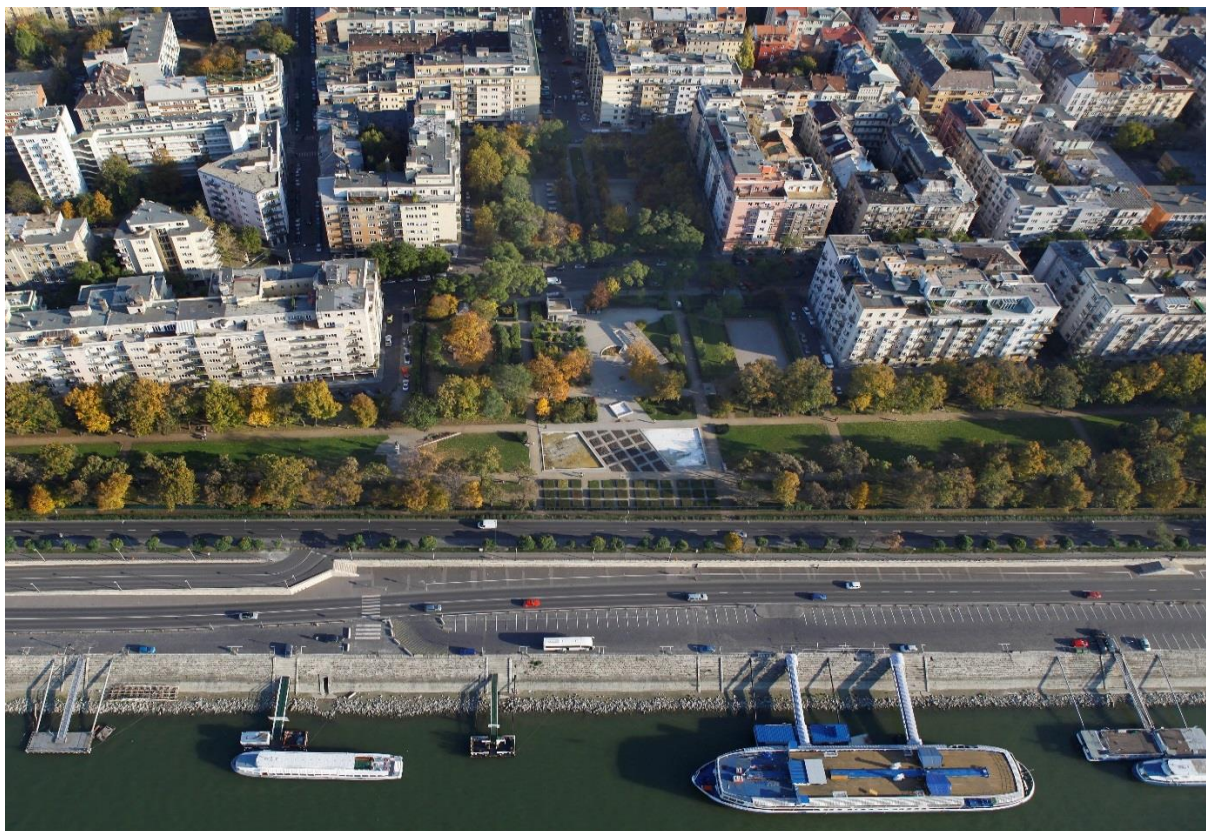
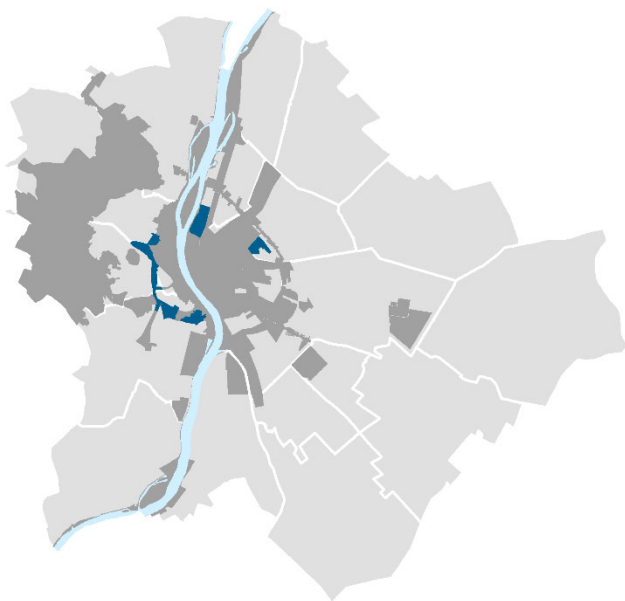
1896-ban adták át a Ferenc József (mai Szabadság) hidat, mely a Lánchíd és a Margit híd után harmadik budapesti közúti hídként biztosította az összeköttetést Pest és Buda között. Az év októberében avatták fel az Iparművészeti Múzeumot, mely egyedülálló építészeti örökségével méltán vált a főváros egyik jelképévé. A Központi Vásárcsarnok is 1896-ban készült el, és a Ferenc körút hivatalos átadásával a Nagykörút is teljes hosszában megnyílt. A századfordulós Ferencváros, melyet élelmiszeripari egységei miatt Budapest gyomrának is neveztek, ekkor érte el történetének addigi legfejlettebb állapotát.

4.5. TÖRTÉNELMI BELVÁROSHOZ CSATLAKOZÓ, MODERN BEÉPÍTÉSŰ TERÜLETEK

A XX. század elejére a sűrű beépítésű belváros közvetlen határát a kivezető utak mentén szórványosan, szabadonállóan beépült területek vették körül. A gyorsan fejlődő ipari funkciók is kezdetben elsősorban ebben a zónában települtek meg, melyek számára a fő vonzerőt a vasúti hálózat fejlődése, illetve a Duna-part logisztikai szerepe jelentette.

A XIX. század végén a mai Újlipótváros is még ipari terület volt, s az iparvágányok majdnem a Parlament magasságáig hatoltak le. A bérház-építő tőke által uralt, a jelentős kereslet és a mindig szűkös közművesített telekkínálat által magasan tartott telekárak a belvároshoz közeli, külső területek értékének felismeréséhez vezettek, és megkezdődött ezek átalakulása.

A XX. század elejétől a lakásépítés fokozatosan szorította ki az ipari funkciókat a történelmi belvároshoz csatlakozó részekben. A belső pesti városrészekben a városegyesítés utáni évtizedekben rendkívüli sűrűségű, egészségtelen, bérházakkal sűrű beépítés jött létre. A háztulajdonosok, az építetők magas haszna sokáig ellensúlyozta ezt a hátrányt, táplálva azt a lelkes városépítő ambíciót mely gyakorlatilag néhány évtized alatt építette meg Budapest történeti belvárosát, döntően historizáló stílusban. Először az arisztokrácia számára lett elviselhetetlen ez a sűrűség, majd a következő generációkban már a felsőbb középosztály is egy elfogadhatóbb környezetbe vágott.

XIII. kerület, Szent István park

XIII. kerület, Pozsonyi út

XIII. kerület, Szent István park

A fokozatosan beépülő budai hegyek és több, kisebb belvárosi zárvány mellett három nagyléptékű, zöldfelületeket is magába foglaló beépítésű terület alakul ki: Újlipótváros, a budai körút-Kelenföld-Lágymányos gyűrűje, valamint Zugló belső részei, mindhárom a jobb módú, magasabb státusú népességnek biztosít lakóhelyet. Ezeken a területeken a többszintes lakásépítésnek egy, a korábbi bérházak körülépített udvaros beépítésénél kedvezőbb formája, a *csatlakozó udvaros beépítés* alakul ki.

Az új beépítési forma létrejöttét elsősorban nem az 1914-ben megszülető építési szabályzat szigorúbb rendelkezéseinek köszönheti, sokkal inkább a jobb minőségű lakások iránti keresletnek, illetve a 30-as évek adópolitikájának, mely kedvezményt adott a korszerűbb beépítési formában épült lakóházak számára. A

korszakban hazánkban is megjelenő technikai újdonság, a lift építésével és az alacsonyabb szintmagassággal a maximális beépítési magasságon belül több emelet volt építhető. Így a tömbök közepét közös légterű, de telkenként kerítéssel elválasztott parkos udvarok létrehozása a kisebb beépítettség ellenére nem járt nagy veszteséggel az építetők számára, melyet az is segített, hogy az új szabályzat szerint szélesebb traktus, 14 m épületmélység lett beépíthető. Kialakul a két háború közötti sajátos lakástípus, a csak a nappali szoba üvegezett ajtója felől megvilágított "hallos" lakás. A bérházépítők érdekeinek is megfelelő kompromisszum az élhetőség szempontjából jelentős javulást hoz: bár az építés most is telkenként történik, s az udvarokat kerítések választják el egymástól - s a kis telkek úgyszólván használhatatlanok -, belül ökológiai és vizuális szempontból összefüggő zöldfelületek jöhetnek létre.

XIII. kerület, Dunapark bérpalota

A harmincas években az építési szabályok a tömörebb beépítésű zárt sorú övezetben a legfeljebb 22 méteres épületmagasság mellett megengedhetőnek tartja a csatlakozó udvaros beépítést. A két háború közötti városépítés legjelentősebb együttese, a *Szent István park* körül az *Újlipótváros* zárt, városias tömbjei is ehhez az építési módhoz kötődnek, valamint a Margit körút egyes részeinek modern, bauhaus stílusú lakóterületei. A külsőbb területek lazább, zárt sorú beépítésre szánt övezetének szabályai azonban már egy zöldebb városi mintát követnek, ahol az épületek előkerttel csatlakoznak az utcához, és a közös légterű, de kerítésekkel elválasztott közös kert beszellőzését kihagyott épületek közök biztosítják. *Kelenföld és Lágymányos* egyes részeinek beépítése sorolható ebbe a kevésbé intenzív típusba, mely nemcsak lazább sűrűséget, de a főútvonalaktól távolabb gyakran alacsonyabb, egy-két emeletes a beépítést jelent, a zárt utcasorok helyenként megnyílnak (úgynevezett megnyitott zárt sorú beépítés), gyakori az előkert, a tömbök szélesebbek, növényzetben gazdagabbak. *Zuglóban* is folyt építés ilyen jelleggel, de elszórt egységekben, meglehetősen vegyes építészeti karakterrel. Kisebb zárványokat találunk a Ferencvárosban a Tinódi tér környékén, valamint a Zsil utcánál, és az Erzsébetvárosban a különleges Barát utcában.

ELTÉRŐ KARAKTERŰ RÉSZEI

Újlipótváros

Újlipótvárosban a nagyobb arányú bérlakás-építkezések viszonylag későn, az 1920-as évek végén kezdődtek el a nagykörút mentén fekvő déli részén. A kezdetben még körülépített udvaros téglalapítású házakkal beépülő terület képében jelentős változást hozott, a mikor a Fővárosi Közmunkák Tanácsa 1928-as rendeletében elhatározta a Szent István park létesítését a volt parkettagyár helyén, egyben egységes stílust írt elő a környék házaira, megszabva a mai utcák helyét is. A harmincas évek elején érvénybe lépő házadó kedvezmény a kötelezővé tett a keretes beépítési módot jutalmazva vonzóvá tette azt, így a terület jelentős fejlődésnek indult. A terület házai jellemzően 5-6 emeletes téglalapú épületek, a belső udvar gyakran kertszerű, ám csak légtérben közös, használatában nem. Stílusát tekintve vegyesen állnak a historizáló, art deco és bauhaus stílusú épületek.

XIII. kerület, Szent István park

XIII. kerület, Szent István park

XIII. kerület, Szent István park

Margit körút

A budai belváros mai képének kialakulásában fontos szerepet kapott főváros második állandó hídjaként 1872 és 1876 között épült Margit-híd és az *Országút* (Margit körút és a tőle északra lévő terület) térségének, valamint a Viziváros északi vonalának (Bem utca és Margit körút) összekapcsolása, melynek eredményeként kialakult a

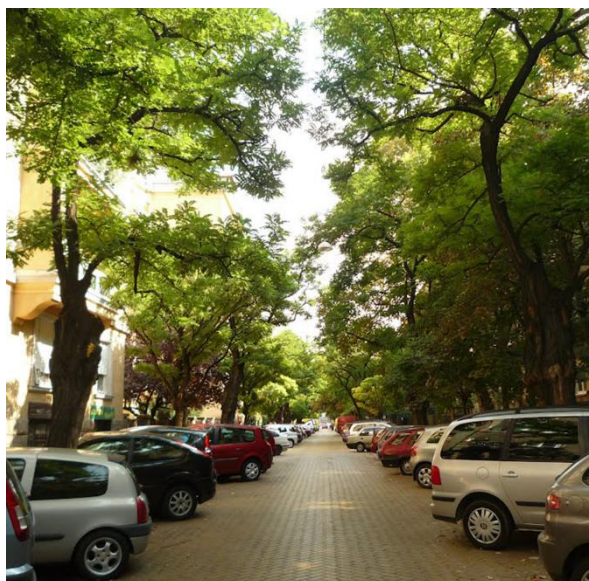
budai belső és külső körút (Attila út, illetve az Alkotás-Villányi utak) vonalának szabályozása. A korábban önálló településként létező Tabán városrész 1933-tól kezdődő bontása adott lendületet a budai körút menti beépítéseknek, melyek közül több is bauhaus stílusban, belső zöldfelületet körülvevő, keretes beépítéssel épült meg. Az Attila út és a Nap-hegy vonzó terület volt a szabadonálló, modern villaházak beépítési számára is. A Tabán nagyszabású újjáépítési tervei azonban csak papíron maradtak, a helyén létesült park zöldfelületei a Horváth-kerttel és a Városmajorral együtt a városközpontig hatoló egyetlen "zöld ékjét" képezi.

II. kerület, Margit körút

Lágymányos

Az Átlós út, ma Bartók Béla út, beépítése az 1913-as szabályozási terv alapján folyt, 3-5 emeletes lakóházak szegélyezve. A városrész külső részein ekkor még kertészetek és néhány ipari üzem, például a Lágymányosi Dohánygyár kapott helyet. A Duna szabályozása kapcsán a XIX. század második felében alakult ki itt a Lágymányosi-öböl, amelyet a József Nádor Műszaki Egyetem építéskor feltöltöttek. A 30-as években nagyszabású tervek készültek a *Petőfi híd hídfőinek* rendezésére, melynek budai hídfőjénél széles, zárt beépítésű, körterekkel gazdagított kompozíció fogalmazódott meg, de ennek csak az északi oldala épül ki. A korszak azonban jelentős nyomot hagyott a környék lakóterületeinek beépítésében. A Fenegetlen tó körül elterülő városnegyed jellegzetes beépítése a részlegesen zárt sorú, illetve szabadonálló villás modern beépítés, előkertesen épített utcavonallal, közös légtérű, zöld kertekkel kialakított tömbbelsőkkal.

XI. kerület, Eszék utca

4.6. JELENTŐS, TÖRTÉNETI TELEPSZERŰ BEÉPÍTÉSŰ TERÜLETEK

A XIX. század végét jellemző nagymértékű iparosodás következtében Budapest lakossága két és félszeresére nőtt. Ugrásszerűen fejlődött a gyárpar, és ennek következtében tömegek özönlöttek a munkahelyeket kínáló nagyvárosokba.

A probléma orvoslására Budapest területén az angol Ebenezer Howard kertváros mozgalmának mintájára több munkástelep épült, napjainkban is fennmaradt példái közül örökségvédelmi, illetve városszerkezeti jelentősége miatt kiemelhető a Wekerletelep, a III. kerület Gázgyár munkás- és tisztviselőtelepe, valamint a VIII. kerületi Tisztviselőtelep.

XIX. KERÜLETI WEKERLETELEP

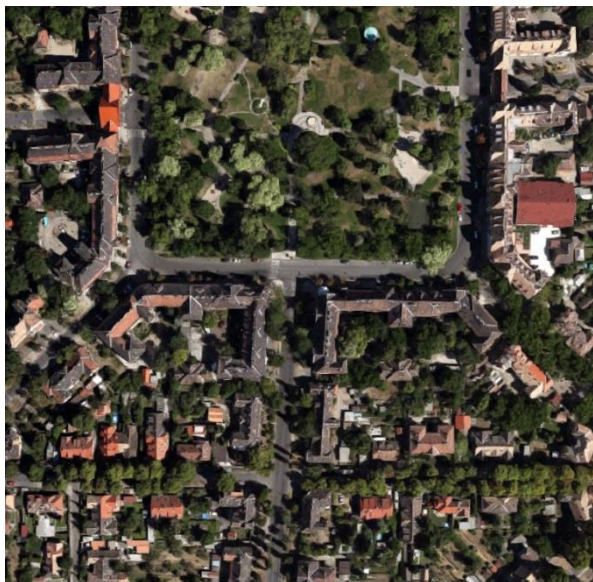
A Wekerletelep a kertváros-építési mozgalom legkiemelkedőbb magyarországi példája. Építése 1908-ban kezdődött és mintegy 1000 darab részben földszintes, részben kétszintes lakóház épült népi-szecessziós stílusban, a helyi munkások és hivatalnokok lakáskörülményeinek megoldására. A telep megtervezésénél nagy hangsúly fektettek a közösségi terek és egyúttal a zöldfelületek kialakítására, amely a mai napig identitást kölcsönöz a környéknek, eredeti hangulatát máig megtartotta.

XIX. kerület, Wekerletelep, Kós Károly tér

A terület településszerkezete szabályos, építészeti arculata egységes képet mutat. Geometrikus utcarendszer jellemzi, a főteret körbevevő zárt sorú beépítést a nyolc bekötőút szakítja meg. A főteret Kós Károly meghívott építész, míg az épületek közül többet a kor neves építészei terveztek.

Az építészeti jellemzők épületek jelentősen eltérnek Kispest környező beépítéseitől. Fafűrészelt oromzatok, ablakok, ajtók, spaletták a Wekerletelep jelképeivé váltak. Azonban a modern-kor elvárásainak megfelelően időközben a lakások nagy része átalakult, egyik-másik lakást egybenyitották, a tetőtér sok helyen beépültek.

XIX. kerület, Wekerletelep, Kós Károly tér

XIX. kerület, Wekerletelep, Kós Károly tér

III. KERÜLETI GÁZGYÁR MUNKÁS- ÉS TISZTVISELŐTELEPE

1913-ban helyezték üzembe a kor legkorszerűbb technológiájával kőszénből gázt előállító Óbudai Gázgyárat. A telep az akkori város szélén, szőlőültetvények területén elszigetelten épült, mára azonban ez Budapest átmeneti zónájának gyűrűjét jelenti.

III. kerület, Gázgyári munkástelep

III. kerület, Gázgyári munkástelep

A gyár mellé a korabeli ipartörvényeknek megfelelően a gyár munkásai számára szolgálati lakások, épületek, amelyeket Almási Balogh Lóránd tervezett. A gyár és a tisztviselőtelep Reichl Kálmán tervei alapján épültek. A két telep mind építészeti, mind jellegében eltér egymástól.

A munkástelepen az U alakú zárt sorú beépítés egy széles, ősfákkal árnyékolt parkot fog közre, középpontjában háromszintes épületekkel, két oldalon pedig alacsonyabb házakkal. Lévé, hogy a terület az akkori város szélét jelentette, a telep tervezésekor nagy hangsúlyt fektettek a lakók szükségleteit kiszolgáló funkciók elhelyezésére, a terület súlypontjában található földszintes épületű óvoda máig működik. A telep identitása lényegében nem változott az elmúlt száz év alatt, a lakók máig intenzív közösségi életet élnek.

Az építészeti formanyelv minden épület esetében azonos, a sárgára vakolt szecessziós homlokzatokat a zöldre mázolt ablaktáblák teszik kivételessé. A házak hátsó részéhez nagyméretű kertek csatlakoznak.

A tisztviselőtelep kilenc lakóháza a Duna partján helyezkedik el. A telep közepén található a volt gyárvezető földszintes otthona és ettől északi-déli irányba még 4-4 földszintes vagy egyemeletes lakóépület kapott helyet. Az épületek a gyártól kifelé haladva egyre szerényebbek, de mindegyikhez hatalmas kert tartozik. A sárgás-vöröses színre vakolt házak homlokzata nyers téglaburkolattal, terméskövel díszített. A villasor előtt, a Duna parti sétányt kettős platánsor szegélyezi.

VIII. KERÜLETI TISZTVISELŐTELEP

A területen 1880-as évek végén kezdődött meg több ütemben a tisztviselőtelep építése, amely kispénzű állami és városi köztisztviselők lakáshiányát próbálta megoldani. A beépítés építészeti jelentősége abban rejlik, hogy E. Howard, *The Garden City of Tomorrow* 1898-as megjelenése előtt épült, megelőzve a kertváros-mozgalom alap gondolatait.

A tömb belsejében épült zárt sorú beépítésű földszintes épületeknél már az építésükkor fontos szempontként merült fel a bővíthetőség. Tervezéskor olcsóbb építészeti megoldások céloztak meg, de a házak belső kialakításánál is elsősorban a költséghatékonyságra való törekvés látszik. A területre az egységes építészeti arculat jellemző, amelyet helyenként megbont egy-egy új beépítés, emeletráépítés.

A telepet körbevevő főbb utak mentén magasabb beépítések kaptak helyet, úgymint a Vajda Péter utca elején lévő háromemeletes bérház, vagy a Vajda Péter utca 41-43. alatt található ötemeletes Városi Ház. A telep kiemelkedő épülete az 1893-94-ben Kőrössi Albert építész tervei alapján épült volt Széchenyi István gimnázium épülete, valamint az 1931-re felépült Rezső téri Magyarok Nagyasszonya Templom. A telep kedvező zöldfelületi ellátottságú, a közterületek jellemzően kétoldali zöldsávval, fasorral kialakítottak a Vajda Péter utcát középső zöldsáv is tagolja.

VIII. kerület, Bláthy Ottó utca

4.7. KORTÁRS ÉPÍTÉSZETI ÉRTÉKKEL RENDELKEZŐ BEÉPÍTÉSŰ TERÜLETEK

A kortárs építészeti értékkel rendelkező területek közös vonása, hogy történeti útvonalak – Váci út, Soroksári út – mentén, a Nagykörút csomópontjaiból – Nyugati pályaudvar, Boráros tér – kiindulva jöttek létre. A területek ipari-gazdasági múlttal rendelkeznek. A XIX. század második felében a Duna közelségére alapozva elsősorban élelmiszeripari létesítmények (malmok, vágóhidak) épültek, melyek a gazdasági szerkezetváltás miatt már a II. világháború előtt jelentőségüket veszítették. A város területének növekedésével a volt ipari zónák fokozatosan vegyes használatúvá alakultak.

A rendszerváltás után ezek a jó városszerkezeti pozíciójú, de alulhasznosított területek az ingatlanfejlesztések célpontjaivá váltak. Elsősorban minőségi szolgáltatást nyújtó irodák, jelentős középületek és lakások épültek. Az új épületekre jellemző a 8-10 szintes épületmagasság és a nagy szintterületi mutató, továbbá az épületek telkeinek maximális kihasználása, ami alacsony zöldfelületi aránnyal párosul. A megújult térségek közterületei és a közhasználatra átadott területei azonban igényes kialakításúak, hiszen a korszerű munkahelyekhez a minőségi környezetalakítás is hozzátartozik. A Váci úton a kortárs építészet számos építészeti stílussal keverve jelenik meg. A Millenniumi városközpontban csak kortárs épületeket láthatunk, de a háttérben szintén volt ipari, jelenleg vegyes használatú területek húzódnak.

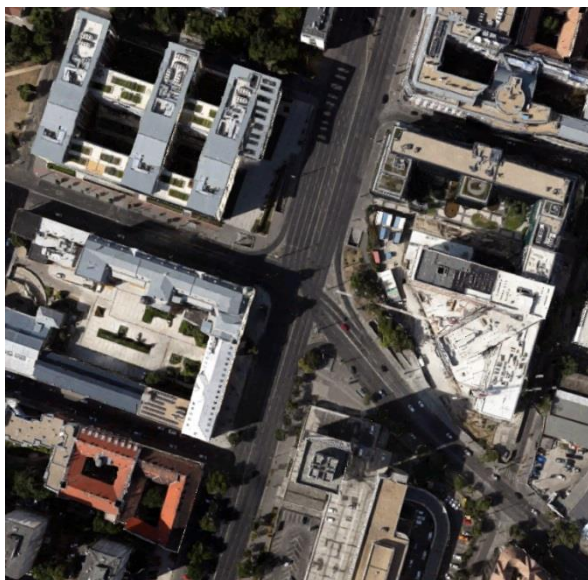
IX. kerület, Gizella sétány, Millenniumi városközpont látványa a Duna felől

VÁCI ÚTI IRODATENGELY

A Váci út Nyugati pályaudvar és Árpád híd közötti szakaszán a beépítés nagyrészt zárt sorú, de a szabadonálló beépítés is előfordul. Az utcaképet a 7-10 szintes épületek és kétszer négysávos autópálya jellemzi, helyenként szervízutakkal. Emellett csak változó szélességű aszfaltozott járda és hézagos fasor tud megjelenni. Az intenzív gépjárműforgalom jelentős környezetterhelést jelent, és az útszakasz két végpontjában kiépített felüljárók sokat rontanak az utcaképen. A 40-50 m széles közterület egyes szakaszain semmilyen vegetáció nem jelenik

meg. Az épületek többsége rendelkezik földszinti üzlethelyiséggel, de a magasabb színvonalú kereskedelem számára nem vonzó a környezet. Jó példaként említhetők az új épületek közterület felé nyitott, közhasználatra átadott területei (pl. Eiffel tér, Vision Towers, Átrium Park), valamint a Westend Bevásárlóközpont Váci út felőli oldala és zöldfelületekkel tagolt tetőterasza.

A területen számos jelentős középület, közintézmény található, melyek közül a legfontosabb az 1877-ben átadott Nyugati pályaudvar, melyet Gustave Eiffel cége tervezett. A pályaudvar környezetében, a Váci úttól nyugatra nagyrészt körülépített udvaros bérházak épültek. Néhány keretes beépítésű tömb is megtalálható, melyek Újlipótvárosra jellemzőek. Az Árpád híd környezetében, a Váci út nyugati oldalán két speciális tömb található: a Hétház és a Tizenháromház. Mindkét körülépített udvaros beépítésű tömbben csak szoba-konyhás munkaslakások épültek.

XIII. kerület, Váci út

A historizmus időszakából fennmaradt, értéket képviselő intézményi épületek a Lehel téri Árpád-házi Szent Margit templom, az Elektromos Művek székháza, a Bolyai Gimnázium és a volt elemi iskola (ma Prizma Általános Iskola és Óvoda). A gazdasági-ipari múltat őrző épületek közül csak kevés maradt fenn. Ide sorolható a Dunyov utca sarkán található volt felvonógyár, az Ipoly utca menti volt Modiano Szivarka-papírgyár, a Váci út 19. alatti ipari tömb, valamint a Sóház, amely ma a Westend Bevásárlóközpontoz tartozik.

Az 1945 és 1989 közötti fejlesztések eredménye a Bessenyei utca és a Révész utca menti telepszerű beépítés, a József Attila Színház épülete, illetve a Fővárosi Vízművek székháza, amely 71 méteres magasságával Budapest legmagasabb épületei közé tartozik.

1989 után számos iroda- és lakóépület épült a területen. Posztmodern stílusú többek között a Lehel Csarnok, valamint a Váci út 20-26., 30., 35., 36., 37., 48., 92. és 110. szám alatti irodaépületek. Ezekre a történeti formák imitálása, az átlátszatlan függőnyfal, a szerelt kőburkolat és az acél távtartók kombinációjából előállított mozgalmas homlokzatképzés jellemző.

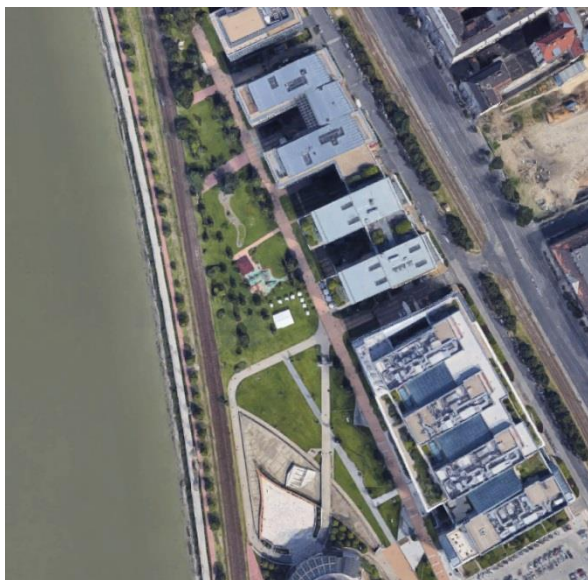
A modernista stílusú épületek homlokzata letisztultabb, de a tömegek tagoltabbak, és megjelennek a közhasználatra átadott, igényes kialakítású szabadterek, udvarok is. Példaként a Westend City Center Bevásárlóközpont, a Vision Towers, a Váci út 33., az Átrium Park, valamint a Váci út 49. szám alatti épületek említhetők.

MILLENNIUMI VÁROSKÖZPONT

A Dunától elvett, feltöltéssel kialakított területen a Közvágóhídhöz tartozó vasúti rakodóvágányok húzódtak. A vágóhíd megszűnését követően a terület funkciótlanná vált. A kedvező megközelíthetőség és a Duna-parti elhelyezkedés kiemelt fejlesztési potenciállal ruházta fel a területet, amit csak a 2000-es évek elején sikerült kiaknázni. Az első megépült beruházás a Nemzeti Színház épülete volt, majd a Művészetek Palotájának építése következett. A terület északi részén, a Boráros térhez közeli telkeken lakófejlesztés zajlott, majd a Millennium

Towers irodaépületei készültek el. Jelenleg három üres terület áll a fejlesztők rendelkezésére, ebből a legnagyobb a Művészetek Palotája mögötti terület, ahová kongresszusi központot terveznek.

A Soroksári út túloldalán vegyes funkciójú, ipari múlttal rendelkező terület húzódik. Értékes ipari épületegyüttese a volt Gizella Malom, a volt Concordia Malom, a Zwack-gyár, a volt Hungária Malom, valamint az egykori Közvágóhíd. A Soroksári út keleti oldala változatos utcaképet mutat, eltérő magasságú, állagú és stílusú épületekkel. Több alulhasznosított, illetve használaton kívüli ingatlan található a területen. Példaértékű fejlesztésekként meg kell említeni a Gizella Malom rekonstrukcióját (loft lakások), a részben felújított Zwack Múzeumot és a Haller Gardens irodaépületet.

IX. kerület, Soroksári út

A Soroksári út nyugati oldalának utcaképe az egyes épületek stílusbeli és formai eltérései ellenére is jóval egységesebb, köszönhetően a hasonló épületmagasságoknak és az árkádos, helyenként a Duna felé átjárható földszinti kialakításnak. Az épületek többsége azonban inkább a Duna felőli oldallal kommunikál, ahol fokozatosan kiszélesedő sétány és parkterület (a Nemzeti Színházhoz kapcsolódó Bajor Gizi park) húzódik. A délebbi, szélesebb telkekre épült irodák oldalszárnyakkal rendelkeznek, amelyek között nyitott udvarok alakultak ki. Egyes épületek földszintjén vendéglátóegységek (éttermek, kávézók) működnek, amelyek nyáron teraszokat telepítenek a sétány mellé.

A Lechner Ödön fasor menti iroda- és lakóépületek átlagosan 10-szintes, mélygarázzsal is rendelkező ingatlanok. A felső 1-2 szint általában visszahúzott, itt luxuslakások, illetve az irodák közösségi terei kaptak helyet, nagy alapterületű tetőteraszokkal. A telkek beépítési mértéke közelít a 100%-hoz, a szintterületi mutató 10 fölértire becsülhető.

Az első ütemben megvalósult épületek posztmodern stílusúak, és kevésbé tagolt tömegekkel, de díszített, plasztikus homlokzattal rendelkeznek. Ez különösen a történeti formákat utánzó homlokzatképzésű Nemzeti Színházra, illetve a Boráros tér felőli lakóingatlanra jellemző. A későbbi fázisban, amelybe a Lechner Ödön fasor 3. és a Művészetek Palotája is beletartozik, már nem használtak historizáló elemeket, de a homlokzat játékosága és a nagy plaszticitás továbbra is jellemző. Az irodaépületek a jóval letisztultabbak, geometrikusabbak, egyszerű homlokzatképzéssel és tagolt tömegekkel (befordított oldalszárnyak, árkádok, visszahúzott emeletek). A Haller utca meghosszabbításában, két telken építkezés zajlik.

A közterület-alakítást a posztmodern tájépítészeti elemek határozzák meg (szoborpark, zikkurat, mesterséges tó, japánkert, stb.). Az összképet jelentősen rontják a parkolóként használt, leaszfaltozott területek (pl. a Művészetek Palotája mögötti fejlesztési terület), valamint a félbemaradt építkezések.

4.8. MEGHATÁROZÓ, ÚJONNAN BEÉPÜLŐ VAGY JELENTŐSEN ÁTALAKULÓ TERÜLETEK

4.8.1. KIEMELT ÚTVONALAK ÉS VÁROSI KAPUTÉRSÉGEK

A három város, Buda, Pest, és Óbuda 1873-as egyesítése után a főváros mind területében, mind népességében rohamosan gyarapodott. A város fejlődését a sík pesti oldalon a sugárirányú utak: a Váci út, a Kerepesi út és az Üllői út szabta meg, így az ekkor kialakuló, rendezetlen, új külvárosok a belső városmag irányába megfelelő kapcsolattal ugyan rendelkeztek, de az egymás közötti közlekedési lehetőségeik a szűk utcák miatt igen nehézkesek voltak.

A Fővárosi Közmunkák Tanácsa a városszerkezeti feladatok megoldására rendezési tervet fogadott el, amely többek között Budapest új főútvonal-hálózatát is rögzítette. A terv Nagykörút, a Sugárút (Andrássy út) mellett, párizsi minta alapján a meglévő sugárirányú útvonalak városon kívüli összekötésére, nagyszabású jövőkép előrevetítéseként egy a Dunától-Dunáig futó külső budapesti gyűrűt jelölt ki. A Pestet félkörívben átölelő körutat egy új városfalnak tekintették, amely az akkori város beépített területein kívül futott, két végpontjaként pedig a mai Árpád-híd és a Rákóczi-híd pesti hídfőjét jelölték ki. A körút kiépítése az 1870-es évek végén vette kezdetét és szakaszosan ment végbe. Befejezésére közel 120 évet kellett várni, az Árpád-híd 1950-re készült el, a Rákóczi-híd átadására pedig csak 1995-ben került sor.

XIII. kerület, Róbert Károly körút – Árpád híd metróállomás térsége

A város fejlődése során így kialakult Budapest többszörös körútrendszere, amely a budai és a pesti oldalon eltérő képet mutat. Pest területén a kedvezőbb adottságoknak köszönhetően három teljes útvonal – Kiskörút, Nagykörút, Hungária körgyűrű – jött létre, míg Buda esetében a domborzati kötöttségek miatt csak egyetlen teljes gyűrű, a Budai körút tudott megjelenni.

A budai és a pesti oldalon a körutak kiépülésével párhuzamosan a sugárirányú útvonalak külső városrészekben megjelenő szakaszai is rohamosan továbbfejődtek. A Kerepesi út, Üllői út, valamint a Budaörsi út és a Kelenföldi vasúti pályaudvar környezetének felértékelődésével, az út menti területek beépülésével, valamint új területhasználatok megjelenésével a város kaputársái egyre inkább kitolódtak a környező települések irányába. A kiépülés megállíthatatlan, a főváros mára a határtáblától kezd városias arculatot ölteni.

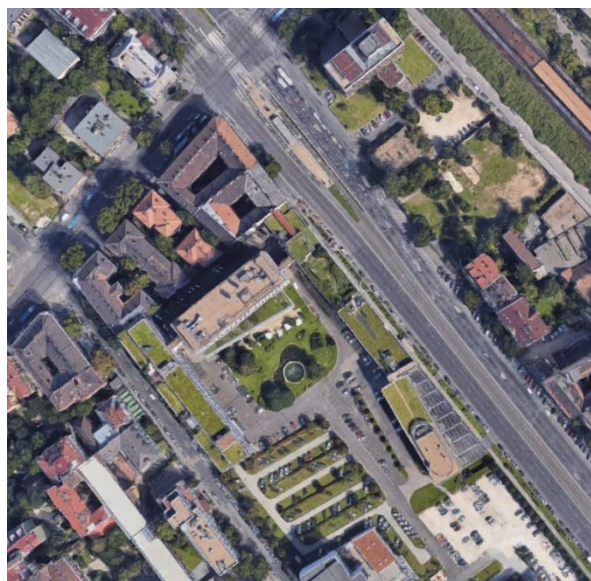
Kiemelt útvonalak

Budapest átmeneti zónája a város legheterogénabb térsége, mely a pesti oldalon gyűrűszerűen veszi körül a belső zónát, míg Budán csak foltokban találkozhatunk ebbe a térségbe tartozó várossrészrel. Pest vegyes funkciójú övezetéhez a XIII. kerület - X. kerület - IX. kerület sávjában lévő egykori elővárosok összeépült rendszere tartozik, amelyeket a Róbert Károly körút – Hungária körút - Könyves Kálmán körút, azaz a Hungária körgyűrű köt össze a történeti városrészekkel.

Az elmúlt évtizedekben az átmeneti zónában elhelyezkedő ipari területek veszítettek súlyukból, városképi és környezetvédelmi szempontból pedig kritikus állapotba kerültek. Infrastrukturális ellátottságuk viszont jobb, mint a külső kerületeké, ezáltal a városfejlesztés potenciális színtereivé váltak. A fejlődés ennek köszönhetően az elmúlt években látványosan megkezdődött, és számos jelentős objektum jelent meg az övezetben.

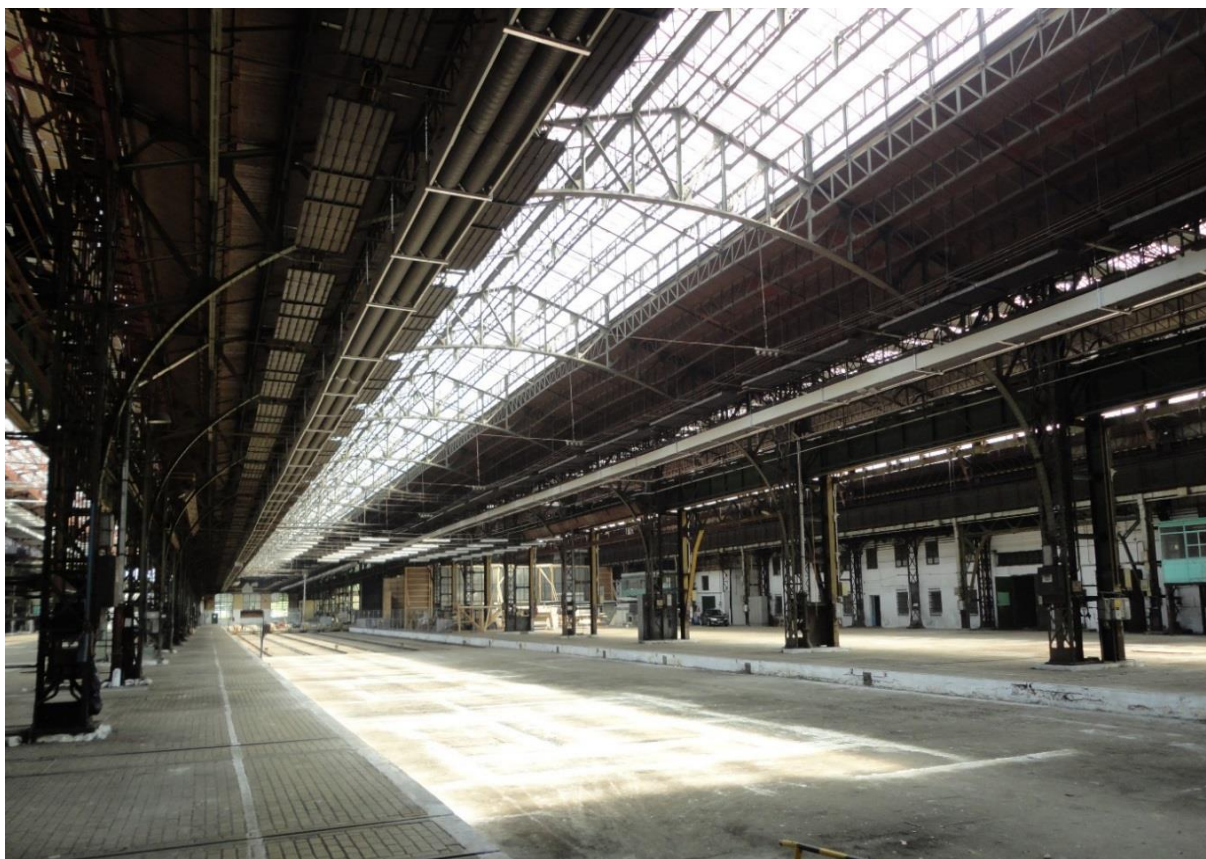

XIV. kerület, Hungária Körút

XIV. kerület, Hungária Körút

X. kerület, Kőbányai út, Északi Járműjavító, „Eiffel-csarnok”

Az egyik legszembetűnőbb változás a Hungária körgyűrű látványos kiépülése. Az itteni ipari épületek, szegényes lakóházak, rendezetlen üres területek helyén elegáns irodaépületek, üzletházak, lakóházak jelennek meg, s a nagyvárosias kép létrejöttéhez jelentősen hozzájárul a közlekedési infrastruktúra fejlődése is.

A Hungária körgyűrű, mint városképi szempontból is kiemelt útvonal, északról dél felé haladva nagyon különböző adottságú városrészeket szel át, amelyek egymástól jól elkülöníthető szakaszokra bontják területét.

A körút északi szakaszát jelentő Róbert Károly körút kiváló városszerkezeti fekvéssel rendelkezik, így már korán a kortárs építészeti beruházások kedvelt helyszínévé vált. Az itt megjelenő fejlesztések következtében a területet jellemző eredeti funkciók egyre erőteljesebben háttérbe szorultak, helyükön fővárosi jelentőségű intézmények, irodák és munkahelyek jelentek meg.

A körút északi szakaszát ennek következtében egy intenzívebb beépítés, feszesebb utcakép, hangsúlyos, magasabb térfalak és a földszinten helyenként megjelenő kereskedelmi funkciók jellemzik, melynek köszönhetően a terület városi közterületként is működik.

A Róbert Károly körút meghatározó épületei az Árpád-híd lábánál elhelyezkedő üvegtornyok, azaz a Duna Tower és az Europe Tower, a mögöttük álló erősen tagolt, játékos tömegű Gateway Office Park, valamint a Váci út kereszteződésében az 1973-ban átadott Nyugdíjfolyósító Igazgatóság épülete (volt SZOT toronyház) és a kevésbé tagolt tömegű, markáns üveghomlokzatú BRFK Teve utcai székháza.

A körút középső szakasza, a XIII. kerületi szakaszhoz hasonlóan jelentős változásokon megy keresztül. A kortárs építészeti elemek megjelenésével a Hungária körút képe fokozatosan átalakul, azonban az új, többszintes intézmények, irodaházak és kereskedelmi, szolgáltató épületek, valamint a helyenként megújuló értékes építmények mellett, területén még mindig a különböző építészeti korszakok, változatos léptékű lakóépületei és az alulhasznosított barnamezős ingatlanok dominálnak.

Az északi szakaszon megindult intenzív beépítés és átalakulás a Zugló és Kőbánya területén is folytatódik, amely azonban az eltérő karakterű, léptékű épületek következtében az Üllői út felé fokozatosan fellazul.

A Hungária körutat ezáltal eltérő magasságú, helyenként megszakadó térfalak, változatos léptékű utcakép, valamint a forgalmasabb csomópontok mentén megjelenő földszinti funkciók jellemzik, ahol a külső körút

részben városi közterületi funkciókat is ellát. A Hungária körút jellegzetes épületei az Ajtósi Dürer sor és a körút találkozásánál elhelyezkedő Vakok Állami Intézetének szecessziós épületei, a Semsey Andor utcánál lévő letisztultabb, egyszerűbb homlokzatképzésű Siemens Irodaház és a Wallis Motor Pest épületei, valamint a Hős utcától délre elhelyezkedő Nemzeti Köszolgálati Egyetem értékes épületei.

VIII. kerület, Könyves Kálmán körút

VIII. kerület, Könyves Kálmán körút

A körút déli szakaszának adottságai jelentősen elmaradnak a környék többi részétől. A Rákóczi-híd és a Könyves Kálmán körút kiépítése gyökeres változást hozott a környék életébe, azonban a vasúti területek miatt kialakuló tört nyomvonal, valamint a Mester utca térségében az útpálya fonódása és térbeli elválása miatt a körút elveszítette lendületét és közterületi rendeltetését.

A déli szakaszt a pontszerűen megjelenő irodaházak, kereskedelmi- és sportlétesítmények, meglévő nagy zöldfelületű intézmények és alulhasznosított, használaton kívüli barnamezős területek nagymértékben tagolják. A kétoldalt megjelenő épületek csak helyenként képeznek térfalat, hangsúlyos építészeti elemek főként a tömbök sarokpontjain jelennek meg. Mindezek hatására a körút déli szakaszát laza beépítés, visszahúzódtó térfalak, valamint a napjainkban végbemenő fejlesztések révén egy folyamatosan változó utcakép jellemzi.

A Könyves Kálmán körút karakteres elemei a Népliget mentén elhelyezkedő tagolt tömegű Allianz székház és a homogén homlokzatképzésű MÁV irodaház, valamint az egykori Tisztviselőtelepi Főgimnázium, „Tündérpalota” megújult, szecessziós épülete, továbbá az Üllői út kereszteződésében álló Népliget autóbusz-pályaudvar és a tömbszerű Népliget Center, valamint a Mester utcánál álló mozgalmasabb tömegű, változatos homlokzatképzésű Lurdy Ház és a KÉSZ Mester Udvarház.

Városi kaputérsegek

A sugárirányú útvonalak egyre fokozódó kiépülésével a város kaputérsegei mára az átmeneti zóna területén, jelentős forgalmat bonyolító utak mentén jelennek meg, ahol a városi szövet intenzív sűrűsödése, a területhasználat átalakulása figyelhető meg. A kiemelt útvonalakhoz hasonlóan a városi kaputérsegek területeit erőteljes változás jellemzi, egykori „piszkos” jellegüket semlegesebb, kevésbé környezetzavaró rendeltetések váltják fel.

IX. kerület, Népliget autóbusz-állomás

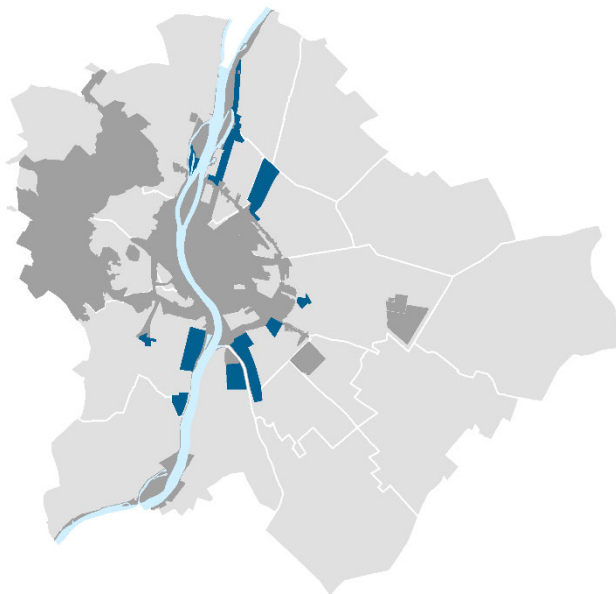
Az elmúlt időszakban kaputérséggé fejlődött a Kerepesi úton a Stadionok térsége, az Üllői út Nagyváradi tértől Határ útig tartó szakasza, a budai oldalon pedig a Budaörsi út és a Kelenföldi pályaudvar közvetlen környezete. Területükön a jelentős egészségügyi-, sport- és honvédelmi létesítmények, valamint a nagy forgalmat vonzó közlekedési építmények mellett irodaházak és bevásárlóközpontok jelennek meg. A kaputérsegeket így lazább beépítés és kevésbé összefüggő térfalak jellemzik, ahol az egymás mellett elhelyezkedő karakteres építészeti elemek már messziről megjelölik a helyet.

A Kerepesi út jellegzetes építményei az ikonikus tárgyként pózoló Papp László Budapest Sportaréna, a tömeghasábkok hálójából szerkesztett Aréna Corner Irodaház és a visszafogott homlokzatképzésű Aréna Pláza. Az Üllői út városképét meghatározó építészeti elemek a Határ út menti, térbeli tájékozódási pontot nyújtó Laurus Irodaház, a dinamikus homlokzatú Groupama Aréna és a Nagyváradi téri SOTE épülete. A Budaörsi út és a Kelenföldi pályaudvar környezetében az egyhangú, egyszerű homlokzatképzésű MTA Kutatóház, a mellette elhelyezkedő Petőfi Laktanya értékes épületei, valamint a Kelenföldi vasútállomás épületei tűnnek ki.

4.8.2. A BUDAPEST 2030 VÁROSFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓ SZERINTI KIEMELT FEJLESZTÉSI CÉLTERÜLETEK

Budapest hosszú távú városfejlesztési koncepciója rögzíti, hogy a település területét növelő zöldmezős beruházások helyett a barnamezős területek a városfejlesztés célterületei. A *Budapest 2030 városfejlesztési koncepció* kiemeltként kezeli a használaton kívüli barnamezős és az alulhasznosított, területi tartalékkal rendelkező térségeket. A fejlesztések fókuszába kerültek a veszélyben lévő épített örökséggel érintett, a köztulajdonban lévő, illetve a jó közlekedési és közmű-infrastruktúrával rendelkező területek is.

A kiemelt fejlesztési célterületek nagy részét mozaikos területhasználat, széttagolt tulajdonviszonyok és alulhasznosítás jellemzi. A túlzott területkínálat miatt a fejlesztések csak a kiemelkedően jó városszerkezeti pozíciójú területeken tudtak megvalósulni. Néhány területen megindult az átalakulás, de a fejlesztések félbeszakadtak, így az új iroda- és lakóépületek leromlott állapotú gazdasági területekbe ékelődnek. Kevés példaértékű, felértékelő szerepű ideiglenes hasznosítási projekt van folyamatban, inkább a kisvállalkozások megjelenése miatti szétdarabolódás figyelhető meg. A leromlott épületállomány és a szennyezettség jelentette járulékos költségek a fejlesztők számára nem vonzóak.

A fejlesztési célterületek alkalmasak lehetnek arra, hogy a környező városszövevből hiányzó funkciókat befogadják, és új mellékközpontokként működő, vállalkozásbarát térségek jöjjenek létre. Fontos a vegyes használat támogatása, és amennyiben a gazdasági tevékenységgel összeegyeztethető, a lakófunkció is megjelenhet. A *Budapest 2030 városfejlesztési koncepció*ban kijelölt területek előnyös városszerkezeti pozícióúak, így jól kiaknázzhatók a helyzeti energiák, érvényesítve a fenntarthatóság és a kompakt város elvét. Sok esetben a környező városszövet sűrűsége nem teszi lehetővé kondicionáló értékkel rendelkező zöldfelületek kialakítását, azonban a funkcióváltó területek megfelelő strukturálásával lehetőség van jelentős, összefüggő zöldfelületek létre hozására a városi zöldhálózatot gazdagítva. Támogatni kell a gazdasági szereplőket abban, hogy igényes környezetalakítású, zöldfelületekben gazdag szabadterek jöjjenek létre.

XIII. és XIV. kerület, Rákosrendező

A célterületek felértékelése szempontjából fontosak a marketingeszközök, például a kísérleti „zászlóshajó” projektek és a tematizálás (a támogatott funkciók megtelepedésének ösztönzése). Az ideiglenes hasznosítás elősegítheti a felhagyott területek visszahelyezését a városlakók mentális térképére. A fejlesztések üzleti inkubációval és minőségi szolgáltatások létrehozásával is támogathatóak, beleértve a kutatási-fejlesztési szektort is. A beruházás-előkészítéshez, a szennyezés-mentesítéshez és a tulajdonviszonyok rendezéséhez fővárosi szintű összefogásra van szükség. Habár a fejlesztési célterületek kiváló közlekedési kapcsolatokkal rendelkeznek, a közösségi közlekedés fejlesztése is szükséges ahhoz, hogy a területek bekapcsolódhassanak a városszerkezetbe.

FILATORIGÁT

A Hajógyári-szigeti Duna-ág menti terület közúti elérhetőségét a rakparti út és a Szentendrei út biztosítja, legfontosabb közösségi közlekedési kapcsolata a H5 HÉV-vonal. A terület az Óbudai lakóteleppel érintkezik, de közel fekszik a szigetre vezető K-híd és Óbuda városközpontja is. A városrész az 1780-as években itt működő volt selyemcérnázó üzemről (Filatórium), valamint az 1880-as években épített védőgátról kapta a nevét. Ide települt a Leipziger Szeszgyár, amelynek a helyén ma a Buszesz ecetgyártó és palackozóüzeme működik. A volt Budapesti Harisnyagyár történeti ipari épületeit ma kisvállalkozások és művészek bérlik. Történeti épület a Szentendrei úti felüljáró melletti volt vámház. A Szentendrei út nyugati oldalán található lakberendezési áruház és a HÉV-megállóhoz közeli autószalet az utóbbi években épült, a terület többi részét azonban eltérő korú, vegyes állagú épületállomány és alulhasznosítottság jellemzi.

A nyerstégla homlokzatú raktárcsarnokok, kémények és toronyépítmények a terület legkarakteresebb, megőrzendő emlékei. A régi épületek megjelenését rontják a leaszfaltozott szabadterek és a későbbi toldalék épületrészek. A forgalmas Szentendrei út felőli utcaképet a parkolók és a benzinkutak határozzák meg. A közúti forgalom és a HÉV-vonal elvágyja a területet a Dunától. A terület folyó felőli kerítésszakasza legálisan festhető felület, így hamar népszerű lett a graffitizók körében.

III. kerület, Harisnyagyár

A területen kereskedelmi létesítmény építése tervezett, emellett a gazdasági és a vegyes intézményi funkció támogatott. A térség pozícióján sokat javíthat a HÉV gyorsvasúti vonallá fejlesztése és a Dunával való kapcsolat kiépítése. A térség rehabilitációja szempontjából fontos a nyerstégla-acél szerkezetű ipari épületek mai kor igényeihez illeszkedő felújítása és használata. Az esetleges modern kiegészítéseknek – arculatukban és léptékükben illeszkedniük kell a történeti épületekhez. A sűrűn beépített területrészekben a zöldfelületi arány növelése szükséges.

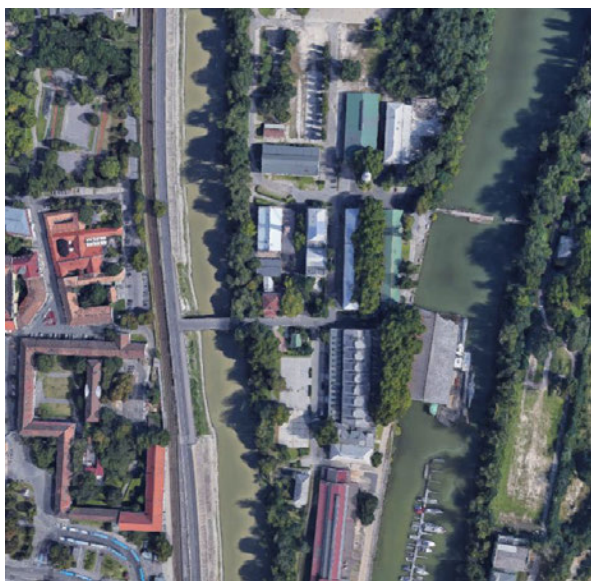
ÓBUDA-SZIGET DÉLI RÉSZÉ

Az Óbudai-sziget Budapest Duna menti zónájának meghatározó városi közparkja, a főváros zöldhálójának szerkezetalkító része. A jelentős növényállomány mellett a sziget további különleges karakterét a déli részén lévő történeti emlékek adják. Egyedülálló épített környezeti értéket jelent a régészeti feltárások ókori és

középkori leletei mellett az iparosodás korszakában idetelepült Első Duna-gőzhajózási Társaság Óbudai Hajógyár klasszicista épületállományának és hídjainak együttes megjelenése.

A sziget 44 hektáros déli része jelenleg alulhasznosított és erősen elhanyagolt, területén csak néhány kereskedelmi és szolgáltató tevékenység jelenik meg. A délnyugati szigetrész a legsűrűbben beépített és a legnagyobb burkolt felülettel rendelkező terület, míg észak felé haladva a beépítés mértéke fokozatosan csökken. Az épületek telepítése igazodik a sziget adottságaihoz, jellemzően észak-déli tengelyre szerkesztettek és szabadonállóak. Az itt elhelyezkedő 40 épület közül 13 védett, így többek között a hajógyár egykori gépműhelye, központi raktára és a védőtető építménye is.

A terület jövőbeni fejlesztésének alapját a Margitsziget - Óbudai Fő tér – Óbudai-sziget városszerkezeti tengely erősítése és kiegészítése adja. Az öböl menti térség és az Óbudai-sziget déli részének tervezett kulturális, intézményi és közösségi célú fejlesztésével a terület változatos karakterű zónává válhat, különleges városi térséget alkotva a Duna menti zóna és az átmeneti zóna metszetében.

III. kerület, Óbudai-sziget déli része

KELENFÖLD PÁLYAUDVAR TÉRSÉGE

Az 1882-ben épült, keletkezésekor városszéli állomást ma kertvárosias és telepszerű lakóterületek, valamint gazdasági területek veszik körül. A vasútállomás több villamosvonal és autóbuszjárat végpontja, de kiemelt jelentőségűvé csak az M4-es metró kiépítésekor vált. Az eredeti, védett állomásépület az aluljáró és a fedett peronok megépítésével nagyrészt elvesztette funkcióját. Ma leromlott állapotban van, hasonlóan a használaton kívüli bakterházhoz és a szocializmus időszakából származó volt forgalomirányító központhoz.

Az M4 metró végállomása és a hozzá kapcsolódó, üzlethelyiségekkel kialakított aluljáró letisztult, modernista stílusú, a látszóbeton és az üveg anyaghasználat dominál. Az Etele téri kijáratnál valódi intermodális csomópont jött létre, hiszen autóbusz-pályaudvar, villamos-végállomás, P+R parkoló és kerékpártároló is elérhető. A megújult tér egyszerű és geometrikus, a szigorú elrendezést a burkolat sávos mintázata és a növényzet oldja.

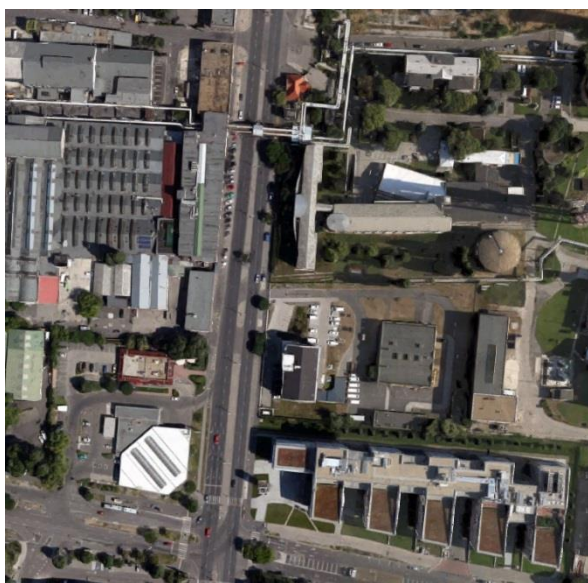
A vasúti vágányok menti térség nem rendelkezik egységes arculattal, átfogó rendezésre szorul. A Budaörsi út és a pályaudvar közé ékelődött területen néhány lakóutca, autókereskedések, irodaházak és a volt vasúti szakközépiskola (ma kollégium) tízemeletes épülete alkotja az épületállományt. Az Őrmezői lakótelep felőli metrókijárat és autóbusz-végállomás térsége beépítetlen, környezete rendezetlen. A pályaudvartól keletre található területekre hasonló heterogenitás és elhanyagoltság jellemző, amibe néhány új építésű lakópark ékelődik be. Jellegzetes épület még az 1992-ben átadott, posztmodern stílusú Szent Gellért templom.

A Budaörsi út mellett irodafejlesztés kezdődött, az Etele tér keleti oldalán bevásárlóközpont építését készítik elő. Középtávon a Hungária körüti 1-es villamos Kelenföldre való meghosszabbítása, valamint a térségi autóbusz-terminál áthelyezése tervezett a vasút Őrmezői oldalára. Kelenföld távlatban az európai nagysebességű vasút meghatározó fővárosi megállója lesz. A terület jelentősége folytán a létrejött intermodális

csomópont továbbfejlesztése, intermodális központtá alakítása javasolt. Szükséges a régi állomásépületek fejlesztése, funkciókkal való megtöltése is. Az új mellékközpontnak – hasonlóan a már megvalósult fejlesztésekhez – egyszerű, letisztult arculattal kell rendelkeznie, de szükséges a környező városszövet eltérő karakterű részei közötti kapcsolatteremtés is.

ÚJBUDAI IPARTERÜLET

A Budafoki út és a Szerémi út menti, a Rákóczi híd és a Galvani utca közötti terület különleges értékét a Duna, különösen a megújult Kopaszi-gát közelsége adja. A térségben számos ipari létesítmény működött, amelyek legtöbbje ma már funkciót váltott vagy használaton kívülé vált. A szecessziós stílusú, egyes elemeiben már modern jegyeket is hordozó Kelenföldi Erőmű tömegformálását, részletképzését és belsőépítészetét tekintve is kiemelkedő értéket képvisel. Karakteres elemek a Budai Hengermalom, a volt Kábelgyár, a Goldberger Gyár és a Salesianer Mosoda ipari épületei is. A volt betongyár elhanyagolt, üres területén áll az 1780-ban épült lőportár – a barokk korból származó műemlék hasznosítása megoldatlan.

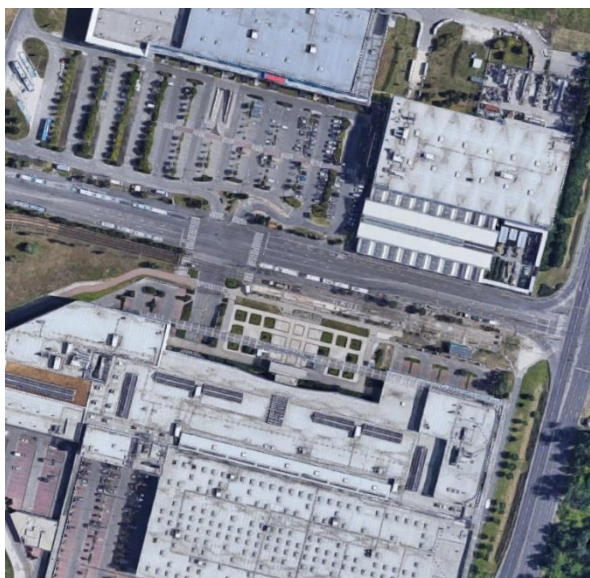

XI. kerület, Budai hengermalom

A térség a többi célterülethez képest kedvező pozícióban van, hiszen az átalakulás folyamatban van, részint már le is zajlott. A Dombóvári út mentén, az Erőmű területének déli részén, valamint a Hengermalom út és a Szerémi út sarkán modernista stílusú irodaházak épültek, amelyek tömegük és magasságuk révén kiemelkednek a környező beépítésből. A Szerémi út menti lakópark és egy Barázda utcai lakóház képviseli a kortárs lakóépületek csoportját. A volt Kábelgyár csarnoképülete megfelelően hasznosul, bevásárlóközponttá alakították át. A többi, megőrzésre érdemes ipari épületet csak ideiglenes jelleggel – bérelhető irodaként, raktáraként, szabadidős funkciókra – tudják hasznosítani. A Kopaszi-gát mögötti, nagyrészt beépítetlen terület a közeljövő egyik legnagyobb volumenű ingatlanfejlesztési projektjének helyszíne, ahol toronyház építése is megengedett. Az átalakuló területeken nagyrészt vegyes intézményi, kisebb részben gazdasági területfelhasználás javasolt. A terület fejlődését a közösségi közlekedés fejlesztése és a Galvani híd megépítése mozdíthatja előre. A kiterjedt beépítetlen térségek esetében lehetőség van átfogó, modern karaktert teremtő városfejlesztési projektekre. Mindeközben tiszteletben kell tartani a megőrzendő ipari épületek léptékét, hogy azok a várható magasságkülönbségek ellenére is érvényesülni tudjanak. Az átmeneti zónában található Duna-parti térségben javasolt a vízparti beépítés lazább kompozíciója, és jelentős zöldfelületű területek létrehozása.

SAVOYA PARK

A Budafok és Albertfalva történeti települések közötti térség a XX. század közepéig beépítetlen, mocsaras terület volt, a feltöltéseket követően közlekedési és ipari területté vált. A térséget kisebb részekre szabdalják a főútvonalak, különösen a 6-os számú főút elválasztó hatása érvényesül. A lakó- és a városközponti területekkel való kapcsolatot főként a vasútvonal nehezíti. A Duna-parti sáv (Árasztó út) nem bonyolít erős közúti forgalmat, de a mögöttes terület használaton kívülisége miatt kevesen látogatják.

XXII. kerület, Savoya Park

Albertfalva vasútállomáshoz közel fekszik az átépítés alatt álló budafoki kocsiszín. A Mezőkövesd út menti terület az Elektromos Művekhez tartozik, értékes, de alulhasznosított épülete az egykori trafóház. A Duna partján 1940-ben egy castrum és a hozzá tartozó vicus település romjait tárták fel, melyhez Silvanus-szentély is tartozott. A leletek kiemelése után a romokat visszatemették.

A tervezett Csepel–Albertfalva Duna-híd hídfőtérségében épült fel a Savoya Park Bevásárlóközpont, amelyhez jelentősebb közlekedésfejlesztések is kapcsolódtak. A terület karakterét a töltéseken futó közutak és a köztük elterülő maradék területek határozzák meg, melyeken jellegtelen dobozépületek emelkednek, körbevéve a hozzájuk tartozó kiterjedt parkolókkal. A Duna-parti térség a volt házgyártól eltekintve beépítetlen. A főleg kerékpáros közlekedésre használt Árasztó úton ideiglenes hasznosításként kialakult egy vendéglátó funkciójú csomópont, amelynek népszerűsége egyre nagyobb.

A terület fejlődésének a tervezett Duna-híd adhat lendületet. A térségben mellékközponti terület létrehozása tervezett, ahol akár 65 m magas épület is építhető. A Duna mentén, a Panel utcától északra régészeti bemutató területet jelöltek ki a római castrum megóvása érdekében. A Duna-parton a zöldfelületi kapcsolatok fejlesztése szükséges.

VÁCI ÚT MENTI TERÜLET

A Váci út Róbert Károly körút és Újpest-Városkapu közötti térsége a XX. század végén értékelődött fel, amikor a rendszerváltást kísérő kényszerű gazdasági átalakulás kiváló közlekedési infrastruktúrával rendelkező, óriási volumenű átalakulásra váró területet eredményezett. A közlekedési infrastruktúrát a 90-es években megépített M3 metróvonal észak-pesti szakasza és a nagy kapacitású, szervizutakkal rendelkező Váci út jelenti.

Az útszakasz menti értékes épületek nagyrészt az ipari-gazdasági múlthoz kötődnek. A Láng (korábban: Eisele) Gépgyárhoz tartozó kazánkovácsműhely, kazánszerelő-műhely, rézműves-műhely és irodaépület védelem alatt álló épületeit Alpár Ignác tervezte. A nyerstégla homlokzatú, acélszerkezetű csarnokokhoz szocreál és késő-modern kiegészítéseket építettek. Karakteres ipari emlékek a Csavargyár területén található épületek is. Az újpesti vasúti hídtól délre a korábbi villamos-végállomáshoz tartozó remíz és indóház áll értékvédelem alatt. Funkciójában és építészeti kialakításában is egyedülálló a szecessziós stílusú, 1903-ban épült Fertőtlenítő Intézet. A körülépített udvaros, zárt intézményben a II. világháborúig a járványos betegeket kezelték, majd népegészségügyi intézmények foglalták el.

A II. világháború utáni szocreál jellemzi a Ganz Hajógyár igazgatósági épülete, a Katona József Szakközépiskola, valamint a Csavargyár és a Láng Gépgyár épületeit. A késő-modern időszakában keletkezett a Nyugdíjfolyósító Igazgatósága – amely Budapest egyik legmagasabb épülete –, a Magyar Államkincstár épülete, a Bánki Donát Szakközépiskola és a Tours-i Szent Márton plébánia. A rendszerváltás után épült Országos Rendőr-főkapitányság, Országos Egészségbiztosítási Pénztár és a Duna Pláza a posztmodern stílust képviseli.

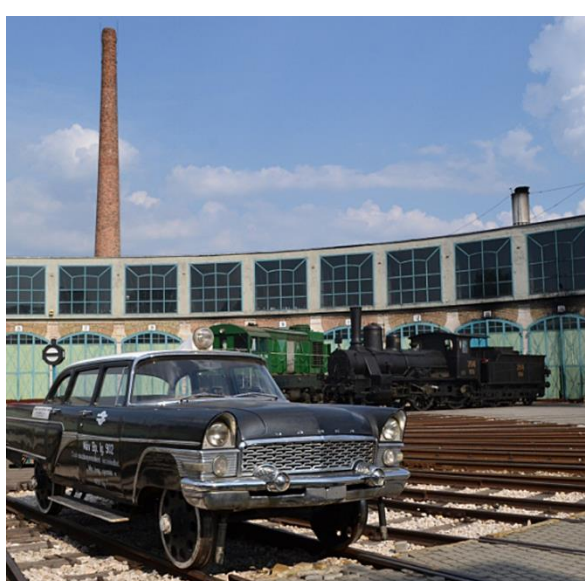
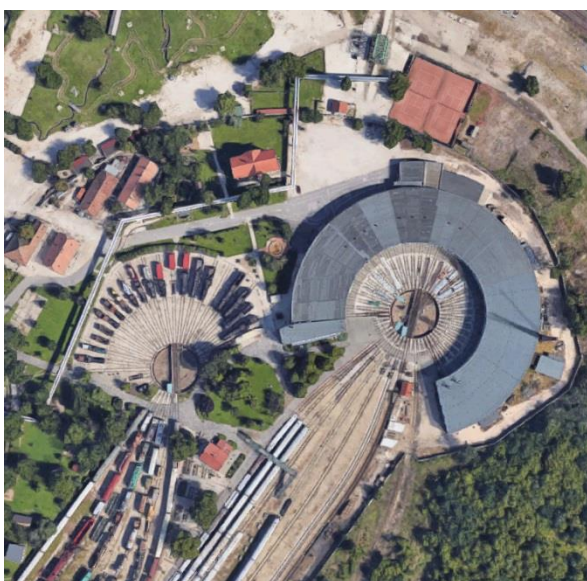
XIII. kerület, Váci út, Csavargár utca, Fiastyúk utca

Az útvonal mentén az elmúlt években tucatnyi irodaház épült, amelyek letisztultabb, modernista stílusúak. Többségük léptékében kiemelkedik a környező beépítésből (akár 10 szintet meghaladó magasságú is lehet), azonban jellemzőek az igényes szabadterek, amelyek egy része közhasználatú. A legújabb irodaházak már környezetbarát technológiájú, dolgozók számára minőségi munkakörnyezetet biztosító épületek.

A terület két végpontjában – az Árpád híd metróállomás és Újpest–Városcapu környezetében – mellékközponti terület kialakítása tervezett. A Gyöngyösi utca metrómegálló környezetében kiemelt jelentőségű helyi központ létrehozása javasolt. A terület egyéb részei vegyes intézményi használatra szánt területek. A Rákospatak partján fontos a zöldfelületi kapcsolatok fejlesztése a Duna-part és a belső zöldterületek között. Az Árpád híd metróállomás térségében lehetőség van legfeljebb 90 m magas toronyházak építésére. Új beépítés esetén javasolt a tagolt tömegalakítás, a változatos beépítési mód és az igényes közterület-alakítás.

RÁKOSRENDEZŐ

A XIII. és a XIV. kerület határán elhelyezkedő, nehezen feltárható terület a Nyugati pályaudvar rendező-pályaudvaraként működött. Mára az egykori rakodóvágányok területe jelentős részben funkciótlanná vált, hiszen a teherszállítás a közútra tevődött át. A vasúti múltat – az állomásépület és kisebb bakterházak mellett – a volt mozdonyfordító és -garázs épületegyüttese őrzi, ahol ma a Magyar Vasúttörténeti Park működik.

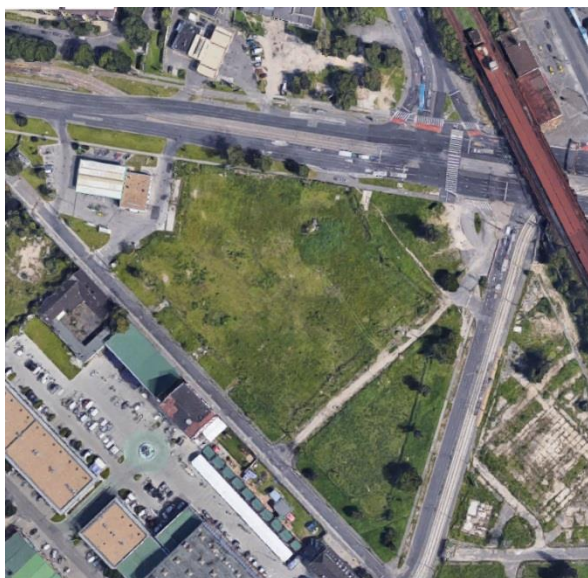
XIV. kerület, Rákosrendező, Magyar Vasúttörténeti Park

Az egykori vágányterületek használaton kívüli, spontán erdősülő területek, amelyekbe néhány rossz állapotú épület és illegális hulladéklerakásra, -feldolgozásra használt, roncsolt felület ékelődik. Az M3 autópálya bevezető szakasza és a vasúti terület közötti sávban a lakófunkció, a gazdasági-ipari tevékenység és a kereskedelmi-szolgáltató szektor keveredik, az épületek és a területek állaga rendkívül heterogén. A XIII. kerület felőli sávban alulhasznosított gazdasági területek és több sportpálya található. Különleges intézmény az M3 autópálya bevezető szakasza és a Hungária körút csomópontjának közelében található BVSC-sporttelep.

A vasúti területek csökkentésével felszabaduló térségben gazdasági területek létesítése javasolt. Az M3 menti sávban, illetve a vasúti delta és a BVSC közötti sávban vegyes intézményi területté való alakulás támogatott. A Rákospataktól délre található térség magasház elhelyezésére kijelölt terület, ahol az épület legmagasabb pontja 65 m lehet. A céltérség fejlesztésének előfeltétele a közösségi közlekedés fejlesztése, a terület feltárásának javítása és a zöldfelületi kapcsolatok megerősítése.

KŐBÁNYA-ALSÓ VASÚTÁLLOMÁS TÉRSÉGE (MÁZSA TÉR)

A Budapest-Cegléd-Szolnok vasútvonal elővárosi állomásától délre istállók és gabonátárolók álltak. A terület fokozatosan átépült, ma a gazdasági hasznosítás a lakófunkcióval keveredik. A korábbi használatához kapcsolódó épületek közül egyetlen magtárépület képvisel építészeti értéket. Az 1944-ben épült, modern stílusú új vasútállomás a Liget tér felé tárul fel, így a megálló déli oldala, a Mázsza tér kedvezőtlen pozícióba került. A kialakulatlan, a közlekedés által meghatározott területen az elmúlt években további bontások történtek, ekkor szűnt meg a piactér is. A tervezett nagyberuházások nem kezdődtek el, a használaton kívüli telkek gondozatlanok, gyomos növényzettel fedettek.

X. kerület, Mázsza tér

A Mázsza tér környezetében vegyes intézményi terület kialakítása tervezett, az állomáshoz közel a lakófunkció kizárása szükséges. A vasúti deltához közel a gazdasági funkció támogatott. A térségben – a fejlesztendő intermodális csomópontra alapozva – lehetőség van egy modern arcú helyi központ kialakítására. A területen olyan magasházak építésére van mód, ahol az épület legmagasabb pontja 65 m lehet.

NÉPLIGETI TÉRSÉG – VOLT LAKTANYA TERÜLETE

A terület az Üllői út mentén, a Népligettől délre található. Szerkezeti jelentőségű utak határolják, valamint az M3-as metró két állomásáról is kiválóan megközelíthető (Népliget, Ecseri út). A terület északi részén, a Könyves Kálmán körút mentén található a legfontosabb, nemzetközi járatokat is indító budapesti autóbusz-pályaudvar. A csomópont a Groupama Aréna megépítésével jelentősen felértékelődött. A déli összekötő vasútvonal kettévágja a területet, az egyetlen átjárási lehetőség a Gyáli úti közúti felüljáró.

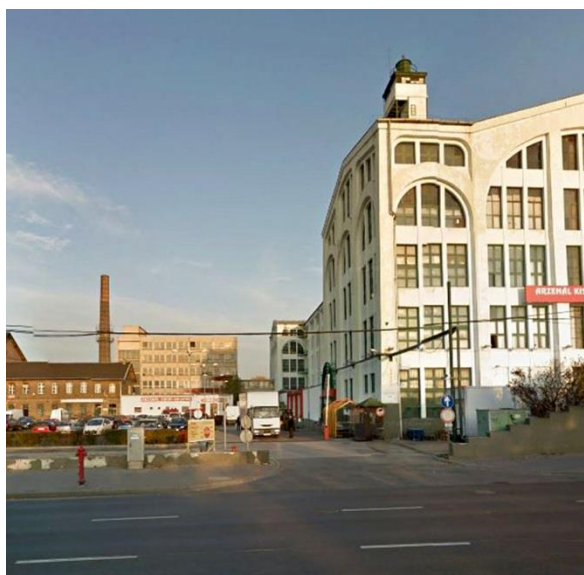
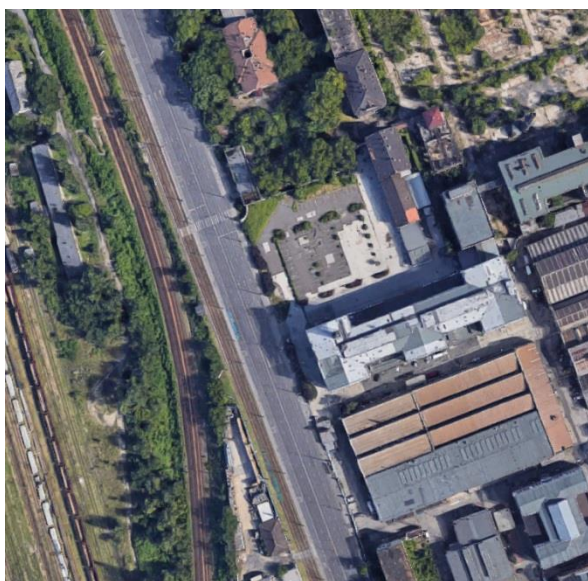
A térség nagy részét egykor a Honvéd Bolyai Katonai Akadémia foglalta el. A vasútvonaltól északra a laktanya épületegyüttese állt, míg délre gyakorló- és sportterületek voltak. A katonai területhez tartozó épületállományt teljes egészében lebontották, a sportpályákat nem használják. A terület belső része jelenleg beépítetlen,

rendkívül elhanyagolt terület, amelyet építési törmelék és szórványos növényzet fed. Az Ecseri út felőli oldalon áll az 1924-ben átadott, neoromán stílusú Szent Kereszt plébániatemplom. Karakteres intézményi együttes a nagyrészt történeti épületekből álló Puskás Tivadar Távközlési Technikum. A Népliget autóbusz-pályaudvar 2002-ben teljes körű felújításon esett át. Mellette, a Könyves Kálmán körúton épült meg a Népliget Center kortárs irodaépület-együttese, amely igényes, közhasználatú szabadterekkel rendelkezik.

A vegyes intézményi területen a sport- és az oktatási rendeltetéshez kapcsolódó fejlesztések támogatottak. Vasúti megálló létesítése is tervezett a déli összekötő vonal mentén. Az autóbusz-pályaudvar és a Népliget metróállomás környezetében P+R parkoló kialakítására van szükség, hogy valódi intermodális csomópont jöhessen létre. A területen legfeljebb 45 m-es legmagasabb ponttal rendelkező magasház építése is megengedett. A már megvalósult fejlesztések arculatához illeszkedő, letisztult, modernista stílusú épületek támogatottak.

SOROKSÁRI ÚT MENTI TERÜLET

A tradicionális főútnak számító Soroksári út menti térség beépítésének a XIX. század végi vasútfejlesztés adott lendületet. A területen olyan kereskedelmi és élelmiszeripari nagyüzemek épültek meg, mint Sertésvágóhíd, a Nagyvásártelep vagy a Fegyvergyár. A Soroksári út keleti oldalán a számos kisebb üzemi és gazdasági terület közé munkásbérházakat is építettek. A Kvassay úttól nyugatra, a Duna-parton vízgazdálkodási területek találhatók, a feltöltéssel kialakult földnyelven a VITUKI, a Rákóczi hídtól délre pedig a Fővárosi Csatornázási művek telephelye terül el. A terület közúti megközelítése kiváló, de komolyabb közösségi közlekedési csomópont csak a Közvágóhíd környékén alakult ki. A térség helyzeti energiáját a Duna, valamint a Ráckevei (Soroksári)–Duna menti elhelyezkedés adja.

IX. kerület, Soroksári út

A legnagyobb vállalatok a rendszerváltás után megszűntek. A Nagyvásártelepen és a volt Sertésvágóhídon az előkészítő bontásokat elvégezték, de a tervezett beruházások nem kezdődtek el, így kiterjedt beépítetlen térségek jöttek létre. A Duna-parti, a Nagyvásártelepet kiszolgáló iparvágányok szintén használaton kívülé váltak. Két nagyáruház épült a jó pozíciójú Közvágóhídnál, és két irodaház létesült a Sertésvágóhíd délkeleti sarkában. A létesítmények többsége alulhasznosított, az épületállomány állaga és építészeti minősége rendkívül vegyes. Számottevő növényzet csak a VITUKI területén nőtt, egyébként a sűrűn beépített telkek és a bontott, de zöldfelületben szegény területek váltakozása jellemző. A terület felértékelését segítő ideiglenes hasznosítási projekt a Budapest Park nevű szabadtéri szórakozóhely. A terület jelentős, megtartásra érdemes értékei a gazdasági-ipari múlthoz kapcsolódnak. A Fővárosi Csatornázási Művek telephelyén az egységes épületállomány mellett a muzeális gépek értékesek. A Nagyvásártelep az 1930-as években létesült, megmaradt épülete a különleges tartószerkezetű, több mint 10 000 m² alapterületű csarnok. A Sertésvágóhíd épületegyütteséből a vasbeton szerkezetű csarnok, a volt igazgatósági épület és a víztorony áll, mindhárom épületet a

megsemmisülés fenyegeti. A Fegyvergyár legkülönlegesebb értéke a Soroksári út mentén álló, többszintes üzemi épület, de a gyártelepnek több hasonló karakterű, megőrzendő épülete van.

A terület potenciáljának javításához elengedhetetlen a közösségi közlekedés fejlesztése. Az észak-déli irányú vasút regionális gyorsvasúttá alakítása mellett a területet érintő HÉV-vonalak (H6, H7) fejlesztése szükséges. A Galvani híd megépítése tovább javítaná a terület feltárását. A térségben a vegyes intézményi funkciók támogatottak, a Duna-parti területeken lakáscélú fejlesztés javasolt. A Közvágóhíd környezetében legfeljebb 65 m magas épületek emelhetők, a Soroksári út és a Gubacsi út mentén a maximális épületmagasság 45 m. A meglévő épületállomány, különösen a védett, veszélyben lévő értékek hasznosítása sürgős feladat; fontos az új beépítés megtartandó objektumokhoz való illeszkedése. A nagyrészt üres Duna-part esetében a modern arculatú, de jelentős zöldfelülettel rendelkező beépítés támogatott.

ÉSZAK-CSEPEL

A „csepeli eperföldnek” is nevezett térség nem rendelkezik meghatározó épületállománnyal. A Francia-öböl mellé települt néhány, szállítmányozással foglalkozó telephely mellett egy sporttelep működik a területen; a szocializmus időszakában épült, többségében földszintes csarnokok nem képviselnek építészeti értéket. A területet korábban mezőgazdasági célokra használták, jelenleg spontán erdősülő vegetáció jellemzi.

XXI. kerület, Észak-Csepel

A térség kiemelkedő potenciálját a Ráckevei (Soroksári) Duna közelsége adja. Ingatlanpiaci értékét tovább növeli a településszerkezeti tervben is biztosított toronyház-építési lehetőség – az épület legmagasabb pontja a 120 métert is elérheti. A terület beépítésének feltétele az infrastruktúra fejlesztése. A térségben tervezett Duna-hidak, különösen a Galvani hidak megépítése esetén a fejlesztések lendületet kaphatnak – a jövőbeli körút mentén és a Weiss Manfréd út mellett helyi központ jöhet létre. A célterület keleti részén nagyvárosias karakterű lakófejlesztés támogatott. A nagy, egybefüggő terület egységes koncepció szerinti fejlesztésekre ad lehetőséget, a leendő toronyházak Budapest új városképi elemeivé válhatnak.

4.8.3. ÚJ DUNA-HIDAK

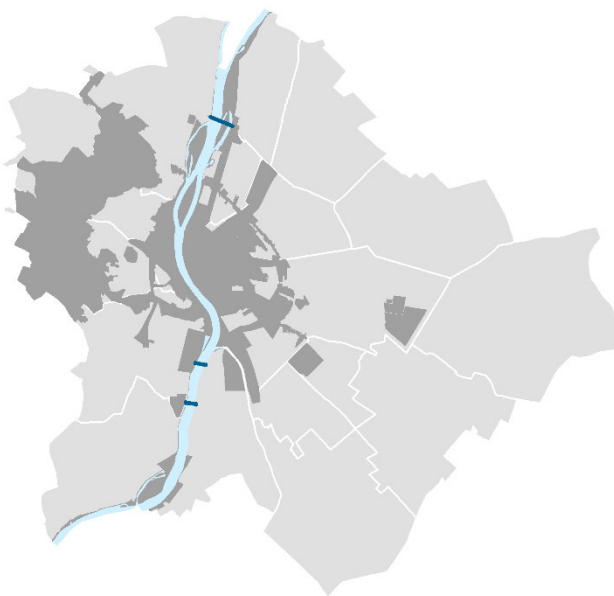
A főváros területét 32 km hosszban szeli át a Duna, amelyen hét városi közúti híd és két vasúti híd ível át, Budát Pesttel összekapcsolva. Budapest határán további két közúti híd létesült az országos gyorsforgalmi úthálózat jelenkori fejlesztésének részeként, amely a főváros közlekedését is szolgálja.

A budapesti Duna-hidak nem csak közlekedési műtárgyak, hanem műszaki fejlődés élvonalát jelentő mérnöki alkotások is. Ezen túlmutatóan a város belső hídjai a főváros látványát jelentős mértékben befolyásolják.

További három városi közúti híd építése tervezett a jövőben az átmeneti zóna északi és déli térségében a településszerkezeti adottságok figyelembe vételével, fejlesztési potenciált biztosítva az érintett területek számára is javítva a közlekedési lehetőségeket is.

Észak-Budapesten a meglévő vasúti híd mellett épül majd fel az Újpest-Aquincum híd. Délen Budát és Pestet Csepel-sziget északi csúcsán keresztül a Galvani úti hidak, míg a csepeli Szabadkikötő és az egykori Csepel Művek között a Csepel-Albertfalvai hídpár kapcsolja majd össze.

A tervezett hidak és a hozzájuk kapcsolódó közúti elemek építése – Budapest területi növekedését csak késéssel követve – illeszkedik majd a fővárost jellemző sugaras-gyűrűs úthálózatba. Az Újpest-Aquincum híd a Pest teljes területét feltárni hivatott, tervezett Körvasút menti körút északi-, míg a Csepel-Albertfalvai híd a déli folyami átkelőjét fogja alkotni. A Galvani híd parti kapcsolatrendszere lényegesen kisebb jelentőséggel bír majd, de szintén körirányú elemekhez csatlakozik Budán és Pesten egyaránt.

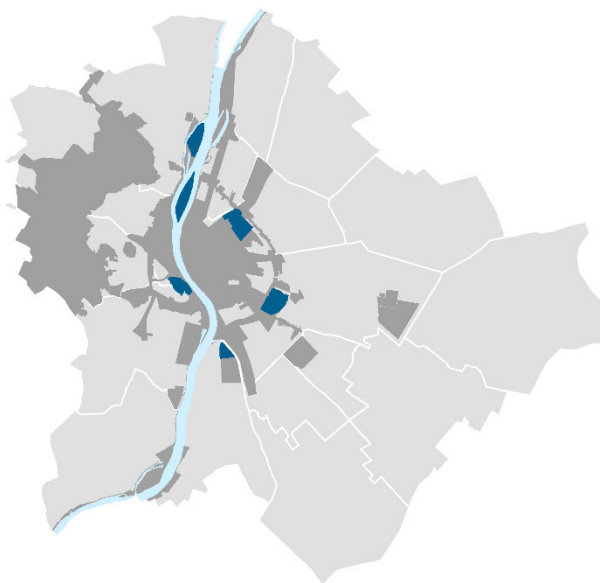
IV. kerület, Megyeri híd

4.9. JELENTŐS ZÖLDFELÜLETTTEL RENDELKEZŐ TERÜLETEK

4.9.1. VÁROSI PARKOK

A főváros és polgárai számára kiemelkedő értékűként jelentkezőnek azok a városi parkok, amelyek egész Budapestre kiterjedő jelentőséggel bírnak, kultúrtörténeti és kertépítészeti értéket hordoznak. Ezek a parkok komplexitásukkal és területükkel markánsan elkülönülnek a többi zöldfelületi elemtől.

A legterjedelmesebb, legnagyobb komplexitású nagyvárosi parkok: a Városliget, a Margitsziget és az Óbudai-sziget, amelyek összetett rekreációs kínálattal rendelkeznek. A városi nagyparkok közé tartozik továbbá a jelenleg alulhasznosított Népliget. Budapest hosszú távú koncepciójának fontos eleme a város zöldhálózatának fejlesztése, melynek fontos része az észak-csepeli szigetcsúcson létrejövő új, tervezett városi park.

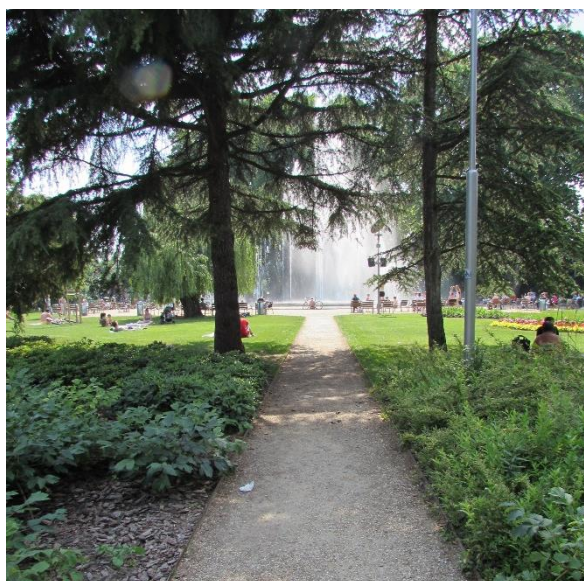
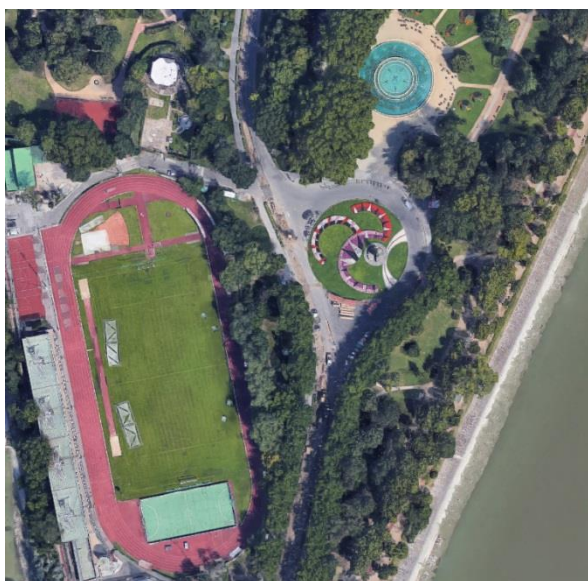
III. kerület, Óbudai-sziget északi része

MARGITSZIGET

Budapest leglátogatottabb városi parkja. Karakterisztikus jellemzői közé tartozik a gondozott környezet, a rekreációs és sportfunkciók dominanciája, a gazdag kerttörténeti múlt, az intenzív parkhasználat. Az egykoron „Budapest tündérkertje”-ként emlegetett városi park védett történeti kert. A Margitsziget központi elhelyezkedésével, meglévő beállt növényállományával kiemelten fontos szerepet játszik a főváros életében. Teljes területe része az országos ökológiai hálózat - ökológiai folyosó övezetének.

A Margit-sziget korábban több kisebb-nagyobb szigetből állt, amelyeket egyesítettek, kialakítása, határai, partfalai tervezettek. Jelenlegi formáját az Árpád-híd építése során kapta meg. Története a római korig nyúlnak vissza, a limes részeként erődítmények álltak itt. A XII. században Szent Margit számára alapított domonkosrendi kolostor kapott helyet. A középkorban az esztergomi érsek épített várat a szigetre, a déli szigetcsúcson terült el a johanniták nagy kiterjedésű vára. A török uralom alatt a sziget elnéptelenedett, a meglévő épületállomány nagyrészt elpusztult.

Az országgyűlés a szigetet 1790-ben Sándor Lipót főhercegnek adományozta, akit elkezdte a park kiépítését. Őt követte József nádor, aki a teljes szigetet angolkertté alakította át. A XIX. század derekán megnyitott az Ybl Miklós tervei alapján épült Szent Margit gyógyfürdő, majd gyógyfürdő vendégeinek elszállásolására a nagyszálló. A XX. század elején közhasználatú parkká minősítették, felépült a Casino épülete, több vendéglő és cukrászda, rózsakertészet. 1911-ben nagyarányú kertészeti rendezésbe kezdtek, ennek hatására létesült a szigeten a Japánkert, a Vadaskert és a Fácános, a nyugati oldalon a jegenyefasort, új sétautak, virágoskertek, valamint a Sportuszoda, a Palatinus strandfürdő és a sziget jelképének számító víztorony. A század 30-as éveiben rögzült a Margitsziget mai funkcióinak térbeli elhelyezkedése, és alakult ki a mai rekreációs-, gyógyászati-, üdülő- és szórakozó funkcióinak sajátos egyvelege.

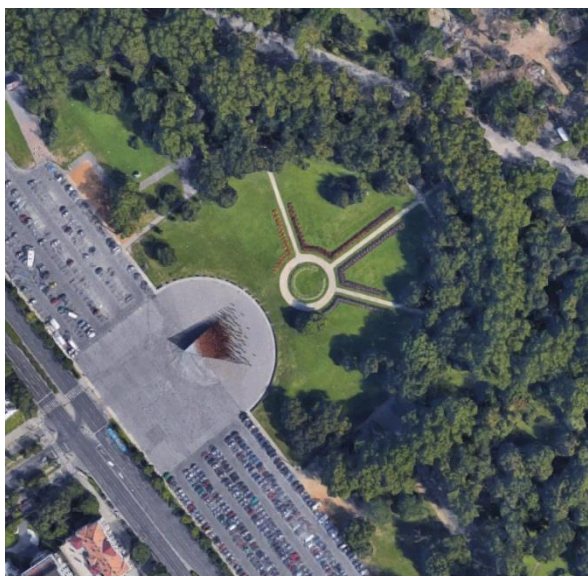
Margitsziget

Az őshonos fás szárú növényzet már csak maradványaiban található, ugyanakkor gazdag fajösszetételű, üde növényzettel rendelkezik. A sziget keleti fele jobbára erdős-liget jellegű, a középső sáv jelentős rétekekkel vegyes ritkás-liget, főként gypszinti társulással. A nyugati területsáv főként intézményterületekből áll, jelentős felületeken érdemi növényzet nélkül. A tematikus parkrészeket (Japánkert, Rózsakert, Franciakert, Művésztánc) tágas gyepek (Kisrét, Nagyret) kapcsolják össze.

VÁROSLIGET

Budapest egyik leglátogatottabb városi parkja egyúttal Európa első közparkja is. Mintegy 200 éves múltjával világviszonylatban is jelentős történeti kertnek számít (annak ellenére, hogy történeti kertté még nem nyilvánították). Az egykor mocsaras, ligetes erdős terület tervszerű beültetése a XVIII. században kezdődött, majd a század végén megfogalmazódott a terület közösségi rekreációs hasznosításának célja. 1813-ban a Szépítő Bizottság pályázatot írt ki a Liget rendezésére, amelyet Heinrich Nebbien nyert meg. A célja az volt, hogy olyan parkot hozzon létre, amelyben az emberek jól érzik magukat, és amely kifejezi ennek a közönségnek a büszkeségét, magabiztosságát.

A Városligetet a XIX. század közepétől kezdték nagy tömegek látogatni. A későbbi idők folyamán az eddig egységes parkból újabb és újabb létesítményeknek szakítottak ki területeket (pl. az Állatkert, vagy a XX. század első felében a Széchenyi gyógyfürdő számára). A Liget arculatát meghatározó esemény a Millenniumi Országos Kiállítás, amely az akkori park szinte teljes átrendezését követelte meg, de egyben új meghatározó épületekkel is gazdagította azt.

XIV. kerület, Városliget

A kiállítás bezárása után Ilseman Keresztély, kertészeti igazgató vezetésével és tervei alapján kezdődött a liget mai képének kialakulása, amelynek során új utak és zöldfelületek létesültek.

A mai Városliget karakterisztikus jellemzői közé tartozik a vidám, nyüzsgő attitűd, a kulturális funkciók dominanciája, a gazdag kerttörténeti múlt, az intenzív parkhasználat. Szerkezete magán viseli a korábbi tervek egyes elemeit (rondó, tó elhelyezkedése, tengelyek).

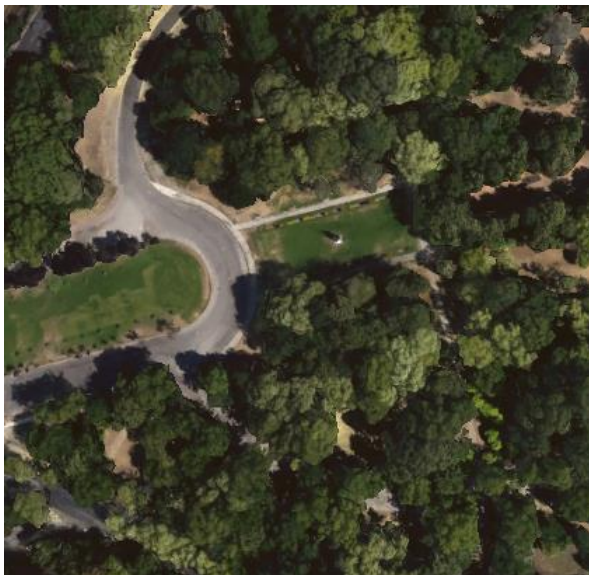
A szabad vonalvezetésű úthálózat, oldott térstruktúra a történetileg kialakult tájképi kert stílusjegyeit hordozza magán. Határozott történelmi tengely volt a Városligetben a Városligeti fasor meghosszabbításában folytatódó vonal, amely a nagy rondóba torkollik, és az egykori vásárváros területének is a tengelyét képezte. Szerkezetében jól elkülöníthető térrészek – játszóterek, sport és rekreációs területek, pihenő- és díszkertek, tematikus kertek – arányos eloszlása jellemző. Az egyes funkcionális egységek szabad térszerkezetben helyezkednek el. Növényállományában uralkodó faj a dendrológiai és kertépítészeti szempontból is értéket képviselő platánok, amelyekből számos idős példány található. A terület lombkoronaszintjének zártsága nagy. Jelentős településképi és zöldfelületi értéket képviselnek park fasorai, különösképpen a rondó kettős tölgyfasora.

NÉPLIGET

A főváros legnagyobb (száz hektár feletti kiterjedéssel rendelkező), történeti kertként védett, de egyben leromlott állapotú parkja. Megújítása városi szinten is nagy fontossággal bír, jelenlegi állapotát tekintve pedig sürgető feladat, mert a park egyre jobban veszít vonzásából. Kiemelkedő jelentősége potenciált ad a közpark megújításához, értékalapú fejlesztéséhez.

1870-ben a terület fásításával kezdődött a park élete, amelynek egykori funkciói szinte teljesen elvesztek. Megmaradtak azonban a legkarakteresebb szerkezeti tagolások (fasorok, úthálózat) és az értékes növényállomány, amely őrzi az elődök dendrológiai gyűjteményes kert kialakítására vonatkozó törekvéseit (több mint 500 faj gyűjteménye). A faállomány kora különleges és egyedi (városi körülmények között), a jelenlegi kevés funkció a park háborítatlanságát, természetközelségét adja. Védett történeti kertként őrzi a bő százéves kertépítészeti hagyományok nyomait, a korábbi korok struktúráit.

A zöldterület helyszíniül szolgál szabadtéri kulturális rendezvényeknek is. A park területén belül pontszerűen helyezkednek el a funkciókhoz kapcsolódó épületek, építmények, valamint egyéb műszaki létesítmények, képzőművészeti alkotások, kertépítészeti objektumok, amelyek nem alkotnak folyamatos építészeti együttest, térfalat vagy városépítészeti egységet. A településképi, a látvány meghatározásában inkább a természeti elemek töltenek be meghatározó szerepet. Az építményeket fokozatosan, egyenként telepítették be, nem egy átfogó parkfejlesztési koncepciót követve, ezért elhelyezkedésük esetleges, megjelenésük és karakterük változó. Nincs jellegzetes épülettípus a parkban, jelenleg legismertebb épülete a TIT Budapesti Planetárium. Műemléki védetség alatt áll a Víztorony és az egykori Oroszlános kút maradványa.

X. kerület, Népliget

A kiemelkedő zöldfelületi adottságokkal bíró park fő értékét a dendrológiai és kerttörténeti szempontból értékes faegyedek, facsoportok, fasorok; a pihenést és rekreációt szolgáló tisztások és a történeti szerkezetű díszkertek adják. Történeti kertként őrzi még kialakulásának és fejlődésének több, meghatározó, értékes elemét. A park belső szerkezetében még jól felismerhetők az eltérő időszakokban létrehozott kertépítészeti elemek és az itt működtetett funkciók lenyomatai: Ilsemann Keresztély által tervezett angolkert vonalvezetése és a későbbi, Ráde Károly féle mértani kertrészek struktúrái (Díszter, Lengyel sétány). Változatlanul megmaradt az első magyarországi Forma 1-es versenynek is helyet adó, sajátos vonalvezetésű sétányrendszer. Kirajzolódnak a belső körutak vonalai, amelyeket értékes fasorok kísérnek.

ÓBUDAI-SZIGET

Az Óbudai-sziget a Duna menti zóna meghatározó városi közparkja, amely jelentős növényállománnyal rendelkezik. Kiemelkedő zöldfelületi adottság a sziget peremén végighúzódó ártéri erdő, amely értékes élőhelyeket biztosít. A sziget egyedi karakterét meghatározzák történeti emlékei, Óbudára jellemző módon a történeti korok egymásra rakódásának nyomai. Egyedülálló épített környezeti értéket jelent a régészeti feltárások ókori és középkori romjai mellett az iparosodás korszakára jellemző klasszicista épületállomány együttes megjelenése. Az Óbudai-sziget jelenleg alulhasznosított, jellemzői közé tartozik a szórakozási lehetőségek funkcionális dominanciája, a parkrészek alacsony intenzitású használata.

Az ókori és középkori építkezések után a sziget életében a legjelentősebb beavatkozást, az óbudai lakótelepek építése miatt csökkenő zöldterület pótlására kijelölt új park kialakítása jelentette.

III. kerület, Óbudai-sziget, Északi szigetcsúcs

A parképítés 1971-ben kezdődött, több ütemben folytatódott. Megépültek a játszóterek, létrehozták a Május 9. park elnevezésű szabadidőközpontot, későbbiekben a sportpályákat, a keleti oldalon a Honvédelmi Minisztérium üdülőterületét, amely a szabadidős sport (kajak-kenu) megjelenését jelentette a szigeten.

A sziget jelenlegi identitását az évről-évre megrendezett Sziget Fesztivál határozza meg, mely időszakosan felváltja, a városi közpark jellemző területhasználatát. A város egyelőre még nem használja ki a szigetben rejlő lehetőségeket, ezért olyan értékalapú fejlesztéseket kell megvalósítani a szigeten, amelyek a természeti szempontból értékes területeken a természetvédelemnek elsődleges prioritást adva, a természeti értékek védelme mellett, a környezeti szempontból kevésbé érzékeny, terhelhetőbb területeken bővíti a rekreációs és kulturális funkciókat.

A parkosítás során a kialakított sétány és a part közötti 20-50 méteres sávban, a fővárosban ritkaságnak számító eredeti ligeterdő maradt meg természetes állapotában. A zöldfelületeket helyenként leromlott állapotú, öregedő növényállomány jellemzi, mely megújításra szorul. A terület nagy részén érvényesül a sziget valódi értéke: Budapesten egyedülálló méretű és adottságú napozórétje és a sziget északi végén található természetes lankás partfal, amely közvetlen vízkapcsolat biztosított.

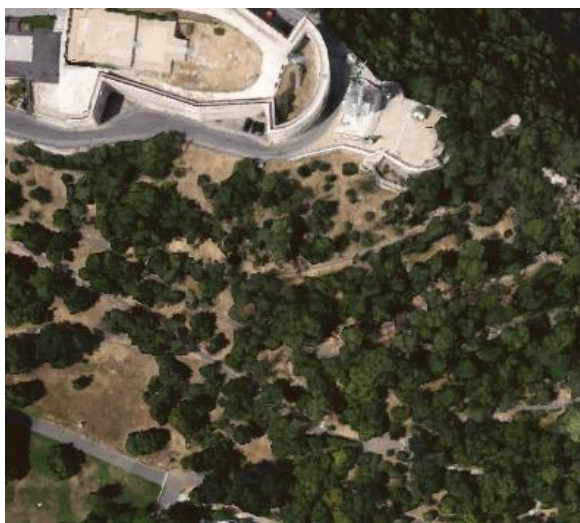
GELLÉRTHEGY

A főváros különleges helyzetben lévő, rendkívüli adottságokkal bíró parkja, amely országos jelentőségű védett természeti terület. Az UNESCO a Gellért-hegy tetején fekvő Citadella erődjével, a budai Várhegygel és a Duna két partjának panorámájával együtt a Gellért-hegyet 1987-ben a Világörökség részévé nyilvánította. A Dunára néző meredek sziklafala tetejéről lenyűgöző panoráma tárul fel. A Duna fölé magasodó dolomit sziklatömb a Dél-Budán húzódó lánc egyik tagja.

Az ókortól lakott hegy sziklás dunai oldaláról a legenda szerint 1046-ban mélybe lökték a Vata-féle pogánylázadás résztvevőit a hittérítő Gellért püspököt, akiről a hegy a nevet kapta. A török hódoltság idején, a hegytetőn álló kápolna helyére palánkvárat építettek. A törökök a hegy lábánál fürdőket építettek, amelyek az itt feltörő hőforrásokból nyerték a vizet. A hegy és környezete szőlőskerteknek adott helyet, egészen a XIX. század végi filoxéra vészig, amelynek során a szőlő itt is teljesen kipusztult. A Citadellát 1851-ben Haynau építtette a hegy tetején.

Az 1920-as években kezdték parkosítani a hegy lejtőit és sétányokat építettek. A déli oldalon található a Szent Iván-barlang, melyben 1926-ban sziklakápolnát alakítottak ki és az egyetlen magyar alapítású szerzetesrendnek, a pálos rendnek adományozták. A délnyugati lankákon elterülő Jubileumi park 1965-ben épült.

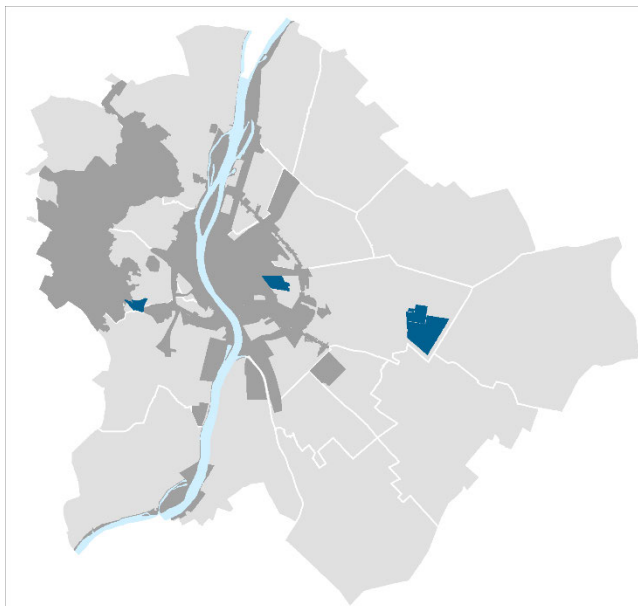
Bár a terület sokat veszített természetességéből, megtalálhatóak még az eredeti vegetáció maradványai (karsztbokorerdő és sziklagyepek). A jelentős, intenzív faállománnyal rendelkező északi és keleti oldalt dél és nyugat felé ligetes parkterület váltja fel, tágas terekkel. Tematikus parkrészletek (filozófusok kertje, virágoskert) gazdagítják a területét.

XI. kerület, Gellérthegy

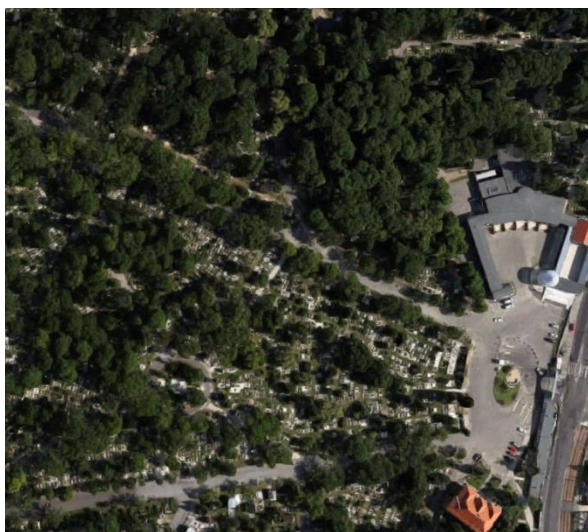
4.9.2 KÜLÖNLEGES, ÉRTÉKES TEMETŐK

Területi kiterjedésük, kiemelkedő műemléki jelentőségük és jellemzően magas zöldfelületi arányuk miatt külön említést érdemelnek az értékes temetőterületek (pl. az Újköztemető nagysága vetekedik a Városligetével). Ezek a temetők egyedi karakterük és értékes műemlékeik mellett jelentős zöldfelületi értéket is képviselnek, meghatározó elemei a főváros zöldfelületi rendszerének. A gyászolók számára a rendezett, természet közeli környezet megnyugvást jelent, ugyanakkor figyelemre méltó a kultúrtörténeti, identitástudat erősítő vonatkozásuk és a települési környezet kedvezőtlen hatásainak ellensúlyozásában, az ökológiai viszonyok javításában játszott szerepük. A városban két temető van különleges helyzetben. Az első a Fiumei Úti Sírkert (Nemzeti Sírkert), mely a város és a hazánk nagyjainak nyughelye, és temetkezés céljából csak korlátozott mértékben vehető igénybe. A másik a XIX. századi várostervezés előrelátásának köszönhető Új köztemető, mely hosszú távra, szinte az egész város igényeit kielégítheti méretei folytán. Az említett temetőkben megvalósul a természeti és épített elemek harmonikus egysége. Területi kiterjedése, kultúrtörténeti vonatkozása és értékes növényállománya kapcsán érdemel figyelmet a Farkasréti temető is. Hasonlóképpen kiemelkedő műemléki és zöldfelületi értékkel bírnak a már említett temetőkhez kapcsolódó izraelita temetők is (pl. Salgótarjáni úti izraelita temető).

FARKASRÉTI TEMETŐ

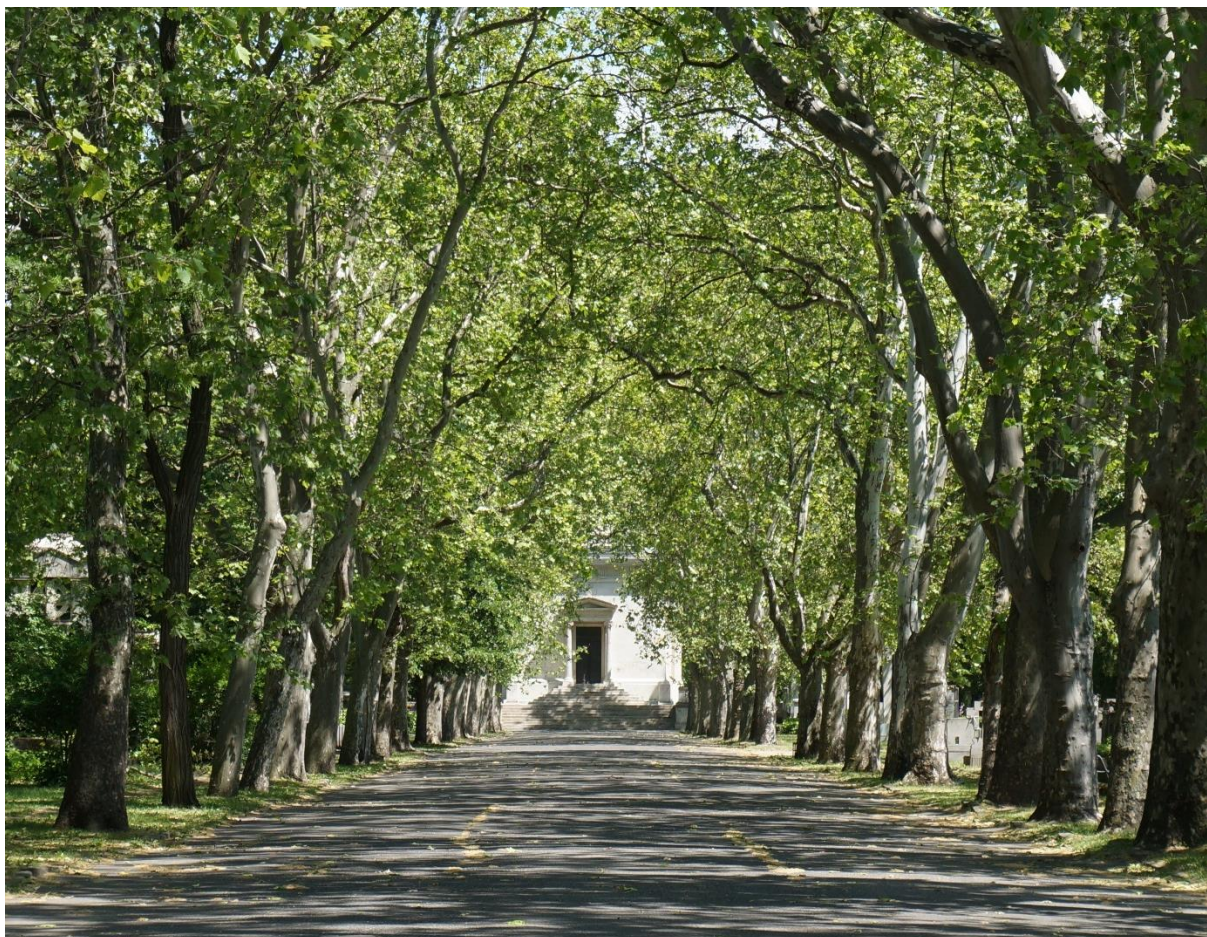
A budai oldal legjelentősebb kiterjedésű és legszebb fekvésű temetőjében több nevezetes magyar személyiség nyugszik: az utóbbi évtizedekben a tudományos és kulturális élet elhunyt nagyjainak jelentős részét ide temették (Művésziparcella, Magyar Tudományos Akadémia parcellája), valamint külön parcellája van az elhunyt olimpiaknoknak is. A XIX. század végén megnyílt temető értéke, rangja a múlt század közepétől, Fiumei úti temető Nemzeti Sírkertté nyilvánításától fokozatosan nőtt. A Széchenyi-hegy oldalában elhelyezkedő páratlan természeti környezetű fekvésű temető egyes pontjairól kilátás nyílik a város felé. A Denevér utca által két részre tagolt területen a domborzatot követő úthálózatot alakítottak ki. A fő tengelyek mentén jellegzetes, településképileg értékes duplafasorok húzódnak, amelyeket egyes csomópontokban terek szakítanak meg.

A temető egyedi karakterét a változatos domborzati viszonyok, az épített és zöld környezet harmóniája adja

FIUMEI ÚTI SÍRKERT

Budapest és egyben Magyarország egyik legfontosabb temetője, itt nyugszanak legnagyobb számban a magyar történelem és kultúra nagyjai. A temető azonban nem csupán nemzeti panteon, hanem olyan műemléki védettséget élvez, ahol számos művészettörténeti jelentőségű síremlék és szobor található. A páratlan sírkert Magyarország egyetlen temetője, amely teljes egészében nemzeti emlékhely. A sírkert a XIX. század közepén Pest köztemetőjeként nyílt meg, majd a század végére Magyarország legrangosabb kegyeleti helyévé vált. Itt áll többek között Batthyány Lajos, Deák Ferenc és Kossuth Lajos mauzóleuma, ez utóbbi Magyarország legnagyobb síremléke.

VIII. kerület, Fiumei út, Nemzeti Sírkert

A magyar történelem és kultúra kiemelkedő alakjainak itt található sírhelyei közül több mint másfél ezer védett. A síremlékek jelentős része fontos művészeti alkotás. A temető parkja gazdag növény- és állatvilágáról is ismert. Az architektonikus szerkezetű, diagonális tengelyekkel tagolt temető sétányait településképi és dendrológiai szempontból értékes, idős fasorok kísérik. Egyes parcellák jelentős erdő jellegű faállománnyal rendelkeznek, fontos díszsírhelyek környezete emlékhelyként, nyitott szabad térként kialakított.

ÚJKÖZTEMETŐ

Budapest legnagyobb temetőjét a 19. század végén hozták létre, majd a század folyamán összesen többször alkalommal bővítették, így ma már mintegy 207 hektáron terül el, 301 parcellával. A nemzeti emlékhelyként is szolgáló temető kulturális örökségünk egy fontos része. Történeti szempontból legfontosabb a 298., 300. és 301-es parcella, amely az 1945 és 1956 utáni törvénytelen perekben, hamis vádak alapján elítélt és kivégzett áldozatok nyughelye.

X. kerület, Újköztető

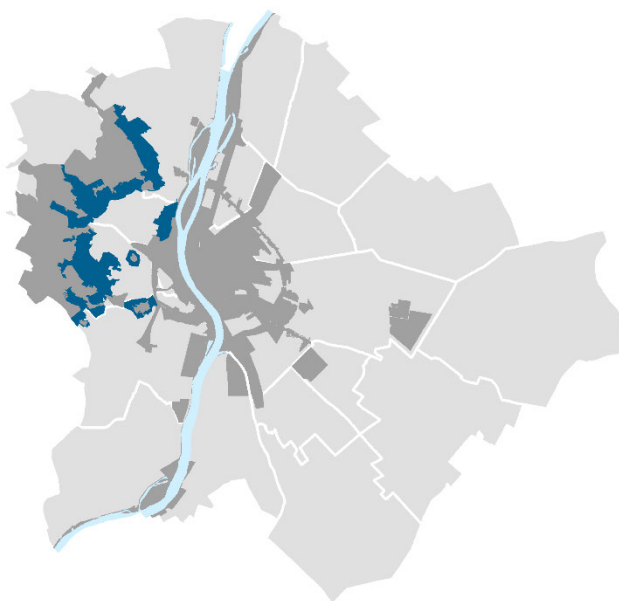
A temető jellemzője a szabályos, architektonikus osztású geometrikus alaprajzi elrendezés, diagonális tengelyekkel rendelkező derékszögű úthálózat, négyzetes parcellarendszer és a monumentális bejárat épületegyüttes. Jelentős szerkezeti és látványelemek a tagoló utak menti fasorok, amelyek közül legértékesebbek a Fő út menti dupla platánsor és az egyéb parcellákat határoló vadgesztenye fasorok. A markáns térhatároló elemként megjelenő fasorok és az idős, 60-80 éves faállomány jellegzetes karaktert ad a temetőnek.

Jelentősebb épített elemek között síremlékeket és a temetői szolgáltatást biztosító épületeket találunk: múlt század elején épült impozáns főbejárat épület, a múlt század első felében épült ravatalozó, közelmúltban megnyílt Urna Pantheon, hősi katonai emlékművek, amelyek harmonikusan illeszkednek a temető egységébe.

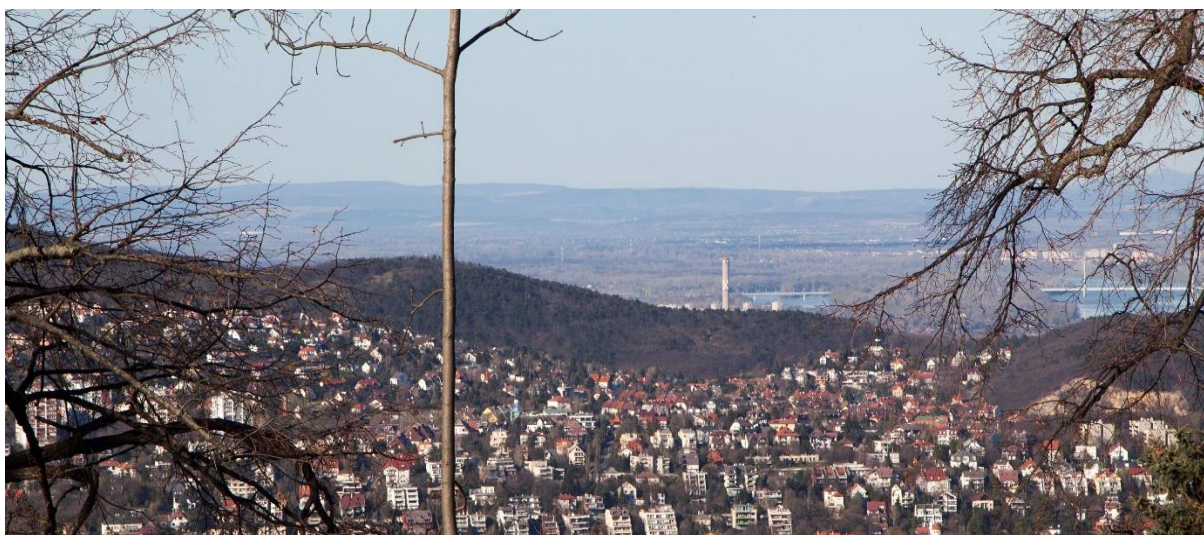
4.9.3. BELVÁROS FELŐLI LÁTVÁNYNAK KITETT LEJTŐK

KIALAKULÁS

Budapest térbeli növekedését a centrumtól való távolság mellett a domborzat határozta meg, így a könnyebb beépíthetőség miatt a pesti oldalon gyorsabban terjedt szét a város, mint a budai oldalon. Azonban a budai hegyek jelentette jó levegő, az erdő közelsége, a lejtők kitettsége és a kilátás mindig is vonzó volt a fővárosiak számára. Kezdetben szőlők és gyümölcsösök számára vették igénybe a lejtőket, a város peremén elhelyezkedő egyedülálló termőterületet. Az 1800-as évek közepétől már folyamatosan zajlott a beépített területek terjeszkedése, eleinte ideiglenes tartózkodásra, nyaralóként szolgáló villák épültek. Igazán az I. világháború után gyorsult fel a terület beépítése, immár állandó lakásokkal. A tehetősebb családok előszeretettel építették fel itt villáikat, hogy élvezhessék a panorámát. Elsősorban a korábbi gyümölcsösök, szőlők,

gyepterületek helyére, majd a még beépítetlen telkeken épültek házak, az erdők csak kisebb mértékben szorultak vissza. A II. világháborút követően gyakorlattá vált a villaépületek társasházzá alakítása, és a nagyobb telkek felaprózódása. Az 1970. évi rendezési terv mellett, hogy a budai lejtőkön laza, városias beépítést írt elő, meghatározta a lakóterületek kiterjesztését is, így az üres telkeken társasházak épültek, és a budai hegyoldalon is megjelentek a sokszintes panelházak. Ezzel a területen jelentősen megugrott a lakások száma, a kitett lejtőkön a magasabb épülettömegek alapvetően rajzolták át a hegylábi városképet. A rendszerváltást követően is folytatódtak a kedvezőtlen léptékű beépítések, a többszintes társasházak megjelenése az erdők határán. A 2000-es évektől vált kimondott céljá Budapest hegyvidéki zónájában az alacsony sűrűségű beépítés és a zöldfelületek, a faállomány megőrzése, a városkép védelme.

Hármashatár-hegy, Remetehegy, Mátyáshegy hegylábi városkép

KIEMELKEDŐ ÉRTÉKEK

A budai hegyvidék nagyszámú műemléknek, helyi védelem alatt álló épületnek, köztük értékes, szép villaépületeknek, intézményépületeknek ad helyet. Sajnos a műemlékek egy része használaton kívüli, üresen áll

vagy alulhasznosított, így megóvásuk, állaguk fenntartása veszélyben van. A korai nyaraló villák kisebb alapterületűek, kevesebb szobával rendelkeznek az ideiglenes használatnak megfelelően. Főhomlokzatukat gyakran díszítik oszlopok és széles lépcsők. A villaépítések első szakaszában az építetők a vidéki nemesi kúriák stílusát utánozták, majd az 1840-es években megjelent a romantikus stílus. Az 1850-60-as években népszerűvé vált a svájci stílus, a favázás, lombfűrészelt díszítésű, többnyire két szintet átfogó fatornácos, faomzatos építkezés. A későbbi, XX. század elején épült, kifejezetten nagy kerttel rendelkező, állandó lakásként is használt villák már nagyobbak a korábbi nyaralóknál. A kor divatjaként több villa is terméskő lábazatot kapott, ám az épületek formája, részletei egyediek. Sajátosak az 1931-ben épült, modernista Napraforgó utcai villák, a magyar Bauhaus kiemelkedő értékei, amelyek egyenként műemléki védelem alatt állnak. A Svábhegyi, Széchenyi-hegyi polgári villanegyed műemléki jelentőségű területként védett. Ezeken túl a Budakeszi út két oldalán sorakoznak nagyobb számban az értékes, védett villaépületek.

Egyedülálló, műemléki védelem alatt álló érték a XII. kerületben az Ybl Miklós tervezte Széchenyi-emplékmű és – kilátó, ami fenyőliget közepén található, nem messze az ugyancsak műemlék Fogaskerekű-vasút Széchenyi-hegyi végállomásától. A Fogaskerekű-vasút Svábhegyi megállója szintén védett érték. Ugyancsak a közlekedéshez kapcsolódó, de mára ilyen szerepüket veszített védett épület a Zugligeti villamos-végállomás és a Zugligeti út mellett álló korábbi lóvasút végállomás épülete. A II. kerületben a korábbi helyéről áthelyezett hűvösvölgyi villamos-végállomás impozáns, gazdagon díszített, türkiz és fehér színben pompázó építményei hangulatossá teszik a teret. A Rózsadomb délkeleti lejtőjén áll Gül Baba, a Rózsák atyja XVI. században épült türbéje, ahol a híres, támfalakkal övezett kertben a színpompás rózsakert is látogatható. A III. kerületben a Kiscelli Múzeum működik a műemlék Trinitárius kolostor és templomban. A közelben található az 1800-as években épült, és 2008-ban felújított Kiscelli kálvária és kápolna.

A térség a természeti, táji értékekben gazdag budai hegyvidék része, amelyet – a jelentős kiterjedésű Budai Tájvédelmi Körzet részbeni érintettsége mellett – számos helyi (fővárosi) jelentőségű természeti érték gazdagít. A természetvédelmi területek közül említést érdemelnek a kiemelkedő földtani, botanikai és zoológiai értékekkel bíró Apáthy-szikla, a Kis-Svábhegy és az Ördögörom, továbbá a kultúrtörténeti szempontból is meghatározó villakertek: az Istenhegyi úti és a Művész úti kertek. E térségben koncentrálódnak a főváros természeti emlékeiként védett növénygyedei is, mint pl. a Heinrich István utcai olimpiai emléktölgy, a Kondor úti libanoni cédrus, a Svájci úti bükk, vagy a Felhő utcai hegyi mamutfenyő.

II. kerület, Napraforgó utcai lakótelep

XII. kerület, Budakeszi út, Hild-villa

XII. kerület, Széchenyi-emplékmű

II. kerület, Gül Baba türbéje

III. kerület, Kiscelli kálvária és kápolna

JELLEMZŐ UTCAKÉP, JELLEGZETES ÉPÜLETTÍPUS

A belváros felőli látványnak kitett lejtők négy kerületen (XI., XII., II. és III.) át húzódnak, és általánosságban elmondható, hogy a kialakult beépítések kerülettől függetlenül, a terepadottságoknak megfelelően, igen hasonlóak. Azonban az épületek magassága, elhelyezkedése vagy alapterülete alapján meg lehet különböztetni néhány eltérő karaktert. A belvároshoz közelebb eső területeken, mint a Kis-Svábhegy, jellemzően szűk utcák, 3-4 szintes, lapos tetős épületek találhatók, támfalak és támfalgarázs-sorok kíséretében. A Rózsadomb keleti és a Duna felé eső részén városias, 2-5 szintes, zárt sorú, sűrű beépítés alakult ki. A Sashegy környékén nagy alapterületű, 2-3 szintes szabadálló családi házak, több lakásos társasházak, magas- és lapos tetős épületek váltakoznak. A terepadottság miatt itt is szükségesek a támfalak, és kialakultak támfalgarázs-sorok is.

Nyugatabbra (Széchenyi-hegy, Farkasvölgy, Isten-hegy, Svábhegy, Csátárka, Pálvölgy, Csillebérc keleti része, Zugliget egyes részei) 2-3 szintes, szabadonálló, nagyméretű, vegyesen magas- és lapos tetős családi házakkal, társasházakkal találkozhatunk, melyek sok esetben erős terepalakítás után jöhettek csak létre. Ezeken a területeken is jellemzőek a támfalgarázs-sorok ott, ahol az utca a telekhez képest a lejtő irányában helyezkedik el. Ahol a telek van az utcától a lejtő irányában, ott az utcafronti homlokzat sok esetben kisebbnek láttatja az épületeket, mint amekkorák valójában. A különbség távolabbról, a pesti oldalról nézve lehet számottevő. Ilyen helyzetben jó megoldás, ha az épület a terepre van ültetve, a lejtést követi a tömege, és nem jelenik meg egy összefüggő, nagy magasságú homlokzat a lejtő felől.

A budai hegyláb nyugati, magasabban fekvő részein (Magasút, Csillebérc nyugati része, Hűvösvölgy) hangulatos, 2-3 szintes, jellemzően szabadonálló, magas tetős épületek találhatók. Az utcahálózat lazább, a telkek mérete kissé nagyobb, mint az előbbi területeken. Az enyhébb lejtés miatt támfalgarázsok nem szükségesek, így barátságosabb utcakép tárul elénk. A nagyobb méretű telkeken a nagy alapterületű, egybefüggő tömegek erőteljesebb tagolásával kialakított épületek jobban illeszkednek a környezethez, nem uralják a teret. Fokozott jelentősége van a természeti környezet minél kevésbé történő átalakításának, az új épületek tájba illesztésének. Általában véve a tájképi szempontból kitett lejtők karakterének meghatározó, értékes adottsága az épületeket körülölelő, a domborzati viszonyok miatt fokozottan érvényesülő dús növényzet, fejelett faállomány.

II. kerület, Daru utca

II. kerület, Napraforgó utca

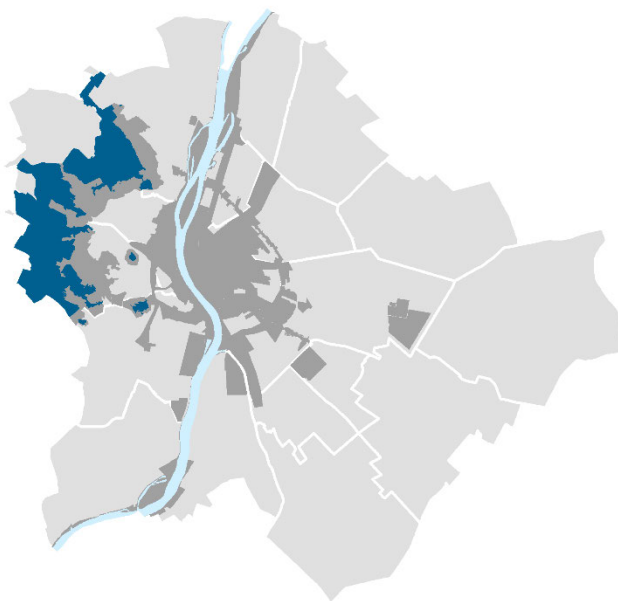

III. kerületi lejtő

4.9.4. BUDAI ERDŐK (TÁJVÉDELMI KÖRZET)

A főváros legjellegzetesebb tájképi, morfológiai, természeti adottsága a Budai-hegységet borító kiterjedt erdőterület, ami sajátos domborzati viszonyaival és kilátópontjaival Budapest méltán világhírű panorámáját adja. Egyedülálló természeti értékeivel együtt nem csak a város, hanem az ország kiemelkedő természeti területe. A tájvédelmi körzet Budapest közigazgatási területére eső mintegy 3700 hektáros területe az ország leglátogatottabb kirándulólhelye is. A Normafa, Anna-rét, Harangvölgy, János-hegy, Tündér-szikla, Ördögórom és környezetük használatának intenzitása megfelel egy városi közpark használatának.

A budai erdők évezredek óta kitűnő vadászterület voltak. Jellemzően királyi vadászbirtokok voltak itt, Mátyás király is itt alapította meg híres vadasparkját.

XII. kerület, Normafa

A török megszállás alatt a hegy oldala betelepületlen maradt, de a török kiűzését követően a budai gazdák újra birtokba vették a lankás helyoldalakat és sok helyen szőlőültetvényeket telepítettek az erdők helyére. A szőlők kipusztulásával (filoxéra járvány) egy időben a rossz városi klímájú belső városi területről megnőtt az érdeklődés a tiszta levegőt nyújtó erdők iránt. A hegyvidék üdülési-turisztikai célú meghódítása a XIX. század elején kapott nagyobb lendületet, ekkor kezdtek épülni a villák is, amelyek meghatározó építészeti értéket képviselnek a területen. A fő vonzerő a jó levegő, a szép kilátás, a dús növényzet és a könnyen elérhető zárandokhelyek voltak. Kezdetben az értelmiség, a művészvilág pihenő- és mulatóhelye volt, melynek eredményeként megszülettek az első villák, vendégfogadók, mulatók. A villaépítés mellett különböző

intézmények (templomok, iskolák, csillagvizsgáló, szanatóriumok, üdülők) épültek, valamint kiépült a különféle sportokhoz szükséges infrastruktúra (pl. sípályák). Az 1950-es évektől kezdődően a villákat sajnos többalakásos társasházakká alakították át, legtöbb esetben figyelmen kívül hagyva a műemléki jelleget és a tájkarakterben betöltött szerepét. A korábbi nagy telkek pedig tovább aprózódtak, a beépítési sűrűség nőtt.

A tájszerkezetben a legnagyobb változást jelenleg az erdő arányának növekedése a gyepek rovására okozza. A gyepekben megjelenő erdőfoltok, valamint az erdő nyomulása a tisztások irányába az erdő záródását, végső soron a gyepterületek teljes megszűnését okozzák. A gyepterületek erdősülése egyaránt kedvezőtlen mind természetvédelmi szempontból - mivel az értékes gyepek lassan eltűnnek, a szegélyek hossza rövidül -, mind tájképi szempontból, hiszen a gyepterületek eltűnésével a táj változatossága (mozaikosság) szűnik meg.

A budai erdők a változatos domborzat miatt igen gazdag kilátópontokban (pl. János-hegy, Ördögrom, Széchenyi-hegy, Hárs-hegy, Hármashatár-hegy, Sas-hegy, Kis-Sváb-hegy), a turizmus egyik fő vonzereje a páratlan kilátás. Ugyanakkor az ezekben rejlő lehetőségek nincsenek kihasználva, feltárva, sőt a korábbi meglevő kilátópontokon az erdősülés miatt az erdő fokozatosan eltakarja azt. Ennélfogva fontos előrelépést jelent ezen a téren a Hármashatár-hegyen nemrégiben kialakított kilátó, amelynek nyolcszögletű szerkezete jól használja fel, illeszti tájba az itt maradt katonai lövegállásokat.

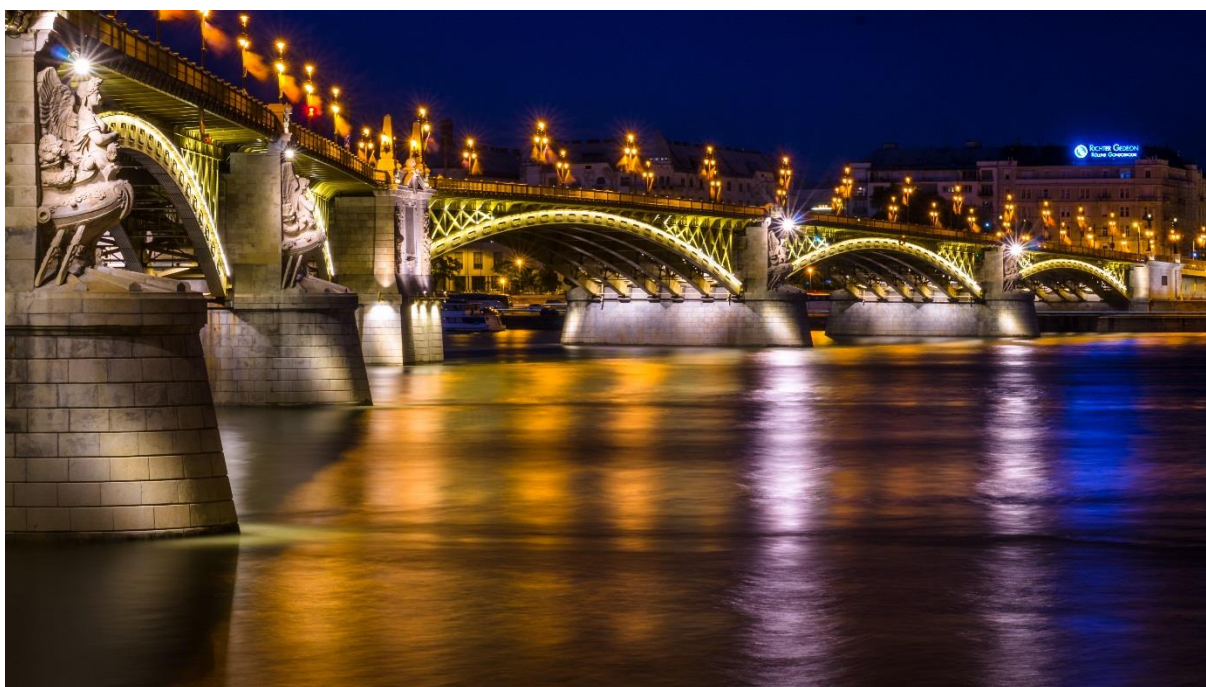
A legfrekvenciáltabb, intenzíven használt területeken is az erdei bútorzat alapvetően szegényes, kevés a pad, esőtető, a nagy terhelés miatt a berendezési tárgyak gyorsan tönkremennek. Ugyanakkor a Normafa környezete a közelmúltban megújult: lett új sétány, új padok, asztalok, szemetesek, irányjelző és tájékoztató táblák, átépült az Anna-réti játszótér.

III. kerület, Hármashatár-hegy, rekreációs erdőterület

4.10. ESTI VÁROSKÉP

Budapest éjjeli városképe egyedülálló értéket képvisel a város lakói és a turizmus számára egyaránt. A településszerkezetileg, forgalom-technikailag vagy településképi szempontból együtt kezelendő közterületek egységes és összehangolt kialakítása és fejlesztése a köz- és díszvilágítási rendszer fontos eleme, amely az éjszakai városképet alapjaiban meghatározza. A megvilágítás módjával és eszközeivel a közbiztonság javítása mellett nagymértékben befolyásolható az éjjeli városkép és a város éjjeli hangulata. A mesterséges fény egyedivé teszi a város látványát, segítségével kiemelhetők, előtérbe helyezhetők az épített és természeti értékek, hangsúlyt adva a főváros karakteres területeinek.

A Margit híd esti kivilágítása

A városkép szempontjából meghatározó az alkalmazott fényforrások típusa. A fényforrásokat számos fény- és világítástechnikai jellemző írja le. A hagyományos nagynyomású nátriumlámpák sárgás fényűek, a folyamatosan teret nyerő LED-es világítások ugyanakkor jellemzően magasabb szín hőmérsékletűek. Esetenként ezek a melegebb sárgás színek és nem körültekintően megválasztott hideg fehér színek az együtt kezelendő közterületeken belül keverednek, heterogén látványt nyújtva.

A több előnyös tulajdonsággal rendelkező LED-es technológia alkalmazása (alacsony energiafogyasztás, hosszú élettartam, választható szín hőmérséklet, alacsony karbantartási igény, egyedi fényáram-szabályozás, fényáram-tartás, távvezérlési lehetőség) elsősorban új hálózatok tervezésénél javasolható, ahol a tartószerkezetek pozíciója és magassága a tervezéskor szabadabban megadható.

A fényforrások mellett városképet formáló hatása van természetesen a lámpatesteknek, kandelábereknek, a világító berendezések elhelyezéséhez szükséges berendezési sávok kialakításának, továbbá a légvezetékes hálózatok és a felszíni elosztószekrények jelenlétének. Az egységes városkép eléréséhez törekedni kell a kezelhető számú eltérő világítótest alkalmazására, új fejlesztések esetében az oszlopszámot minimalizálni, felújítások esetében a meglévő közmű tartóoszlopok racionális felhasználását szem előtt kell tartani.

FŐVÁROSI KÖZ- ÉS DÍSZVILÁGÍTÁSI ARCULAT

Budapest közvilágítása mintegy 200 ezer db közvilágítási fényforrással valósul meg. A Fővárosi Önkormányzat közszolgáltató cége, a BDK Kft. által díszvilágított objektumok száma mintegy 200 db, ezek közel fele Fővárosi Önkormányzat tulajdonú műemlék vagy fővárosi védelem alá helyezett egyházi és felsőoktatási épületet jelent. Emellett állami tulajdonú, kerületi tulajdonú és kis számban magántulajdonban lévő díszvilágítási

berendezés is a BDK Kft. üzemeltetésébe tartozik. A közvilágítás arculati szempontból heterogén képet mutat a fővárosban, több stíluskorszak is képviselteti magát. Megkülönböztethetők

- a századforduló, gazdag díszítésű öntöttvas szerkezeteit utánzó berendezések pl. a Várház körút és a Múzeum körút monumentális kandeláberei vagy a Budai Vár gázlámpái,
- a 70-es években konstruált alumíniumházas, esetenként két fényforrásos berendezések, amelyek nagyobb tömegben ma már inkább csak a külvárosok lakótelepein jellemzők,
- az elmúlt 20–30 évben telepített csaknem változatlan dizájnnal készülő funkcionális berendezések: általában kúpos, szürkére festett acéloszlopok, azokon egyenes vagy íves karral egyszerű és nagy tömegben telepített lámpatestek, mint pl. Rákóczi út, Hungária körút és általában a főváros forgalmasabb útvonalai,
- az elmúlt évtizedben a kiemelt beruházások keretében megvalósult korszerű technológiájú dekoratív berendezések pl. Belváros-Főutca program LED-es berendezései.

A külvárosi és a hegyvidéki területeken a közvilágítás arculatát jelentősen meghatározzák az elektromos ellátással közös tartószerkezeti rendszerek, a különféle betonoszlopok, amelyek a két közüzem eszközrendszere mellett gyakran reklámtáblákat, illetve díszvilágítási berendezéseket, adatkommunikációs kábeleket, illetve a felsővezetéseket tartják. Ezek esetében az arculati beavatkozások csak komplex, több közüzemre kiterjedő tervezéssel valósíthatók meg.

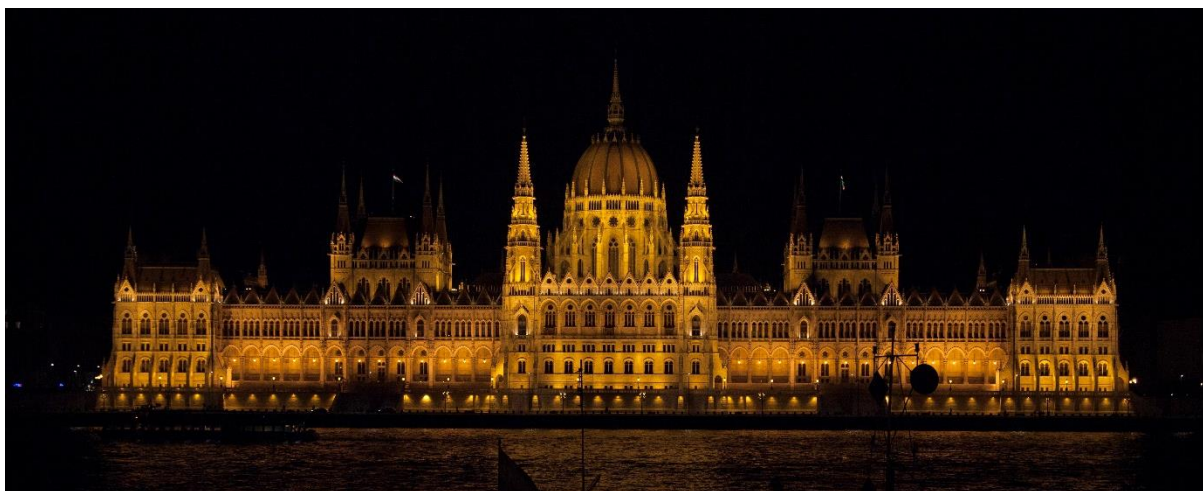
Mivel Budapest közvilágításának üzemeltetését saját szervezete végzi, lehetőség van a közvilágítás stratégiai szemléletű megújítására. A dísz- és közvilágítás üzemeltetésének és fejlesztésének szabályozási alapjainak megteremtése érdekében kidolgozták Budapest Világítási Mestertervét (BVMT), amelyet a Fővárosi Közgyűlés 2015. május 27-ei ülésén fogadott el.

Az üzemeltetésre vonatkozó törvényi ágazati szabályozás hiányában – a mesterterv koncepciója mentén – egy új fővárosi világítási rendelet megalkotásával lefedhető a hiányzó rés a szabályozási rendszerben, iránymutatást adva az arculati szempontok érvényesítéséhez a tervezésben.

A BVMT feladata a tervezési irányelvek rögzítése, új alapokra helyezve a közvilágítás tervezését és létesítését Budapesten. Ennek érdekében:

- meghatározza a köz- és díszvilágítással szemben támasztott elvárásokat, azok térbeli és műszaki rendszerét, összefüggéseit,
- biztosítja a vagyongazdálkodási és üzemeltetési szempontok és célok teljesíthetőségét, megalapozza a jövőbeni energiaracionalizálási és korszerűsítési törekvéseket, biztosítva azok tervezhetőségét és számszerűsíthetőségét,
- meghatározza Budapest egyediségéből, sajátos topográfiai szerkezetéből és történelmi értékeiből adódó helyi városi világítási szintek hierarchiáját és azok megvalósításának alapkövetelményeit.

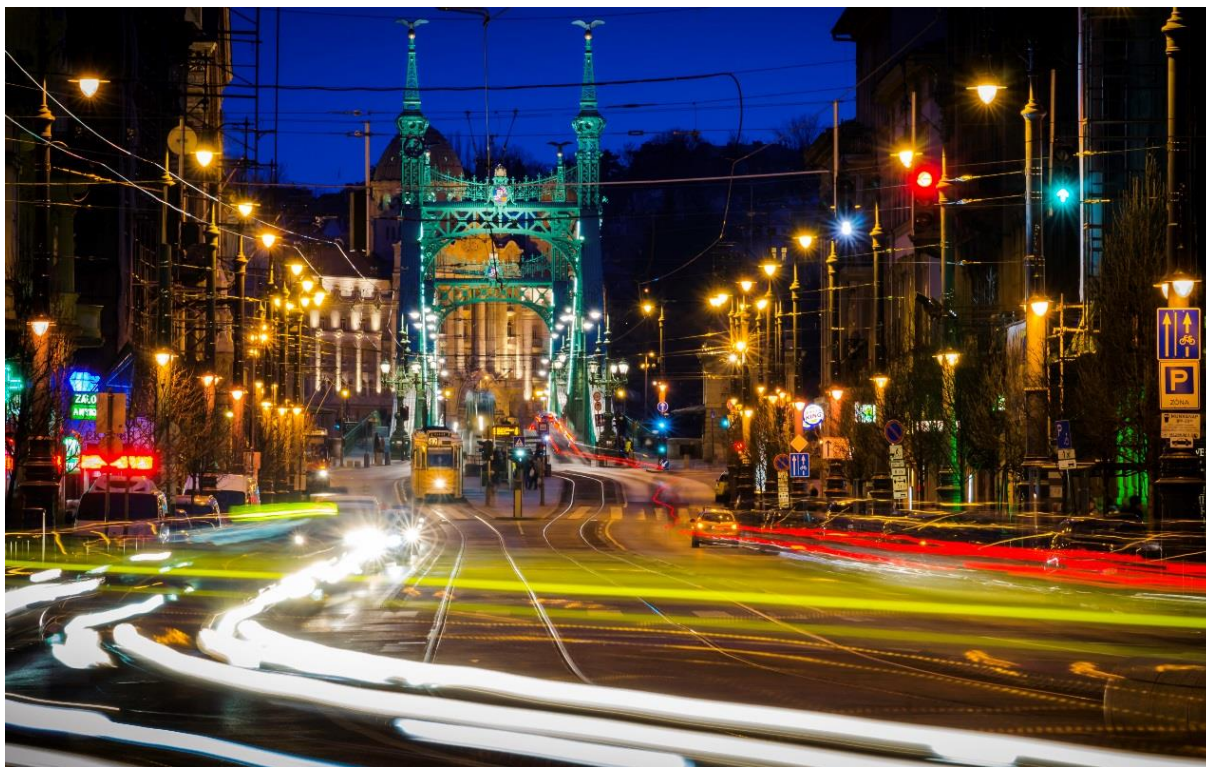
Az BVMT irányelvei között jelenik meg az általános városképi elvárások megfogalmazása, a városi közterületi hierarchiához és szerkezethez illeszkedés szempontjainak érvényesítése.

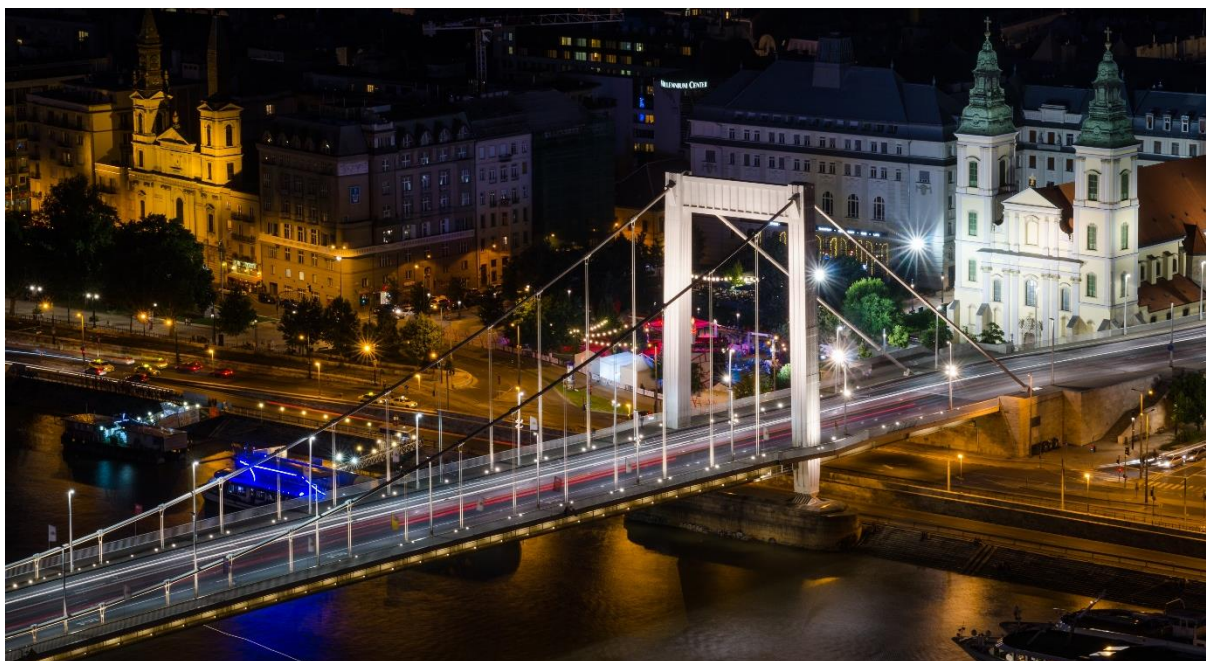
A Parlament díszvilágítása Budapest jelképe

Hosszú távú cél, hogy a városi világítás egyéb helyzeteire, amelyek bár nem fővárosi üzemeltetésűek, de a közlekedésbiztonságot, városképet, természeti értékeket jelentősen befolyásolják (pl.: sportpályák és sportrendezvények, szórakozó helyek, hirdetések, fényposzterek, kirakatok, magánházak kültéri világítása) szintén legyenek vonatkozó világítási irányelvek.

Budapest területén szabályozási alapelemek, ún. világítási zónák különíthetők el, amelyek különböző világítási szinteket, hatékonysági előírásokat, színhőmérsékletre, elhelyezésre, városképi megjelenésre vonatkozó előírásokat takarnak. Fénysűrűség és egyenletesség tekintetében a mesterterv szakmai előírás javaslata átveszi a Nemzetközi Világítástechnikai Bizottság (CIE) ajánlásait.

Szabadság híd esti fényekben

Az Erzsébet híd esti kivilágítása

A világítási zónákat az alábbi táblázat foglalja össze, feltüntetve az adott zónához tartozó közvilágítás szabályozás elsődleges céljait.

Zóna	Leírás	Közvilágítás szabályozásának elődleges célja
Belső világítási zóna	főközpont és az azt körülölelő, történetileg tradicionális lakóterület: Világörökségi helyszíneket magába foglaló műemléki jelentőségű területet is tartalmazó zóna	látványvédelem (zavaró fények megszüntetése) a közbiztonsági és turisztikai, elvárások biztosítása (éjszakai városkép, kiemelt történelmi helyek, épületek, köztéri szobrok), valamint a világítási berendezések arculatának meghatározása
Városképi jelentőségű közutak világítási zóna	belső zónán kívüli, városképi szempontból kiemelt jelentőségű utak	arculati és kiemelt világítási szempontoknak való megfelelés
Városi központok és városi jelentőségű csomópontok világítási zóna	városi központok, mellékközpontok, alközpontok területeit összefogó zóna	arculati és kiemelt világítási szempontoknak való megfelelés
Hidak és hídfőterek világítási zóna	nagy világítási igényű kiemelt csomópontok	magas szintű közlekedésbiztonság és kiemelt városképi szempontok
Hegyvidéki világítási zóna	elsősorban zöldvezeti lakófunkciók, kis- és kertvárosias területek és jelentős terjedelmű erdőterületek térsége, ami a belső zónához közvetlenül csatlakozik	a fényszennyezés és egyéb zavaró hatások mérséklése, energiahatékonyság
Átmeneti világítási zóna	heterogén, korábbi ipari térség, amely jelenleg is nagymértékben gazdasági területeket foglal magában	köz- és közlekedésbiztonság
Duna menti világítási zóna	belső világítási zónán kívüli Duna-parti területek	ökológiai értelemben zavaró fények elkerülése, és a megfelelő közbiztonság összehangolása
Elővárosi világítási zóna	Budapesthez csatolt, korábban önálló települések gyűréje, kiemelten a kis- és kertvárosias lakófunkciók és a nagy kiterjedésű gazdasági területek zónája	fényszennyezés, a zavaró hatások mérséklése és az energiahatékonyság lehetőségeinek megteremtése

A közvilágításra vonatkozó szabályozási koncepció mentén készülő új fővárosi világítási rendelet megalkotása az arcuati szempontok érvényesítése mellett hozzájárul Budapest 2030 hosszú távú városfejlesztési koncepciójának klímavédelem és hatékony energiafelhasználás céljának eléréséhez, elősegíti a fenntartható

közszolgáltatás nyújtását, valamint a közvilágítási hálózat energiahatékonyságának növelése CO₂-kibocsátás csökkenést eredményez.

FÉNYSZENNYEZÉS

A mesterséges (civilizációs) fények – közvilágítás, közlekedési fények, fényreklámok, díszvilágítás, eseti rendezvény-világítás – alapvetően az éjszakai fényviszonyok jelentős megváltoztatását produkálják. A természetes éjszakai fények látványának (láthatóságának, érzékelhetőségének) csökkenése az első, amit regisztrálunk. Ezt és a mesterséges fény további kisebb-nagyobb kártétellel járó hatásait összegezve fényszennyezésnek nevezzük.

A fényszennyezés olyan mesterséges zavaró fény, ami a horizont fölé vagy nem kizárólag a megvilágítandó felületre és annak irányába, illetve nem a megfelelő időszakban világít, ezzel káprázást, az égbolt mesterséges fénylését vagy káros élettani és környezeti hatást okoz, beleértve az élővilágra gyakorolt negatív hatásokat is.

Az OTÉK 54.§ (2) d) pontja alapján az építmény megvilágítását, a köz- és díszvilágítást, a fényreklámot és a hirdető berendezést úgy kell elhelyezni és kialakítani, hogy a fényhatás fényszennyezést ne okozzon.

A rendelet ugyanakkor pl. színhőmérséklet vonatkozásában nem tartalmaz rendelkezést, e tekintetben a BVMT ad szakmai támpontot.

A fényszennyezés tartalma a károkozás módjai alapján a következő:

- az eltékozolt energia (áramfelhasználás, hőemisszió),
- a káprázást kiváltó hatások (a tájékozódás biztonságát korlátozzák),
- birtokháborítás fényvel (pl. az ablakon, függönyön át bejutó nem kívánt fény),
- az állatvilág élettani zavarása (nappal-éjjel életciklusok arányváltozása, élőhely fajösszetételének kényszerű módosulása, populációk földrajzi áthelyeződése, életképesség csökkenése),
- emberre gyakorolt élettani hatások (pszichikai és hormonháztartási zavarok, s ezek következményei),
- az éjszakai égbolt fényeinek észlelhetetlensége (kulturális és rekreációs deficit).

A Budai Várpalota esti kivilágítása

A TELEPÜLÉSKÉP MINŐSÉGI FORMÁLÁSÁRA VONATKOZÓ AJÁNLÁSOK

5

5. AJÁNLÁSOK

A város akkor válik vonzóvá, ha élhető, ami szorosan összefügg működésének és környezetének fenntarthatóságával. Budapest jelentős történelmi hagyományokkal és karakteres identitással rendelkezik, amit mindenképpen meg kell őriznünk annak érdekében, hogy fővárosunk a jövőben is megtalálja helyét a nemzeti és nemzetközi közösségben. A budai oldal összetett domborzati és településszerkezeti szövetének, valamint a Duna település keresztmetszetet nyújtó szerepének köszönhető, hogy Budapest esetében az épített és a táji környezet harmóniájáról beszélhetünk. A budapesti városkép ezen a két természeti tényezőn alapul, amelyek az egyébként tömör városszövetnek távlatokat, a rátekintés szabadságát adó tagoltságot, az ehhez szükséges „üres helyeket” adnak. Ez az **egységes összkép a települési örökség, amelynek védelme elsőrendű feladat.**

Az egyedi városkarakter, a megőrzött történetiség egyre jobban felértékelődő adottságai az európai településeknek. Budapest egyedülálló természeti és táji, valamint ezzel harmóniában lévő épített örökséggel rendelkezik, ez az egyedi arculat kedvezően befolyásolja a lakosság életminőségét, a város és térségének megítélését, és közvetve erősíti annak gazdasági pozícióját, ezért ennek megőrzése kiemelkedően fontos feladat.

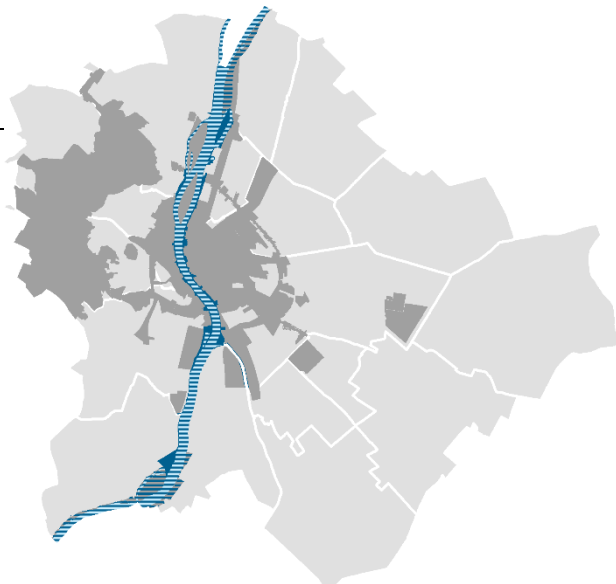
A települési örökségünk az épített környezet települési értékeinek összessége, valamint azok összefüggéseinek – a településszerkezet, a telekrendszerek, az utcavonalak, a településképp stb. – értékrendszere. Ez a történeti városi táj olyan egységet alkot, amelyből az egyedi értékek külön nem ragadhatók ki. Minden új építéssel, felújítással vagy átalakítással ezt a városi tájat formáljuk, amely védelmének és ésszerű formálásának irányait a *Budapest 2030 Hosszú távú városfejlesztési koncepció* határozza meg. A koncepció célként tartalmazza többek között az **egyedi városkarakter értékalapú megőrzését és fejlesztését**, a Dunával együtt élő várost, a hatékony és kiegyensúlyozott városszerkezetet – kompakt várost és a kulturális sokszínűség megőrzését és fejlesztését. Mindezek területi megvalósíthatóságának kereteit *Budapest főváros településszerkezeti terve* és a *fővárosi rendezési szabályzat* biztosítja, melyek többek közt rögzítik a **városszerkezeti és városképi illeszkedés, a táji környezethez való illeszkedés** szempontjából kiemelten kezelendő területeket.

Budapest városszerkezetének kiemelt tengelye a Duna, mely a város legfrekvenciáltabb és városképformáló hatású területeként meghatározza meg **Budapest világhírű panorámáját**. A város páratlan értéke az egyedülálló Duna menti elhelyezkedése és a ma még harmonikus városkép, amelyet magaslatok és laposan elterülő részek, kisebb-nagyobb ikonikus építmények kiegyensúlyozott látványa, a hídközök váltakozásának ritmusa tesz különlegessé.

Budapest belvárosában – mint történeti városi tájban – nemcsak az egyes épülethomlokzatok értéke, hanem azok összességének városképi látványa kiemelkedő fontosságú. Budapesten ezért az eddiginél nagyobb területre, a történeti belvárosra egészére kell kiterjeszteni a területi védettséget. A megfelelő beépítési sűrűség meghatározása mellett fontos a **meglévő egyedi karaktert erősítő és a léptékek megőrzését elősegítő** szabályozási környezet megteremtése és betartása. A történeti városi tájban történő beavatkozásoknál az identitás megőrzése kiemelt szempont, ahol az integrált szemlélet, a fenntartható használat mellett a **harmonikus illeszkedés** képviseli az igazi értéket.

A legtöbb európai nagyvároshoz hasonlóan Budapest is **különböző történelmi korszakokból származó, egymásra rétegződő épített örökséggel** rendelkezik, amely a római kortól napjainkig terjed. Budapest a világ egyik legjelentősebb historizáló és szecessziós stílusú épületállománnyal rendelkező nagyvárosa, de jelentős a XX. századi modern építészeti öröksége is. A fejlesztések során elsődleges kell, hogy legyen az érintett városrész **karakterének tisztelete**, a kialakult városimázs építészeti hátterét nem szabad megtörni, ugyanakkor a műemléki szemléletet is igazítani kell a **kortárs és élhető város** jövőbeli igényeihez. A harmonikus, sokszínű városi környezet megteremtéséhez érvényesülnie kell az élhetőség és fenntarthatóság környezeti szempontjainak. Budapest esetében a beépítési magasságok meghatározásának a terület karakteres domborzati kettéosztottsága és a városnak a **magaslatokról való együttláthatósága** miatt különösen fontos szerepe van. Magassági hangsúlyok (pl. magas építmények, magasházak) megjelenése a tájban erőteljesen befolyásolja a városképet, ezért létrehozásuk feltételeit továbbra is körültekintően szükséges szabályozni. Hasonlóan fontos, meghatározó elem a közterületek felújítása, ami évek óta sikeresen zajlik a belvárosban és több városrészközpontban egyaránt. A közterületi felújítások során törekedni kell a helyi, területi karakterelemek megtartására és hangsúlyozására. Sajátos feladat az emblemikus létesítmények díszkivilágítását egységesen megtervezni és korszerűsíteni.

5.1. A DUNA ÉS KÖZVETLEN PARTJAI

TERÜLET MEGHATÁROZÁSA

A Duna-part a főváros egyik legfontosabb településképi szempontból meghatározó területe, amelybe a Duna vízfelülete és a főág menti, nyilvánosan megközelíthető partszakaszok területei tartoznak, a folyót közvetlenül határoló, az azt kísérő térfalig terjedően.

CÉLOK

- A Duna menti területek kiemelt potenciállal rendelkeznek a város más területeihez képest, cél a városszerkezetben elfoglalt helyi értéküknek megfelelő településképi minőség elérése, erősítése.
- A parti területek minőségi fejlesztése és funkcióbővítése, továbbá a turizmus által érintett partszakaszok kibővítése érdekében a kedvező adottságú szakaszok megerősítendőek, a kevésbé kedvező adottságú partszakaszok fejlesztendőek. A kibővítésnek és a fejlesztésnek együtt kell történnie az aktív zöldterületek kialakításával, és nem járhat együtt az építészeti örökség hitelességének és fizikai épségének sérelmével.
- Budapest különleges, egyedülálló part menti panorámája védendő, mind kilátás és rálátás tekintetében.
- A Duna mentén a gyalogos és a kerékpáros közlekedés fejlesztése előnyben részesítendő az egyéb közlekedési módokkal szemben, a gyalogosok biztonsága kiemelten fontos szempont. A Duna-parti gyalogos-kerékpáros hálózatot fejleszteni szükséges, a funkciók elkülönítésének lehetőségét is biztosítva.
- A közterületek kialakításánál, megújításánál, új elemek elhelyezésénél a környezetbe illeszkedő Duna-parti arculat létrehozása a cél.
- A Duna-part árvízzel veszélyeztetett területein a katasztrófavédelem (élet- és vagyonvédelem) kiemelt feladat.

ELTÉRŐ KARAKTERŰ DUNA MENTI TERÜLETEK

A part menti településkép eltérő karakterű területei mind a fejlesztési céltárségek határait, mind a településszerkezeti zónarendszert figyelembe véve kerültek lehatárolásra, a zónákhoz hasonlóan koncentrikusságot mutatnak. A part egyes szakaszait a csatlakozó városrészek jellege, a funkcionális, illetve közterület-hálózati kapcsolatok miatt differenciáltan szükséges kezelni.

A belső zóna

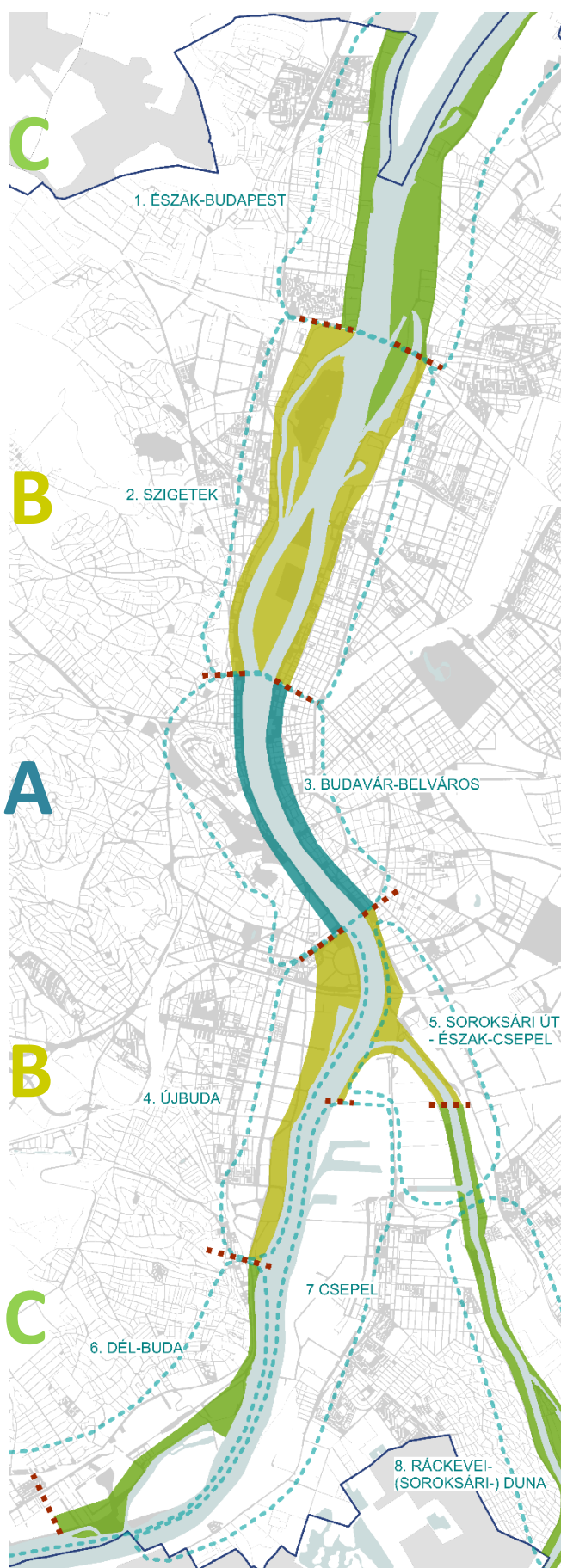
A történeti belváros határozott térfalat képez a vízpart felől, melyet, parkok és terek tagolnak, hangsúlyos hídfőterekkel. A páratlan panorámájú terület méltán világörökségi helyszín. A belső zóna területeit többfunkciós városias, szakaszosan változó, különböző városi karaktert hordozó területhasználat és beépítés jellemzi.

B átmeneti zóna (észak/dél)

Az átmeneti zónához csatlakozó partszakaszokon jellemzően volt ipari üzemek felhagyott, illetve új fejlesztésbe vont, vagy korábban átalakult területeit találjuk. A zóna északi területén már magasabb státusú városias funkciókat találunk, míg délen ezek szorítják ki fokozatosan a korábban itt megtelepedett ipari-kereskedelmi funkciókat. Városias parkfelületként az északi zóna része a fővárosi önkormányzat által igazgatott Margitsziget is.

C külső zóna (észak/dél)

Az elővárosi zónával érintkező partszakaszokon vegyes eloszlásban találunk többnyire nagyobb zöldfelülettel rendelkező, jelenleg is működő vagy alulhasznosított, városüzemeltetési, katonai, gazdasági funkciójú területeket, valamint vízpartra szervezett üdülőtérületeket. Kevés olyan hely van, ahol a vízpart természetes funkciója jelenleg megfelelően érvényesül. A Csepel-sziget partja nem tartozik a területbe, látványában azonban érvényesül. Az itt lévő városüzemeltetési és gazdasági területeken a vízparti növényzet kedvező, takaró funkcióval bír..

ÁLTALÁNOS JELLEGŰ AJÁNLÁSOK

- A Duna-parti panoráma megőrzése, hangsúlyozása érdekében a part menti közterületeken csak korlátozott számú építmény helyezhető el. Az épületek legyenek kompakt kialakításúak – integrált illemhelyekkel, gépészettel, raktározással, bútorzattal, árnyékolókkal.
- Az egységes vizuális megjelenés céljából a köztéri elemek és a feliratok minimalizálására kell törekedni. A parton reklámot elhelyezni nem lehet. (lásd még 5.8. *Reklámok elhelyezésére vonatkozó ajánlások* fejezet)
- A belvárosból kifelé haladva fokozatos átmenet a természet és város között mind funkcionális, mind tájépítészeti szempontból – a part menti karakterzóna a mögöttes területek karakteréhez illeszkedjen.
- Fenntartható design: természetes anyagok, energiatakarékos megoldások.
- A Duna-parton lévő középületek számára a közterülettel, a parti látvánnyal kapcsolatot kezdeményező működése javasolt, az adott szakasz lehetőségei szerinti.

Közterületek kialakítására vonatkozó általános ajánlások

- A parti sáv gyalogos- és kerékpáros használatát erősíteni kell, a funkciók elkülönítésének lehetőségét is biztosítva.
- Törekedni kell az önálló berendezési tárgyak számának csökkentésére, a funkciók integrálására.
- Környezetével, hagyományaival és saját elemeivel is összehangolt elemkészletet kell használni.
- A térburkolat, illetve köztárgyak kialakításánál alkalmazni kell a könnyen karbantartható vagy cserélhető, rongálásbiztos megoldásokat.
- Információs pontok, útjelző táblák elhelyezése kizárólag az illetékes önkormányzatok által történjen.

Ideiglenes közterület-használatra vonatkozó általános ajánlások

- A Duna-part élettél való megtöltése érdekében a közösségi célú ideiglenes parthasználat a környező lakosság érdekeinek figyelembe vételével ajánlott, javasolt a közösségi kezdeményezések támogatása.
- Zöldfelületek igénybevétele járó rendezvények térben és időben szabályozandók, a gyepfelületek regenerálódó képességét figyelembe véve. Nagyrendezvény csak a kiemelt érzékenységgű zöldfelületek megfelelő védelme esetén engedhető meg.
- Zöldfelületek igénybevétele követően az eredeti állapotra történő helyreállítás biztosítása elengedhetetlen.
- Rendezvények és vendéglátási célú közterület-használat esetén helytakarékos területfoglalás ajánlott, jól érzékelhető, szabályos kontúrokkal.
- A rendezvények időszakos létesítményeinek elhelyezését, helyszínének kialakítását minden esetben a helyi lakosságot a legkevésbé zavaró módon kell megvalósítani.
- A hidak alatti helyzetek jelen állapotukban gyakran méltatlan, hasznosítatlan, rendezetlen állapotot mutatnak, miközben a hídfők körül szabadon hagyott közterek többnyire fontos városi csomópontok, a partszakaszokat megújító használat gyűjtőpontjai lehetnek. A hidak vagy a hidakra vezető felüljárók alatti helyzetek több esetben könnyen hasznosíthatóak a hídszerkezet alatti fedett-nyitott teret adottságként kihasználó funkciók támogatása javasolt.

AZ EGYES ZÓNÁKHOZ KAPCSOLÓDÓ ÁLTALÁNOS AJÁNLÁSOK

A belső zóna

Világörökségi területhez méltó közterületek kialakítása, gyalogos, kerékpáros kapcsolatok erősítésével.

- A belvárosi Duna-part területén kiemelkedően fontos az épített örökség tisztelete: a közterületek az épített örökséget kiemelő módon, de azzal nem konkurálva, visszafogott arculattal kerüljenek kialakításra. Javasolt a közterületek elegáns, a városi közeghez igazodó, de a világörökség épített örökségének érvényesülését elősegítő kialakítása.

- A belvároshoz kapcsolódó, parti közterületek történelmi előzményeken alapuló, hagyományokat követő módon kerüljenek kialakításra.
- A belső zónán belül egységes közterületi arculatot kell kialakítani, az egyedi elemek használatának mellőzésével.
- Közterületek megújításánál a meglévő, közelmúltban megújult, valamint a védett, értékes környezeti elemekhez csatlakozni szükséges.
- Klasszikus, geometrikusan formált, városias utcabútorok, burkolatok használata ajánlott.
- Mind a burkolatok, mind a köztéri elemek tekintetében javasolt az elegáns, egységes színvilág.
- A növényzet kevésbé dominál az épített környezethez képest, de városökológiai szempontból kiemelt jelentőséget képvisel, ezért a meglévő zöldfelületek minőségjavítása elengedhetetlen, növelésük ajánlott.

B átmeneti zóna (észak/dél)

Közterületek megújításánál a mögöttes területekhez igazodó funkcionális, funkcióbővítő kialakítás, szabadidős-rekreációs funkciók erősítése.

- Modern, városias utcabútorok, burkolatok használata javasolt. Ajánlott az egyszerű formálás és felületképzés.
- Az árvízzel veszélyeztetett területeken árvíztűrő utcabútorokat, burkolatokat kell használni.
- A természetes anyagok mellett megengedettek a mesterséges anyagok is.
- Kis felületeken élénk, egymással harmonizáló színek is megengedettek.
- A burkolatok és a növényzet szerepe kiegyensúlyozott legyen. A növényzet ugyanúgy hangsúlyos, mint az épített környezet, kiemelt jelentőségű a város ökológiája szempontjából. Esetenként célja a figyelemelterelés, takarás, a kedvezőtlen látványelemek ellensúlyozása (pl.: ipari létesítmények), valamint az árnyékolás, kondicionálás.
- A Margitszigeten a közpark területén meglévő épület külső megjelenését érintő beavatkozásnál a korábbi homlokzatot eredeti állapotának megfelelően kell visszaállítani. A közpark funkciót kiszolgáló épületek tömegformálásukban egymáshoz illeszkedően jelenjenek meg, kizárólag lapostetős kialakításban.

C külső zóna (észak/dél)

Természetközeli arculat és rekreációs funkciók erősítése (a katasztrófavédelmi szempontok figyelembe vételével).

- Megengedett a szabad formálás, a szabálytalan, természetszerű elrendezések. Lehetséges minták, kis felületek is kialakíthatók.
- Az árvízzel veszélyeztetett területeken árvíztűrő utcabútorokat, burkolatokat kell használni.
- Nagy rendezvényekre kijelölt területeken arra alkalmas közterületi kialakítás javasolt.
- A természetes anyagok részesítendőek előnyben. Az állandó elemek esetében természetközeli színvilág javasolt, élénkebb színek csak szezonális elemeken javasoltak.
- A Duna felőli zöld térfalat a városüzemeltetési és gazdasági területeken különösen fontos megőrizni a településképi szempontból zavaró funkciók takarása, tájbaillesztése érdekében.
- A burkolt felületekkel szemben a növényzet képviseljen nagyobb arányt. A növényzet hangsúlyos szerepet töltsön be az épített környezethez képest, határozottan domináljon. Célja a természetszerűség erősítése.

AJÁNLÁSOK A KÖZTERÜLETEK ALAKÍTÁSÁRA

A NÖVÉNYZET TELEPÍTÉSE, MEGÚJÍTÁSA

Általános ajánlások

- A fák jó kondíciójának, településképi értékének megtartása érdekében szükséges vízszükségletének megfelelő biztosítása (pl.: víz eljutása a gyökérzónáig), illetve olyan fajták kiválasztása kívánatos, melyek jól tűrik a városi klíma-és csapadékviszonyokat, esetenként az időszakos árvízi elöntést is, és magas a stressztűrő képességük (légszennyezettséggel, talajszennyezettséggel, sózással szembeni ellenállás).
- Betegségeknek, kórokozóknak ellenálló, nem „vattázó”, nem allergizáló növényeket kell telepíteni, amelyek termése nem lehet mérgező.
- Hosszú lombtartó képességű, az egyes szakaszokon belül egységes fajtájú növények alkalmazása indokolt.
- Ajánlott a meglévő, telepített fasorok kiegészítése és megújítása, az egyes, településszerkezeti összefüggő szakaszokon belül egységes fásítás megteremtése, valamint új, egybefüggő zöldfelületek és egységes fasorok kialakítása, lehetőség szerint hagyományos fatelepítéssel, és nem dézsis módon.
- Zöldfelületeken víz- és légáteresztő burkolatok előnyben részesítése, szilárd burkolatok csökkentése ajánlott, a Margitsziget területén a gépjármű-forgalom által igénybe nem vett gyalogosfelületeken csak vízáteresztő burkolat létesíthető. (kialakításához a *Zöldinfrastruktúra 1. Vízáteresztő burkolatok* című kiadvány ajánlásai javasoltak)
- A zöldfelületek kialakításánál az eltérő karakterű, funkciójú partszakaszok differenciált kezelése szükséges: a növényfajok kiválasztásánál biztosítani kell a kitüntetett helyszínhez méltó megjelenést és a helyi jellegzetességek kihangsúlyozását.
- Az értékes faegyedek, facsoportok, növénytársulások védelmének biztosítása, zöldfelületek bővítése javasolt. Az árvíz által veszélyeztetett területeken, rakpartokon szükséges a telepített fasori faegyedek törzsvédelme.
- Fakivágás csak kifejezetten indokolt esetben – a faegyed dendrológiai értékességét, valamint a katasztrófavédelmi (élet- és vagyonvédelmi) szempontokat figyelembe véve – történhet.
- A zöldfelületeket határoló szegélyt zsaluzott támgerendával kell megépíteni a megfelelő nagyságú termőközeg elérése céljából. A fáknak közműmentes életteret kell biztosítani, melyet a fa kifejtett korára kell méretezni. A közvilágítást a növényállománnyal összhangban kell kialakítani.
- A fák tövénél, stabilizált burkolat használatánál törekedni kell a kiváló vízáteresztést hosszú távon biztosító minőségre.
- A dézsis faegyedek számára legalább 1 m³ hasznos föld térfogatot kell biztosítani.

A belső zóna

- A zöldfelületek mennyiségi növelése mellett a zöldfelületek minőségén is kívánatos javítani, elsősorban lombos dísfák ültetésével.
- Erősíteni kell a lineáris zöldfelületi kapcsolatokat, fasorok telepítésével, meglévők kiegészítésével, szükség szerint a közműhelyzet rendezésével (közművek kiváltásával, közműalagút létesítésével). Fasorok telepítésével egyúttal az árnyékolást is biztosítani ajánlott a gyalogos és kerékpáros felületeknek.
- Magas díszítő értékkel rendelkező, egyenes törzsű, szabályos koronaformájú, sudaras ágrendszerű lombos szoliter fák és facsoportok telepítése ajánlott, melyeknek gyökérzete kis helyigényű.
- Ajánlott az alakítható, növelhető faveremrácsok használata.
- Előnyös az intenzíven fenntartott, díszítő pázsitok kialakítása, valamint a szabályos formavilággal rendelkező, letisztult színvilágú évelőágyások.

B átmeneti zóna (észak/dél)

- A zöldfelületeken a vízáteresztő burkolatokat kell előnyben részesítése javasolt, zöld sétányokkal, városias jelleggel.
- A meglévő és megújuló zöldfelületek összekapcsolása érdekében új fasorok telepítése, a meglévők kiegészítése szükséges.
- Fasorokat, szolitereket és facsoportokat lehetőség szerint zöldfelületben javasolt elhelyezni.
- Ajánlott a zöldfelületek minőségének javítása, területük növelése és a sétányokra való felfűzésük.
- Egyenes törzsű, szabályos és szabálytalan koronaformájú magas díszítő értékű fák megjelenése kívánatos. Ajánlott a sudaras és az alsudaras ágrendszerű kisleveles és nagyfák telepítése, melyeknek gyökérzete kis helyigényű.
- Ajánlott, hogy az évelőágyásokat a kötött elrendezések, a szabálytalan alakzat és a vegyes formavilág jellemezze.
- A Margitsziget arculatának legmeghatározóbb eleme a zöld, közparki karakter, amelynek megőrzését a területén létesülő új építmények esetében is biztosítani kell.

C külső zóna (észak/dél)

- A zöldfelületeken a vízáteresztő burkolatok előnyben részesítése javasolt, zöld sétányokkal, természetes módon.
- Zöldfelületek minőségi megújítása ajánlott.
- A távlatban is árvíztől bevédtelen területeken a ligetes, természetközeli növényzetet, az ártéri galériaerdők növénytársulásait kell előnyben részesíteni.
- Célszerű, hogy a zóna változatos, de alapvetően őshonos és tájhonos növényvilággal rendelkezzen.
- Ajánlott a facsoportok (néhol erdősávok) szabálytalan elrendezése, tömeges, természetszerű megjelenése.
- Szabálytalan vagy csüngő koronaformájú, többől ágas törzsű kis- és nagyfák javasoltak, lehetőség szerint zöldfelületben elhelyezve.
- Ajánlatos a vízjelző növények alkalmazása.
- Extenzíven fenntartott, virágos gyepek, természetes hatású évelőágyások kialakítása kívánatos.

A belső zóna

B átmeneti zóna (észak/dél)

C külső zóna (észak/dél)

UTCABÚTOROK

Általános ajánlások

- A Duna-part komplex közterületi megújítása keretében egyszerre környezetébe illeszkedő és egyedi, felismerhető Duna-parti arculat létrehozására van szükség, amelynek illeszkednie kell a főváros karakteréhez is.
- A közterületek megújításakor az egyes szakaszokon belül, de összességében összehangoltan egységes megjelenésű utcabútorok és köztárgyak elhelyezése javasolt. A megújuló területek tervezett elemeinek az arculati koncepcióban ajánlottakhoz és a már elkészült, megújult közterületek arculatához is illeszkednie kell.
- Akadálymentesség: szükséges a minimális a gyalogos közlekedési sáv biztosítása, az utcabútorokat egy sávban – bútorozási sáv – kell elhelyezni.
- Az infrastruktúra-hiányok kiegészítése – kiszolgáló funkciók, információs pontok, ivókutak, illemhelyek, útjelző táblák telepítése – szükséges. A bútorszám minimalizálása érdekében a többfunkciós, integrált utcabútorok alkalmazására kell törekedni.
- Kényelmes, praktikus ülőbútorok elhelyezése javasolt, melyeket kapcsolatteremtésre alkalmas módon kell elrendezni. Időszakosan elhelyezhető bútorokat ajánlott biztosítani nagyrendezvények esetén.
- Időtálló, rongálásbiztos bútorzatot kell használni, amely könnyen karbantartható, jól tisztítható, fagyálló anyagokból készül. A fenntarthatóság elveit követve a természetes anyagokat és az energiatakarékos megoldásokat kell előnyben részesíteni.

Az egyes zónákhoz kapcsolódó ajánlások

A belső zóna

- Modern, elegáns utcabútorokat javasolt választani. Az épített környezet kiemelése érdekében az elemek formavilága legyen visszafogott, háttérbe vonuló. A rendezett összképet az anyagszerű, letisztult formálás biztosítsa.
- A letisztult megjelenés érdekében nagy, mintázat nélküli és-, egységes felületek ajánlottak. A monolitikus beton, a porszórt acél és a fa anyaghasználat támogatott.
- Az utcabútorok javasolt alapszíne a szürke, kékes kiegészítő színekkel. A fafelületeket javasolt középbarna lazúrozással kezelni.

B átmeneti zóna (észak/dél)

- A modern, városias stílust javasolt előnyben részesíteni. Az anyagszerűség mellett megengedett a változatos, kísérletező formálás is, ugyanakkor a bútorok praktikus, kényelmes kialakítása elsődleges szempont.
- A fabetéteket és ülőfelületeket javasolt lazúrozott felületképzéssel ellátni. Nagy és kis felületek egyaránt megfelelőek. A monolitikus beton, a porszórt acél és a fa anyaghasználat támogatott.
- Az utcabútorok javasolt alapszíne a szürke, kékes kiegészítő színekkel, illetve kis felületekre, jelölésre élénk, de egymással harmonizáló színekkel. A fafelületeket javasolt középbarna lazúrozással ellátni.

C külső zóna (észak/dél)

- A modern, természetes stílus biztosítja a környezethez való illeszkedést. Anyagszerű, letisztult formálású utcabútorokat javasolt telepíteni. Az elemszám csökkentése érdekében ajánlott az integrált kialakítás (többfunkciós tárgyak alkalmazása).
- Tömörfa fabetétekkel és ülőfelületekkel ellátott bútorok javasoltak. Lehetségesek kis felületek, minták, a változatos felületképzés is megengedett. Az anyaghasználat terén a monolitikus beton és a porszórt acél mellett cortenacél is megjelenhet.
- Az utcabútorok javasolt alapszíne a szürke, kiegészítő színekkel, illetve kis felületekre, jelölésre élénk, de egymással harmonizáló színekkel. A fafelületeket javasolt középbarna színűre lazúrozni. Szezonális funkciók és rendezvények esetén élénk, de egymással harmonizáló színek alkalmazása megengedett.

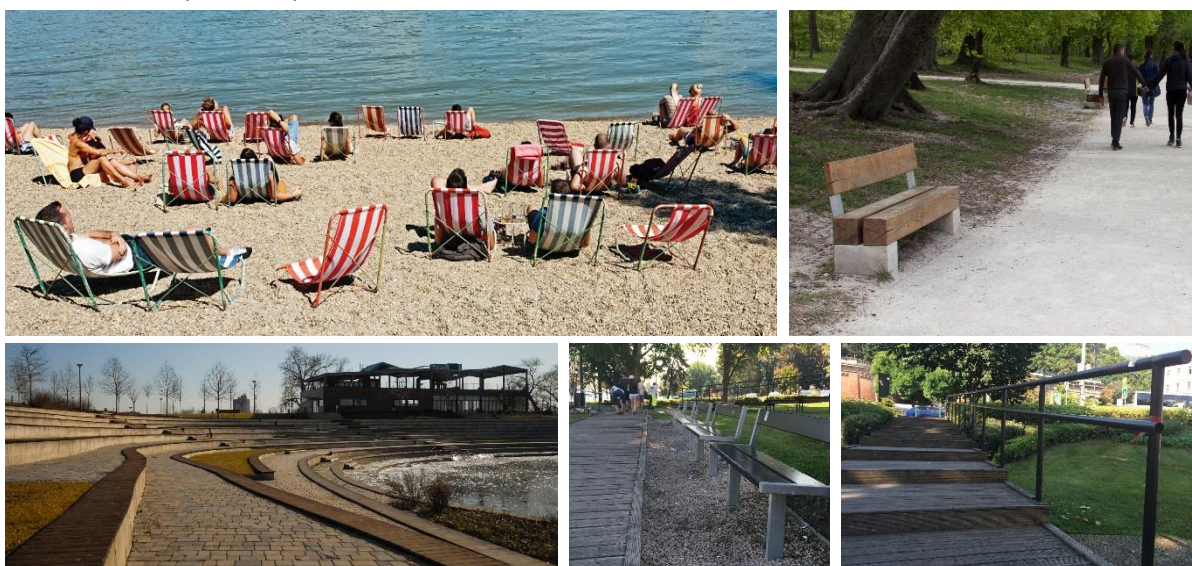
A belső zóna

B átmeneti zóna (észak/dél)

C külső zóna (észak/dél)

BURKOLATOK

Általános ajánlások

- A rakpartok hagyományait követő térburkolatot kell alkalmazni, figyelembe véve a várható használati módot és a forgalmi igényeket. A burkolt felületek mennyisége nem lépheti túl az elengedhetetlenül szükséges mértéket.
- Akadálymentesség: csúszásmentes felületű anyagok javasoltak, a lehető legkevesebb szint- és irányváltással. A taktilis jelek beépítését támogatni kell, a felületek egyértelmű lehatárolására kell törekedni.
- A burkolatokkal szemben általános elvárás az elegáns, visszafogott anyaghasználat és színezés, a tartósság, illetve a csúszásmentes felület. Szintváltásoknál és a térburkolat kialakításánál törekedni kell a könnyen karbantartható vagy cserélhető, rongálásbiztos megoldásokra.
- A magas esztétikai minőséghez megfelelő műszaki színvonalú burkolatok szükségesek (terhelésnek megfelelő aljzat és anyagminőség, fagyállóság, könnyű tisztíthatóság, előírt lejtésképzés és vízelvezetési megoldások alkalmazása). (kialakításához a *Zöldinfrastruktúra 1. Vízáteresztő burkolatok* című kiadvány ajánlásai javasoltak)
- A függőleges partfal mentén korlát elhelyezése csak a balesetveszélyes helyek, szűkületek, gyalogátkelőhelyek környezetében javasolt, egyéb szakaszokon vízbe esés veszélye ellen alternatív megoldások javasoltak: figyelemfelkeltő taktilis sáv, rusztikus burkolatok, fényjelzések, visszafelé lejtő szegély, stb.

Az egyes zónákhoz kapcsolódó ajánlások

A belső zóna

- A belvárosi, világörökségi területen célszerű a visszafogottság az épített környezet érvényesülése érdekében. A kortárs, geometrikus, elegáns, időtlen stílus részesítendő előnyben. A formálás legyen anyagszerű, letisztult.
- Természetes, de megmunkált anyagok használata javasolt (pl. vágott, csiszolt kövek). A part mentén ajánlott a gránit, a porfír és a bazalt, a parthoz kapcsolódó tereken pedig mészkő is megjelenhet. Faburkolat csak kis felületen javasolt. Beton térkő nem alkalmazható.
- A nagy, mintázat nélküli, egységes felületek javasoltak, az elemek rakásmódja legyen egyszerű.
- A burkolat alapszíne szürke legyen, kis felületekre, jelölésre egyéb természetes és pasztellszínek is használhatók. A túlzottan sötét, a vakítóan fehér és a harsány színek használatát kerülni kell.

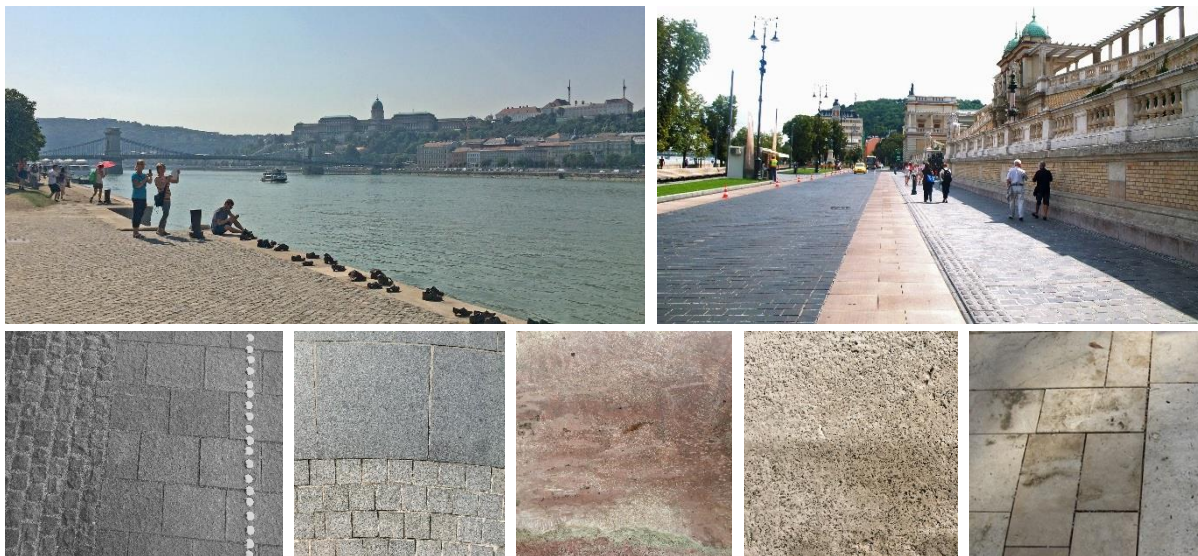
B átmeneti zóna (észak/dél)

- Javasolt a modern, geometrikus, városias stílus. A burkolati elemek egyszerű formálásúak legyenek.
- Megmunkált (pl. vágott, csiszolt) anyagokat érdemes használni. A domináns anyagok: természetes kő, beton, faburkolat, valamint stabilizált, szórt burkolatok. A természetes kőburkolatok mellett megengedett a mesterséges térkő burkolatok használata. Minél több vízáteresztő burkolat ajánlott.
- A nagy, egységes felületek mellett kisebbek is létrejöhetnek, de csak kevés mintát javasolt használni.
- A burkolat alapszíne szürke legyen, emellett egyéb pasztellszínek is alkalmazhatók (kis felületekre, jelölésre). A túlzottan sötét, a vakítóan fehér és harsány színek kerülendők.

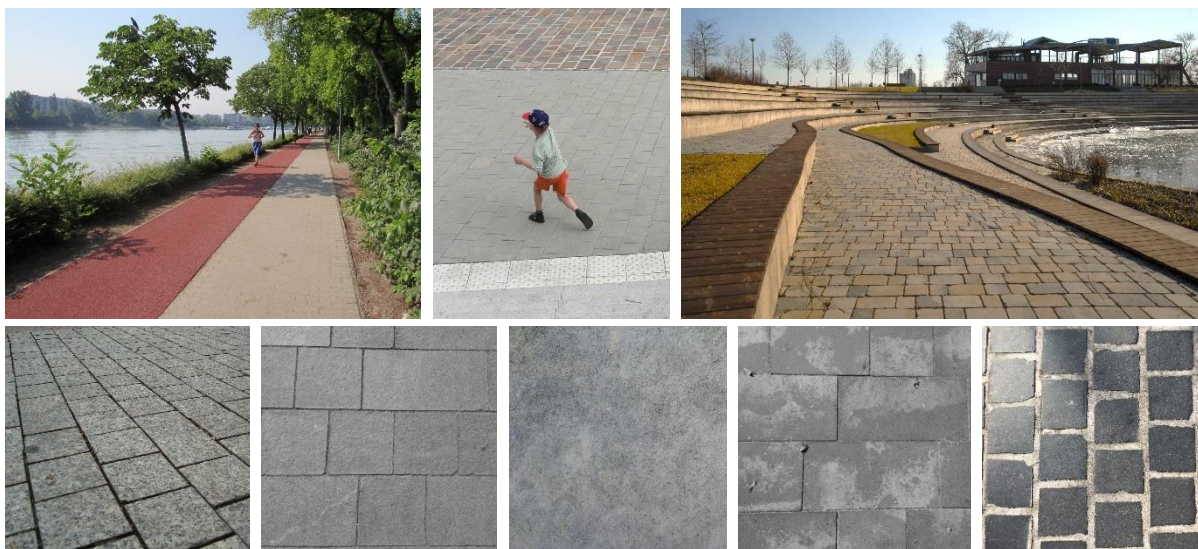
C külső zóna (észak/dél)

- A burkolat modern, geometrikus, természetes stílusú legyen. Megengedett a szabad formálás.
- A domináns anyagok: természetes anyagok, fa, terméskő, szórt burkolatok. A geometrikus elemformájú beton térkő használata is megengedett. A természetközeli karakter érvényesítése érdekében a vízáteresztő, illetve szórt burkolatok használata ajánlott.
- Kis felületek is lehetnek; létrehozhatók mintás, változatos felületek is.
- A burkolat alapszíne szürke legyen, emellett természetes árnyalatok, pasztellszínek is megjelenhetnek. A túlzottan sötét, a vakítóan fehér és harsány színek kerülendők.

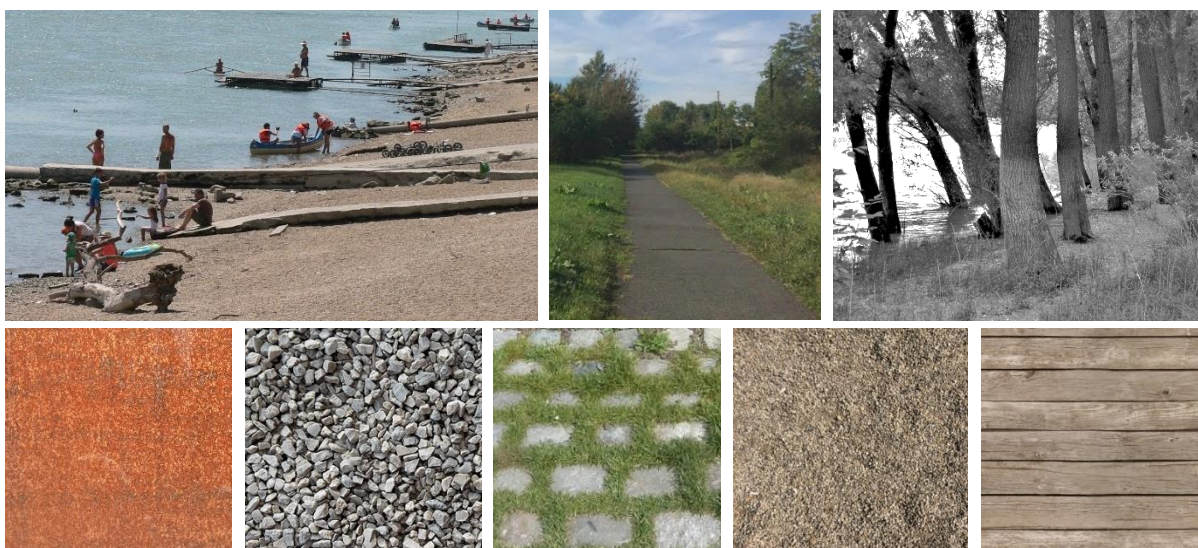
A belső zóna

B átmeneti zóna (észak/dél)

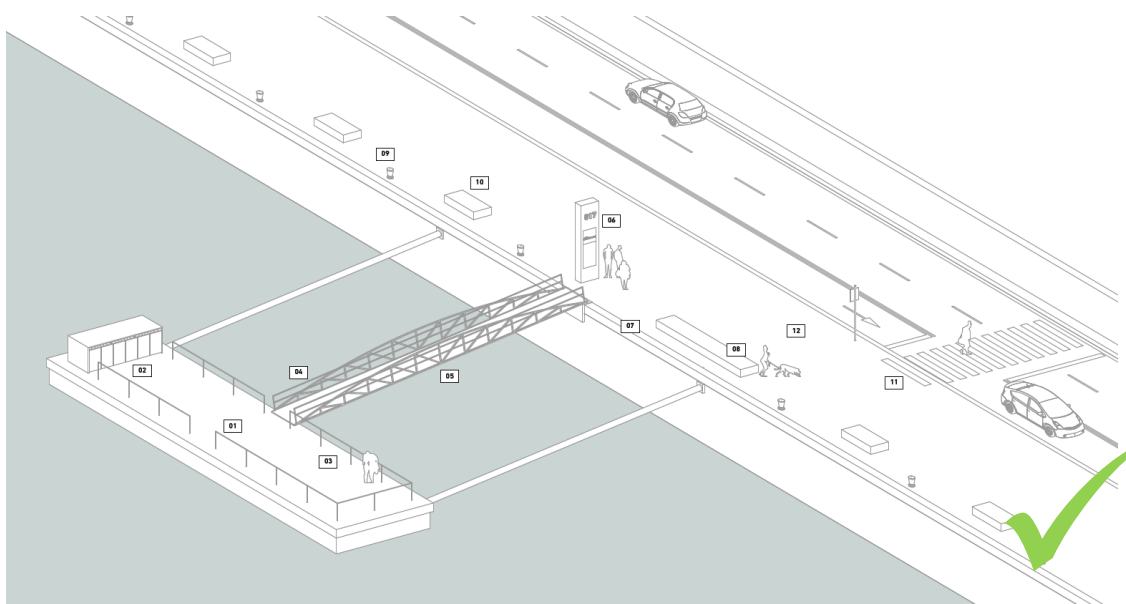
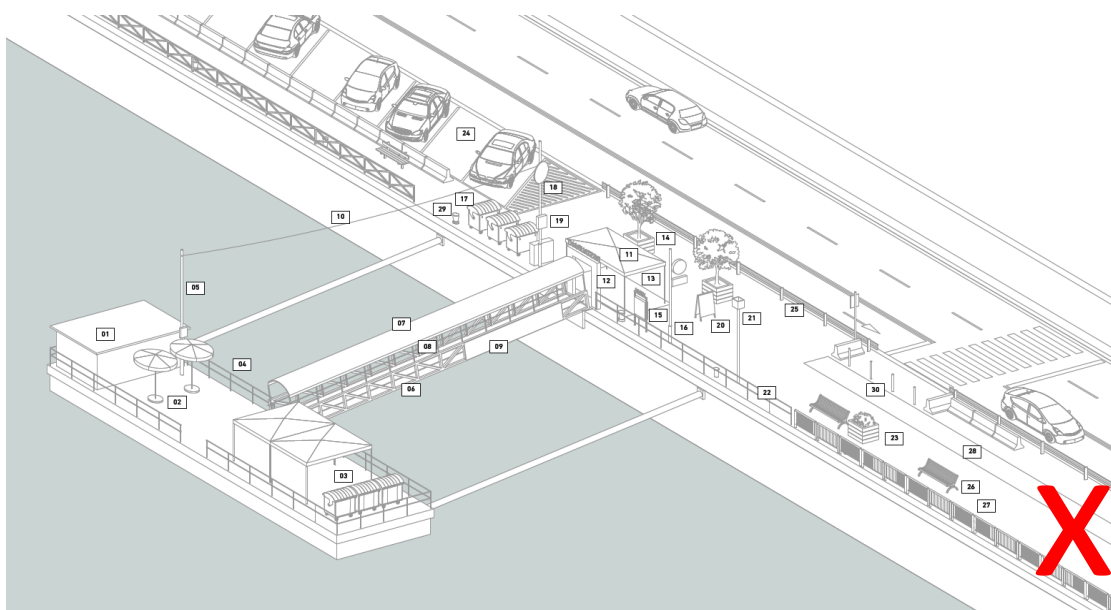
C külső zóna (észak/dél)

AJÁNLÁSOK A VÍZFELÜLET KÖZHASZNÁLATÚ LÉTESÍTMÉNYEINEK KIALAKÍTÁSÁRA

ÚSZÓMŰVEK

- A hajók és állóhajók fogadására alkalmas úszóművek előtti partszakaszon a kitelepülés, árnyékoló és tetőszervezetek, reklámfelületek, dézsás növények, egyedi cégérek, kiegészítő világítás, egyedi hulladéktárolók, automatak, távközlési antennák, mobil hirdetőfelületek elhelyezése, kiegészítő térburkolatok vagy szőnyegek alkalmazása, valamint a hulladékra tárolás nem megengedett.
- Az információs felületeket (menetrend, cégér), valamint a bejárat világítását integráltan, a teljes városi folyószakaszon egységesen, egyszerű, visszafogott és árvíztűrő kikötői totemen kell elhelyezni. A totemek a kikötőhely azonosítását szolgáló számozást és a kikötőhely pozícióját (folyam- km) is jelölik.

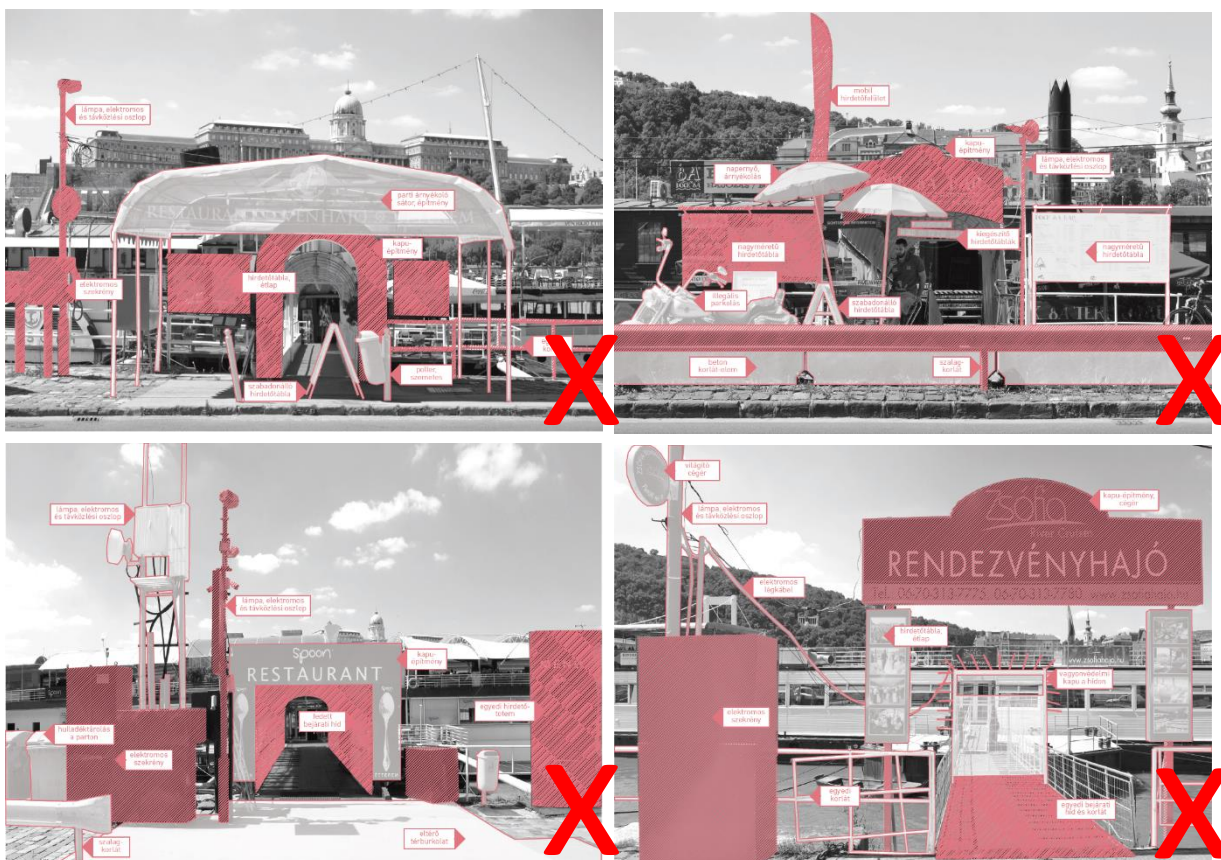

- Az egységes kikötői pontok arculatával a külön hálózatot alkotó menetrend szerinti BKK hajóállomások parti berendezéseivel is legyen összhangban. *(kialakításához a Partifecske Atlasz ajánlásai javasoltak)*

- Az úszóművek járófelülete acéllemez, illetve nedvességet tűrő natúr faburkolat lehet, a szőnyegek, műfüves felületek használata nem megengedett. Az úszóművet javasolt egyszerű acélkorlátokkal kialakítani, melyet előnyös az úszómű peremétől 50-60 cm-t visszahúzni, így az úszómű tömege visszafogottabbá válik.
- A kikötött hajók és állóhajók hulladéktárolói az úszóműveken zárható, fedett, egységes szeméttárolókban jelenhetnek meg. *(kialakításához a Partifecske Atlasz ajánlásai javasoltak)*

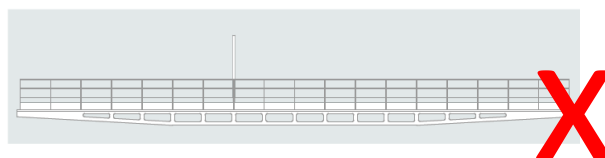
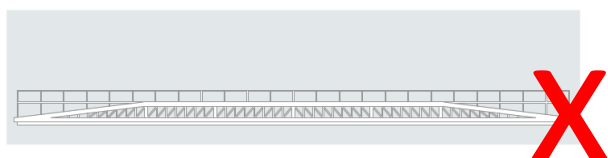
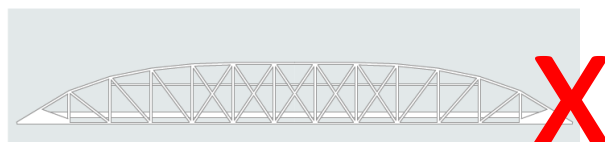
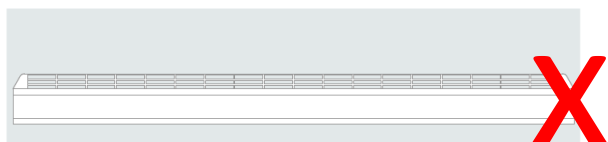
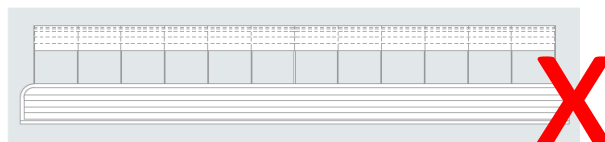
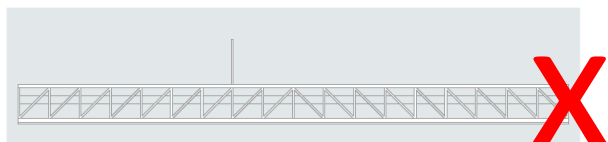
HIDAK

A dunai úszóművekre, hajókra vezető bejáratok hidak kialakítására ma rengeteg eltérő típus van jelen, az egyes típusok szerkezetükben, áttörtségükben, színükben, korukban, de még szélességükben is jelentős eltéréseket mutatnak. Ezt a diverzitást tovább rontja, hogy a hidakat gyakran a felismerhetetlenségig beborítják nagyméretű reklámhordozók, gyakoriak a különböző típusú (donga, nyeregterető) ponyvás fedések, az egyedi világítási megoldások, a hidak járófelületének igénytelen burkolása (pl. szőnyegek), valamint a híd közepén elhelyezett vagyonvédelmi kapuk.

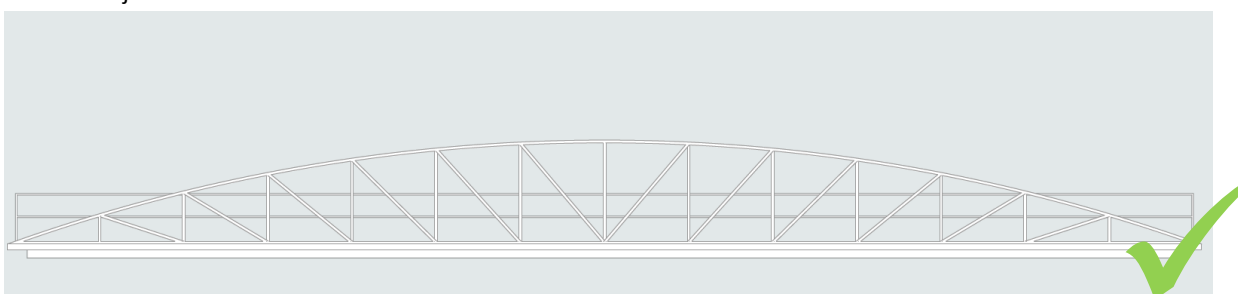

- Híd cseréje, vagy új híd esetén javasolt a teljes városi folyóparton egységes bejáratok híd típus alkalmazása, mivel ez hosszú távon egységes, letisztult rendszert eredményez. A hagyományos, a parton jelenleg több helyen is használt típus (íves rácsos tartó szerkezetű híd) alkalmazása támogatott. A javasolt híd szerkezetének belső oldalát acélcső korlát egészíti ki a híddal megegyező fehér színben, a járófelület lehetőség szerint acéllemez, illetve nedvességet tűrő natúr faburkolat lehet. A gyaloghíd járófelületének világítása kiálló lámpaoszlopok nélkül, a korlátba rejtetten megoldható.
- A bejáratok hidak képét gyakran tovább rontó vezetékek a híd járószintje alatt, visszahúzott és rejtett helyzetben javasolt vezetni.
- A bejáratok hidakon reklámokat, hirdetéseket, cégért elhelyezni nem lehet.
- A hidakon kapuszerkezet elhelyezése nem lehetséges, sem a parti, sem a hajó/úszómű oldalán, sem közbelső helyzetben. A vagyonvédelmet biztosító határ az úszóműről a kikötött hajóra való belépés vonalában, a hajón hozható létre.

Nem javasolt hidak:

Javasolt bejárati híd:

A belvárosi folyószakaszon egységes, egyszerű kialakítású, árvíztűrő kikötői totem, melyen az információs felületek és a hidak a bejáratának világítása integráltan helyezhető el, a kikötőhely azonosítását szolgáló számozást és a kikötőhely pozícióját (folyam-km) is jelölve.

AJÁNLÁSOK KÖZTERÜLETI ÉPÍTMÉNYEK KIALAKÍTÁSÁRA

VENDEGLÁTÓ TERASZOK

A Duna-part közterületeinek épített térfallal határos helyzeteiben a vendéglátó teraszok elhelyezése kövesse jelen kézikönyv adott meghatározó területekre érvényes, valamint a *Terasz közterület-használati kézikönyv* és a *Partifecske Atlasz* ajánlásait.

Elhelyezés

- A teraszok, kitelepülések csak olyan módon létesíthetők, hogy a járdán való közlekedést ne akadályozzák, az előírt, megfelelő méretű, biztonságos, szabad szélességet meghagyva a gyalogosközlekedés számára. Az előírt biztonsági sávok nem vehetők igénybe.
 - Főút és gyűjtőút melletti járdán: terasz elhelyezése csak közvetlenül a homlokzat mellett megengedett.
 - Városi terek gyalogos felületein, gyalogos utcákban, korzó és városias sétányok mentén:
 - új közterület kialakítása, illetve meglévő teljes vagy jelentősebb átépítése esetén az elhelyezés közterület-alakítási terv (KAT) alapján lehetséges,
 - a közelmúltban átépült területeken terasz elhelyezés a kerületi önkormányzat által elkészített elhelyezési koncepció alapján ajánlott.
- A használat intenzitása nem terjeszkedhet túl engedélyezett területen.
- Az elhelyezés nem károsíthatja a zöldfelületet, és nem korlátozhatja annak használatát. Különösen a fasorok egyedeit kell megkímélni, mert azok ugyanolyan korú egyeddel nem, vagy csak nagyon nehezen pótolhatóak!

Árnyékolás, podeszt, határoló szerkezetek

- Podeszt csak a 10-15 %-nál jobban lejtő terület szintkiegyenlítésére, valamint akadálymentesítésre használható.
- Szőnyeggel, felfestéssel, műfűvel, kordonnal való területkijelölés nem megengedett.
- Az árnyékoló inkább utcabútorként vagy berendezési tárgyként jelenjen meg, és ne önálló szerkezetként, valamint kerülni kell a túl alacsonyan elhelyezett árnyékoló szerkezetet is. A napellenző/esővédő szerkezet legalacsonyabb pontja legalább 2,5 m magasan legyen.
- Árnyékoló szerkezet homlokzat mellett elhelyezett terasz esetén csak homlokzatra szerelve, annak tagolását figyelembe véve kerüljön kialakításra. Nem javasolt különálló szerkezetként, túlépített, nehézkes, állandó szerkezet, építmény hatását keltő módon.
- A nem homlokzat mellett elhelyezett teraszok esetén az árnyékoló négyzetes vásznú, közepén pontszerű letámasztással javasolt.
- Az árnyékoló szerkezetek nem egészíthetők ki, építhetők össze szélfogóval, oldalfallal. A teraszok oldalról való körbeépítése, az átláthatóságot, áttekintést akadályozó formai és anyaghasználati kialakítás nem megengedett. Bármilyen térelhatároló szerkezet (kerítés, nádfonatú térelválasztás) alkalmazása sem megengedett.

- Vendéglátó teraszt árnyékoló felületek reklám nélküli, törtfehér, bézs vagy bordó színűek lehetnek, a kioszkok kiegészítő árnyékolói csak reklám nélküli, törtfehér, bézs színűek lehetnek, más kialakítás nem megengedett.
- Közút melletti járdán nem megengedett a vendéglátó terasz téliesítése, illetve az idényen kívüli fenntartás. Téliesített terasz csak kioszk kiegészítéseként közkertben, közparkban létesíthető.
- Kerülendő a nehezen tisztítható, karbantartható felületek alkalmazása.

Bútorok, berendezések:

- Szabadtéri árusítóhely, árusítópult, árubemutató állvány, látványkonyha nem helyezhető el.
- Nehézkes, nagy tömegű és térfogatú bútorok, berendezések használata kerülendő, megállító táblák, reklámtáblák nem helyezhetők el.
- Javasolt köztéri használatra alkalmas, összecsukható vagy rakásolható bútorok alkalmazása, hogy a használaton, nyitva tartáson kívüli állapotban a tárolás könnyebben megoldható legyen, és a terasz mindig rendezett állapotot mutasson.

- A székek és asztalok kiválasztásakor kerülendő a műanyag és a rikító színek használata. A historizáló, túlzó méretű tömör székek helyett egyszerű, semleges, filigrán, acél, illetve faanyagú, szürke, barna vagy natúr színű, kezeletlen fa felületű bútorok javasoltak. Az élénk színek nem megengedettek.
- Fontos szempont legyen a tisztíthatóság.

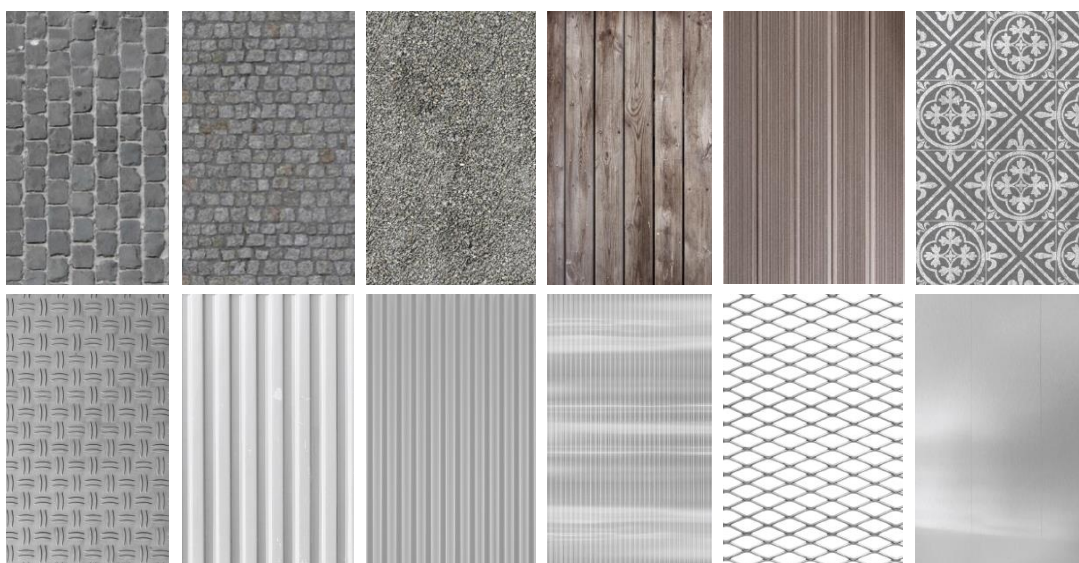
- Épületgépészeti berendezések csak rejtetten helyezhetők el, valamint kerülni kell az elektromos kábelek felszínen, botlásveszélyes, akadályozó módon való vezetését.
- A közterület szaggal, füsttel, gőzzel és egyéb externáliákkal való terhelése nem megengedett, a szemét és göngyöleg közterületen nem tárolható.
- A könnyed, áttört szerkezet, és az egyszerű formák alapkövetelmények, törekedni kell egy partszakasz hosszában egy fajta termék használatára.

Növényalkalmazás

- Műnövények sem határoló szerkezetként, sem más módon nem használhatóak.
- Műfű, műnövény, nádszövet és más burkolatot eltakaró anyag semmilyen módon nem használható.
- A teraszon csak megfelelően ápolt, jó kondíciójú növény helyezhető el. A növények kiválasztásakor kerülni kell az allergén, érzékeny, disszonáns megjelenésű, károsító, kórokozók megtelepedését vonzó, közterületet beszennyező fajokat.
- Csak egységes arculatú, minőségi megjelenésű, rongálásbiztos és időjárásálló planténerek kerüljenek elhelyezésre.

Arculat, cégér, feliratok

- Reklámok, ríktó színek, túlzó felületű feliratok nem megengedettek.
- Az arculat legyen egységes, összhangban az épület egészével és az utcaképpel, egyben a bútorokkal, berendezésekkel, árnyékoló szerkezetekkel, cégérekkel és egyéb elemekkel. Az arculat nemcsak környezetalakítási, de grafikai szempontból is összehangolt legyen.
- Nem használható reklámmal ellátott bútor, árnyékoló és egyéb, ehhez hasonló, vagy nagyobb méretű berendezés.
- A cégér és a felirat, az épület földszintjén összehangoltan és a homlokzat egészét, tagolását figyelembe véve készüljön, különösen elhelyezésük, arányaik és színezésük tekintetében. Minden későbbi változásnál ugyanígy kell eljárni.
- Történeti városi térbe nem illő, városképromboló, közlekedést zavaró, megtévesztő, figyelemelterelő megoldások, valamint fényűjság, vizuális hatások, effektek, vetítés, villogás, nagyméretű tükröződő felületek nem megengedettek.
- A közterületen nem javasolt további berendezési tárgyak elhelyezése (pl. cserepes növények, információs felületek, reklámhordozók, további konyhai berendezések, stb.).
- A térburkolat további lokális lefedése (szőnyegek, műfű, faburkolatú felületek) alkalmazása nem javasolt, visszafogott faburkolatú teraszok létrehozása csak az elővárosi zónában elfogadható.

Javasolt anyaghasználat

KIOSZK

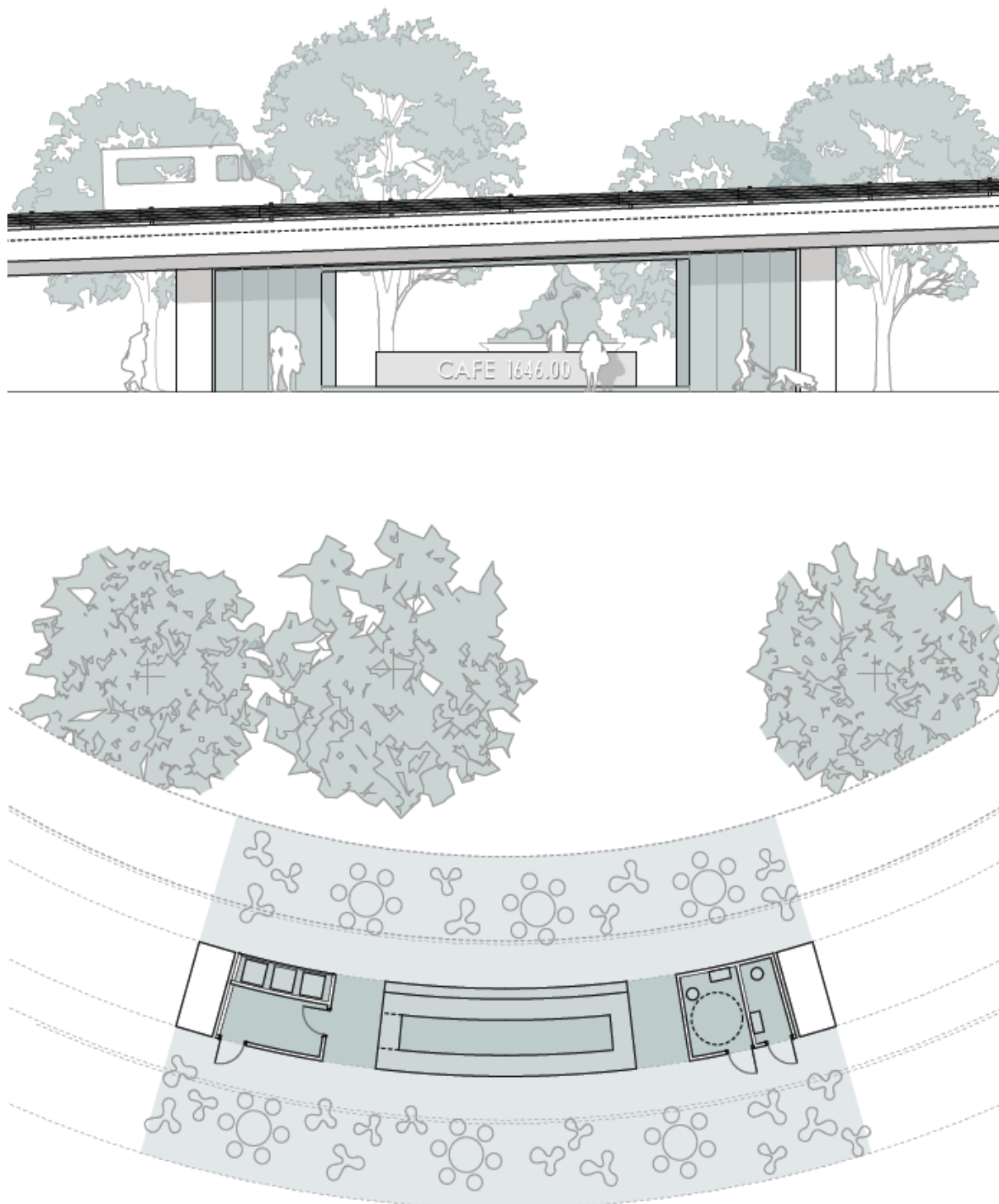
A kioszkok elhelyezése a Duna-part életteli parthasználatának elősegítésére támogatott azokon a helyeken, ahol a közelben nincs vendéglátó funkció befogadására alkalmas épületföldszint.

Elhelyezés

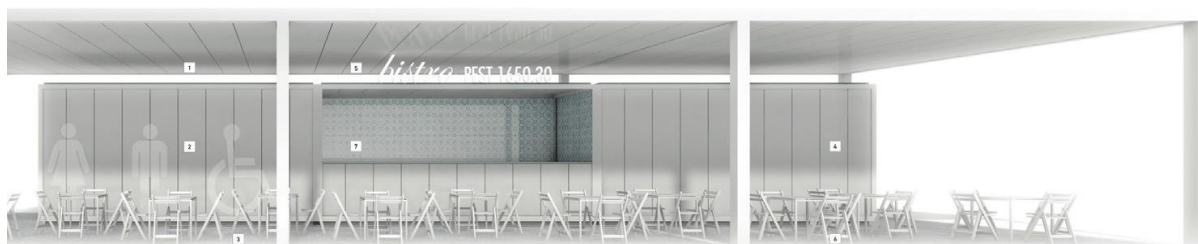
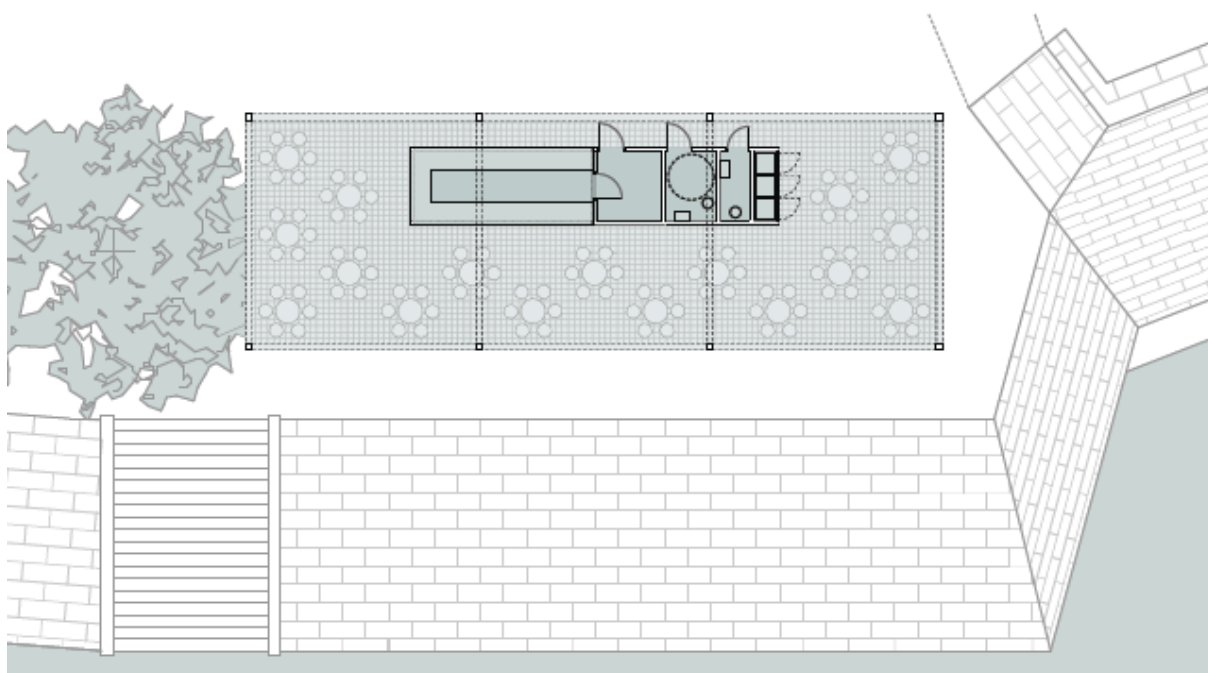
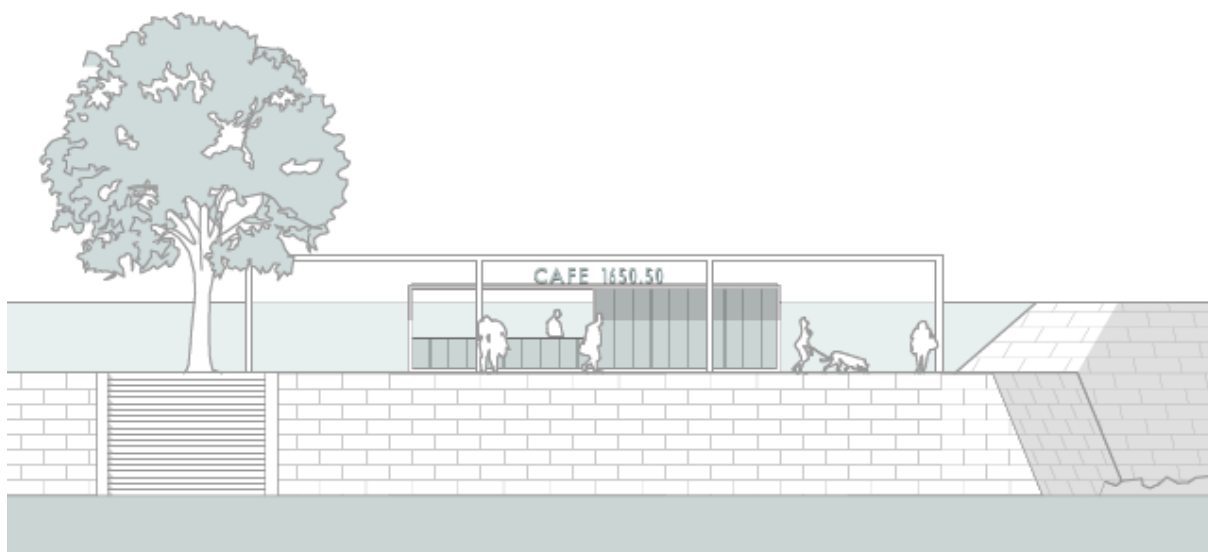
- Kioszk nem építhető épület zárt sorú épület homlokzata elé – sem a homlokzati falhoz építve, sem máshogy.
- Új, állandó kioszk nem létesíthető közút menti járdán.
- Meglévő kioszk, vendéglátó terasz közterület-használata csak abban az esetben lehetséges, ha jelen kézikönyv ajánlásainak megfelelően.
- Kioszk elhelyezésekor az előírt, megfelelő méretű, biztonságos gyalogos közlekedési keresztmetszet és biztonsági sáv fenntartandó.
- A Duna-parti építési szabályzat (DÉSZ) által szabályozott területen kioszk csak a szabályzat alapján helyezhető el.
- A Margitsziget területén vendéglátó épületek határoló elemeinek legalább 2/3-át átlátszó felületként kell kialakítani, a közpark zöld karakterébe illeszkedően.
- Lakókocsból, járműből történő árusítás csak rendezvény idején, időszakosan megengedett.
- A közterületeken elhelyezett kioszkok kialakításakor két, karakteresen eltérő viselkedés javasolt. A meglévő téri adottságokat felhasználó, idomuló, rejtőzködő viselkedés lehetősége minden felmerülő helyzetben megvizsgálendő. Szabadonálló kioszk létesítése csak akkor lehetséges, ha idomuló beavatkozás a területen nincs mód. *Az idomuló, valamint a szabadonálló kioszkok kialakításáról, több hasznosítatlan helyszín javasolt rehabilitációjáról bővebben a Partifecske Atlasz útmutatásai nyújtanak támogatást.*
- A part használatát (vendéglátás, turisztika, rekreáció, sport) kiszolgáló építmények elhelyezésénél alapvetően törekedni kell a meglévő adottságokat kihasználó, illeszkedő viselkedésre. Szabadonálló kioszk csak abban az esetben javasolt, ha idomuló viselkedést lehetővé tevő téri adottság az adott partszakaszon nem áll rendelkezésre. Ez esetben törekedni kell a minimális alapterületű, a zárt funkciókat kompaktan kiszolgáló, átlátható, a dunai látványt minél kevésbé zavaró, semleges kioszk kialakítására
 - **IDOMULÁS:** Különösen az „A belső zóna” területén, amennyiben található az adott területen olyan meglévő műtárgy, épített elem (híd, felüljáró, hasznosítatlan épület, földszinti üzlethelyiség, stb.), mely vagy hasznosítatlanul, üresen áll, vagy lehetőséget biztosít a hozzá idomuló belakásra, ahhoz kapcsolódóan, azzal integráltan javasolt az elhelyezés. Ezen területek esetében általában a helyszín sűrűsége miatt további szabadonálló kioszkkal nem is javasolt a terület hasznosítása, mivel ezek fokoznák a zsúfoltságot vagy túlépítettséget. Az idomuló viselkedés a meglévő lehetőségek racionális használatát, és a helyzethez illeszkedéssel rejtőzködőbb, tapintatosabb viselkedést jelent. Az idomuló beavatkozások kioszkjainál a „belakott” műtárgy (híd, felüljáró) meglévő szerkezete biztosíthatja a funkció kitelepedésére is szolgáló fedett-nyitott teret. Fontos szempont a meglévő szerkezetek és az új, betett elemek közötti határozott különbségtétel (felületek minősége, eltartások, csatlakozás érzékeny csomópontjai), illetve annak biztosítása, hogy az ideiglenesen elhelyezett elemek ne okozzanak kárt az ott lévő anyagokban, eltávolításuk nyomtalanul megtörténhessen. Mivel jellemzően nagy léptékű műtárgyakról van szó (rusztikus, ellenálló anyagok, racionális csomópontok), különös hangsúlyt kell fektetni a kis léptékű hozzáépítés semleges, letisztult formálására.
 - **SZABADONÁLLÓ KIOSZKOK:** A városi folyószakasz „A, B, C zóna” területén, amennyiben nem található olyan meglévő műtárgy, amelyhez integrált elhelyezés lehetséges, ott a szabadonálló elhelyezés javasolt.
- Az egységes kioszkrendszer külső, kevésbé frekvenciált területeken fekvő helyszínekre „C elővárosi zóna” területére is adaptálható, azonban ott a további formai kísérletezés is támogatható, különösen az alulhasznosított partot vagy elhagyott zöld területeket hasznosító, katalizátorként működő,

ideiglenes vendéglátó és rekreációs építmények esetén, melyeket minden esetben a helyi lakosságot a legkevésbé zavaró módon kell megvalósítani. *(kialakításához a Partifecske atlasz ajánlásai javasoltak)*

Példa az idomuló elhelyezésre

Példa a szabadonálló elhelyezésre

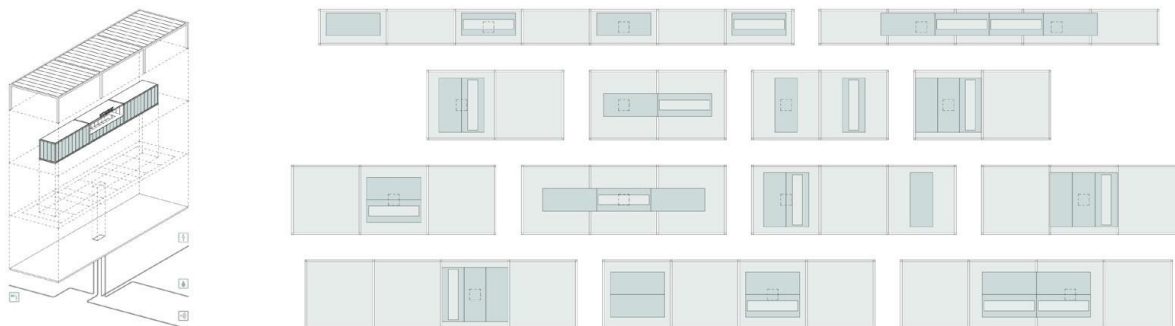

Kioszk esetében javasolt a letisztult kialakítás, mely integráltan magába foglalja a teraszt árnyékoló szerkezetét és a zárt, kiszolgáló funkciókat magába foglaló belső teret.

Kialakítás

A belvárosi Duna-part Budapest településképi szempontból meghatározó területe, egyben világörökségi védeltséget élvez. Közterületei, illetve az ott elhelyezett kioszkok kialakítása egységes karakterrel javasolt, ennek célja, hogy a teljes budapesti Duna-parton rendezett helyzetű, jól felismerhető, összehangolt arculat jöjjön létre. A folyó Budapest életében olyan erős jelenlétű szervező erő, ami az eltérő karakterű helyszíneken is feltételezi egy egységes elemkészlet használatát. A kioszkok paramétereit és kialakítását a belvárosi területeken szigorúan korlátozni szükséges, ezt indokolja a Duna-part jelenlegi heterogén, rendezetlen képe.

- A kioszkok az egyes meghatározó területeken belül egységes, összehangolt arculatú, környezetéhez méltó kialakítására kell törekedni, különösen a Világörökség és a Duna-part területén, a korábban elkészült arculati kézikönyvek figyelembe vételével. (kialakításához a *Kioszk közterület-használati kézikönyv* és *Duna design metodika* című kiadvány ajánlásai javasoltak)
- A kioszkok magas esztétikai minőségű, kortárs kialakítással készüljenek.
- A belvárosban rendezvények idejére, ideiglenesen is csak magas minőségű, kis léptékű, kortárs stílusú, egységes, városi kioszkok telepíthetők, átfogó helyszínvizsgálat és előzetes, összehangolt kijelölés alapján.
- Kioszkok zárt eladóterén, a homlokzatok síkjában elhelyezett berendezéseken (előtető, felirat, logó, pult, szemetes) túli, valamint a kiosk tömegébe integrált, fedett teraszán túli terjeszkedés, podeszttel – a vendéglátó egység akadálymentesítésének kivételével – való kiegészítés nem megengedett, további árnyékolót, szélfogót, pultot, gépészeti berendezést, cégért vagy feliratot elhelyezni nem lehet.
- Kiegészítő árnyékolók használata csak azokon a helyszíneken alkalmazható, ahol a kiosk fedett-nyitott terein túli kitelepedés közterülethasználati engedély által megengedett. Ezeknél a helyzeteknél egységes, reklám nélküli, törtfehér, bézs napernyők használata, illetve szintén minta és felirat nélküli, törtfehér vagy bézs, feszített napvitorlák alkalmazása elfogadható. A napernyők esetében előírás a törtfehér, bézs vagy szürke acéllemez láb, a napvitorlák kialakításánál pedig fontos ügyelni a pillérek könnyed megjelenésére.
- A javasolt kiosk szerkezete moduláris rendszerű, könnyen szerelhető és szállítható, az eltérő helyzetekhez variálhatóságával jól illeszthető, továbbá egyszerű paramétereire miatt jól szabályozható legyen.
- Anyaghasználata és formálása egyszerű, viselkedése környezete felé minden irányban egyaránt semleges legyen, elhanyagolt nézetek nélkül, tetőfelülete a rálátások miatt igényesen kialakítottan.
- Tömege áttört és szellős, a tömör, zárt modulok belső, visszahúzott pozícióban jelenjen meg, koordinátarendszere és pozíciója a Duna folyásirányához igazodjon. A tömeg áttörtsége mind a Duna, mind a város felől nézve érvényesüljön, ezáltal a kiosk szerkezete a lehető legkevesebbet takarjon ki a látványból. A kiosk zárható kiszolgáló tereinek mérete a funkcionálisan szükséges minimumra korlátozódjon, az építmény szerves részét képző fedett-nyitott tér foglalja magába ezeket a funkcionális egységeket.

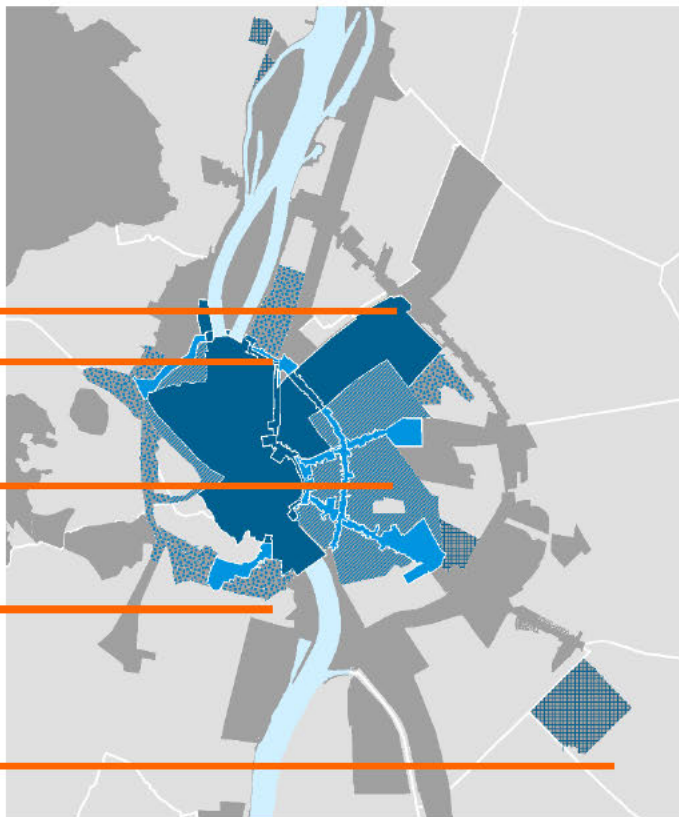

Kioszkok javasolt moduláris rendszerű szerkezete

5.2. TÖRTÉNETI JELENTŐSÉGŰ BEÉPÍTÉSSEL RENDELKEZŐ, TELEPÜLÉSKÉPI SZEMPONTBÓL MEGHATÁROZÓ TERÜLETEK

TERÜLET MEGHATÁROZÁSA

- **Világörökségi terület**
- **Kis- és Nagykörút, belső sugárutak:** az utak, közterületek területe, mindkét oldalán egy-egy teleksorral kiegészítve
- **Világörökségi területen kívül eső történelmi belváros:** a történelmi belvárosnak az a területe, ami a világörökségi helyszínen és védelmi zónáján kívül esik
- **Történelmi belvároshoz csatlakozó, modern beépítés:** jellemzően a XX. század első felében, modern stílusban beépült terület, a belváros közvetlen határain
- **Jelentős, történeti teletszerű beépítés:** a védett, fővárosi jelentőségű teletszerű beépítések / Wekerletelep, Gázgyári lakótelep, Tisztviselő telep

CÉLOK

- Budapest történelem során kialakult egyedülálló kulturális és építészeti örökséggel rendelkezik. Elsődleges cél Budapest történeti értékeinek hiteles, élő környezetben történő átmentése, a város hagyományos, egyedi karakterének továbbéltetése.
- Minőségi fejlesztések ösztönzése, a beépítési sűrűség növekedésének megakadályozása, a régi és új épített elemek harmóniájának megőrzése. Az új fejlesztések céljainak alárendelése a történeti városszövet és az értékes épületállomány megőrzési szempontjainak.
- A város az épített örökség és az innovatív új fejlesztések – értékvédelem és értékteremtés – harmonikus együttélésének színtere legyen.

AZ ÖRÖKSÉGVÉDELEMMEL ÉRINTETT ÉRTÉKEKRE VONATKOZÓ JAVASLATOK

Budapest városképét, az egykori Pest, Buda és Óbuda településeinek szerkezeti sajátosságait, valamint a Duna két partjának festői látványát kiemelkedő egyetemes értéknek ismerte el az UNESCO, amely a világörökség részévé nyilvánította *a Duna-partok látképét és a Budai Várnegyedét., az Andrássy utat és a belváros jelentős részét képező világörökségi védőterületet*, mely egyben műemléki jelentőségű terület is. Ezek a területek egyben Budapest örökségi értékekben leggazdagabb részei is, erre vonatkoznak az alábbi ajánlások.

- ➔ A történeti városi táj (a beépítés – telekstruktúra, tömbméret, szintterület, utcakép és -szélesség, a városkép, a tetőtáj, a közterületek) és a Duna két partjának festői látványa a város panorámáját is meghatározza. Panoráma alatt a folyó két partján fekvő városrészeknek a Duna ellenkező partján fekvő városrészekből, a hidakról, valamint a természetes magaslati pontokról (Gellért-hegy, Várhegy) nyíló feltárlását kell érteni, vagyis azt a képet, ami a pesti, vagy budai oldalon álló szemlélő számára a túloldalon észak-déli irányban végigtekintve megjelenik a hidakkal, a partfallal, és a folyóparti és a háttérben feltűnő épületekkel együtt. A panoráma, különösen a világörökségi látvány harmóniáját zavaró, a kiemelt jelentőségű magassági hangsúlyokkal (Parlament, Szent István Bazilika, Gellért-hegy, Budai Várhegy) együttlátászódást eredményező magas építmények létesítése kerülendő. A világörökségi látvány harmóniáját nemcsak a területen belüli beavatkozások veszélyeztethetik, hanem azok a látványvédelem szempontjából kritikus területek, ahol a hatályos jogszabályok lehetővé teszik a fejlesztési célterületek egy részén a 120, illetve 90 m legmagasabb pontú torony-, illetve a 65 m legmagasabb pontú magasházak (együtt: magasépületek) létesítését. Az erre vonatkozó részletes javaslatokat az *5.3. Meghatározó, újonnan beépülő vagy jelentősen átalakuló területekfejezet 45 méternél magasabb épületekre* című fejezet ajánlásai tartalmazzák.
- ➔ A modern épületek elhelyezése csak az UNESCO Világörökségi Bizottság 29COM 5D határozatával elfogadott WHC.05/15.GA/INF.7 számú a "Világörökség és kortárs építészet – A történelmi városi táj kezelése" című **Bécsi Memorandum** rendelkezéseivel összhangban lehet elfogadható, amennyiben tiszteletben tartja a helyszín kivételes látképét, valamint azt a tényt, hogy Budapesten található a világ egyik legnagyobb egyben megmaradt, historizáló stílusú beépítésekkel létrehozott városszövege.
- ➔ Az építészeti örökség – így különösen a kulturális örökség védelméről szóló törvény szerinti nyilvántartott műemléki értéknek minősülő épületek, az egyedileg védett műemlék épületek, a műemléki jelentőségű területen álló épületek, továbbá a helyi védelem alatt álló épületek – hitelessége és feltárló látványa többretekű oltalmat élvez.
- ➔ Az építészeti örökséget a hatályos jogszabályokkal összhangban, fizikai valójukban, épségben, jellegük megváltoztatása nélkül kell megőrizni és fenntartani. Mindez az épületek hiteles alkotórészeire, tartozékaira, valamint beépített berendezési tárgyaira is kiterjed.
- ➔ Alkotórész, tartozék egyebek között az épület jellege (vagyis megjelenése, beleértve az épület tetőgerinc-magasságát, belső térfelosztását is), sajátos értékeit képező építészeti, képző- és iparművészeti alkotórészei és tartozékai, felszerelési tárgyai (egyebek között például az épület külső/belső nyílászáróit és azok vasalatait is beleértve, a tető- és fűdém szerkezetek, mellvédek, korlátok, az eredeti belsőépítészeti elemek (stukkók, fal- és padlóburkolatok, kandallók, csillárok, stb.).
- ➔ Munkálatok az épületen nem járhatnak az alkotórészek, tartozékok megsemmisítésével.

- A védett épületeket és örökségi értékeket érintő minden változtatást, beavatkozást az érintett épület településképi, illetve tájképi megjelenésének és érvényesülésének kell alárendelni, az épületek használata és esetleges funkcióváltása során pedig csak a felsorolt épületeket és értékeket nem veszélyeztető használati módot lehet az épület számára választani.
- Előnyös lenne országos szinten tematikus kézikönyvek létrehozása az ágazatok és az örökségvédelem szereplőinek közreműködésével: a védett épületek megújításakor használható olyan építési technológiák, szerkezetek, anyagok, berendezések kiválasztását segítve, melyek megfelelnek az örökségvédelmi követelményeknek.

UNESCO VILÁGÖRÖKSÉGI BIZOTTSÁG AJÁNLÁSAI: A BÉCSI MEMORANDUM FŐBB SZABÁLYAI

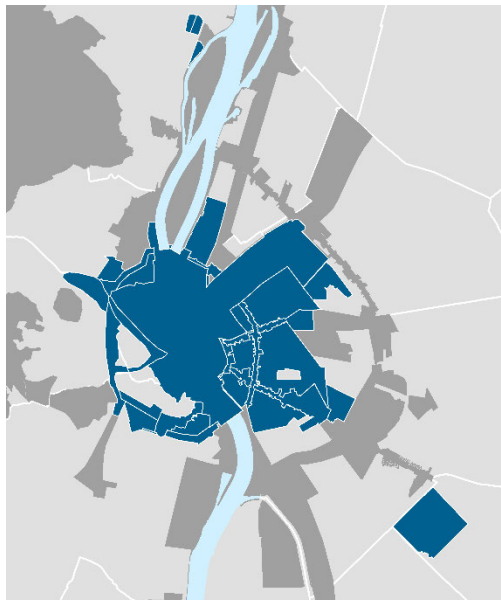
A világörökségi listán szereplő történelmi városi területek tekintetében figyelembe kell venni a történelmi várostervezés fogalmát és az ebben a memorandumban kifejezett ajánlásokat, amikor megvizsgálják a világörökségi terület integritásának minden lehetséges hatását. Ezeket az elveket olyan tervekkel kell megerősíteni, amelyek meghatározzák a történelmi városi táj védelme érdekében teendő konkrét intézkedéseket.

Az UNESCO Világörökségi Bizottság 29COM 5D határozatával elfogadott WHC.05/15.GA/INF.7 számú a "Világörökség és kortárs építészet - A történelmi városi táj kezelése" című Bécsi Memorandum (<http://whc.unesco.org/en/documents/5965>) főbb szabályai:

- „14. A történelmi városi tájban történő kortárs építészet központi kihívása a fejlesztés dinamikájára történő válaszadás a társadalmi-gazdasági változások és a növekedés elősegítése érdekében, de az örökölt városkép és tájkép tiszteletének tiszteletben tartása mellett. Az élő történelmi városok, különösen a világörökségi városok olyan városfejlesztési és gazdálkodási politikát követelnek meg, amelyben a védelem a kulcsfontosságú. Ebben a folyamatban a történelmi város hitelességét és integritását, illetően – amelyeket számos tényező határoz meg – nem lehet kompromisszumot kötni.”
- „18. A beavatkozások és a kortárs építészet döntései a történelmi városi térségben gondos mérlegelést igényelnek, kulturális és történelmi szempontból érzékeny megközelítést, az érdekelt felekkel folytatott konzultációkat és szakértői know-how-t. Ilyen folyamat teszi lehetővé az egyes esetekben a megfelelő és helyénvaló fellépést, megvizsgálva a régi és az új térbeli összefüggését, tiszteletben tartva a történelmi szövet és épületállomány hitelességét és integritását.”
- „20. A tervezési folyamat egyik alapvető tényezője a lehetőségek és a kockázatok időben történő felismerése és megfogalmazása a kiegyensúlyozott fejlesztési és tervezési folyamat biztosítása érdekében. Minden strukturális beavatkozás alapja a történelmi városi táj átfogó felmérése és elemzése, mint az értékek és a jelentőség kifejezésének módja. A tervezett beavatkozások hosszú távú hatásainak és fenntarthatóságának vizsgálata a tervezési folyamat szerves része, melynek célja a történelmi anyagok, épületállomány és környezet védelme.”
- „24. Az örökségvédelmi övezetekben a várostervezési infrastruktúrának magában kell foglalnia minden olyan intézkedést, amely tiszteletben tartja a történelmi anyagot, az épületállományt és a környezetet, valamint csökkenti a forgalmi forgalom és a parkolás negatív hatásait.”
- „25. A városképek, a tetőtájak, a fő látványtengelyek, az építési telkek és –típusok a történelmi városi táj identitásának szerves részét képezik. A megújítás szempontjából a történelmi tetőtáj és az eredeti építési telkek szolgálják a tervezés és a tervezés alapját”
- „26. Általános elvként a tervezésnek illeszkednie kell a kialakult történelmi építészeti típusokhoz és mintázathoz, a védelemre méltó épületállomány eltávolítása ("faszádizmus") nem tekinthető az ezt szolgáló rendszerszintű beavatkozások megfelelő eszközének. Különös figyelmet kell fordítani arra, hogy a kortárs építészet fejlesztései a világörökségi városokban a történelmi városi tájkép értékeihez korlátok között maradván járuljanak hozzá annak érdekében, hogy ne veszélyeztessék a város történelmi jellegét.”
- „30. A városfejlesztés gazdasági szempontjait a hosszú távú örökség megőrzésével kell összekötni.”

ÁLTALÁNOS JELLEGŰ AJÁNLÁSOK

Történeti jelentőségű beépítéssel rendelkező, településképi szempontból meghatározó területek

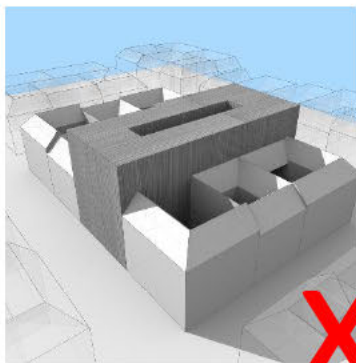

- A történetileg kialakult, meglévő településszerkezet, a településképi, az utcakép és a környezettel való szerves, látványbéli kapcsolat megőrzendő, különösen az értékvédelemmel is érintett területek, elemek esetén, illetve a történeti belváros teljes területén.
- A történetileg kialakult, eredeti épületállomány megőrzése és minőségi fejlesztése, eredeti, építészeti értéket képviselő elemeinek minél teljesebb megőrzése szükséges, épületbontások elkerülésével.
- A meglévő történeti épületekben lévő lakásállomány felújításának, karbantartásának ösztönzése szükséges.
- Bontani csak a rossz állapotú toldalékokat és utólagos bővítményeket, illetve történeti karakterjegyeket nem hordozó épületet és építészeti értéket nem képviselő melléképületet lehet.
- A területi védelem alatt álló helyszínek egységes szempontok szerinti kezelésének ösztönzése szükséges, mely nemcsak az értékes, egyedi elemek, de az együttesek, együtt megjelenő látványok környezetükben, városrészek összképükben való megőrzését is biztosítja. Javasolt a területi védelem kiterjesztése a történeti belváros további értékes területeire.

I. kerület, Budai Vár, Anjou-ház

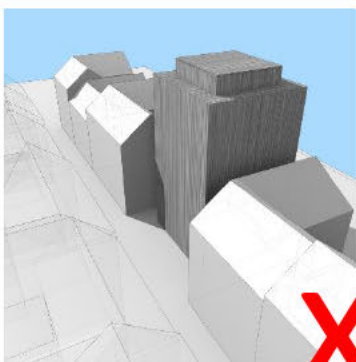
IGAZODÁS A MEGLÉVŐ VÁROSI KÖRNYEZETHEZ

Elsődleges cél az eredeti, történeti épületállomány megőrzése, minőségi fejlesztése. Amennyiben mégis új beépítés valósul meg:

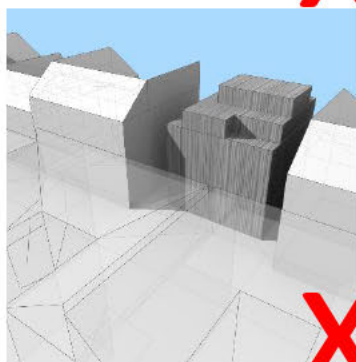
→ Nemcsak az egyes értékes épületek, homlokzatok, hanem azok városképi kontextusa, az utcakép is védendő és megőrzendő, amennyiben új épület épül, ehhez igazodjon.

→ Új épület építése, illetve régi bővítése igazodjon a történetileg kialakult, meglévő környezethez, figyelembe véve a terület jellemző léptékét, beépítésének típusát, az eredeti, meglévő épületek tömegét, különösen magasságát, tetőformáit, kialakításuk sajátos rendjét.

→ Új beépítés a kialakult beépítési struktúrához igazodó legyen, utcai oldalon a jellemző épületmélységhez igazodva.

→ Az udvari oldalon előnyben kell részesíteni a szomszédokkal légterében vagy használatában is összenyitható, közös belső zöld udvarok létrehozását.

→ Tervezett új épület építése, meglévő bővítése tömegében, karakterében környezetéhez illeszkedő, mégis kortárs megfogalmazású legyen, új építészeti értéket hozva létre.

→ Csak olyan minőségű építészeti beavatkozások történjenek, amelyek megfelelnek a meglévő, elvárható épített minőségnek. A minőség biztosításában kiemelt szerepe lehet a tervtanácsnak.

→ Új épület elhelyezésekor, vagy meglévő épület homlokzatát, tetőformáját megváltoztató bővítés esetén a történeti településképhez való illeszkedés igazolására környezetbe illesztett a 312/2012. (XI.8.) korm. rendelet szerinti látványtervet kell készíteni az érintkező közterület(ek) olyan pontja felől, ahonnan az utcaképi változás a legmarkánsabban észlelhető.

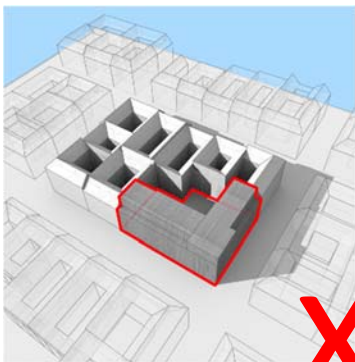

I. kerület, Tóth Árpád sétány 23.

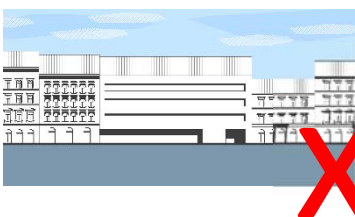
VII. kerület, Kazinczy utca

TÖMBÖK, TELEKSTRUKTÚRA

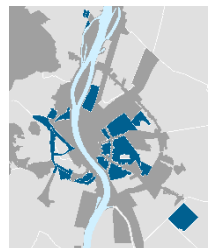
Világörökségi terület, Kis- és Nagykörút, belső sugárutak

→ A látvány és lépték szempontjából különösen érzékeny, védendő területeken az eredeti, kialakult telekstruktúrának morfológiailag meghatározó, léptéktörző szerepe van, ezért szükséges a történeti belváros területén kialakult telekstruktúra megtartása új építés esetén is.

Világörökségi területen kívül eső történelmi belváros; Történelmi belvároshoz csatlakozó, modern beépítés; Jelentős, történeti telepszerű beépítés

- A történetileg kialakult, meghatározó beépítés és utcakép karakterjegyeinek megőrzése érdekében szükséges a jellemző, környezetében meghatározó, a történeti belváros területén kialakult telekstruktúra megtartása vagy formai megőrzése a beépítés kialakításában, az utcai homlokzat, tetőforma tagolásában új építés esetén is.
- Több telket érintő új beépítés esetén a mélygarázs kialakításánál tűzgátló nyílászárók mellett megengedett, hogy szomszédos telkek mélygarázs szintjei összekapcsolódjanak.
- Új építés esetén törekedni kell a telken belül (is) a lehető legnagyobb zöldfelület kialakítására.

I. kerület, Budai Vár, Anjou-ház

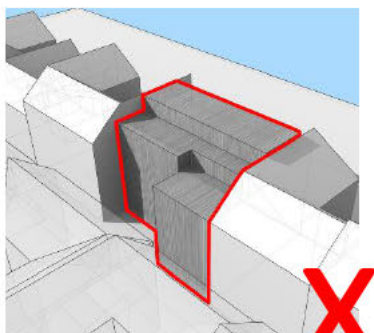

VII. kerület, Kazinczy utca

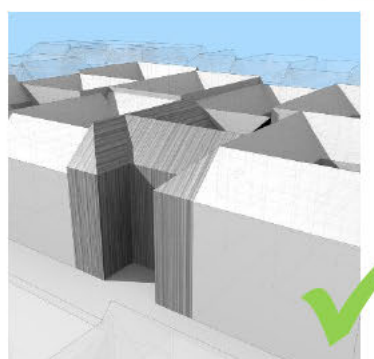
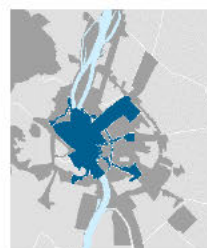
Világörökségi terület

- Meglévő beépítés részleges vagy teljes bontása esetén új beépítés csak a korábbi beépítés területén belül létesíthető.

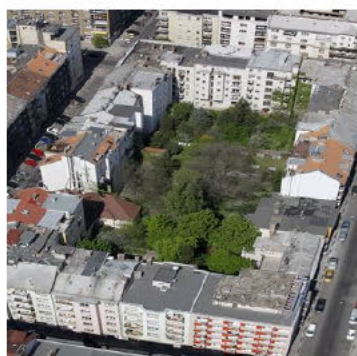
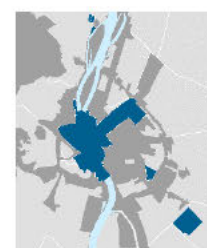
Világörökségi terület; Kis- és Nagykörút, belső sugárutak

- Azokon a területeken, ahol a telek utcai határvonalán zárt sorú beépítés jellemző, ott ehhez igazodó, zárt sorú, utcavonalra kiépített beépítési mód ajánlott.
- Az utcavonalon történő beépítéstől egy épület utcai homlokzatán belül szabad csak eltérni, cour d'honneur kialakításával.

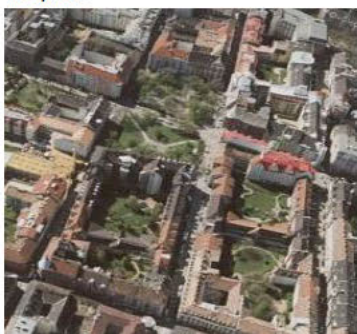

Világörökségi terület egyes területei; Jelentős, történeti telepszerű beépítés

- Amennyiben a kialakult beépítési struktúra előkertes, szabadonálló (például az Andrássy út külső szakasza), úgy a telek a kialakult beépítési struktúrához igazodóan, a telek utcai határán kialakult előkerttel, szabadonállóan építhető be.

XIII. kerület, Újlipótváros, keretes beépítés

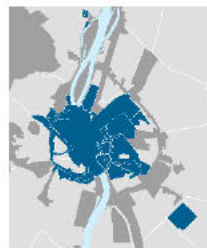

IX. kerület, Ferencváros, összenyitott belső udvarok

Világörökségi területen kívül eső történelmi belváros; Történelmi belvároshoz csatlakozó, modern beépítés

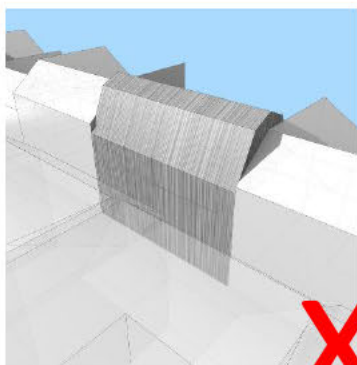
- Kizárólag azokon az utcaszakaszokon, ahol már a közterület szélesítésének, fásításának eszközeként megjelent az utcavonaltól visszahúzott, jellemzően zárt sorú beépítés (például a Ferencvárosi rehabilitáció területén), ott új beépítés lehetséges ehhez hasonló, az utcai határvonaltól visszahúzott, zárt sorú, vagy részlegesen zárt sorú beépítés létesítése, amennyiben ez elősegíti kellemes, közhasználatú, növényzet telepítésére is alkalmas térbővületek kialakítását.
- Ösztönözni javasolt a keretes beépítésű tömbök, illetve az egymással összenyíló, csatlakozó udvaros beépítések telkeinek közös, legalább vizuálisan egybenyitott zöldfelületté alakítása.
- Javasolt az irodaépületek, közintézmények belső udvarainak közterületek felé történő időszakos vagy folyamatos, vizuális, illetve közhasználatra átadott megnyitása.

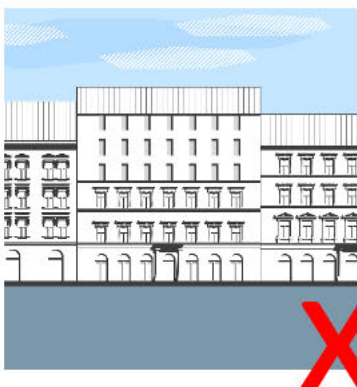

Történeti jelentőségű beépítéssel rendelkező, településképi szempontból meghatározó területek

- Védett épületeken tetőtér-beépítés csak eredeti/jellemző tetőhajlásszög és gerincmagasság mellett és egyszintes, vagy legfeljebb lakásegységenként kétszintes (galériás) kialakítással épüljön.
- Az emeletráépítés védett épületek (műemléki, műemléki jelentőségű területen elhelyezkedő, illetve fővárosi helyi védelem) építészeti értéket hordozó részén nem megengedett, mert kedvezőtlenül torzíja az eredeti homlokzati arányokat. Cél az épület eredeti állapotának megőrzése.

- Az 1867 előtt épült, általában két, legfeljebb háromszintes, az eredeti épületarányokat hordozó épületeket "tanúházaknak" nevezzük, melyek Budapest nagyvárossá válásának előtti korának emlékét őrzik. Ezek eredeti magasságukban és épületarányaikban történő megtartása – védettségüktől és egyedi építészeti értékeiktől függetlenül – várostörténeti szempontból fontos. A pesti oldalon, a Nagykörút vonalán belül ezekre az épületekre emeletráépítés nem ajánlott.

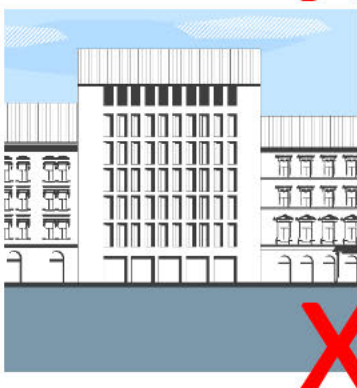

- Nem védett épületek esetén tetőtér-beépítés, emeletráépítés az utcaképbe illeszkedő, a környezetében jellemző, eredeti karakterhez, magassághoz igazodó módon épülhet, ha az épület homlokzati arányai és statikai állapota (szakvélemény alapján) azt lehetővé teszik.

- Nem védett épületeknél emeletráépítés abban az esetben lehetséges, ha az épület homlokzata a szomszédos épületeknél több, mint egy szinttel alacsonyabb. Az emeletráépítéssel kialakult homlokzat nem haladhatja meg az utcaképben jellemző, karakterében meghatározó épületek magasságát.

- A történetileg kialakult változó sziluett kiegyenlítése nem cél. Ne a történetileg hangsúlyosabban kialakított saroképületek magassága határozza meg a keskeny utcák párkánymagasságát.

- Történeti stílusú épületek korábban elpusztult emeletei visszaépíthetők.

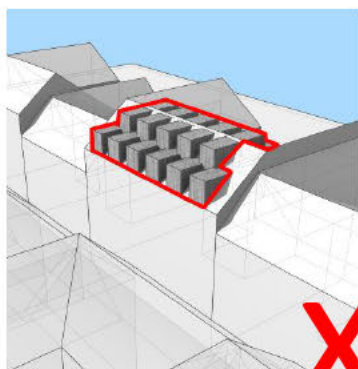
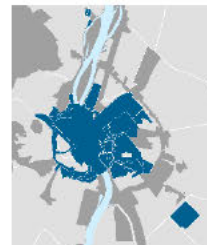

Kis- és Nagykörút, belső sugárutak

- A körutak és belső sugárutak egyöntetű, nagyvárosi térfala épületmagasság tekintetében egységes, közel egyforma magasságú. Ennek az egységességnek a megőrzése érdekében szükséges, hogy egy új beépítés, homlokzatátalakítás, emeletráépítés csak a jellemző, meglévő karakterhez, magassághoz igazodó módon épülhessen.

Világörökségi területen kívül eső történelmi belváros

- Új beépítések, emeletráépítések, esetében javasolt az utcai párkánymagasságok finom játékoságának megőrzése. A fő közlekedési hálózat által közrefogott – körutak, belső sugárutak, rakpartok hálózatának közeibe eső – belső városrészek karakterének egyik jellegzetessége, hogy az utcai párkánymagasság enyhén differenciált, a közel egységes utcaképben is az egymással szomszédos épületek gyakran nem teljesen egymagasságúak, az utcai sziluettet szinte játékoság jellemzi, ennek megőrzése javasolt.

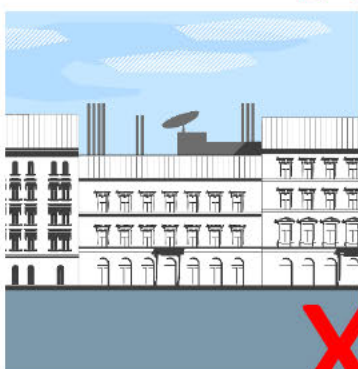

Történeti jelentőségű beépítéssel rendelkező, településképi szempontból meghatározó területek

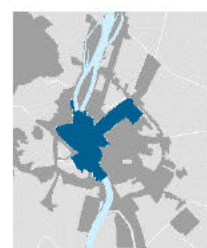
Budapest fontos településképi értéke a történeti városrészek panorámája, így a tetőfelületek harmonikus megjelenése megőrzendő érték. A tetőkre rálátás adódik nemcsak a közvetlen közterületekről, de a természetes panorámapontokról (pl. Budai Várhegy, Citadella), illetve a látogatható, magasabb épületekből (pl. Bazilika) is. Emiatt különösen fontos a tetőtáj, mint az épületek ötödik homlokzatainak összességéből összeálló látvány értékének megőrzése.

- A tetősík homogén megjelenésének megbontása (kiugró ablakok, tetőteraszok) az utcafronton, illetve közterületről, panorama pontokról látható módon nem megengedett. Álló ablakok csak az épület eredeti pártázatával, homlokzati elemével takartan, az eredeti tetősíkon belül alakíthatóak ki.
- Az egységesen magastetős tömbökben közterületről láthatóan magastetős kialakítás javasolt. A tetők karakterétől idegen tömegű építés nem fogadható el.
- Javasolt az eredeti épületdíszek, tornyok, kupolák visszaállítása.
- A tető héjazata illeszkedjen az adott épület és környezete hagyományos fedési módjához.

- Épületek tetején kültéri klímaberendezés, technológiai létesítmény közterületről látható helyen nem helyezhető el.
- Használaton kívüli reklámberendezéseket el kell távolítani.

Világörökségi terület

- Napelemek, napkollektorok nem helyezhetők el.

Világörökségi területen kívül eső történelmi belváros; Történelmi belvároshoz csatlakozó, modern beépítés; Jelentős, történeti telepszerű beépítés

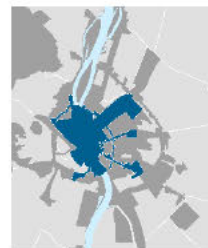
- Tükröződő napelemek, napkollektorok nem helyezhetők el. A napelemek elhelyezése a tetőkön – különösen történelmi épületek esetében – csak olyan módon lehetséges, hogy az ne legyen látható bármely közterületről és egyéb látványpontokról.

V. kerület, Szabadság tér 14.

VI. kerület, Andrássy út 23.

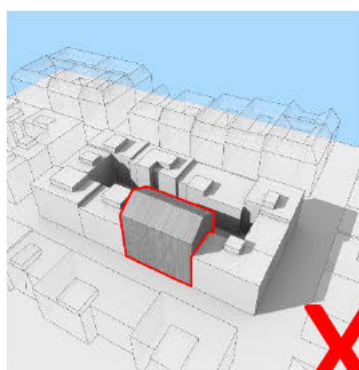
Világörökségi terület; Kis- és Nagykörút, belső sugárutak

- Tetőterasz a tető alapterületének legfeljebb 30%-án, közterületről nem látható (rálátás sem!) módon létesíthető az épület nem közterület felőli oldalán. Konzolos, utólagos tetőterasz nem építhető.
- Főépületek, melléképületek, melléképítmények tetőhéjazataként csak természetes anyagú pikkelyes fedések, illetve cink- és réz fémlemezfedések használhatók.

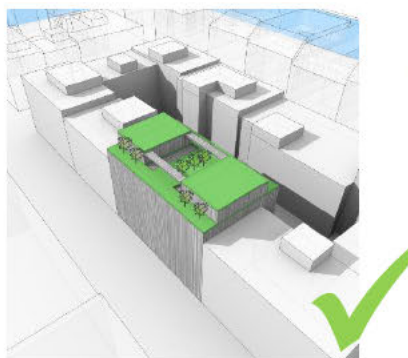
Világörökségi területen kívül eső történelmi belváros

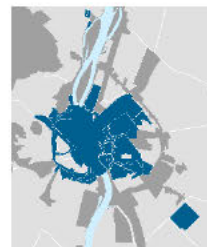
- Magastető épületeknél tetőterasz a tető alapterületének legfeljebb 30%-án, közterületről nem látható (rálátás sem!) módon alakítható ki, az épület bármely oldalán. Konzolos, utólagos tetőterasz nem építhető. A teraszon legyenek zöldfelületi elemek.
- Amennyiben egy tömbön belül eltérő korokból származó, lapos- és magastető épületek vegyesen helyezkednek el, az illeszkedés fontossága mellett megengedett új épület esetén a lapostető építés.

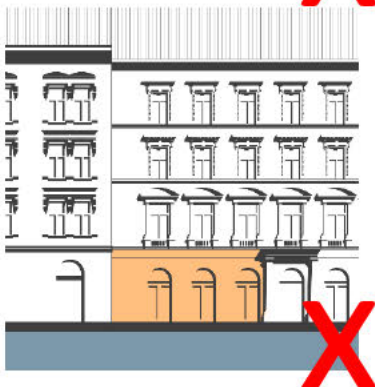
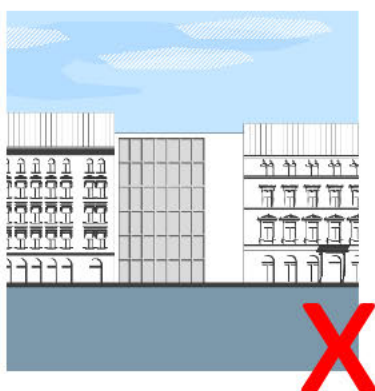
Történelmi belvároshoz csatlakozó, modern beépítés

- Az egységesen lapostető tömbökben kizárólag lapostető építés lehetséges.
- Új lapos tetők létesítése és meglévő lapos tetők rekonstrukciója során, ha a meglévő épület szerkezete, statikai állapota (szakvélemény alapján) azt lehetővé teszi, a tetőfelületet extenzív vagy intenzív zárttetőként, tetőkertként javasolt építeni.
- Lapostetőn tetőfelépítmény tetőkert, lépcsőház, illetve ahhoz kapcsolódó, azzal összehangoltan tervezett gépészeti felépítmény kivételével nem alakítható ki.

Történeti jelentőségű beépítéssel rendelkező, településképi szempontból meghatározó területek

- Törekedni kell a történetileg kialakult, eredeti épületállomány minőségi fejlesztésére, eredeti elemeinek megőrzésére, az épületbontások elkerülésével. Amennyiben – kivételes, nagyon indokolt esetben – történeti stílusú épület mégis bontásra kerül, akkor homlokzatának látványát az utcakép védelme érdekében szükséges megőrizni (faszádizmus).
- Amennyiben foghíjon új épület épül, vagy egy meglévőt átalakítanak: az újonnan létrehozott homlokzat tagolása, tömör felület/nyílászáró arányai, szín és anyaghasználata környezetéhez illeszkedő, mégis kortárs megfogalmazású legyen, új építészeti értéket hozva létre. A minőség biztosításában kiemelt szerepe lehet a tervtanácsnak.
- Védett épületek homlokzatainak külső síkját módosító hőszigetelés nem alkalmazható.
- Védett épületek nyílászáróinak beépítési síkját és nyitásirányát meg kell tartani.
- Védett épületeken a homlokzat- és nyílászáró színezés eredeti színeiben visszaállítandó, illetve megtartandó.
- Történeti stílusú épületek felújítása során, az eredetivel megegyező, fa nyílászárók használata javasolt (kialakításához a *Historikus városi szövet megújítása kézikönyv* ajánlásai javasoltak). A portálok kialakítása ettől eltérő lehet, de az épület egészéhez illeszkedő kialakítás követelmény. A Világörökségi területre és Kis- és Nagykörút, belső sugárutak területére vonatkozó javaslatokat lásd HOMLOKZATOK, PORTÁLOK című, következő fejezettrészben.
- Új épület esetén a nyílászárók és a falfelületek arányai és anyagválasztása a környezetében meglévő történeti épületekkel összehangoltan történjen, harmonikus utcaképet eredményezve.
- Épületek közterületről látható homlokzatainak és kapcsolódó tűzfalainak egységesen, lehetőleg egyszerre történő felújítására kell törekedni.
- Az egy homlokzaton belüli, a homlokzat szerkezetének, tagolásának figyelembe vétele nélkül történő, részleges (pl. tulajdonviszony alapján tagolt) felújítása vagy átfestése nem megengedett.
- Közterületről látható homlokzatok színezése csak egységes, a szomszédos épületeket is feltüntető színezési terv alapján végezhető.
- Részleges felújítás csak a homlokzat szerkezetét figyelembe vevő tagolással történhet. Az épületek tagozattal jól elkülönülő, földszinti sávjának felújítása, színezése megengedett, ha az összhangba hozható a homlokzat egészével.
- Épületek közterületről látható homlokzatán kültéri klímaberendezés, technológiai létesítmény látható helyre nem helyezhető. Erkéllyel vagy loggiával rendelkező lakás esetében, annak erkélyén, loggiáján közterületről nem látható módon, takartan helyezhető el.
- Új épületeknél a központi klíma beépítése, egységeinek megfelelő, közterületről nem látható elhelyezése támogatott.
- Közműszekrények homlokzaton való elhelyezését kerülni kell.

- Melléképtmények és közterületi közműberendezések formai kialakítása és anyaghasználata esetén is figyelembe kell venni a terület karakterét és építészeti sajátosságait.

II. kerület, Rákóczi Ferenc Gimnázium (Keleti Károly utca)

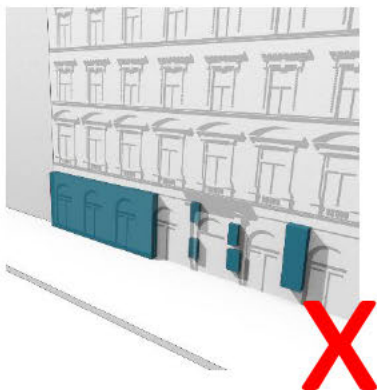
IX. kerület, Erkel utca

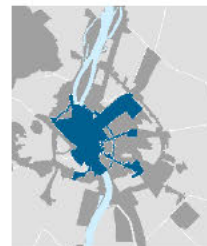
II. kerület, Rákóczi Ferenc Gimnázium (Keleti Károly utca)

VII. kerület, Székely Mihály utca

Világörökségi terület; Kis- és Nagykörút, belső sugárutak

- Portálok kialakításánál, átalakításánál – ha azok még helyükön megtalálhatóak – az eredeti, földszinti nyílászárók megtartására kell törekedni. Amennyiben átépítették, úgy formai visszaállítására kell törekedni eredeti módon vagy magas minőségű kortárs kialakítással, fém vagy fa anyaghasználattal.
- A portálok, kirakatszekrények méretét és elhelyezését a homlokzattal együtt, egy egységként kell kezelni, minden berendezés, felület, felírat csak a teljes homlokzat és környezet figyelembevételével, azt nem zavaró módon helyezhető el.
- A földszinti homlokzatok, portálok megújítása a Nagykörút portálprogram (nagykorut.budapest.hu) ajánlásainak figyelembe vételével készüljenek.

V. kerület, Sas utca

VI. kerület, Teréz körút

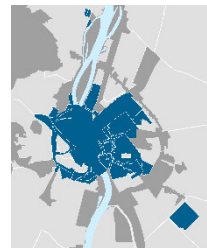
VI. kerület, Andrassy út

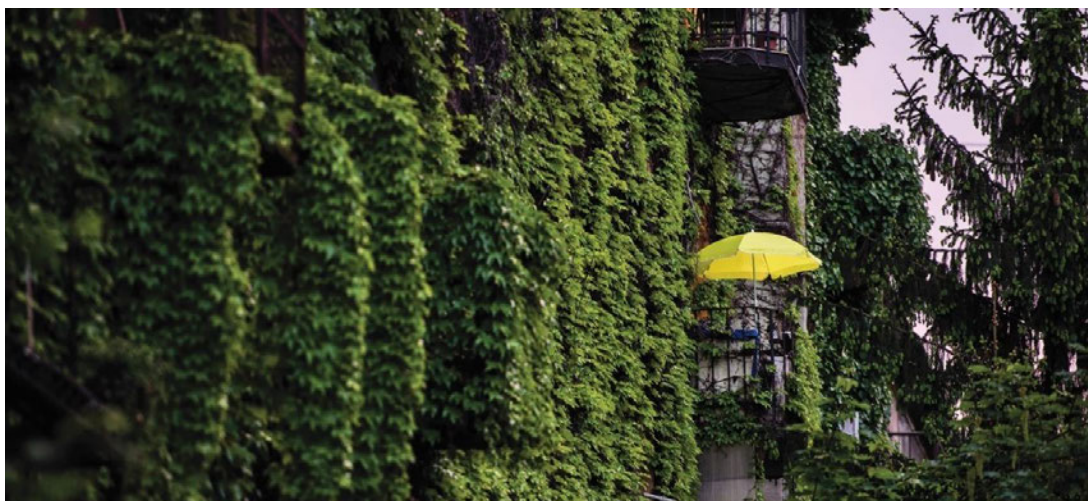
VI. kerület, Teréz körút

TŰZFALAK, VÉGFALAK

**Történeti jelentőségű beépítéssel rendelkező,
településképi szempontból meghatározó területek**

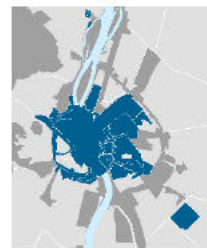
- A közterület felől látható tűzfalak, végfalak esztétikus városképi megjelenéséről javasolt gondoskodni. Ennek eszköze lehet zöldhomlokzat, falfestés vagy homlokzatképzés építészeti tagolással.
- Közterületről látható, szabadon maradt tűzfalakon falfestés létesíthető, amennyiben az az utcaképbe harmonikusan illeszkedik. A tűzfalon művészeti alkotás vagy a közösség tájékoztatását szolgáló felirat helyezhető el, de reklámcélokra nem használható, azonban a szponzor neve, logója legfeljebb 2m² felületen feltüntethető.
- Zöldhomlokzat akkor helyezhető el, amennyiben az az utcaképbe harmonikusan illeszkedik és a fogadó épület szerkezete lehetővé teszi, azt nem károsítja. (kialakításához a *Zöldinfrastruktúra 2. Zöldhomlokzatok* című kiadvány ajánlásai javasoltak)

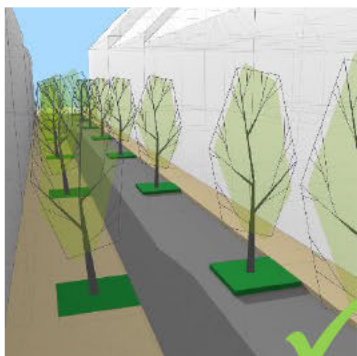
Hagyományos, futónövényekkel kialakított zöldhomlokzat

Homlokzatképzés tűzfalon építészeti tagolással a IX. kerület, Ráday utcában, festéssel a VII. kerület Dob utcában (Neopaint Works alkotócsoport)

Történeti jelentőségű beépítéssel rendelkező, településképi szempontból meghatározó területek

V. kerület, Egyetem tér

- Az utak, utcák mentén az utcaszélességnek megfelelő fásítás javasolt, a növényzet arányának településképi történő növelése, az épített elemek dominanciájának oldása, az egységes zöldfelületi látvány miatt.
- A 12 méternél szélesebb közterületeken kétoldali, 9-12 méter szélességű utcákban egyoldali fasor ültetése ajánlott, a parkolás figyelembe vételével. Utcával párhuzamos parkolás esetén két parkolóhelyenként javasolt faegyedek ültetése.
- 9 méternél keskenyebb utcákban és azokban az utcákban, ahol a közműépítmények miatt nem telepíthető fasor, planténeres fák elhelyezése javasolt.
- Azonos habitusú, az adott települési karakterhez illeszkedő fasorok telepítése, illetve megőrzése javasolt.
- Városszerkezetiileg összetartozó, egybefüggő gyalogos/vegyes forgalmú utcák, terek burkolata, arculata egységes legyen.
- A közterületek egy szerkezeti egységet képező területei (pl. Kiskörút, Nagykörút, Andrássy út, Várnegyed) együtt tervezendők, egységes, az adott területnek egyedi arculatot adó berendezési tárgyak, utcabútorok elhelyezésével.
- A világörökségi területeken törekedni kell a természetes kőburkolatok alkalmazására, különös tekintettel a gyalogos felületeken. Kerülni kell a káprázatot okozó burkolatok nagy felületen történő alkalmazását. (kialakításához a *Zöldinfrastruktúra 1. Vízáteresztő burkolatok* című kiadvány ajánlásai javasoltak)
- Közműlétesítmények szekrényeit elsősorban térszín alatti elhelyezéssel kell létesíteni, amennyiben ez a folyamatos és biztonságos üzemet nem veszélyezteti. Közműlétesítmények elhelyezhetők továbbá az adott területnek egyedi arculatot adó berendezési tárgyakba, utcabútorokba integrálva.
- A közterületek esztétikai értékének növelésére (és egyúttal a helyi klíma javítására) vízarchitektúrák létesítése javasolt.
- A rendezetlen, üres telkek településképileg kedvezőtlen látványának megszüntetése, a sűrű városszövet tagolása céljából a foghíjtelkek átmeneti, közcélú, elsősorban zöldfelületi hasznosítása javasolt.
- A használaton kívüli, alulhasznosított területeket vissza kell helyezni a város lakók és a fejlesztők mentális térképére. Ennek érdekében kísérleti projektek megvalósítása, ideiglenes hasznosítás támogatott. A terület tisztán tartása kötelező.

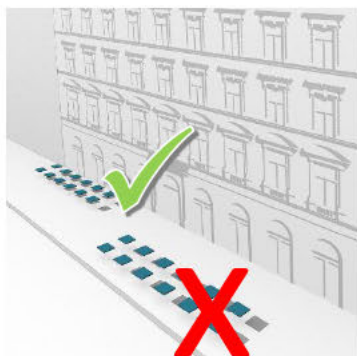
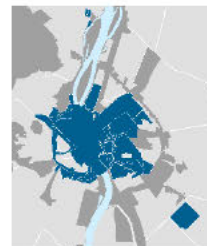

V. kerület, Veres Pálné utca

VIII. kerület, Récizky utca

Történeti jelentőségű beépítéssel rendelkező,
településképi szempontból meghatározó területek

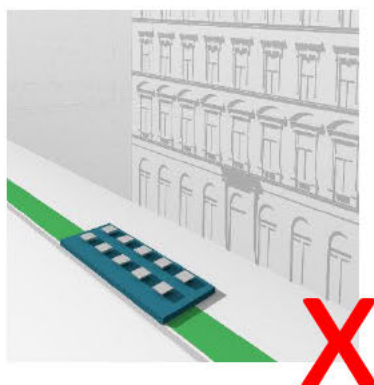

Elhelyezés

→ A teraszok, kitelepülések csak olyan módon építhetők, hogy a járdán való közlekedést ne akadályozzák, az előírt, megfelelő méretű, biztonságos, szabad szélességet meghagyva a gyalogosközlekedés számára. Az előírt biztonsági sávok nem vehetők igénybe. (kialakításához a *Terasz közterület-használati kézikönyv* ajánlásai javasoltak)

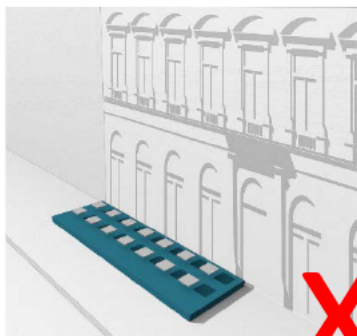
- Főút és gyűjtőút melletti járdán: terasz elhelyezése csak közvetlenül a homlokzat mellett megengedett
- Városi terek gyalogos felületein, gyalogos utcákban, korzó és városias sétányok mentén:
 - új közterület kialakítása, illetve meglévő teljes vagy jelentősebb átépítése esetén az elhelyezés közterület-alakítási terv (KAT) alapján lehetséges,
 - a közelmúltban átépült területeken terasz elhelyezés a kerületi önkormányzat által elkészített elhelyezési koncepció alapján ajánlott.

→ A használat az engedélyezett területen nem terjeszkedhet túl.

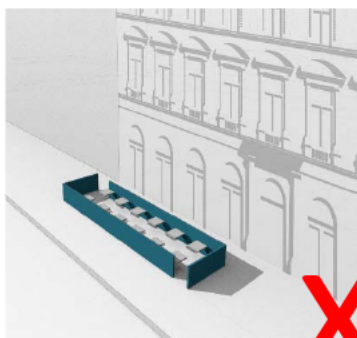
→ Az elhelyezés nem károsíthatja a zöldfelületet, és nem korlátozhatja annak használatát. Különösen a fasorok egyedeit kell megkímélni, mert azok ugyanolyan korú egyeddel nem, vagy csak nagyon nehezen pótolhatóak.

Kialakítás

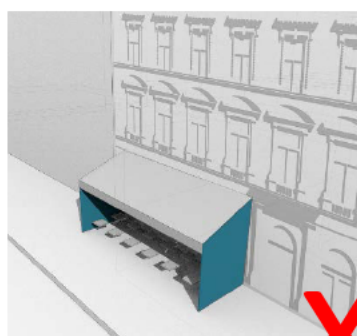
→ Podeszt csak a 10-15%-nál jobban lejtő terület szintkiegyenlítésére, valamint akadálymentesítésre használható.

→ Szőnyeggel, felfestéssel, műfűvel, kordonnal való területkijelölés nem megengedett.

→ Az árnyékoló inkább utcabútorként vagy berendezési tárgyként jelenjen meg, és ne önálló szerkezetként, valamint kerülni kell a túl alacsonyan elhelyezett árnyékoló szerkezetet is. A napellenző/esővédő szerkezet legalacsonyabb pontja legalább 2,5 m magasan legyen.

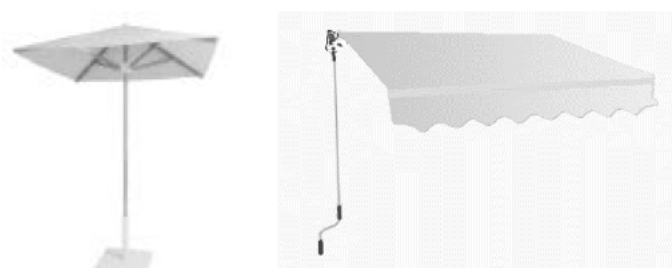
→ Az árnyékoló szerkezetek nem egészíthetők ki, építhetők össze szélfogóval, oldalfallal. A teraszok oldalról való körbeépítése, az átláthatóságot, áttekinthetést akadályozó kialakítása nem megengedett. Bármilyen térelhatároló szerkezet (kerítés, nádfonatú térelválasztás) alkalmazása sem megengedett.

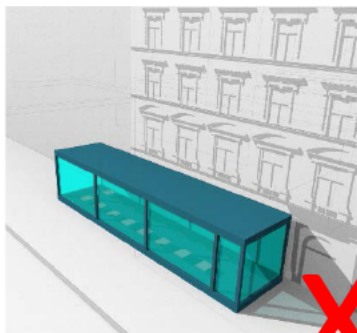

→ Árnyékoló szerkezet homlokzat mellett elhelyezett terasz esetén csak homlokzatra szerelve, annak tagolását figyelembe véve létesüljön. Nem javasolt különálló szerkezetként, túlépített, nehézkes, állandó szerkezet, építmény hatását keltő megoldás.

→ A nem a homlokzat mellett elhelyezett teraszok esetén az árnyékoló négyzetes vásznú, középen pontszerű letámasztással javasolt.

→ Árnyékoló felületek csak reklám nélküli, törtfehér, bézs vagy bordó színűek lehetnek, más nem megengedett.

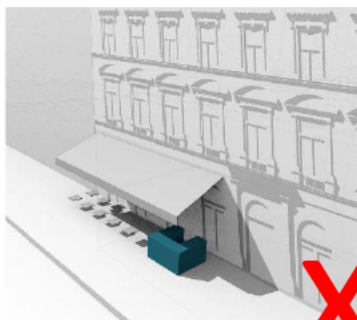

→ Vendéglátó terasz téliesítése és az idényen kívüli fenntartása csak közkertben, közparkban létesíthető kiosk kiegészítéseként lehetséges, minden más esetben nem megengedett.

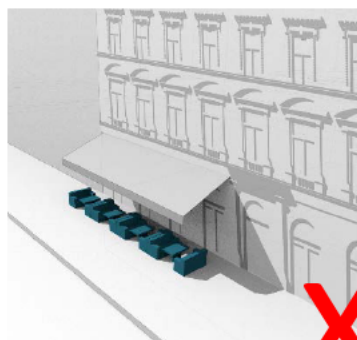
→ Kerülendő a nehezen tisztítható, karbantartható felületek alkalmazása.

Bútorok, berendezések:

→ Szabadtéri árusítóhely, árubemutató állvány, árusítópult, látványkonyha nem helyezhető el.

→ Nehézkes, nagy tömegű és térfogatú bútorok, berendezések használata kerülendő, valamint megállító táblák, reklámtáblák nem helyezhetők el. Javasolt köztéri használatra alkalmas, összecusukható vagy rakásolható bútorok alkalmazása, hogy a használaton, nyitva tartáson kívüli állapotban a tárolás könnyebben megoldható legyen, és a terasz mindig rendezett állapotot mutasson.

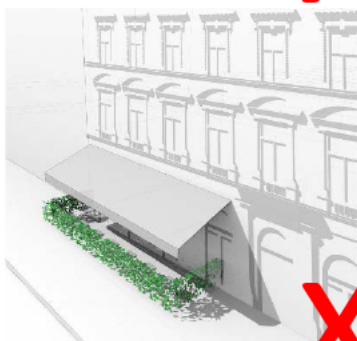
→ Épületgépészeti berendezések csak rejtetten helyezhetőek el, valamint kerülni kell az elektromos kábelek felszínen, botlásveszélyes, akadályozó módon való vezetését.

→ A közterület szaggal, füsttel, gőzzel és egyéb externáliákkal való terhelése nem megengedett, a szemét és göngyöleg közterületen nem tárolható.

→ Fontos szempont legyen a tisztíthatóság.

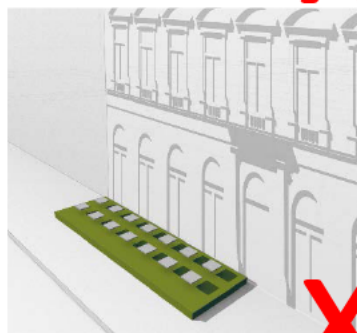
Növényalkalmazás

→ Műnövénnyek sem határoló szerkezetként, sem más módon nem használhatóak.

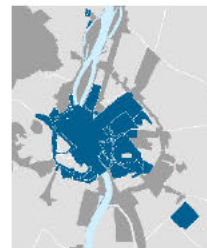

→ Műfű, műnövénny, nádszövet és más burkolatot eltakaró anyag semmilyen módon nem használható.

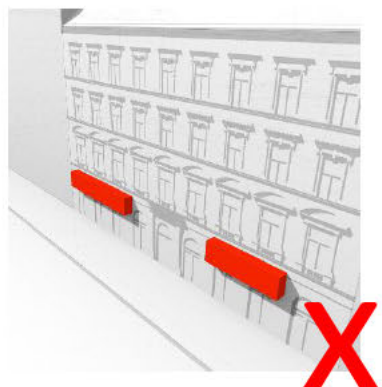
→ A teraszon csak megfelelően ápolt, jó kondíciójú növény helyezhető el. A növények kiválasztásakor kerülni kell az allergén, érzékeny, diszónáns megjelenésű, károsító, kórokozók megtelepedését vonzó, közterületet beszennyező fajokat.

→ Csak egységes arculatú, minőségi megjelenésű, rongálásbiztos és időjárásálló planténerek kerüljenek elhelyezésre.

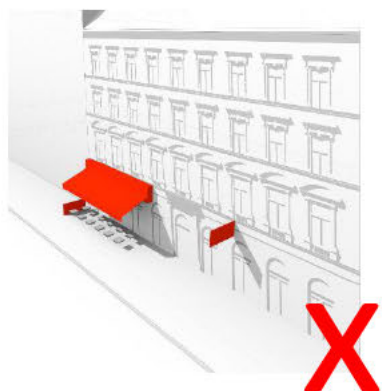
**Történeti jelentőségű beépítéssel rendelkező,
településképi szempontból meghatározó területek**

Arculat, cégér, feliratok

→ Reklámok, rikító színek, túlzó felületű feliratok nem megengedettek. (lásd még 5.8. *Reklámok elhelyezésére vonatkozó ajánlások* fejezet)

→ Az arculat legyen egységes, összhangban az épület egészével és az utcaképpel, egyben a bútorokkal, berendezésekkel, árnyékoló szerkezetekkel, cégérekkel és egyéb elemekkel. Az arculat nemcsak környezetalakítási, de grafikai szempontból is összhangolt legyen.

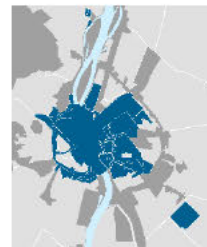

→ Nem használható reklámmal ellátott bútor, árnyékoló és egyéb, ehhez hasonló, vagy nagyobb méretű berendezés.

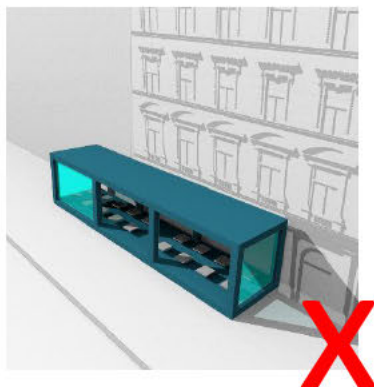
→ A cégér és a felirat, az épület földszintjén összhangoltan és a homlokzat egészét, tagolását figyelembe véve készüljön, különösen elhelyezésük, arányaik és színezésük tekintetében. Minden későbbi változásnál ugyanígy kell eljárni.

→ Étlaptartó elhelyezése vendéglátó teraszon belül lehetséges, megállító tábla közterületen való elhelyezése – függetlenül attól, hogy teraszon belül, vagy kívül kerül elhelyezésre – nem megengedett.

→ Történeti városi térbe nem illő, városképromboló, közlekedést zavaró, megtévesztő, figyelemelterelő megoldások, valamint fényűjság, vizuális hatások, effektek, vetítés, villogás, nagyméretű tükröződő felületek nem megengedettek.

Történeti jelentőségű beépítéssel rendelkező,
településképi szempontból meghatározó területek

Elhelyezés

A kioszkok elhelyezése a közteretek és közparkok életbeli használatának elősegítésére támogatott, azokon a helyeken, ahol a közelben nincs vendéglátó funkció befogadására alkalmas épületföldszint. Amennyiben a közeli épületek földszintjén elhelyezhető az adott funkció, a kiosk elhelyezése nem megengedett.

- Kiosk nem építhető zárt sorú épület homlokzata elé – sem arra rátapadva, sem máshogy.
- Kiosk közút melletti járdára vagy más gyalogos felületre nem építhető, kizárólag közterekben és közparkban helyezhető el.
- Kiosk elhelyezésekor az előírt, megfelelő méretű, biztonságos gyalogos közlekedési keresztmetszet és biztonsági sáv fenntartandó.
- Meglévő kiosk, vendéglátó terasz közterület-használata, üzemeltetése csak abban az esetben lehetséges, ha jelen kézikönyv ajánlásainak megfelel.

Kialakítás

- A kioszkok az egyes meghatározó területeken belül egységes, összehangolt arculatú, környezetéhez méltó kialakítására kell törekedni, különösen a Világörökség és a Duna-part területén, a korábban elkészült arculati kézikönyvek figyelembe vételével. (kialakításához a *Kiosk közterület-használati kézikönyv* ajánlásai javasoltak)
- A kioszkok magas esztétikai minőségű, kortárs kialakítással készüljenek.
- A belvárosban rendezvények idejére, ideiglenesen is csak magas minőségű, kis léptékű, kortárs stílusú, egységes, városi kioszkok telepíthetők, átfogó helyszínvizsgálat és előzetes, összehangolt kijelölés alapján.
- Kioszkok zárt eladóterén, a homlokzatok síkjában elhelyezett berendezéseken (elötető, felirat, logó, pult, szemetes) túli, valamint a kiosk tömegébe integrált, fedett teraszán túli terjeszkedés, podeszttel – a vendéglátó egység akadálymentesítésének kivételével – való kiegészítés nem megengedett, további árnyékolót, szélfogót, pultot, gépészeti berendezést, cégért vagy feliratot elhelyezni nem lehet.
- Kiegészítő árnyékolók használata csak azokon a helyszíneken alkalmazható, ahol a kiosk fedett-nyitott terein túli kitelepedés közterülethasználati engedély által megengedett. Ezenél a helyzeteknél egységes, reklám nélküli, törtfehér, bézs napernyők használata, illetve szintén minta és felirat nélküli, törtfehér vagy bézs, feszített napvitorlák alkalmazása elfogadható. A napernyők esetében előírás a törtfehér, bézs vagy szürke acéllemez láb, a napvitorlák kialakításánál pedig fontos ügyelni a pillérek könnyed megjelenésére.
- Lakókocsiból, járműből történő árusítás csak rendezvény időtartama alatt, időszakosan megengedett.

TELEPSZERŰ TERÜLETEK EGYEDI ÉPÍTÉSZETI KARAKTERÉNEK MEGŐRZÉSE

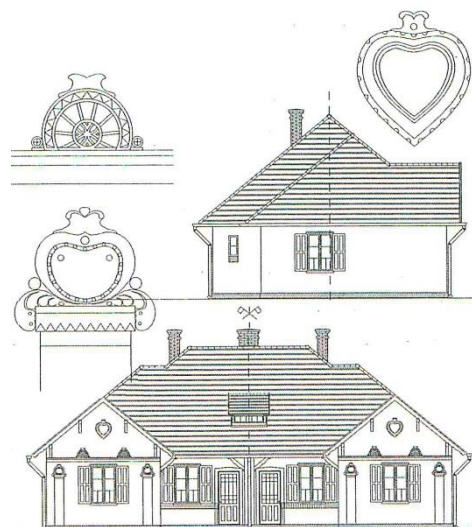

Jelentős, történeti telepszerű beépítés

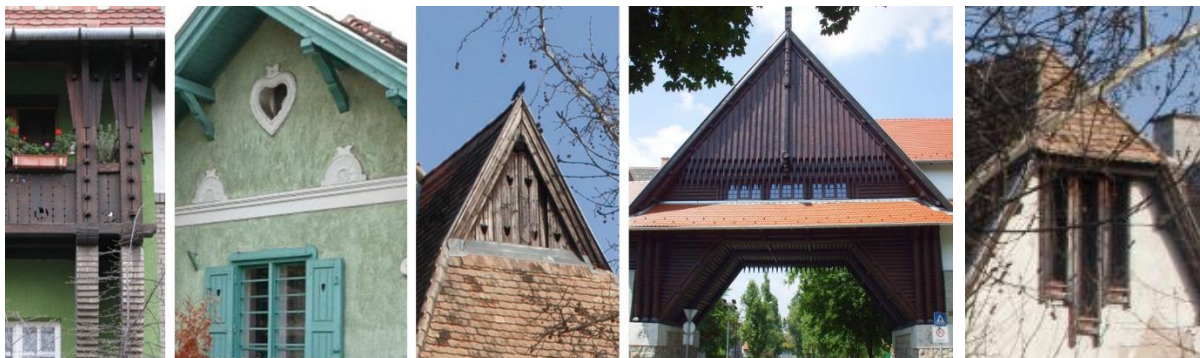
- Az akciójelleggel és egységes építészeti gondolkodással megépült városszerkezeti egységek esetében törekedni kell az eredeti történetiség megőrzésére, szükség szerint helyreállítására.

XIX. kerület, Wekerletelep

XIX. kerület, Wekerletelep

XIX. kerület, Wekerletelep

- A telepek önmagukra jellemző ornamentikákkal és építészeti stílusjegyekkel rendelkeznek. Ezek az egyedi építészeti motívumok, és tömegformálások adják a telepek egyedi “miliójét”.
- Új épület építése vagy meglévő épület átalakítása esetén igyekezzünk ezekből minél többet továbbéltetni a jövő számára.

VIII. kerület, Tisztviselőtelep

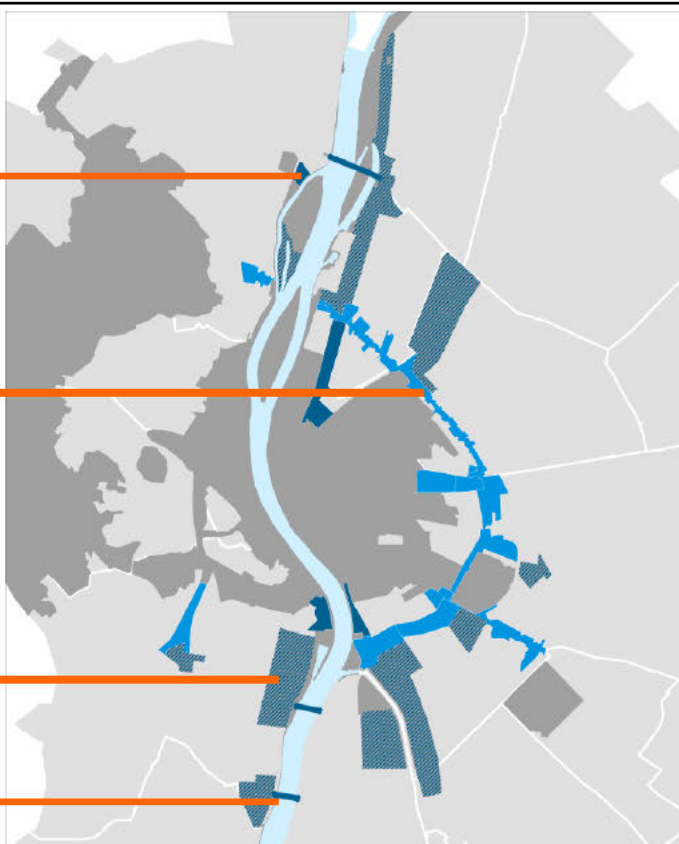
III. kerület, Óbudai Gázgyár – tisztviselőtelep

III. kerület, Óbudai Gázgyár – munkástelep

5.3. MEGHATÁROZÓ, ÚJONNAN BEÉPÜLŐ VAGY JELENTŐSEN ÁTALAKULÓ TERÜLETEK

- **Kortárs építészeti értékkel rendelkező beépítés:**
történeti útvonalak mentén létrejött jellemzően kortárs beépítések / Váci úti irodatengely, Soroksári úti Millenniumi városközpont, Graphisoft Park, Infopark
- **Kiemelt útvonalak és városi kaputérsek:**
a Hungária körgyűrű és az átmeneti zónában a város fogadópontjaiként szolgáló sugárutak menti beépítések / Róbert Károly körút - Hungária körút - Könyves Kálmán körút, Kerepesi út mentén a Stadionok térsége, Üllői út mentén a Nagyváradi tértől a Határ útig terjedő terület, Budaörsi út menti beépítés
- **A Budapest 2030 városfejlesztési koncepció szerinti kiemelt fejlesztési célterületek:**
egykori iparterületek, melyek a városfejlesztés jelenlegi célterületei / Filatorigát, Kelenföld pályaudvar térsége, Újbudai iparterület, Savoya Park, volt Hajógyár területe az Óbudai-szigeten, Váci út menti terület, Rákospuszta, Kőbánya-Alsó vasútállomás térsége, Népliget térsége - volt laktanya területe, Soroksári út menti terület, Észak-Csepel
- **Új Duna-hidak:** Újpest-Aquincum híd, Galvani úti hídak, Csepel-Albertfalva hídpár

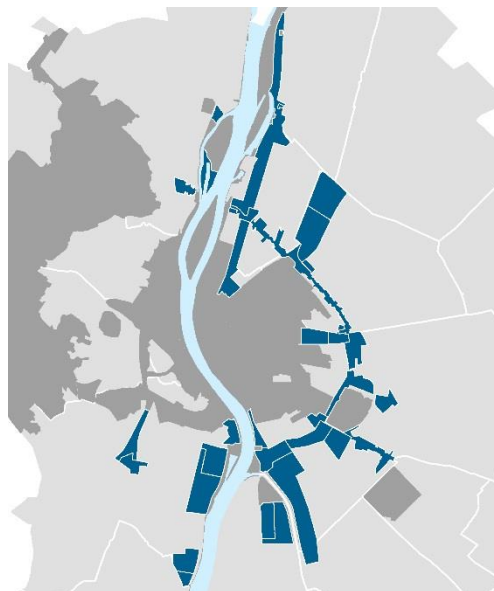

CÉLOK

Budapest folyton változó és fejlődő város. Az átalakuló és újonnan beépülő területeken, a jelentős fejlesztésekkel érintett útvonalak mentén a mai igényeket kielégítő beruházások támogatása, elősegítése, vonzása alapvető cél, miközben a meglévő értékek megőrzése, a helyi jellegzetességek megtartása, az illeszkedésre törekvő magatartás ösztönzése is kiemelten fontos. A helyi energiákra építő és a mai tudásunkat hasznosító beavatkozásokra van szükség a jól működő, értékes, emberközpontú nagyváros megteremtése érdekében.

IX. kerület, Somlay Artúr sétány

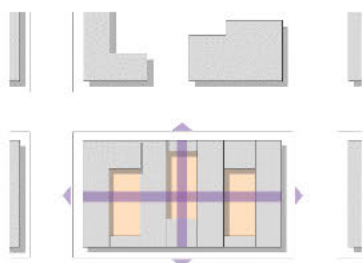
Meghatározó, újonnan beépülő vagy jelentősen átalakuló területek

- A fenntarthatóság elvét szem előtt tartva törekedni kell a meglévő elemek – épített vagy természeti értékek – hasznosítására. Emellett létre kell hozni kortárs értékeket is, amelyek előmozdíthatják a további fejlesztéseket, katalizáló szerepűek. Támogatni kell az újító szellemiségű zászlóshajó-projekteket is.
- A fejlesztések előmozdítása, a kapcsolódó területek felértékelése érdekében újító, izgalmas, markáns megjelenés javasolt. Az ötletek széles körben való megversenyeztetését nyilvános tervpályázat segítheti.
- A Duna főmedrét keresztező új hidak esetében a városképet meghatározó látvány miatt ajánlott a tervek nemzetközi pályázaton történő kiválasztása.
- A jelentősen átalakuló és a városképet elhelyezkedésüknél fogva meghatározó térségekben különösen nagy jelentőségű az összetartozó területek átfogó koncepció szerinti fejlesztése és egységes kezelése.
- A használaton kívüli, alulhasznosított területeket vissza kell helyezni a városlakók és a fejlesztők mentális térképére. Ennek érdekében kísérleti projektek megvalósítása közcélú, ideiglenes hasznosítás céljából támogatott. Az átmeneti hasznosítás alatti ideiglenes objektumoknál is javasoltak a kísérleti, innovatív megoldások.
- Az átalakuló térségekben jelentős területi tartalék áll rendelkezésre, ahol lehetőség van igényes környezetalakítású, nagy zöldfelületi arányú intézményi és gazdasági területek létrehozására. Az ipari-szolgáltató parkokat a városi zöldhálózat részévé kell tenni, így rekreációs szerepű zöldfelületek jöhetnek létre, melyek a hőszigetjelenséget is képesek mérsékelni.
- A spontán módon kialakult növényzet lehetőséget ad a területek közcélú zöldfelületként történő átmeneti hasznosítására is. Megfontolandó a meglévő növényállomány részbeni megtartása is.

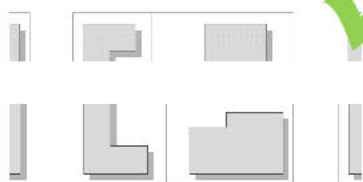
Kortárs építészeti értékkel rendelkező beépítés

Kiemelt útvonalak és városi kaputérsek

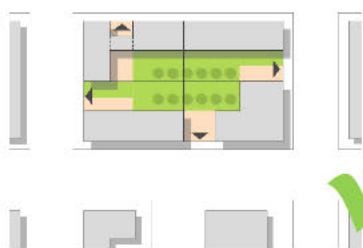
A Budapest 2030 városfejlesztési koncepció szerinti
kiemelt fejlesztési célterületek

→ Korábban beépítetlen, újonnan beépülő tömbök feltárása érdekében kedvező megoldás a területek átjárhatóságának, kényelmes gyalogos megközelítésének biztosítása, lehetőleg a telkek egy részének közhasználatra átadása. A már ilyen módon megvalósult beépítések kedvező például szolgálhatnak, a közterületekhez kapcsolódó közhasználatra megnyitott terek hamar megtelnek étellel.

→ Az irodaépületek belső udvarainak közterületek felé történő megnyitása, közhasználatának biztosítása javasolt.

→ Az átlátásokat akadályozó tömör, falszerű kerítések építését el kell kerülni. A tömör kerítés csak meghatározott rendeltetések és egyedi elhelyezkedésű ingatlanok esetében lehet indokolt.

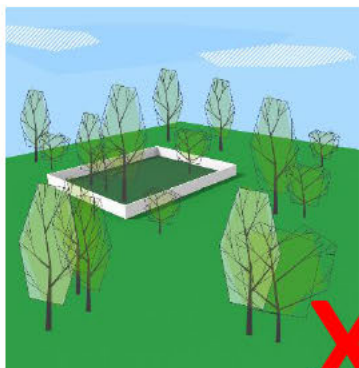

II. kerület, Millenáris Park

III. kerület, Gázgyár, Graphisoft Park

A Budapest 2030 városfejlesztési koncepció szerinti
kiemelt fejlesztési célterületek

- Az átalakuló területeken a zöldterületeket mindenki számára megközelíthetővé, a zöldhálózat részévé kell tenni.
- A zöldterületek intenzív közcélú használata érdekében kívánatos az elkerített, elzárt területek minimalizálása, az elzárható és időszakosan elzárható területek helytakarékos kijelölése.
- A közhasználatra átadott magánterületek esetében ösztönözni javasolt a kerítések teljes elhagyása, illetve amennyiben szükséges, a magánterület határának egyéb építményekkel vagy növényzettel való jelzése.

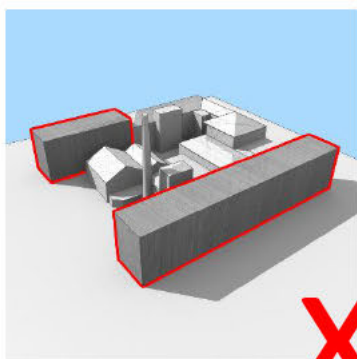

III. kerület, Gázgyár, Graphisoft Park

Kortárs építészeti értékkel rendelkező beépítés

Kiemelt útvonalak és városi kaputárségek

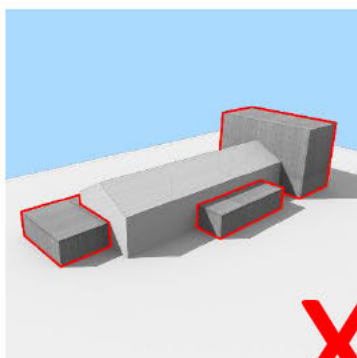
A Budapest 2030 városfejlesztési koncepció szerinti kiemelt fejlesztési célterületek

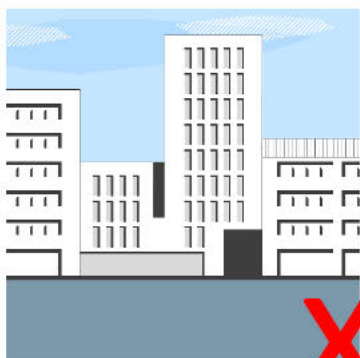
→ Elvárás, hogy az új építészeti beavatkozások léptéke és arculata igazodjon a meglévő épületekhez; a hozzáépítés esetén fontos a megmaradt épületek értékeinek tiszteletben tartása. Az új épület léptékében, magasságában és a homlokzatképzés karakterében illeszkedjen a régihez.

→ Az illeszkedés minimális követelményeinek való megfelelést a településképi véleményezési és bejelentési eljárás keretében a tervtanácsok véleményezzék.

→ A tervezett új épületek, bővítések esetében a kortárs formanyelvet használó, tömegében a régi épületekhez illeszkedő, de mai tömegalakítási és részletképzési megoldások javasoltak.

→ A fenntarthatóság elve alapján nem csupán az értékes, hanem a hasznosíthatónak ítélt épületek megtartására is törekedni kell, miközben az utólagos, értéktelen bővítésektől, hozzáépítésektől érdemes ezeket megszabadítani.

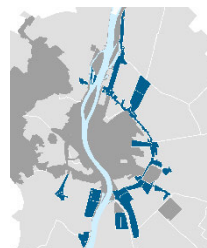
- Az új épületek esetében javasolt a megfelelően tagolt tömegalakítás, az utca felé teljes zártságot mutató épülettömegek kerülendők. A dobozszerű, tagolatlan épülettömegek nem javasoltak.
- A kör- és sugárutak mentén, a mögöttes területeken lévő épületeknél magasabb minőségű épületek valósuljanak meg.

XIII. kerület, Kassák park, Green House Irodaház

IX. kerület, Könyves Kálmán körút, irodaházzá alakított egykori ipari csarnok

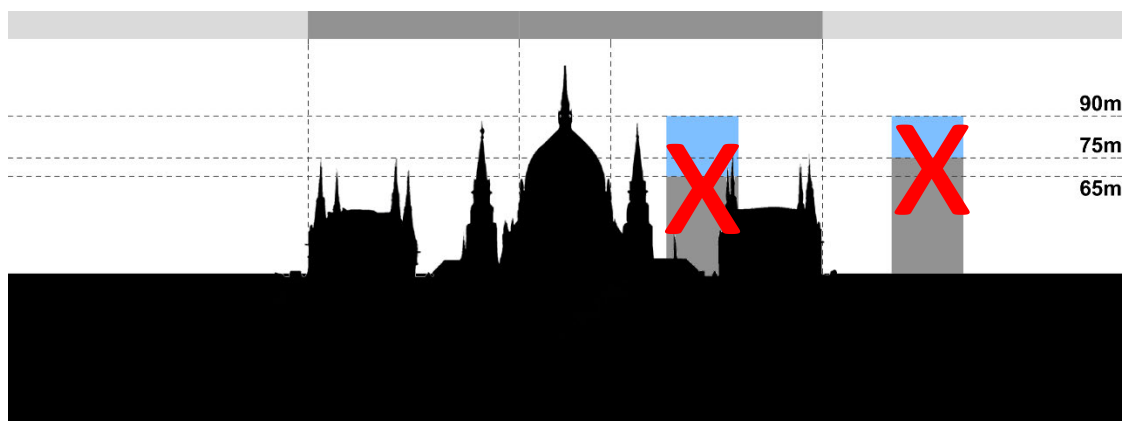

Kiemelt útvonalak és városi kaputérsek

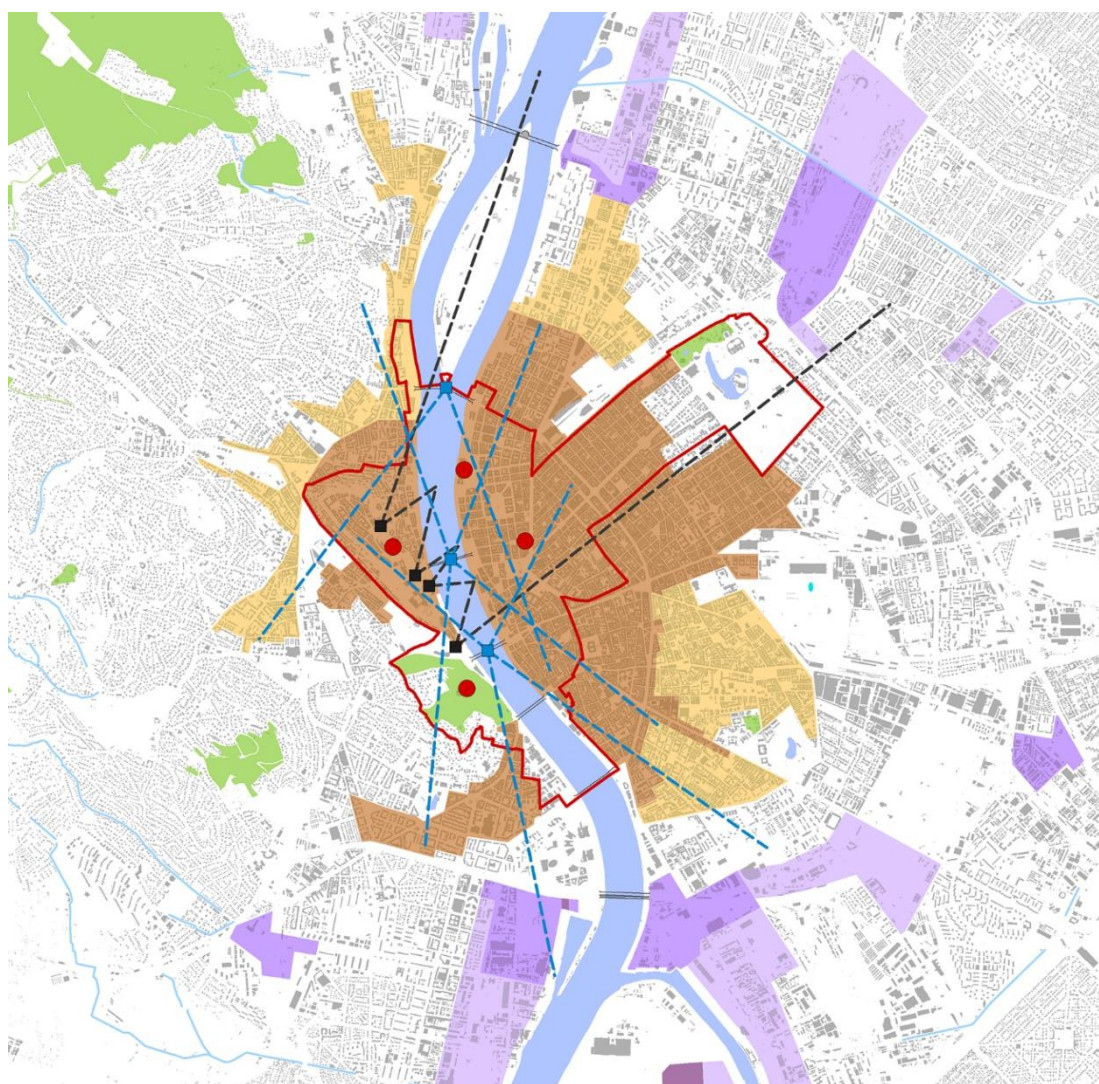
A Budapest 2030 városfejlesztési koncepció szerinti kiemelt fejlesztési célterületek

A hatályos településrendezési tervek lehetővé teszik a fejlesztési célterületek egy részén a 120, illetve 90 méter legmagasabb pontú torony-, illetve 65 m legmagasabb pontú magasházak (együttl: magasépületek) létesítését is annak érdekében, hogy az itt kialakuló központokban magassági hangsúlyt lehessen kiképezni, ezáltal markánsabb beépítési kompozíciók lehessenek, s a térség vonzóbbá váljon fejlesztési szempontból. Az alábbi ajánlások alapján a telepítési feltételek meghatározására van szükség, a zavaró látványok kiküszöbölése érdekében.

- A magasépületek telepítésének feltételei körültekintően vizsgálandók, mert látványuk hatása kettős: részben lokális, de ugyanakkor nagy távolságokból is érvényesül a városképben. Szükséges az épületek pontos telepítési helyének meghatározása előtt alaposan elemezni az épületek látványának érvényesülését a belvárosi látványközpontokból annak érdekében, hogy a város panorámájának arányossága megmaradjon, a város legfontosabb, emblemikus középületeivel (elsősorban a Parlament, a Bazilika, a Budai Vár), valamint a városképben meghatározó Gellért-heggyel az együttlátszódás elkerülhető legyen.
- Magasépületek kifogástalan építészeti minőségben valósuljanak meg.
- Budapest hagyományos panorámája védendő, meg kell őrizni az épített és a természeti elemek harmóniáját, kiemelten a világörökségi területet érintő rálátásokat és kilátásokat. A történelmi városi táj kezelése a Bécsi Memorandum szellemében történjen. (Az UNESCO Világörökségi Bizottság 29COM 5D határozatával elfogadott WHC.05/15.GA/INF.7 számú a "Világörökség és kortárs építészet - A történelmi városi táj kezelése")
- Magasépület csak oly módon helyezhető el, hogy a világörökségi védeltségi követelményeknek megfelelően, ne zavarja a történelmi városrész és a világörökségi terület, valamint világörökségi védelmi zónán belül elhelyezkedő legfontosabb magassági hangsúlyok – a Parlament, a Bazilika, a Budai vár és a Gellért hegy – a kiemelt látványközpontokból (Budai Várhegy, Gellért hegy, dunai hidak, rakpartok) feltáruló látványát, zavaró együttlátszódás ne keletkezzen. Ez fokozottan érvényes a Parlament látványának védelmére, tekintettel, hogy a pesti oldal északi részén (a Váci út és Hungária krt. kereszteződésének térségében) a hatályos jogszabályok és a kialakult épületmagasságok alapján akár 90 m-es legmagasabb pontú toronyház is elhelyezhető lenne, ezért itt magasépület helyét különösen körültekintéssel szabad csak kijelölni.
- A magasépületek csoportos, de falszerű látványt nem eredményező elhelyezésére kell törekedni, ami jobban kihangsúlyozza a létesítési helyszín kiemelt, központi státuszát, egyedülálló magasépület-tömeg hangsúlyosabban és zavaróan érvényesül a városképben.
- Karcsú magasépület-tömegek kialakításra kell törekedni.

- A magasépületek homlokzata a korszerűség követelményei szerint alakítandó, a környezettel harmonizáló anyag- és színhasználatot alkalmazva.
- Magasépületek homlokzatán nem helyezhetők el a közterület bármely nézőpontjából látható helyre a technológiai létesítmények.
- Magasépületek önmagukban is jel- és reklámértéket hordoznak, ezért ezeken az épületeken és környezetükben további reklámok elhelyezése nem megengedett.
- A magasépületek jó építészeti színvonala érdekében a terveket tervpályázat alapján javasolt kiválasztani.
- Magasépületek környezetében korszerű közterületi és tájépítészeti karakter kialakítása javasolt.

Magassági szabályozást igénylő területek

- kiemelten védendő karakterű terület
- karakterőrző terület

Magasépítmények számára igénybe vehető területek

- Magasház elhelyezésére kijelölt terület, ahol az épület legmagasabb pontja 45m
- Magasház elhelyezésére kijelölt terület, ahol az épület legmagasabb pontja 65m
- Toronyház elhelyezésére kijelölt terület, ahol az épület legmagasabb pontja 120m

Természetvédelem

- Országos jelentőségű védett természeti területek

- kiemelt panoráma pontok, érzékeny látványirányokkal

- Dunai látványok kiemelt nézőpontjai, érzékeny látványirányokkal

- Budapest panoráma jellegzetes védendő magassági hangsúlyai:
- Parlament
- Szt. István Bazilika
- Budai Vár
- Gellért-hegy

Örökségvédelem

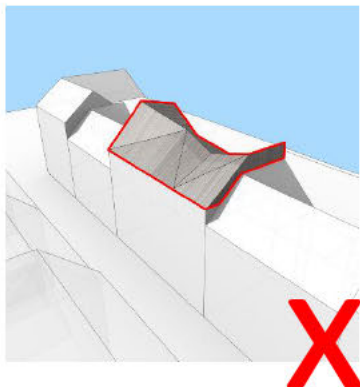
- Világörökségi terület
(a világörökségi helyszín és annak védőövezete)

Magasépületek lehetséges helyszíneinek és a védett belső területrészek egymáshoz viszonyított elhelyezkedése

Kortárs építészeti értékkel rendelkező beépítés

Kiemelt útvonalak és városi kaputérségek

A Budapest 2030 városfejlesztési koncepció szerinti kiemelt fejlesztési célterületek

- A tetőzet az épület ötödik homlokzata, amelynek különösen a domborzati és egyéb adottságok miatt jól látható tetőfelületek esetében kell nagy figyelmet fordítani.
- A tetőforma megválasztásakor törekedni kell a szomszéd épületekhez való igazodásra.
- A tetőkön helyet kapó gépészeti berendezések, kémények és szellőzők számos városi kilátópontról lehetnek láthatóak, ezért ezeket tervezett, lehetőleg takart módon kell elhelyezni.
- Különleges, feltűnő tetőformákat csak a jelentős középületeken érdemes alkalmazni, általános esetekben a visszafogottság javasolt. A túlfarmált, elaprózott felületekből álló tetőzetek kerülendőek.

- A városi klíma javítása és a hősziget jelenség mérséklése érdekében a zöldfelületi arány növelésének minden formáját támogatni javasolt. Új lapos tetők létesítése, illetve – amennyiben ezt az épületszerkezet lehetővé teszi – meglévő épület rekonstrukciója esetén javasolt az extenzív vagy intenzív zöldtetők kialakítása. A járható tetők, tetőkertek a köz- és lakóépületek új közösségi tereivé is válhatnak.
- Főépületek, melléképületek, melléképítmények tetőhéjazataként csak természetes anyagú pikkelyes fedések, illetve cink- és réz fémlemezfedések használhatók.

VI. kerület, Váci út, Westend City Center – tetőterasz

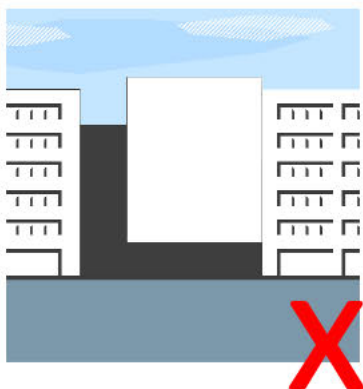

IX. kerület, Haller utca – Soroksári út, Haller Gardens irodaház

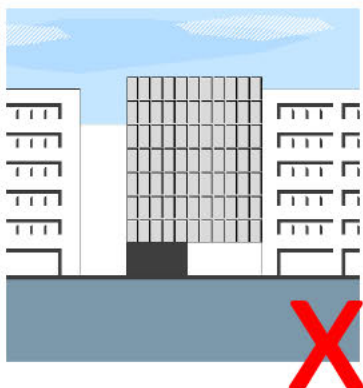
Kortárs építészeti értékkel rendelkező beépítés

Kiemelt útvonalak és városi kaputárségek

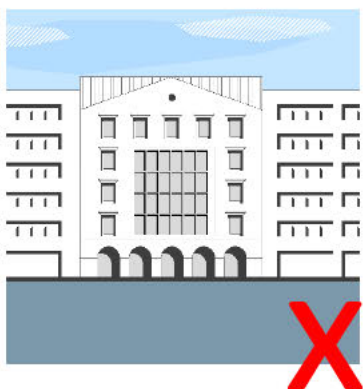
A Budapest 2030 városfejlesztési koncepció szerinti
kiemelt fejlesztési célterületek

- Új épületek homlokzatának tervezésekor tekintettel kell lenni a környező épületek homlokzatára, anyag- és színhasználatára.
- A kortárs anyaghasználat és a letisztult homlokzatképzés részesítendő előnyben, de a meglévő épületek arányait tiszteletben kell tartani.
- A nyílás nélküli homlokzatok az utcakép és a megvilágítás szempontjából sem előnyösek.

- A közterület felőli sötétített, ezért tömör hatású üvegfelületek, valamint a tükröződő felületek kedvezőtlenül befolyásolhatják az utcaképet, ezért alkalmazásuk megfontolandó.

- A környezetben megtalálhatóhoz hasonló fal–nyílás arány, homlokzati tagolás, szintmagasság és plaszticitás harmonikus összképet eredményez. Ugyanakkor nem kedvezőek a történeti részleteket imitáló, a mai kor szellemének nem megfelelő, túldíszített homlokzatok.

- Az épületek közterület felőli homlokzatára technológiai létesítményt (pl. klímarendezés, gépi szellőző berendezés kültéri egysége, antenna, árnyékoló, stb.) csak akkor lehet elhelyezni, ha azt a homlokzatba nem lehet integrálni.
- Új épület létesítésekor az egyedi berendezések helyett a központosított épületgépészeti rendszerek támogatottak.
- Az épületek közterületről látható felületeit (homlokzatok, fal- és tetőfelületek) javasolt egy ütemben, egységes tervek szerint átfesteni vagy újraburkolni. Részleges felújítás csak a homlokzat szerkezetét figyelembe vevő tagolással történhet.
- Javasolt a környezet színvilágával harmonizáló színhasználat. Hasznos a tervezett beavatkozásról színezési tervet készíteni, amelynek megfelelőségét az engedélyeztetés, illetve a településképi véleményezési vagy bejelentési eljárás keretében ellenőrzik.
- A közterület felől látható tűzfalak, végfalak esztétikus városképi megjelenéséről javasolt gondoskodni. Ennek eszköze lehet zöldhomlokzat, falfestés vagy homlokzatképzés építészeti tagolással. (kialakításához a *Zöldinfrastruktúra 2. Zöldhomlokzatok* című kiadvány ajánlásai javasoltak)

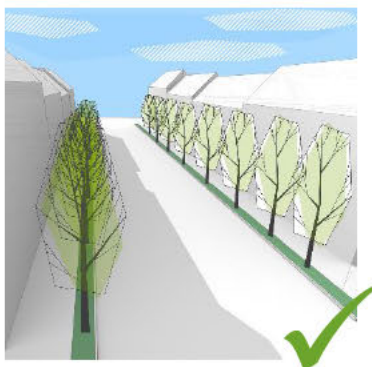

VIII. kerület, Nagyváradi tér, kollégium

Kortárs építészeti értékkel rendelkező beépítés

Kiemelt útvonalak és városi kaputárségek

A Budapest 2030 városfejlesztési koncepció szerinti
kiemelt fejlesztési célterületek

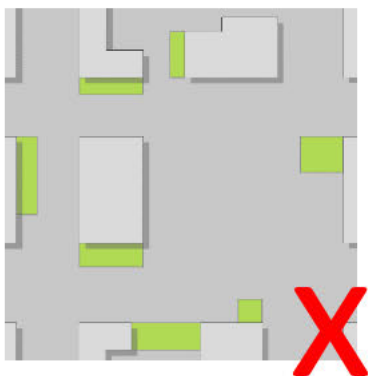

Az út szélességének megfelelő fásítás javasolt, növényzet arányának településképből történő növelése, az épített elemek dominanciájának oldása, egységes zöldfelületi látvány miatt:

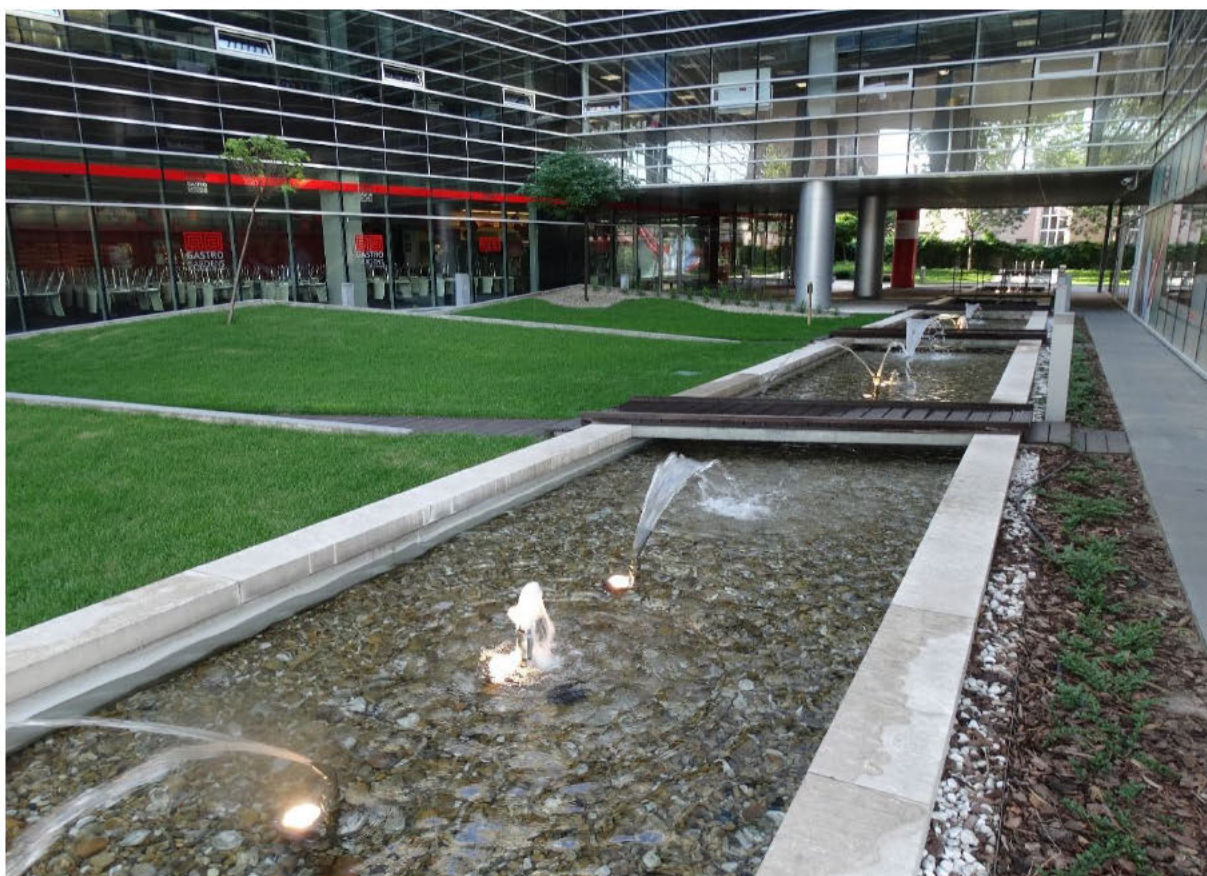
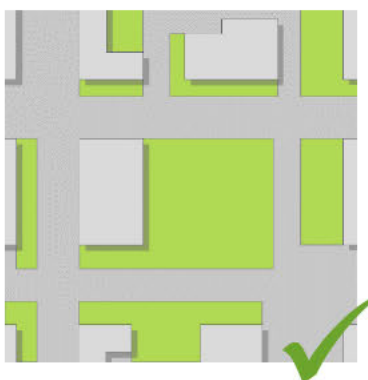
- A parkolóknál legalább 2,25 m²-es víz- és légáteresztő felületet kell hagyni a fás szárú növények tövé körül, illetve az útmenti fasorok mentén legalább 1,5 m széles, lehetőleg közműmentes zöldsávot javasolt kialakítani.
- 14 méternél szélesebb utak mentén kétoldali, zöldsávval kísért fasorok létesítése javasolt.
- Az ennél keskenyebb utcákban, utak mentén legalább egyoldali fasorok telepítése ajánlott.
- 12-14 méter szélességű közterületeken lehetőleg zöldsávval kísért fasorok ültetendők.
- Azonos habitusú, az adott települési karakterhez illeszkedő fasorok telepítése, illetve megőrzése javasolt.
- A közterületek egy szerkezeti egységet képező területei együtt tervezendők, egységes, az adott területnek egyedi arculatot adó berendezési tárgyak, utcabútorok elhelyezésével.
- Városszerkezetiileg összetartozó, egybefüggő gyalogos/vegyes forgalmú utcák, terek burkolata, arculata egységes legyen.

X. kerület, Könyves Kálmán körút

- A jelentősen átalakuló fejlesztési területek beépítésénél törekedni kell összefüggő zöldfelület(ek) kialakítására, a burkolt és zöld felületek arányának ésszerű megválasztására.
- A közterületek, közhasználatra átadott területek esztétikai értékének növelésére (és egyúttal a helyi klíma javítására) vízarchitektúrák létesítése javasolt.

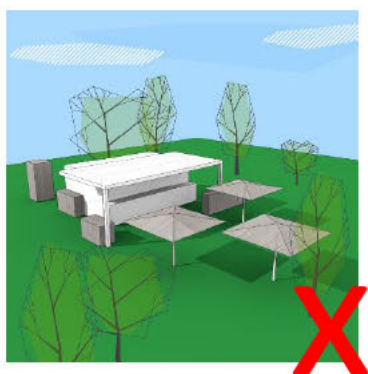
IX. kerület, Soroksári út, Haller Gardens Irodaház – belső udvar

Kortárs építészeti értékkel rendelkező beépítés

Kiemelt útvonalak és városi kaputérsegek

A Budapest 2030 városfejlesztési koncepció szerinti
kiemelt fejlesztési célterületek

- Új, állandó kiosk nem létesíthető közút menti járdán, valamint gyalogos felületen sem helyezhető el.
- Kiosk nem építhető épület homlokzata elé – sem a homlokzati falhoz építve, sem máshogy.
- Kiosk kizárólag közkertben és közparkban helyezhető el.
- A kioskoknak az egyes meghatározó területeken belül egységes, összehangolt arculatú, környezetéhez méltó kialakítására kell törekedni, a korábban elkészült arculati kézikönyvek figyelembe vételével. (kialakításához *Kiosk közterület-használati kézikönyv* ajánlásai javasoltak)
- Lakókocsiból, járműből történő árusítás csak rendezvény időtartama alatt, időszakosan megengedett.
(a Duna menti területek esetében lásd még: *Partifecske Atlasz*)

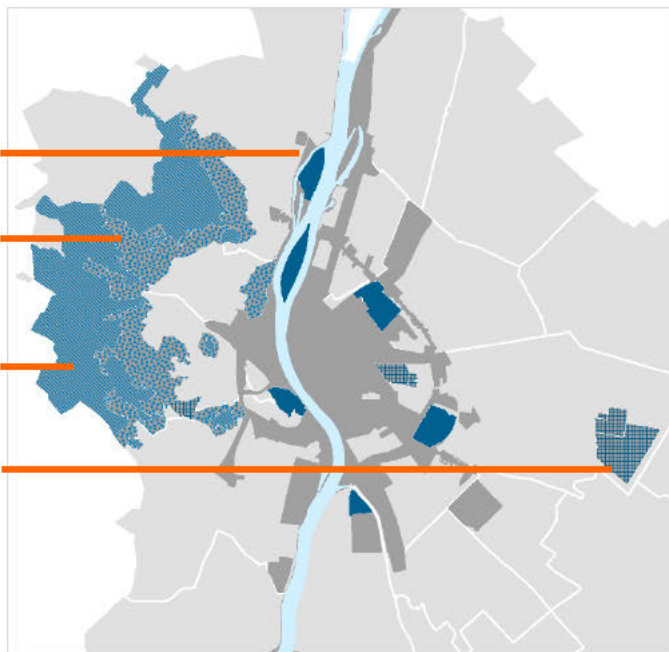
XI. kerület, Kopaszi-gát, vendéglátó építmény és illemhely

5.4. JELENTŐS ZÖLDFELÜLETTEL RENDELKEZŐ TERÜLETEK

TERÜLET MEGHATÁROZÁSA

Budapest legjelentősebb zöldfelületeit a városi parkok, temető- és erdőterületek adják. Ide sorolhatók a belváros felőli látványnak kitett lejtők is, amelyek visszafogott beépítésükkel, magas zöldfelületi arányukkal a településképi zöldfelület domináns elemeiként jelentkeznek.

- Város parkok: budapesti viszonylatban jelentős, nagy kiterjedésű zöldterületek / Városliget, Margitsziget, Óbudai-sziget, Népliget, Csepel-sziget északkeleti része (tervezett park)
- Belváros felőli látványnak kitett lejtők: Budai-hegység hegylábi területei / II., III., XI., XII. kerületi, hegylábi kertvárosias területek
- Budai erdők: Budai Tájvédelmi Körzet és Budai Sas-hegy TT részét képező erdőterületek
- Különleges, értékes temetők: fővárosi (országos) viszonylatban jelentős, nagy kiterjedésű temetőterületek / Fiumei Úti Sírkert (Nemzeti Sírkert), a Salgótarjáni úti izraelita temető, az Újköztemető, a Kozma utcai izraelita temető, a Farkasréti temető

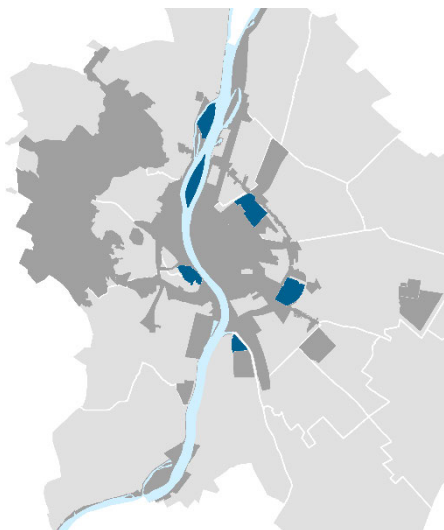
CÉLOK

Az alacsony beépítettség, magas zöldfelületi arány megőrzése, az épített és természeti elemek harmóniájának, kultúrtörténeti és kertépítészeti értékek fennmaradásának biztosítása

A margitszigeti Nagyrét

VÁROSI PARKOK

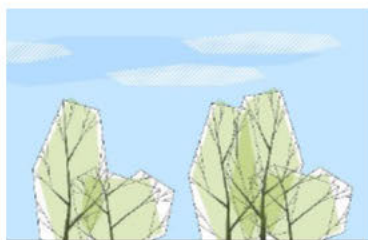
A városi parkok komplexitásukkal és területekkel markánsan elkülönülnek a többi zöldfelületi elemtől, egész Budapestre kiterjedő jelentőséggel bírnak, kultúrtörténeti és kertépítészeti értéket hordoznak. A legterjedelmesebb, legnagyobb komplexitású nagyvárosi parkok: a Városliget, a Margitsziget és az Óbudai-sziget. A városi nagyparkok közé tartozik továbbá a jelenleg alulhasznosított Népliget, valamint Csepel-sziget északkeleti része, amely jelentős zöldterület-fejlesztés céljára szolgáló terület.

Cél a magas zöldfelületi arány, kultúrtörténeti és kertépítészeti értékek, értékes, településkép szempontjából meghatározó növényállomány megőrzése, komplex rekreációs funkciókínálat kialakítása, valamint a szigetek esetében a vízközelség biztosítása is.

X. kerület, Népliget nyílt gyepes zöldfelülete

BERENDEZÉSI TÁRGYAK, BURKOLATOK

- Az egyes városi parkok területén egységes, az adott területnek egyedi arculatot adó berendezési tárgyak, burkolatok, utcabútorok, pavilonok elhelyezése ajánlott a park stratégiai fejlesztési tervének és/vagy közterületalakítási tervének megfelelően.
- Vízáteresztő, a park karakteréhez illeszkedő, lehetőleg természetes anyagú burkolatok alkalmazása javasolt. (kialakításához a *Zöldinfrastruktúra 1. Vízáteresztő burkolatok* című kiadvány ajánlásai javasoltak)
- Kerülni kell a indokolatlanul nagy/széles burkolt felületeket. Ugyanakkor az áttaposásoknál meg kell vizsgálni a terület burkolásának szükségességét, vagy egyéb módon gondoskodni kell az irányított gyalogosforgalomról.
- Vízarchitektúrák, nyílt vízfelületek létesítése ajánlott.
- Kerítés létesítése csak különösen indokolt esetben (pl. játszóterek, a sportterületek és egyéb védelmet igénylő parkterületek esetében) javasolt. Áttört kerítések létesítése ajánlott.
- Közmű műtárgyak elhelyezése lehetőleg tájbaillesztett módon történjen (süllyesztve felszín alá, vagy növényzet takarásában). A közműberendezések formai kialakítása és anyaghasználata esetén is figyelembe kell venni a terület karakterét.

A margitszigeti szökőkút

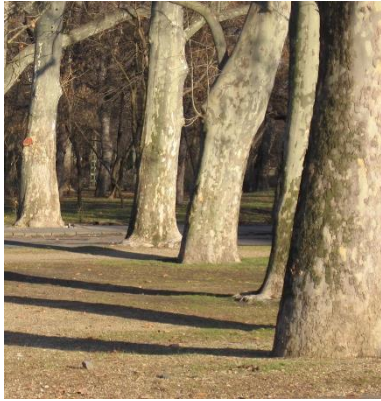
A margitszigeti Japánkert vízáteresztő burkolata

KIOSZKOK

- A kioszkok az egyes meghatározó területeken belül egységes, összehangolt arculatú, környezetéhez méltó kialakítására kell törekedni, a korábban elkészült arculati kézikönyvek figyelembe vételével. (kialakításához a *Kioszk közterület-használati kézikönyv* és a *Duna design* metodika című kiadványok ajánlásai javasoltak)
- A kioszkok magas esztétikai minőségű, kortárs kialakítással készüljenek.
- Kioszkok elhelyezésekor lehetőleg a burkolt felületeket kell felhasználni, de a megfelelő méretű, biztonságos gyalogos közlekedési keresztmetszet fenntartandó.
- A parkokban rendezvények idejére, ideiglenesen is csak magas minőségű, kis léptékű, kortárs stílusú, egységes, városi kioszkok telepíthetők, átfogó helyszínvizsgálat és előzetes, összehangolt kijelölés alapján, a park terhelhetőségi vizsgálata és stratégiai fejlesztési tervei alapján. Két rendezvény között annyi időt kell biztosítani, hogy a zöldfelület helyreállítása és regenerálódása biztosítható legyen.

- Kioszkok eladótéren túli terjeszkedése, podeszttel való kiegészítése, kilógó cégér, árnyékoló, szélfogó alkalmazása nem megengedett.
- Lakókocsiból, járműből történő árusítás csak rendezvény időtartama alatt, időszakosan megengedett.

FAÁLLOMÁNY, TÉRSZERKEZET

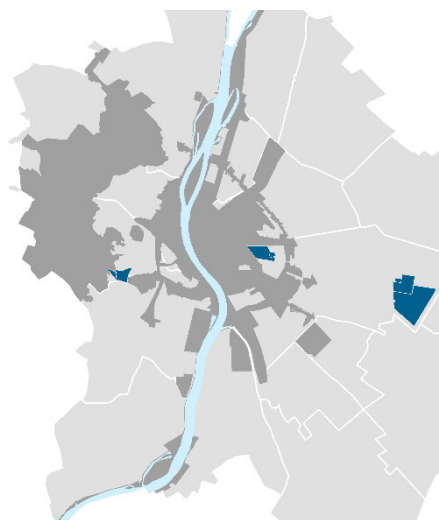
- A városi parkok szerkezeti tengelyeinek hangsúlyozása érdekében, egységes zöldfelületi látvány céljából azonos habitusú, karakterében illeszkedő fasorok telepítendőek.
- Dendrológiai vagy kerttörténeti szempontból különleges, illetve meghatározó növényfajok alkalmazása javasolt.
- Tájképi szempontból értékes nyitott, gyepes szabadterek védelme, a térhatároló fás állomány szegélyhatásának megőrzése ajánlott. A megőrzendő karakterű, nyitott, gyepes területeken csak pihenőkeret, díszkertet és ezeket a funkciókat kiszolgáló kerti építményeket javasolt elhelyezni.
- Az elkerített, elzárt területeket javasolt felülvizsgálni, minimalizálni és ezzel együtt a feltétlenül szükséges elzárható és időszakosan elzárható területeket javasolt kijelölni.

A Városliget rondójának platánfái

A margitszigeti szökőkút környéke

KÜLÖNLEGES, ÉRTÉKES TEMETŐK

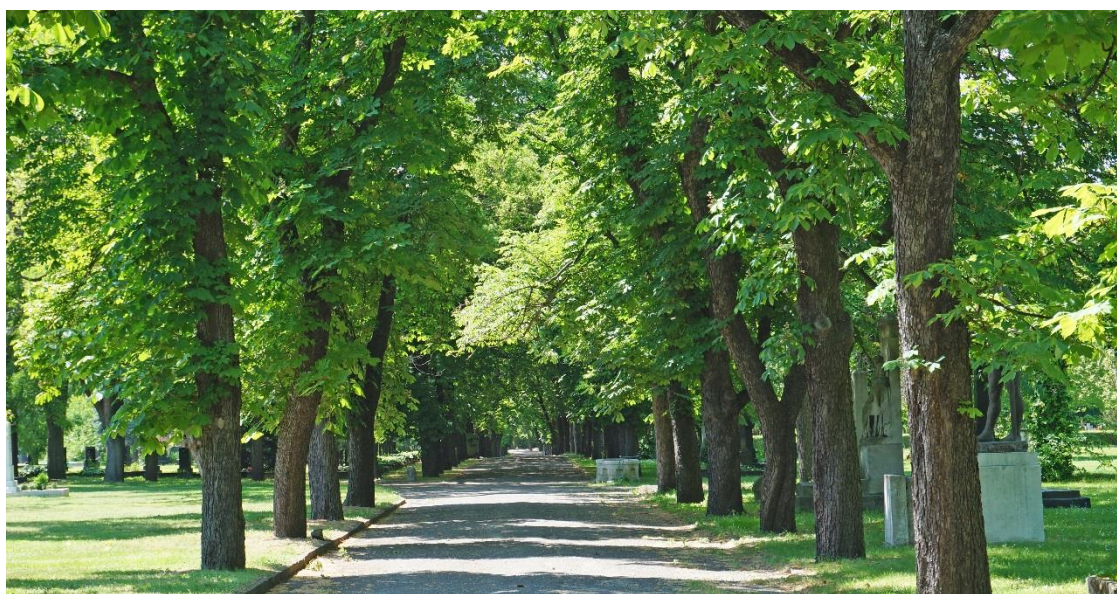

Egyedi karakterük, kiemelkedő műemléki jelentőségük mellett jelentős zöldfelületi értéket képviselnek, meghatározó elemei a főváros zöldfelületi rendszerének. Kiemelt szerepe és jelentős területi kiterjedése okán ide tartozik a Fiumei Úti Sírkert (Nemzeti Sírkert), a Salgótarjáni úti izraelita temető, az Újköztemető, a Kozma utcai izraelita temető és a Farkasréti temető.

Cél a kultúrtörténeti szempontból értékes (emlékhelyek), értékes térszerkezet (kertépítészeti érték), értékes, településkép szempontjából meghatározó növényállomány, valamint az épített és zöld elemek harmóniájának megőrzése.

KERÍTÉSEK, BERENDEZÉSI TÁRGYAK, NÖVÉNYÁLLOMÁNY

- A temetők szerkezeti tengelyeinek hangsúlyozása érdekében, egységes zöldfelületi látvány céljából azonos habitusú, karakterében illeszkedő fasorok telepítendőek.
- Dendrológiai vagy kerttörténeti szempontból különleges, illetve meghatározó növényfajok alkalmazása javasolt.
- A temetőknek egyedi arculatot adó berendezési tárgyak, utcabútorok elhelyezése ajánlott.
- Az elkerített, elzárt területeket javasolt minimalizálni, és ezzel együtt a feltétlenül szükséges elzárható és időszakosan elzárható területeket javasolt kijelölni.
- A parcellákhoz kapcsolódó vízvételi, hulladékgyűjtő helyek diszkrét kialakítása (növényzet takarásában vagy nem feltűnő helyen).

Fiumei Úti Sírkert

BELVÁROS FELŐLI LÁTVÁNYNAK KITETT LEJTŐK

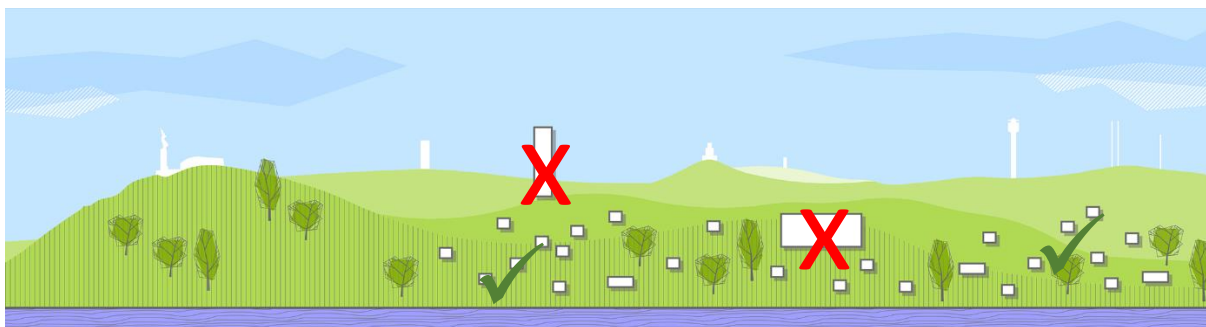

Budapest településképeinek meghatározó eleme a Budai-hegység hegylábi területei, amelyek tulajdonképpen a budai erdők „szoknyáját” alkotják. A jellemzően kertvárosias lakóterületek a belvárosi látványnak kitett területek.

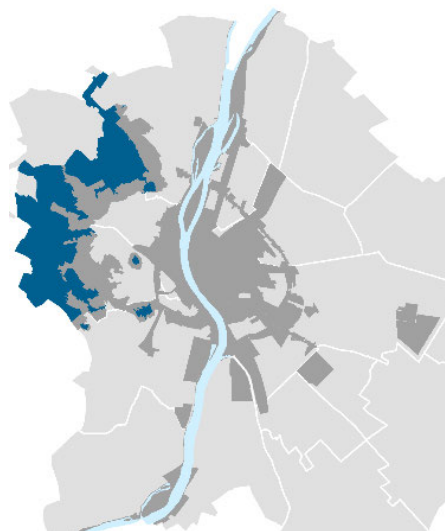
Az alacsony beépítettség, magas zöldfelületi arány megőrzése, az épített és természeti elemek harmóniájának védelme a legfontosabb cél.

ÉPÜLETTÖMEG, RÁLÁTÁS

- A látványnak kitett lejtőkön való beépítések esetén tekintettel kell lenni a domborzati adottságokra. Kerülendő a lejtők felől túlságosan nagy magasságú vagy tagolatlan épülettömegek megjelenése. Terepbe illesztéssel, tagolással kell biztosítani a kedvező képet.
- Természeti környezettel harmonikus építészeti követelmények alkalmazása, épületek tájba illesztése javasolt (hagyományos anyaghasználat, nem kirívó színek használata, növényzet).
- Új lapos tetők létesítése és meglévő lapos tetők rekonstrukciója során – a védett épületek kivételével –, ha a meglévő épület szerkezete statikai szakvélemény alapján azt lehetővé teszi, a tetőfelületen legyen intenzív zöldtető, tetőkert.

BUDAI ERDŐK

A főváros legjellegzetesebb tájképi, morfológiai, természeti adottsága a Budai-hegységet borító kiterjedt erdőterület, ami sajátos domborzati viszonyaival és kilátópontjaival Budapest méltán világhírű panorámájának fontos része. A budai erdők döntően természetközeli vegetációjú erdőterületek, ennél fogva védeltséget élveznek.

Cél a természeti értékek, látványt meghatározó jelentős erdőborítottság megőrzése, harmonikus városképi sziluett biztosítása, rendkívül alacsony arányú beépítéssel.

BERENDEZÉSI TÁRGYAK, NÖVÉNYÁLLOMÁNY

- Erdőterületen természetes anyaghasználatú berendezési tárgyak elhelyezése javasolt, egységes megjelenéssel, egyedi arculattal.
- Vízáteresztő, természetes kőburkolatok alkalmazása ajánlott (kialakításához a *Zöldinfrastruktúra 1. Vízáteresztő burkolatok* című kiadvány ajánlásai javasoltak). A burkolatok anyaghasználata és színe harmonizáljon a terület rendeltetésével és a környezetében fellelhető természetes anyagokkal.
- Törekedni kell rá, hogy a berendezési tárgyak tartósak és rongálásbiztosak legyenek, ugyanakkor lehetőleg természetes anyagokból készüljenek.
- Az erdei épületek, építmények (pl. kilátók) tömegformálása során törekedni kell a környezethez illeszkedő arányok, természetes anyaghasználat alkalmazására.
- Az erdőterületeken tájjellegnek megfelelő növényalkalmazás javasolt.

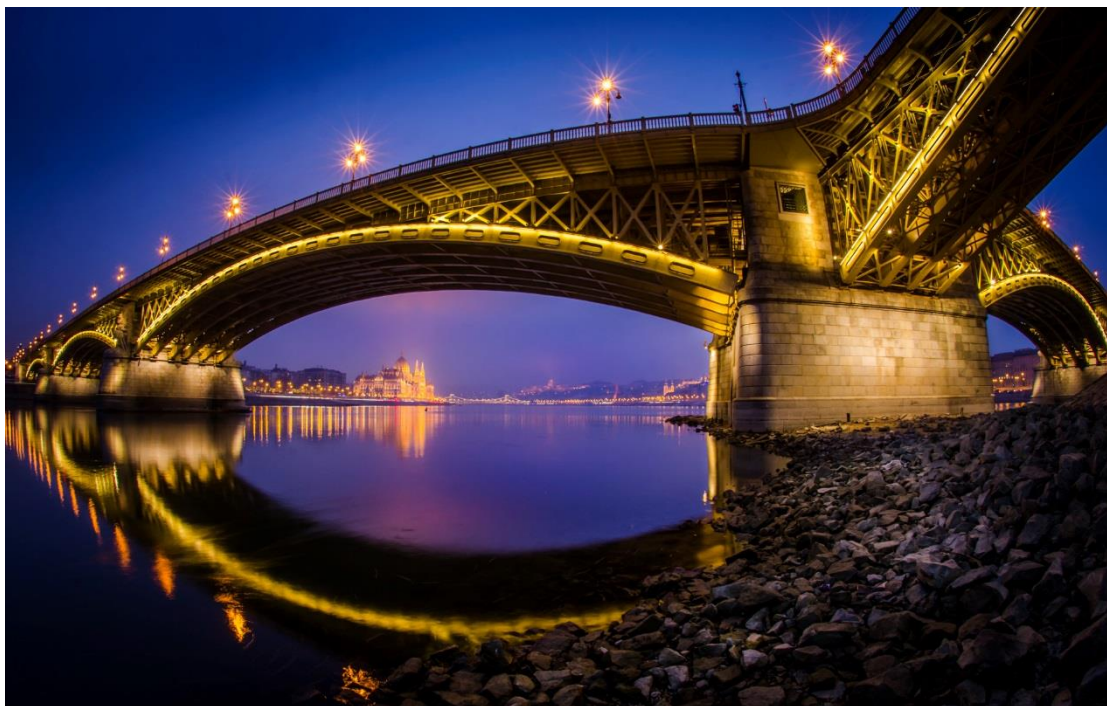

III. kerület, Guckler Károly kilátó

XII. kerület, Normafa megújított sétaútja

5.5. ESTI VÁROSKÉP

Margithíd esti kivilágításban

CÉLOK

- Budapest éjjeli városképe egyedülálló értéket képvisel a város lakói és a turizmus számára egyaránt, ezt meg kell őrizni, a meglévő rendszereket karban kell tartani, az újabb elemeket koncepcionálisan megalkotott rendszerbe illesztve kell megvalósítani.
- A mesterséges fény egyedivé teszi a város látványát, segítségével kiemelhetők, előtérbe helyezhetők az épített és természeti értékek, hangsúlyt adva a főváros karakteres területeinek. A városkép szempontjából meghatározó az alkalmazott fényforrások típusa. Cél az emblemikus létesítmények kiemelése, érvényesülése a díszvilágítás segítségével.
- A településszerkezeti, forgalomtechnikai vagy településképi szempontból együtt kezelendő közterületek egységes és összehangolt módon történő kezelése és fejlesztése a köz- és díszvilágítási rendszer fontos eleme, amely az éjszakai városképet alapjaiban meghatározza. A megvilágítás módjával és eszközeivel a közbiztonság javítása mellett nagymértékben befolyásolható az éjjeli városkép és a város éjjeli hangulata, amely egyben a megváltozott közterülethasználati igényekhez is alkalmazkodik.
- A megnövekedett közterülethasználati igényeknek megfelelő közvilágítás kialakítására kell törekedni, amely időtartamában, fény- és színvisszaadásában lekövesse az igényeket, és alkalmazkodjon az ökológiai szempontokhoz is.
- A fényforrások mellett városképet formáló hatása van természetesen a lámpatesteknek, kandelábereknek, a világító berendezések elhelyezéséhez szükséges berendezési sávoknak, továbbá a légvezetékes hálózatok és a felszíni elosztószekrények jelenlétének.
- Törekedni kell a kezelhető számú eltérő világítótest alkalmazására, új fejlesztések esetében az oszlopszámot minimalizálni, felújítások esetében a meglévő közmű tartóoszlopok racionális felhasználását szem előtt kell tartani.

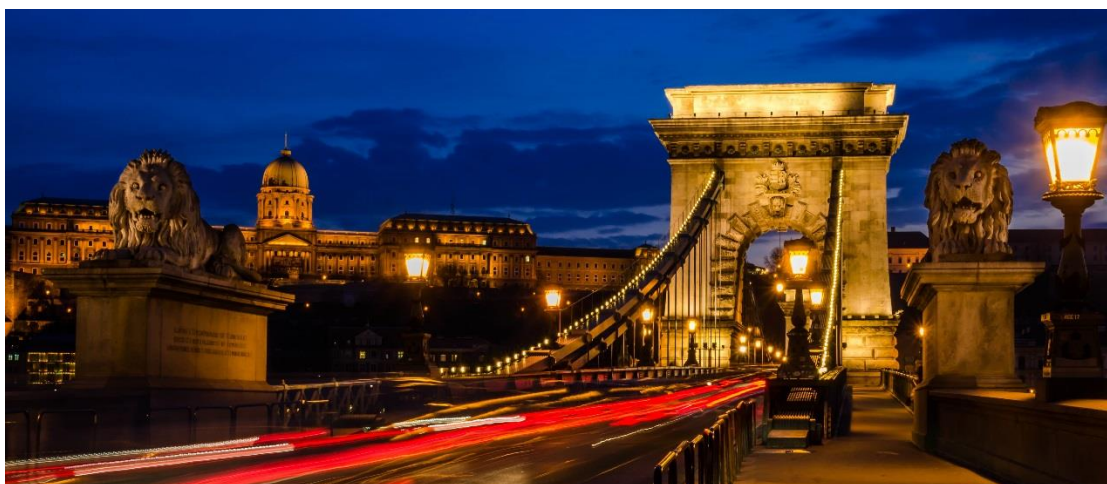
AJÁNLÁSOK

- A közvilágítási berendezéseket – a műszaki paraméterek megtartása mellett – az épített környezetbe illeszkedő formavilággal kell kialakítani.

- A díszvilágítást – mint a vizuális kultúra egy fontos elemét – nem pusztán technikai szempontból, hanem annál szélesebb körben vizsgálva kell koncepcionálisan meghatározni a település egyes részeire vonatkoztatva.
- Az együtt kezelendő területek esetében összehangolt díszvilágítási koncepció mentén történő fejlesztés megvalósítása javasolt.

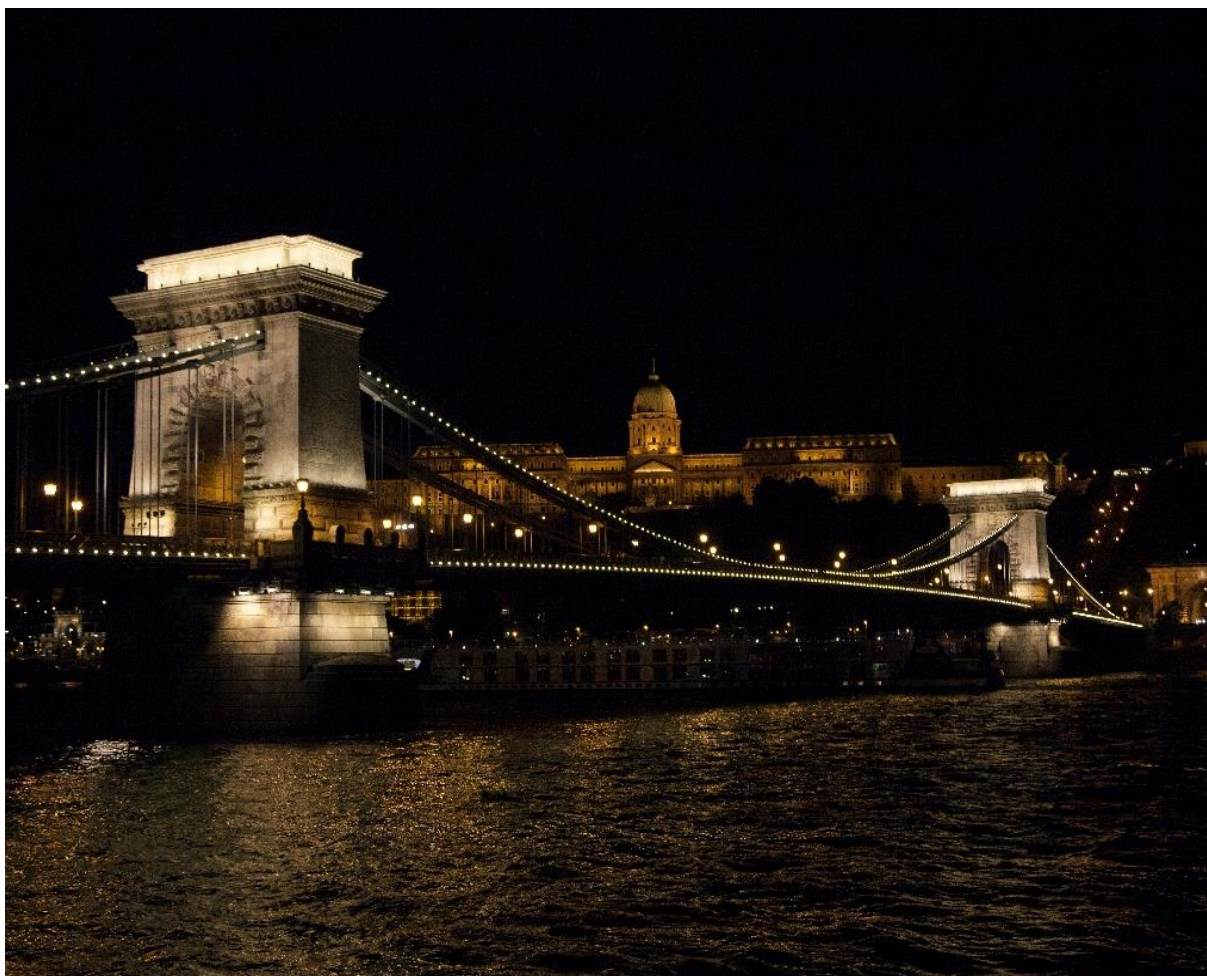
A köz- és díszvilágítás arculata tekintetében – a 732/2015.(V.27.) Főv. Kgy. sz. határozatával elfogadott Budapest Világítási Mesterterv (BVMT) előírásaival összhangban – az alábbi ajánlások járulnak hozzá a városképi illeszkedéshez:

- Az útépítéssel egy ütemben történő közvilágítás létesítésekor a világítási berendezések elrendezését a forgalomtechnikai berendezésekkel össze kell hangolni.
- Ha villamos üzemű tömegközlekedési járművek részére felsővezeték rendelkezésre áll, akkor az adottságok figyelembe vételével a felsővezeték tartó oszlopok felhasználásával kell a világítási berendezések elhelyezését megoldani. Új felsővezeték-tartó oszlopok létesítése esetén közös tartóoszlopos világítási megoldást kell tervezni, amennyiben ez megfelel a hatékony világítástechnikai megoldások létesítése elveinek.
- Közvilágítási berendezések elhelyezésére kijelölt berendezési sáv szélessége nem haladhatja meg a megvilágítandó útfelület szélessége szerint
 - 7,5 m-ig az út szélességének 20%-át,
 - 7,5 m-től az út szélességének 15%-át.
- A világítási megoldások létesítése során, ahol a járda az esetleg szabályosan történő parkolással sem érintett szélessége nem éri el a min. 1,5 métert, valamint a műszaki és jogi adottságok lehetővé teszik, ott az útközepes függesztett elrendezést kell választani, lehetőség szerint középvezetős betáplálással. Amennyiben szakaszosan nincs mód a tartósodronyok homlokzatokhoz rögzítésére, úgy ott a gyalogosforgalmat nem zavaró tartószerkezetet a járda területén kell megoldani.
- Átfeszítéssel kialakított elektromos felsővezetékkel üzemelő tömegközlekedés helyén létesülő közvilágítás során – a műemléki környezet elsődleges figyelembevétele mellett – meg kell vizsgálni, hogy lehetőség van-e a lámpatestek útközepes függesztett elrendezésére, és ha igen, ott ezt az elrendezést kell választani, lehetőség szerint középvezetős betáplálással.
- A 67/2012. (IX. 28.) Főv. Kgy. rendelettel elfogadott objektumok díszvilágításához, valamint minden olyan egyéb épület-megvilágításhoz, díszvilágításhoz, amely együtt látszik a világörökségi területekkel, és meghatározóan befolyásolja az éjszakai városképet, méretezéssel ellátott éjszakai utcaképes látványterv szükséges.

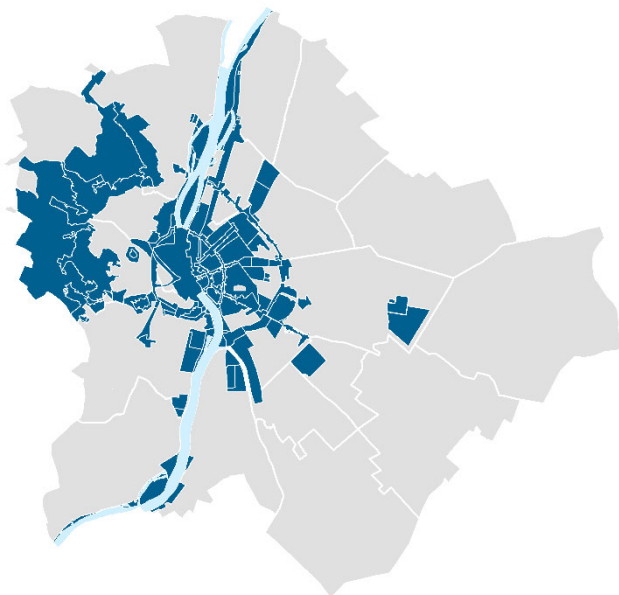
Széchenyi lánchid és a Vár esti kivilágítással

- A díszvilágításnak harmonizálni kell a megvilágított tárgy építészetével, kiemelve vagy felerősítve egyes részleteit. A statikus és nem színes díszvilágítások akár eseti jellegű telepítése esetén is a díszvilágítás színhőmérséklete a látvány szempontjából összefüggő közterületeken nem térhet el a BVMT-ben meghatározott színhőmérsékletnél nagyobb mértékben a meglévő díszvilágítások színhőmérsékletétől.
- Az éjszakai városkép látványának védelme érdekében a világörökségi területeken, valamint a látványvédelem szempontjából kiemelt területeken létesítendő köz- és díszvilágítás esetén világítási látványvédelmi igazolást kell készíteni. A látványvédelemnek való megfeleléssel kapcsolatban a 732/2015.(V.27.) Főv. Kgy. határozatával elfogadott Budapest Világítási Mesterterv (BVMT) előírásaival alapján kell eljárni. A véleményezéshez benyújtandó dokumentáció tartalmáról is a BVMT rendelkezik. A fővárosi üzemeltetés megrendelése esetén a költségviselői nyilatkozat, egyéb esetben a hozzájáruló nyilatkozat megadásának feltétele a támogató véleményű egyeztetési jegyzőkönyv.
- Az esti városkép védelem érdekében a villogó, zavaró fényhatást, kápráztatást, vakítást okozó reklámvilágítás, LED futófény nem helyezhető el. Vetített reklám nem alkalmazható.
- Homlokzatok vetített képes megvilágítása, fényfestés csak eseményhez köthetően, kulturális céllal alkalmazható.
- A fényszennyezés elkerülése érdekében olyan megvilágítás (dész- és közvilágítás) alkalmazása nem javasolt, ami a horizont fölé vagy nem kizárólag a megvilágítandó felületre irányul.

Széchenyi lánchid és a Vár esti kivilágítással

5.6. KÖZLEKEDÉSI TERÜLETEK KIALAKÍTÁSA

➔ **Törekvés a homogén közlekedési szakaszok, keresztmetszetek létrehozására (közlekedés elősegítése és a beépítés sokszínűségének hangsúlyozása)**

A közlekedéssel szemben támasztott biztonságos – gyors – gazdaságos követelményrendszer első két eleme nagymértékben függ az emberi tényezőtől. A jármű használaton alapuló gyors közlekedés biztonságát nagymértékben befolyásolja a pályát jelentő városi környezet, a közterület. A balesetmentes közlekedést elősegíti a közterületek homogén, vagyis kiszámítható, kevés számú és gyakran ismétlődő elem. A közterületek közlekedési szempontból kedvező, homogén kialakítása – mivel az átszövi a város területét – mintegy keret hoz létre a többi terület körül, településképi szempontból kedvezően kiemelve azok változatosságát, épített és természeti látványvilágát.

XI. kerület, Műgyűtem rakpart

➔ **A hálózati szerepnek és a település életében ellátott feladatnak megfelelő kialakítás (egy főútvonal látszódnak is főútvonalnak)**

A városi forgalom intenzitása és az általánossá vált járműhasználat szükségessé teszi a közlekedés hierarchikus szervezését, amelyet nagymértékben elősegít annak megjelenése, tükröződése a közlekedésnek teret adó közterületeken. A közúthálózat hierarchiájának megfelelően a magasabb rendű elemek közterületeinek vonalvezetését direkter módon és szélességét nagyvonalúbban kell meghatározni, valamint infrastruktúráját differenciáltabban kell kiépíteni.

V.-VII. kerület, Károly körút

➔ **A közterület teljes területének felosztása szükséges a funkciók közötti egyértelmű határokkal (parkolás csak a parkoló felületeken történjen, az a gyalogos és zöldfelületen tilos)**

A közterületek alapvetően közlekedési, közmű és zöldfelületi elemek elhelyezésére szolgálnak, továbbá esetenként kereskedelmi és vendéglátó funkciókat fogadnak be. A közterület megfelelő használata és a kedvező városkép biztosítására a rendelkezésre álló teret teljes mértékben fel kell osztani és be kell rendezni, a különböző funkciók területigényét pedig egyértelműen jelezni kell. A rendeltetészerű használattól eltérő igénybevétel a társadalom működését biztosító jogszabályok megsértését eredményezi és a városi térben diszharmoniót teremt.

V. kerület, Sas utca

→ **Közlekedésbiztonsági feltételeknek megfelelő elrendezés (láthatóság biztosítása a kerítés, növényzet, az utcabútorok és közművek megfelelő elhelyezésével, telepítésével)**

A közlekedés esetében a legfontosabb szempont a biztonság, a biztonságra való törekvés. A balesetek elkerülésének egyik fontos tényezője a megfelelő látási és láthatósági viszonyok biztosítása a közterületeken. Városi környezetben a látási viszonyokat jelentősen befolyásoló tényező a közterület határát jelentő kerítés, a közterületen elhelyezkedő zöldfelületi elemek, különösen a sövények, továbbá az utcabútorok és az azokon levő reklámok.

XXII. kerület, Nagytétényi út

→ **Funkciónak megfelelő anyaghasználat (burkolat anyaga, formája, színe legyen összhangban az ellátandó feladattal)**

A közterületek alkotta hálózat teljesen átszövi a várost, így a városkép fontos eleme. A közterületeket determináló közlekedési infrastruktúra – amellyel, hogy biztosítja a közlekedési igények lebonyolítását – az utcaépítész egyik meghatározója, ennek megfelelően az anyaghasználata nem csak a helyváltoztatást, hanem a látványt is jelentős mértékben befolyásolja.

V. kerület, Sas utca

V. kerület, Veres Pálné utca

→ **Üzemeltetési, fenntartási szempontok lehetőség szerinti figyelembe vétele (gazdaságosság)**

A közterületek kialakítása, azok területén a közlekedési infrastruktúra megépítése és folyamatos fenntartása közpénzből történik. A közlekedési infrastruktúra jelentős költségigénye folytán fontos szempont az alkalmazott műszaki megoldások, anyagok esetében a gazdaságosságra való törekvés. A gazdaságosság és a városképi megjelenés szempontjai között összhangot kell teremteni, azonban a biztonsági szempontok rovására azok nem érvényesíthetők.

5.7. VÁROSI SZOLGÁLTATÁSOK

NYILVÁNOS ILLEMHELYEK

A nyilvános illemhelyek megléte egy élhetőbb város alapfeltételeként tekinthető, illetve komfortérzetet termet nemcsak a turisták, hanem az ott élő emberek számára is. Ebben nagy szerepet játszanak a könnyen megközelíthető, tiszta, higiénikus nyilvános illemhelyek. Ugyanakkor gondolni kell a kisgyermekes szülőkre is, akiknek nagy segítséget jelenthet a nyilvános illemhelyen kialakított pelenkázó helyiség is. Emellett természetesen egyéb funkciókat is biztosíthat egy megfelelően kialakított nyilvános illemhely, ide értve például a zuhanyzási lehetőséget.

Az első nyilvános illemhelyet a fővárosban a mai Deák Ferenc téren állították fel 1870-ben.

A II. világháború előtt 82 illemhely működött Budapesten, amelyek közül 12 megsemmisült a háború alatt.

Az 1980-as években már több 100 illemhely működött Budapesten. 1983-ban a Csatornázási Művek által kifejlesztett egyszemélyes, félautomata illemhelyeket állítottak próbaüzembe az V. ker. Március 15. téren. 1996-ban már 29 automata illemhely működött a fővárosban.

1996-ban, amikor profiltisztítás következtében az illemhelyek üzemeltetésével az II-Net Kht.-t bízta meg a Fővárosi Közgyűlés, a Csatornázási Művek már 112 db közterületi illemhelyet üzemeltetett.

A Fővárosi Közgyűlés 2009 májusában döntött úgy, hogy ismét a Fővárosi Csatornázási Művekre bízta a budapesti nyilvános illemhelyek üzemeltetését.

Míg 1996-ban még 112 működő és nyitva tartó illemhely volt, 2009-ben 74 nagyon rossz állapotú maradt csupán. Ebből 38 illemhely teljesen használhatatlan, romos állapotban került vissza a Csatornázási Művekhez és csak 36 egység volt üzemképes, messze elmaradva a XXI. század elvárásaitól.

Budapesten a Fővárosi Csatornázási Művek Zrt. (FCSM Zrt.) 2010 óta üzemelteti a korábbi fővárosi nyilvános illemhelyhálózat. Az FCSM Zrt. által üzemeltetett illemhelyek száma jelenleg megközelíti az ötvenet.

Budapesten azonban nemcsak az FCSM Zrt. üzemeltet nyilvános illemhelyeket, ezért a nyilvános toalettek tényleges száma nem ismert.

Ajánlások

- A nyilvános illemhelyek akadálymentes megközelíthetőségét és használatát biztosítani kell. Emellett plusz funkciókkal is rendelkezhet, például pelenkázó, zuhanyzási lehetőség biztosítása, stb.
- A nyilvános illemhely elhelyezkedése lehet:
 - aluljáróban,
 - felszínen,
 - és felszín alatt kialakított (lejáróval megközelíthető).
- A nyilvános illemhelyek megközelíthetőségét különböző módon lehet jelölni. Egyrészt eligazító táblák segítségével, másrészt felfestett útbaigazító piktogramokkal.
- A járdákra felfestett útbaigazító piktogramok előnye, hogy segítségükkel gyorsan és könnyen tudnak tájékozódni a járókelők és a turisták a legközelebb elérhető nyilvános illemhellyel kapcsolatban, a piktogramot gyorsan és könnyen tudja értelmezni a külföldi és a hazai járókelő is, illetve költséghatékonyabb megoldás, mint az eligazító táblák kihelyezése.
- A fővárosi közszolgáltatást ellátó cégek által alkalmazott arculati kézikönyvben tekintettel kell, hogy legyenek a meghatározó területek karakterisztikájához, így javasoljuk vagy karakterhez illő, kortárs, vagy korhű nyilvános illemhelyek kialakítását.

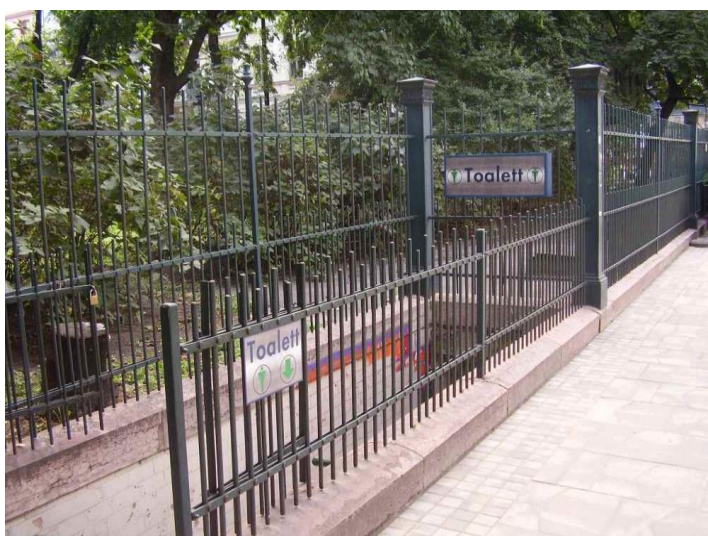
V. kerület, Károlyi kert

VIII. kerület, Rákóczi út

VIII. kerület, Mátyás tér

VIII. kerület, Kálvin tér

III. kerület, Hajógyári sziget

5.8. REKLÁMOK ELHELYEZÉSÉRE VONATKOZÓ AJÁNLÁSOK

5.8.1. DUNA ÉS KÖZVETLEN PARTJAI

- A 2016. évi LXXIV. törvény 1. melléklete szerinti területen reklám közzététele, reklámhordozó és reklám elhelyezése sem közterületen, sem magánterületen nem megengedett.
- A terület használói számára közérdekű információk átadása és tájékoztatás céljából információs, vagy más célú berendezést csak az illetékes önkormányzat helyezhet el és csak ott, ahol a gyalogos és kérekpáros forgalmat nem akadályozza. Anyaghasználatában a világörökségi védelem alatt álló belső városmag építészeti értékeihez illeszkedő magas minőségű anyaghasználat elvárás, míg a külső városrészek Duna-partjainak természeti környezetéhez való illeszkedés ajánlott. Könnyen karbantartható, rongálásbiztos megoldásra kell törekedni, kerülni kell a rikító színek használatát. Az információs, vagy más célú berendezésen reklám nem helyezhető el.
- A város, egyes városrészek szempontjából jelentős, időszakos eseményről szóló tájékoztatás céljából (évente legfeljebb összesen tizenkét naptári hét időszakra) textilanyagú hirdetés (molínó) elhelyezhető a rendezvény helyszínén, vagy közvetlen környezetében a közterület, közút felett átfeszítve, amely leghamarabb a rendezvényt egy héttel megelőzően helyezhető el, és a rendezvényt követő egy héten belül el kell távolítani.
- A Margitsziget területén építmény, épületegyüttes építése, átalakítása, felújítása érdekében végzett építési, vagy bontási munka során, az építési tevékenység idejére építési reklámháló csak a tervezett új homlokzat kialakításának rajzolatát és eredeti színezését ábrázolhatja, melyen legfeljebb 9,0 m² reklám elhelyezhető.

Cégérek, üzletfeliratok

- Rendeltetési egységenként legfeljebb egy cégér és egy étlap helyezhető el, összesen legfeljebb 2,5 m² méretben, közvetlenül a rendeltetési egységen. A cégér és étlap homlokzaton történő elhelyezése egyéb jogszabályokban előírt engedélyezési, bejelentési eljárás szerint lehetséges. Világörökségi helyszínen és védőterületén ügyelni kell az ahhoz méltó, esztétikailag magas színvonalú kialakításra. Étlaptartó elhelyezése vendéglátó teraszon belül lehetséges, megállító tábla közterületen való elhelyezése – függetlenül attól, hogy teraszon belül, vagy kívül kerül elhelyezésre – nem megengedett.

5.8.2. TÖRTÉNETI JELENTŐSÉGŰ BEÉPÍTÉSSEL RENDELKEZŐ, TELEPÜLÉSKÉPI SZEMPONTBÓL MEGHATÁROZÓ TERÜLETEK

A) A 2016. ÉVI LXXIV. TÖRVÉNY 1. MELLÉKLETE SZERINTI TERÜLETEKRE

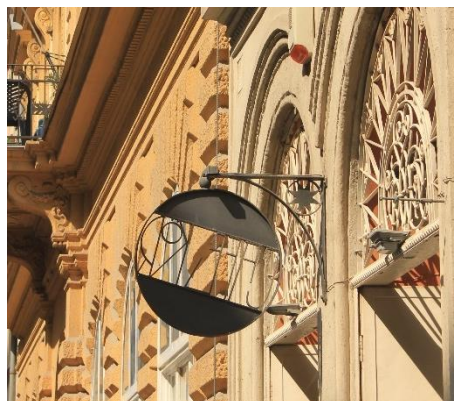
- A településképi védelme szempontjából kiemelt területeken (műemlék területe és a műemléki jelentőségű terület, a műemléki környezet területe, történelmi emlékhely, történeti kert, helyi jelentőségű védett érték területe) reklám közzététele, reklámhordozó és reklám elhelyezése sem közterületen, sem magánterületen nem megengedett.
- A településképi védelme szempontjából kiemelt területek közül az adott terület fokozott védelmi besorolása szerinti jelleget nem befolyásoló funkcionális célokat szolgáló utcabútor elhelyezhető a régészeti érdekű terület és a régészeti lelőhely területén, amennyiben egyéb településképi védelme szempontjából kiemelt területi besorolás nem érinti a területet.
- A város, városrészek szempontjából jelentős valamely eseményről való tájékoztatás érdekében (évente legfeljebb összesen tizenkét naptári hét időszakra) reklám és reklámhordozó helyezhető el. A rendezvényeket hirdető berendezés a megartásra kerülő rendezvényekhez kapcsolódó helyszínen, homlokzatra felfüggesztve, vagy annak környezetében lévő közterület felett átfeszítve, leghamarabb a rendezvényt egy héttel megelőzően helyezhető el, és a rendezvényt követő egy héten belül el kell távolítani.
- Közművelődési célú hirdetőoszlop kizárólag közművelődési tevékenységet folytató intézmény/ek közvetlen környezetében helyezhető el, ahol az a gyalogosok biztonságos közlekedését nem akadályozza. Törekedni kell a hirdetőoszlopok minél kisebb számban történő elhelyezésére, ezért több közművelő-

dési intézmény általi együttes használata javasolt. A közművelődési hirdetőoszlopon kizárólag a közművelődési intézmények tevékenységének körébe tartozó programok, rendezvények népszerűsítését szolgáló reklám tehető közzé, amelyek ragasztás útján is rögzíthetők.

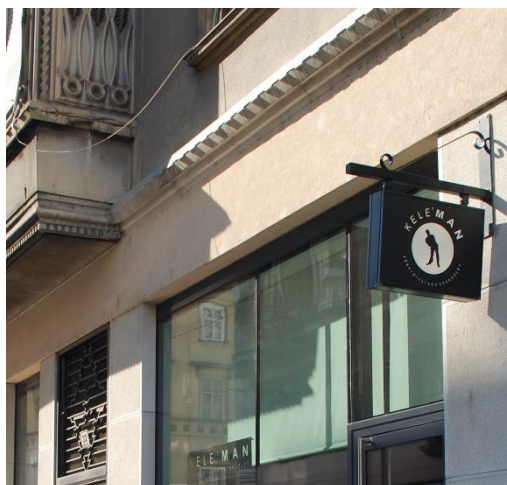
- Építmény, épületegyüttes építése, átalakítása, felújítás érdekében végzett építési, vagy bontási munka során, az építési tevékenység idejére, a közterület felőli építési állványzaton építési reklámháló elhelyezése az alábbi feltételekkel lehet:
 - Az építési reklámhálót csak közterületre helyezett építési állványzatra lehet feltenni, kizárólag az építésnapló-bejegyzés szerinti tényleges építés ideje alatt.
 - Csak a tervezett új homlokzat rajzolatát és eredeti színezését ábrázolhatja, ebben az esetben legfeljebb 9,0 m² méretben reklám elhelyezhető.
- (Portálra, cégéreik, üzletfeliratok elhelyezésére egyéb javaslatokat lásd az 5. fejezetben.)

B) EGYÉB TERÜLETEK, AHOL (KORLÁTOZVA) REKLÁM ELHELYEZÉSE MEGENGEDETT

- A 2016. évi LXXIV. törvény 1. melléklete szerint felsorolt, a településképi védelme szempontjából kiemelt területeken kívüli *településközpont területen, intézményi területen, nagyvárosias lakóterületen, és kisvárosias lakóterületen* lévő közterületeken és köztulajdonban álló ingatlanokon reklám közzététele és reklámhordozók, reklámhordozót tartó berendezések elhelyezése kizárólag utcabútor (utasváró, kiosk, közművelődési célú hirdetőoszlop és az információs vagy más célú berendezés) igénybevételevel lehetséges. Magánterületekre vonatkozóan reklám közzététele és reklámhordozók, reklámhordozót tartó berendezések elhelyezése e területek esetében nem megengedett.
- Utasvárón, kioskon, valamint információs vagy más célú berendezésen (citylight) reklámot elhelyezni összesen egy darab, legfeljebb 2,1 m² felületen lehet, és azt ragasztás útján nem lehet rögzíteni.
- Utasváró kizárólag a főváros és az állam által fenntartott tömegközlekedési megállóhelyeken létesíthető. Mind színében, mind formavilágában modern, egységes kialakítás javasolt, és törekedni kell a könnyen karbantartható, rongálásbiztos kialakítására. Utasváró tetején reklám nem helyezhető el.
- Kiosk közút melletti járdára vagy más gyalogos felületre nem építhető, kizárólag közkertben és közparkban helyezhető el. A kiosk a biztonságos gyalogos közlekedési sáv biztosítása mellett helyezhető el, és épület homlokzatához csatlakozó telepítése nem lehetséges, valamint nem építhető zárt sorú épület homlokzata elé. Anyaghasználatában és formavilágában illeszkedjen a meglévő épített környezethez. A kiosk tömör felülete felhasználható reklám céljára az előzők szerint, a tetejére azonban reklámtartó berendezés és reklám nem telepíthető.
- Az információs, vagy más célú berendezés olyan önállóan elhelyezett citylight lehet, melynek egyik oldalán reklám, másik oldalán pedig a városrész lakossága és látogatói számára közérdekű információk és tájékoztatás kerül átadásra. Az információs, vagy más célú berendezés hasznos felületének tehát legfeljebb 1/2-én tehető közzé reklám, és az ragasztás útján nem rögzíthető. Kialakításában az épített környezethez illeszkedő, könnyen karbantartható, rongálásbiztos megoldásra kell törekedni, kerülni kell a ríktó színek használatát és csak ott helyezhető el, ahol a gyalogos és kerékpáros forgalmat nem akadályozza.
- Közművelődési célú hirdetőoszlop kizárólag közművelődési tevékenységet folytató intézmény/ek közvetlen környezetében helyezhető el, ahol az a gyalogosok biztonságos közlekedését nem akadályozza. Törekedni kell a hirdetőoszlopok minél kisebb számban történő elhelyezésére, ezért több közművelődési intézmény általi együttes használata javasolt. A közművelődési hirdetőoszlopon kizárólag a közművelődési intézmények tevékenységének körébe tartozó programok, rendezvények népszerűsítését szolgáló reklám tehető közzé, amelyek ragasztás útján is rögzíthetők.
- Építmény, épületegyüttes építése, átalakítása, felújítás érdekében végzett építési, vagy bontási munka során, az építési tevékenység idejére, a közterület felőli építési állványzaton építési reklámháló elhelyezése az alábbi feltételekkel lehet:
 - az építési reklámhálót csak közterületre helyezett építési állványra lehet feltenni, kizárólag az építésnapló-bejegyzés szerinti tényleges építés ideje alatt,
 - csak a tervezett új homlokzat kialakításának rajzolatát és eredeti színezését ábrázolhatja, ebben az esetben legfeljebb 9,0 m² méretben reklám elhelyezhető.

Hagyományos cégérek a történelmi belvárosban, Mérleg utca, Sas utca, Régi posta utca, Révay utca

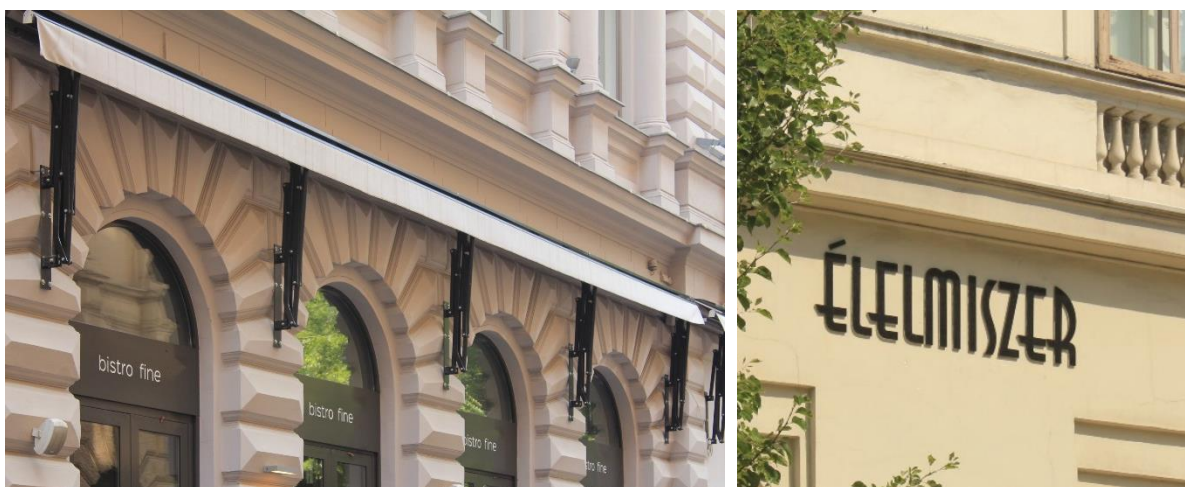
Historikus épületekhez illeszkedő, egyszerű, kis méretű cégérek, Arany János utca, Bajcsy-Zsilinszky út

Historikus épülethez illeszkedő, visszafogott arculati elemek, feliratok, cégér, Káldy Gyula utca

Cégér és névtábla, Vitkovics Mihály utca, Káldy Gyula utca

Historikus épület homlokzattagolásába illesztett üzletfelirat, Andrassy út, József Attila utca

JÓ PÉLDÁK / UTCABÚTOROK

Belvárosi környezetbe illeszkedő, egységes tájékoztatóelemek, információt hordozó utcabútorok, Széll Kálmán tér

Kortárs kialakítású villamosmegálló, hirdetési felülettel, tájékoztató elemmel, Széll Kálmán tér

Kortárs kialakítású buszmegálló, hirdetési felülettel, Széll Kálmán tér

JÓ PÉLDÁK / TÁJÉKOZTATÓ ESZKÖZÖK, FELIRATOK

Információs rendszer elemei: fajfajta bemutató tábla, térkép, Margitsziget

Információs rendszer elemei: tiltó tábla, kertbemutató térkép, Margitsziget; térkép, Várkert Bazár

Információs rendszer elemei: útjelző táblák gyalogosoknak, Margitsziget, Várkert Bazár

5.8.3. MEGHATÁROZÓ, ÚJONNAN BEÉPÜLŐ VAGY JELENTŐSEN ÁTALAKULÓ TERÜLETEK

A) A 2016. ÉVI LXXIV. TÖRVÉNY 1. MELLÉKLETE SZERINTI TERÜLETEKRE

- A településkép védelme szempontjából kiemelt területek közül a műemlék területe és a műemléki jelentőségű terület, a műemléki környezet területe, helyi jelentőségű védett érték területe és a helyi jelentőségű természetvédelmi terület és a védett természeti érték területein) reklám közzététele, reklámhordozó és reklám elhelyezése sem közterületen, sem magánterületen nem megengedett.
- A településkép védelme szempontjából kiemelt területek közül az adott terület fokozott védelmi besorolása szerinti jelleget nem befolyásoló funkcionális célokat szolgáló utcabútor elhelyezhető a régészeti érdekű terület és a régészeti lelőhely területén, amennyiben egyéb településkép védelme szempontjából kiemelt területi besorolás nem érinti a területet.
- Építmény, épületegyüttes építése, átalakítása, felújítás érdekében végzett építési, vagy bontási munka során, az építési tevékenység idejére, a közterület felőli építési állványzaton építési reklámháló elhelyezése az alábbi feltételekkel lehet:
 - az építési reklámhálót csak közterületre helyezett építési állványra lehet feltenni, kizárólag az építésinapló-bejegyzés szerinti tényleges építés ideje alatt,
 - csak a tervezett új homlokzat kialakításának rajzolatát és eredeti színezését ábrázolhatja, ebben az esetben legfeljebb 9,0 m² méretben reklám elhelyezhető,
- A város, városrészek szempontjából jelentős valamely eseményről való tájékoztatás érdekében, (évente legfeljebb összesen tizenkét naptári hét időszakra) reklám és reklámhordozó helyezhető el. A rendezvényeket hirdető berendezés a megtartásra kerülő rendezvényekhez kapcsolódó helyszínen, homlokzatra felfüggesztve, vagy annak környezetében lévő közterület felett átfeszítve, leghamarabb a rendezvényt egy héttel megelőzően helyezhető el, és a rendezvényt követő egy héten belül el kell távolítani.
- Közművelődési célú hirdetőoszlop kizárólag közművelődési tevékenységet folytató intézmény/ek közvetlen környezetében helyezhető el, ahol az a gyalogosok biztonságos közlekedését nem akadályozza. Törekedni kell a hirdetőoszlopok minél kisebb számban történő elhelyezésére, ezért több közművelődési intézmény általi együttes használata javasolt. A közművelődési hirdetőoszlopon kizárólag a közművelődési intézmények tevékenységének körébe tartozó programok, rendezvények népszerűsítését szolgáló reklám tehető közzé, amelyek ragasztás útján is rögzíthetők.

B) EGYÉB TERÜLETEK, AHOL (KORLÁTOZVA) REKLÁM ELHELYEZÉSE MEGENGEDETT

- A 2016. évi LXXIV. törvény 1. melléklete szerint felsorolt, a településkép védelme szempontjából kiemelt területeken kívüli *településközpont területen, intézményi területen, nagyvárosias lakóterületen, és kisvárosias lakóterületen* lévő közterületeken és köztulajdonban álló ingatlanokon reklám közzététele és reklámhordozók, reklámhordozót tartó berendezések elhelyezése kizárólag utcabútor (utasváró, kioszk, közművelődési célú hirdetőoszlop és az információs vagy más célú berendezés) igénybevételével lehetséges. Magánterületekre vonatkozóan reklám közzététele és reklámhordozók, reklámhordozót tartó berendezések elhelyezése e területek esetében nem megengedett.
- Az utasvárón, kioszkon, valamint az információs vagy más célú berendezésen (citylight) reklámot elhelyezni összesen egy darab, legfeljebb 2,1 m² felületen lehet, és azt ragasztás útján nem lehet rögzíteni.
- Utasváró, kizárólag a főváros és az állam által fenntartott tömegközlekedési megállóhelyeken létesíthető, mind színében, mind formavilágában modern, egységes kialakítás javasolt, és törekedni kell a könnyen karbantartható, rongálásbiztos kialakítására. Az utasváró tetején reklám nem helyezhető el. Utasváró felületén reklám ragasztás útján nem rögzíthető.
- A kioszk a biztonságos gyalogos közlekedési sáv biztosítása mellett helyezhető el, és közvetlenül épület homlokzatához csatlakozó telepítése nem lehetséges. Anyaghasználatában és formavilágában illeszkedjen a meglévő épített környezethez. A kioszk tömör felülete felhasználható reklám céljára az elő-

zők szerint, a tetejére azonban reklámtartó berendezés és reklám nem telepíthető. Reklám ragasztás útján nem rögzíthető.

- Az információs, vagy más célú berendezés olyan önállóan elhelyezett citylight lehet, melynek egyik oldalán reklám, másik oldalán pedig a városrész lakossága és látogatói számára közérdekű információk és tájékoztatás kerül átadásra. Az információs, vagy más célú berendezés hasznos felületének tehát legfeljebb 1/2-én tehető közzé reklám, és az ragasztás útján nem rögzíthető. Kialakításában az épített környezethez illeszkedő, könnyen karbantartható, rongálásbiztos megoldásra kell törekedni, kerülni kell a rikító színek használatát és csak ott helyezhető el, ahol a gyalogos és kerékpáros forgalmat nem akadályozza.
- Közművelődési célú hirdetőoszlop kizárólag közművelődési tevékenységet folytató intézmény/ek közvetlen környezetében helyezhető el, ahol az a gyalogosok biztonságos közlekedését nem akadályozza. Törekedni kell a hirdetőoszlopok minél kisebb számban történő elhelyezésére, ezért több közművelődési intézmény általi együttes használata javasolt. A közművelődési hirdetőoszlopon kizárólag a közművelődési intézmények tevékenységének körébe tartozó programok, rendezvények népszerűsítését szolgáló reklám tehető közzé, amelyek ragasztás útján is rögzíthetők.
- Építmény, épületegyüttes építése, átalakítása, felújítás érdekében végzett építési, vagy bontási munka során, az építési tevékenység idejére, a közterület felőli építési állványzaton építési reklámháló elhelyezése az alábbi feltételekkel lehet:
 - az építési reklámhálót csak közterületre helyezett építési állványra lehet feltenni, kizárólag az építésnapló-bejegyzés szerinti tényleges építés ideje alatt,
 - csak a tervezett új homlokzat kialakításának rajzolatát és eredeti színezését ábrázolhatja, ebben az esetben legfeljebb 9,0 m² méretben reklám elhelyezhető.

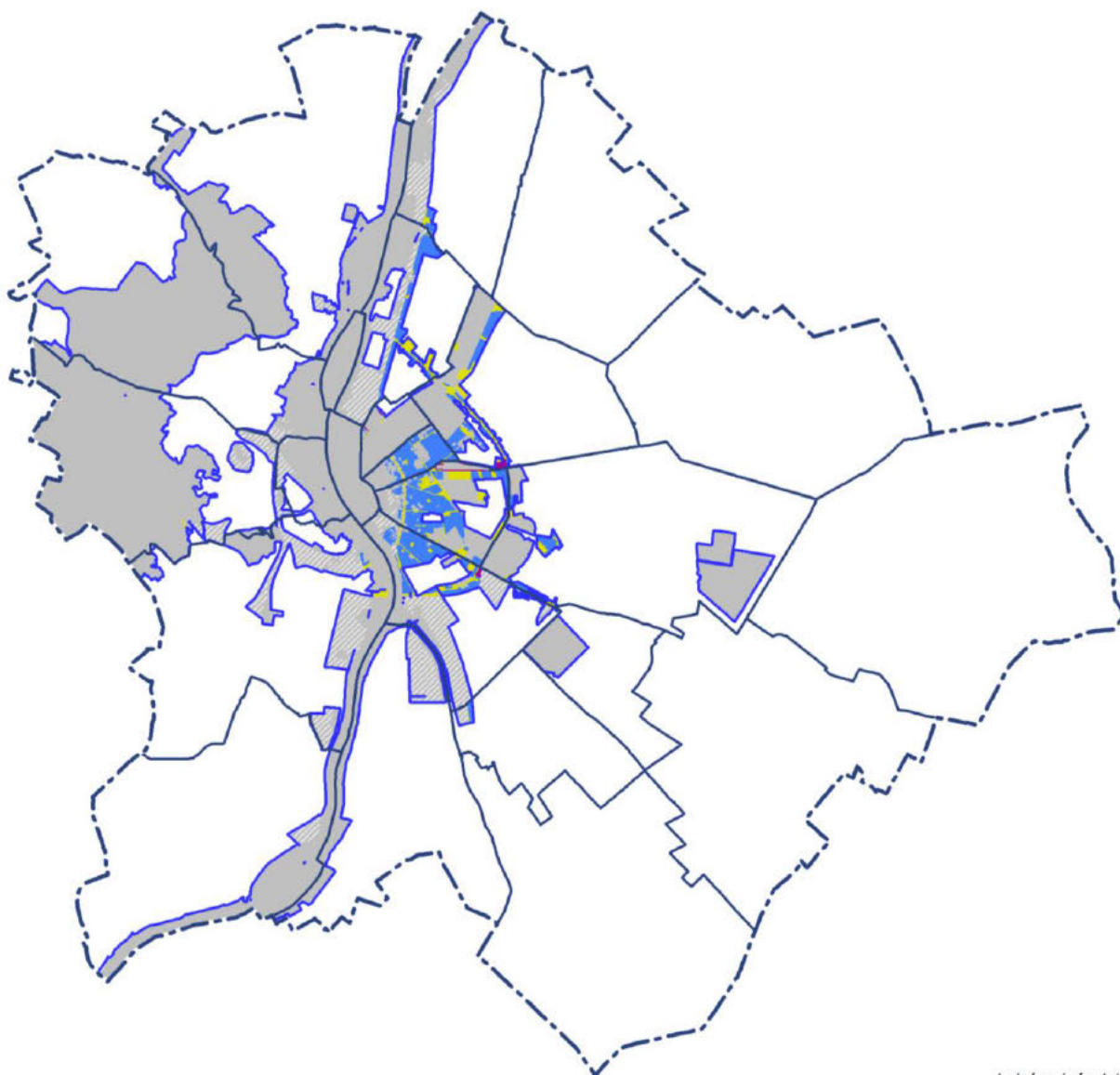
5.8.4. JELENTŐS ZÖLDFELÜLETTEL RENDELKEZŐ TERÜLETEK

- Reklám közzététele, reklámhordozó és reklám elhelyezése sem, közterületen sem magánterületen nem megengedett.
- A terület használói számára közérdekű információk átadása és tájékoztatás céljából információs, vagy más célú berendezést csak az illetékes önkormányzat helyezhet el és csak ott, ahol a gyalogos és kerékpáros forgalmat nem akadályozza. Kialakításában a természeti környezethez illeszkedő, könnyen karbantartható, rongálásbiztos megoldásra kell törekedni, kerülni kell a rikító színek használatát. Az információs, vagy más célú berendezésen reklám nem helyezhető el.
- A város, városrészek szempontjából jelentős valamely eseményről való tájékoztatás érdekében, (évenként legfeljebb összesen tizenkét naptári hét időszakra) reklám és reklámhordozó helyezhető el. A rendezvényeket hirdető berendezés a megtartásra kerülő rendezvényekhez kapcsolódó helyszínen, homlokzatra felfüggesztve, vagy annak környezetében lévő közterület felett átfeszítve, leghamarabb a rendezvényt egy héttel megelőzően helyezhető el, és a rendezvényt követő egy héten belül el kell távolítani.
- Közművelődési célú hirdetőoszlop kizárólag közművelődési tevékenységet folytató intézmény/ek közvetlen környezetében helyezhető el, ahol az a gyalogosok biztonságos közlekedését nem akadályozza. Törekedni kell a hirdetőoszlopok minél kisebb számban történő elhelyezésére, ezért több közművelődési intézmény általi együttes használata javasolt. A közművelődési hirdetőoszlopon kizárólag a közművelődési intézmények tevékenységének körébe tartozó programok, rendezvények népszerűsítését szolgáló reklám tehető közzé, amelyek ragasztás útján is rögzíthetők.

5.8.5. KÖZLEKEDÉSI TERÜLETEK KIALAKÍTÁSA

- **Kktr1.** a reklámtáblák, reklámhordozók és egyéb reklám célú berendezések közutak melletti elhelyezésének részletes szabályairól szóló 224/2011. (X. 21.) Korm. rendelet.

- **Kktr2.** a tájékozódást segítő jelzést megjelenítő reklámcélú eszközök közutak melletti elhelyezésének részletes szabályairól szóló 421/2015. (XII. 23.) Korm. rendelet.
- A Településképi törvény és a végrehajtásáról szóló 104/2017. (IV. 28.) Korm. rendelet a közlekedési területek területfelhasználási kategóriát (KÖu) nem nevesíti, így a főváros kiemelt közlekedési útvonalain reklám közzététele és reklámhordozók, reklámhordozót tartó berendezések elhelyezése nem megengedett.

belvárosi részlet

A FŐVÁROS TELEPÜLÉSKÉPI SZEMPONTBÓL MEGHATÁROZÓ TERÜLETEI KÖZÜL
A 2016. ÉVI LXXIV. TÖRVÉNY 1. MELLÉKLETE SZERINT FELSOROLT

- a településképi védelme szempontjából kiemelt területek;
- a településképi védelme szempontjából kiemelt régészeti érdekű területek és régészeti lelőhelyek területe, ahol utcabútor elhelyezhető.

A 2016. ÉVI LXXIV. TÖRVÉNY 1. MELLÉKLETE SZERINT
FELSOROLTAKON KÍVÜL ESŐ TERÜLETEK, AHOL

- reklámhordozó és reklám elhelyezése nem megengedett;
- reklámhordozó és reklám elhelyezése kizárólag közterületeken, utcabútor igénybevételével lehetséges;
- reklámhordozó és reklám elhelyezése magántulajdonú területeken megengedett (vasútállomás, buszpályaudvar területe).

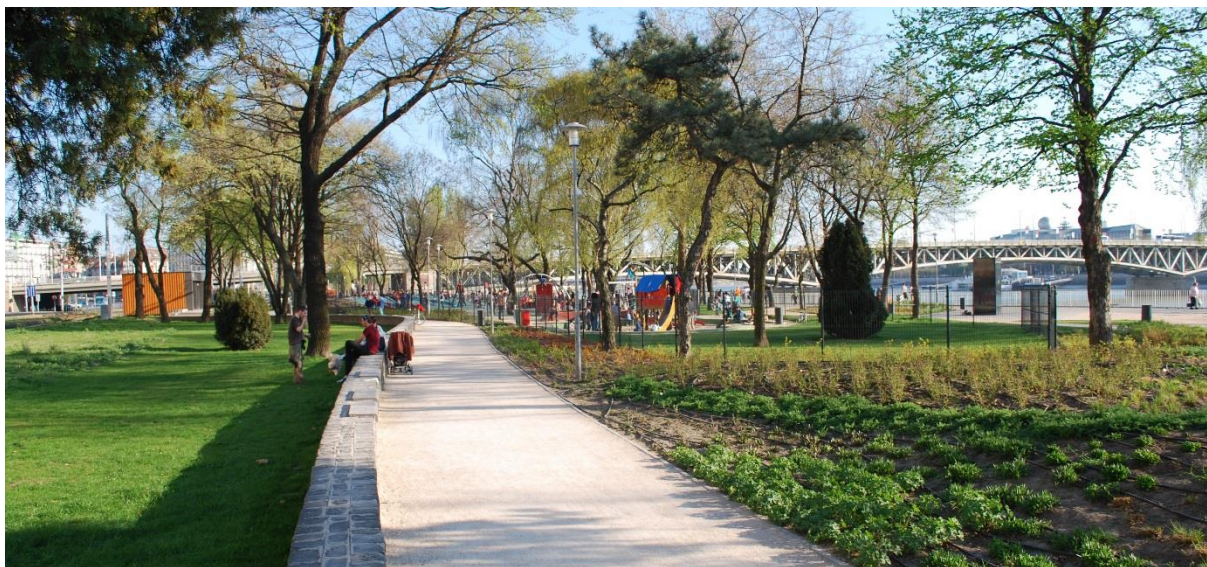
JÓ PÉLDÁK: ÉPÜLETEK, KÖZTERÜLETEK, ZÖLDFELÜLETEK

6

6. JÓ PÉLDÁK: ÉPÜLETEK, KÖZTERÜLETEK, ZÖLDFELÜLETEK

Budapest településképe napról napra változik, hiszen – a város méretéből adódóan – folyamatosan nagyszámú beavatkozás, fejlesztés, átalakítás hat az épített és természeti környezetre. Ezek közül azok lesznek sikeresek, azok hatása lesz pozitív, amelyek érzékenyek a meglévő adottságokra, kialakult környezetükre, és a használat, az embert állítják céljaik középpontjába. Az elismerő szavak, pillantások mellett leginkább a mindennapi kényelmes használat mutatja meg a jó mintákat. Már a korábbiakban is számos pozitív példát ismerhettünk meg a város karakterterületeinek, örökségének, településképi szempontból meghatározó területeinek ismertetésekor, valamint a településképi ajánlások illusztrálásakor. Az alábbiakban olyan beépítések, épületek, zöldfelületek és közterület kialakítások kerülnek bemutatásra, amelyek a korábbiakban ismertetett elveknek, szempontoknak a legtöbb elemükben megfelelnek, így általánosan mintául szolgálhatnak.

A DUNA ÉS KÖZVETLEN PARTJAI

A IX. kerületi Nehru part megújulása a Dunával való közvetlen kapcsolatot, a folyóparti pihenést, játékot, sportolást szolgálja. A közterület alakítás jó példajaként a különféle célcsoportok egymás zavarása nélkül találhatják meg a számításukat a parkban és a parton. Kedvező a parti sávban a gyalogos használat előnyben részesítése, jól sikerült a burkolatok és az egyedi arculatot biztosító utcabútorok megválasztása.

A XI. kerületben a Kopaszi-gáton levő park színvonalas tájépítészeti és építészeti arculatával, igényes anyaghasználatával kezdettől népszerű rekreációs helyszínné vált a város lakói körében. Mintaértékű a különböző funkciókat kiszolgáló kis léptékű épületek egymással összehangolt, mégis egyedi karaktere, a burkolatok és zöldfelületek aránya, és kiemelkedő a fenntartással járó feladatok színvonalas ellátása.

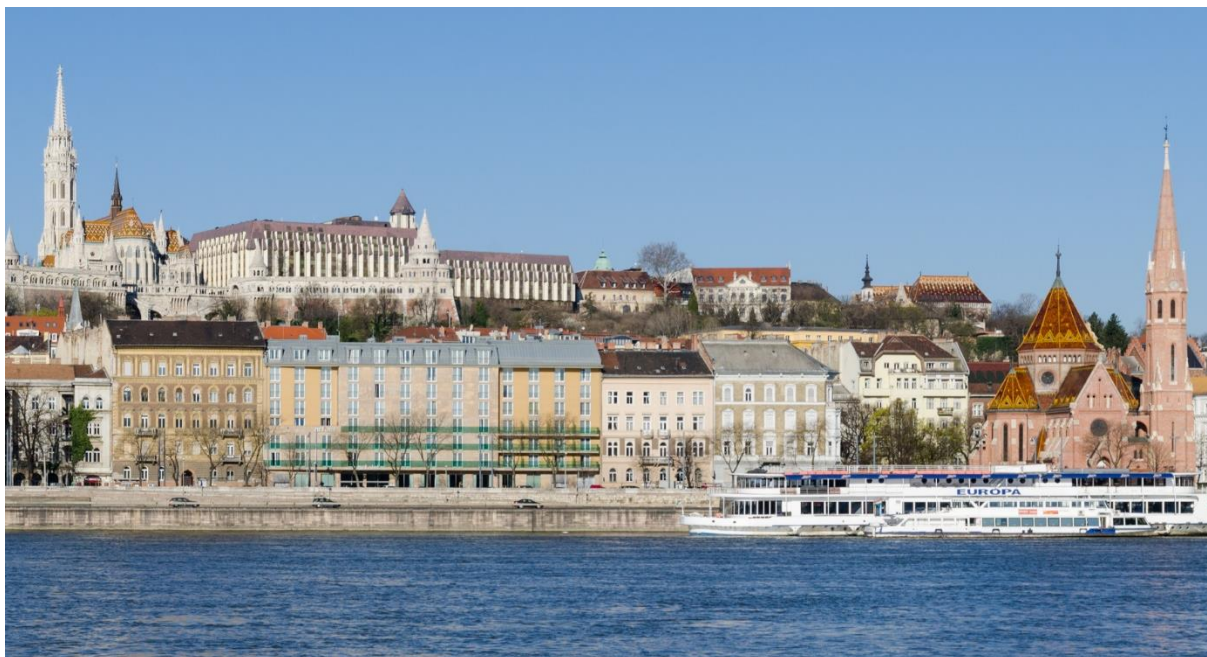

Az id. Antall József rakpart közterületi megújítása lehetővé tette a Dunával való élő kapcsolat kialakítását. Az átlátható, egyszerű és letisztult megjelenés érvényesülni engedi a környező értékes látványelemeket. A belvárosi Duna-partok megújításánál példaértékű lehet az itt alkalmazott természetes, hagyományokhoz igazodó anyaghasználat és felületképzés. A kilátást nem zavarják szükségtelen korlátok, egyéb határoló elemek.

A külső Duna-parti területeken történő szezonális közterület-használatra jó példa a Kabin Terasz, amely az Újpesti vasúti híd pesti oldalán nyílt meg. A természetes anyaghasználatú épülethez és dobogóhoz színes bútorzat és textíliák tartoznak.

TÖRTÉNETI JELENTŐSÉGŰ BEÉPÍTÉSEL RENDELKEZŐ, TELEPÜLÉSKÉPI SZEMPONTBÓL MEGHATÁROZÓ TERÜLETEK

Az I. kerületi Bem rakparton, történeti városszövetben megépült Art'otel Budapest homlokzati tagolása, fal-nyílás arányai jól illeszkednek a csatlakozó beépítéshez, miközben kortárs építészeti gesztusai is érvényesülnek. A tetőzet egyszerű formálású, a környező épületekhez illeszkedő. Az épület párkánymagassága a szomszéd épületek párkánymagasságához hasonló.

A Veres Pálné utcában a történeti előzményeket követő burkolat van, emellett egységes utcabútor rendszer és fasor készült.

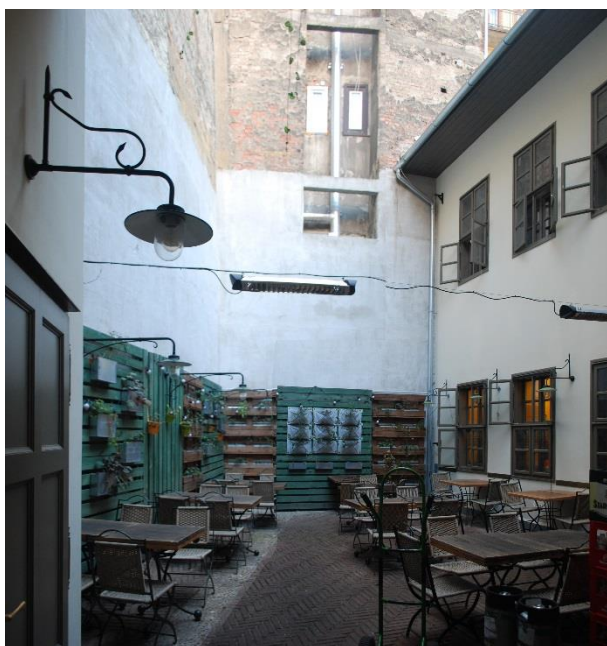
Az Andrásy úti Párisi Nagy Áruház az eredeti funkciójának megfelelően, üzletházként nyitották meg újra. A szecessziós, premodern jegyeket is hordozó épületet az apró részletekre is ügyelve állították helyre.

A "Belváros új főutcája" projekt keretében a pesti belváros számos utcája újult meg. Egyedi tervezésű burkolatokat, utcabútorokat és köztárgyakat helyeztek el, melyek anyaghasználatja minőségi, stílusa időtálló. A közterületeket gyalogosbarát módon, számos funkcióval gazdagodva alakították át. A rekonstrukció sikerét az élő közterületek és a színvonalas kereskedelmi és vendéglátóhelyek bizonyítják.

Fővárosi és Pest-Megyei Nyugdíjbiztosítási Igazgatóság (Budapest, VIII., Fiumei út 19/A és B) 1913-ban épült Komor Marcell és Jakab Dezső tervei alapján, az első budapesti felhőkarcolóként emlegették. Az épületet 1931-ben egy magasabb szárnyal egészítették ki. A hatvanas években a bauxitbeton szerkezetekkel épült torony felső öt szintje visszabontásra került, párkánnyal lezárva azt. Az épület 2004-es felújításakor nemcsak a homlokzatok, de a korábban átépített udvarok és belső terek is visszakapták eredeti formájukat.

Vendéglátó terasz a Kazinczy utca egyik belső udvarában. A kitelepülés bútorzata modern formavilágú, de anyag- és színhasználatában a történeti épülethez illeszkedik. Példaértékű a visszafogott, elegáns színhasználat, a tűzfalra helyezett növényzet, valamint a feliratok, reklámok mellőzése.

A IX. kerületi Práter utcában épült szociális bérház jól példázza, hogy a kortárs, újító szellemiség és az illeszkedés követelménye egyszerre is teljesíthető. A felszakadó épülettömeg és az utcavonaltól való hátrahúzás oldja a zárt sorú utcaképet, kellemes közösségi tereket hoz létre, és megteremti a tömbbelsővel való vizuális kapcsolatot. A markáns homlokzatképzésű épület és környezetének harmóniáját a megfelelő fal-nyílás arányok és az igazodó párkánymagasság biztosítja.

A Tűzoltó utcai volt lovardaépületben kereskedelmi létesítményt alakítottak ki az eredeti épület struktúrájának, homlokzatának megtartása mellett. A szupermarketet csak visszafogott feliratok jelzik.

A Semmelweis Egyetem Elméleti Orvostudományi Központja a IX. kerületi Tűzoltó utcában épült fel. A hátrahúzott üveghomlokzat előtti, széles közhasználatú terület az épület impozáns, zöldfelületekben gazdag fogadótereként szolgál. Az oldalhomlokzatok fal-nyílás aránya, az épület magassága és tagolt tömegalakítása segíti a környező városszövethez való illeszkedést.

A VIII. kerületi Tavaszmező utcában épült az Óbudai Egyetem kollégiuma. Az épület zárt sorú összképet mutat, de a téglaburkolatú oszlopok mögött visszahúzott árkádok vannak, amelyek a kollégiumi épület fogadó- és közösségi tereiként szolgálnak.

Az Üllői út 65. szám alatti lakóház kora építészeti stílusának megfelelően épült, mégis beleolvad a történeti útvonal menti utcaképbe. Az illeszkedést a visszafogott anyag- és színhasználat, a fal-nyílás arányok és a szomszédokhoz igazodó épületmagasság teremti meg. A letisztult, díszítmények nélküli homlokzatot a mészkő burkolat textúrája teszi elegánssá.

A II. kerületi Margit Palace irodaház egy történeti épületet hasznosít újra, mely korábban kocsiszíneként működött. A több épületszárnyra tagolódó, a meglévő épület arányrendszeréhez illeszkedő épület különleges értékét a Henger utca felé forduló, minőségi szabadtér-alakítású előudvarok adják.

Budapest főváros építészeti örökségének fővárosi helyi védelme a városképet és történetet meghatározó építészeti örökség kiemelkedő értékű elemeinek megőrzése céljából jött létre. Alábbiakban az ehhez kapcsolódó, Fővárosi Önkormányzat által kiírt pályázaton támogatott munkák eredményeit mutatjuk be a felújítás előtti, illetve az azt követő állapot megjelölésével.

VI. kerület, Dessewffy utca – Hajós utca találkozása

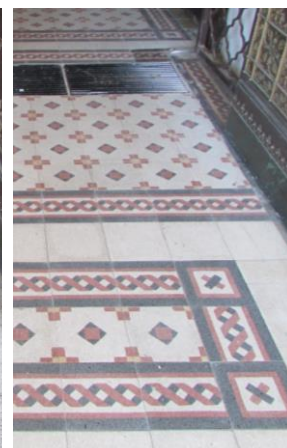
VII. kerület, Jósika utca 25.

VIII. kerület, Fiumei út 12-14.

XI. kerület, Bartók Béla út 54.

Az épületek belső részletei sok helyen megújultak.

XIII. kerület, Huba utca 12.

VI. kerület, Teréz krt. 48.

A XIII. kerületben, a Váci úton található E.On irodaház tömegével, tagolásával, homlokzati arányaival jól illeszkedik a kialakult tömbök arányaihoz és a sugárútra jellemző sajátosságokhoz, miközben mai anyaghasználattal és építészeti eszközökkel élve maximálisan megfelel a befogadott funkció kívánalmainak.

A Váci út és a Dózsa György út sarkán, kiemelt városszerkezeti pozícióban valósult meg a Vision Towers épülete, amely tömegével izgalmas megoldást ad a trapéz alakú telek egyedi helyzetére, a szárnyakat a földszint felett összekötő tető pedig vizuálisan lehatárolja a közterülettől az épületrészek közötti teret.

A XIII. kerületben, a Váci úton megépült Átrium Park épületeinek magassága, a tömegek mérete követi a város kialakult léptékét. A homlokzati tagolás, a nyílások ritmusa és mérete illeszkedik a megszokott homlokzati arányokhoz, de helyet kapnak izgalmas építészeti gesztusok is, és ezek együtt adják a kedvező utcaképet. A belső udvar kialakítása zöldfelületekkel, igényes anyagokkal, bútorokkal, az épülethez igazodó geometriával történt.

A VIII. kerületben, a Kerepesi út és a Hungária körút forgalmas csomópontjánál megépült Aréna Corner tagolt tömege minden irányból izgalmas látványt mutat. A visszahúzott épületrészek által szabadon hagyott területek a közterület bővületeként jelennek meg, és a földszinti funkciók jó közterületi kapcsolatokkal bírnak.

A Népliget Center a IX. kerületben, az M5 autópálya fővárosi bevezető szakasza és a Könyves Kálmán körút találkozásánál, a Népliget autóbusz pályaudvar szomszédságában városképi szempontból kiemelt helyzetben áll, amelyre izgalmas telepítési móddal és tömegalakítással ad jó választ.

A RiverLoft Irodaház egy 1914-ben épült ipari épület felújításával született a XIII. kerületben, a Népfürdő utca és a Révész utca sarkán. Az épület eredeti tömege, homlokzati motívumai megőrzése mellett is lehetséges volt korszerű, rugalmasan alakítható belső tereket létrehozni.

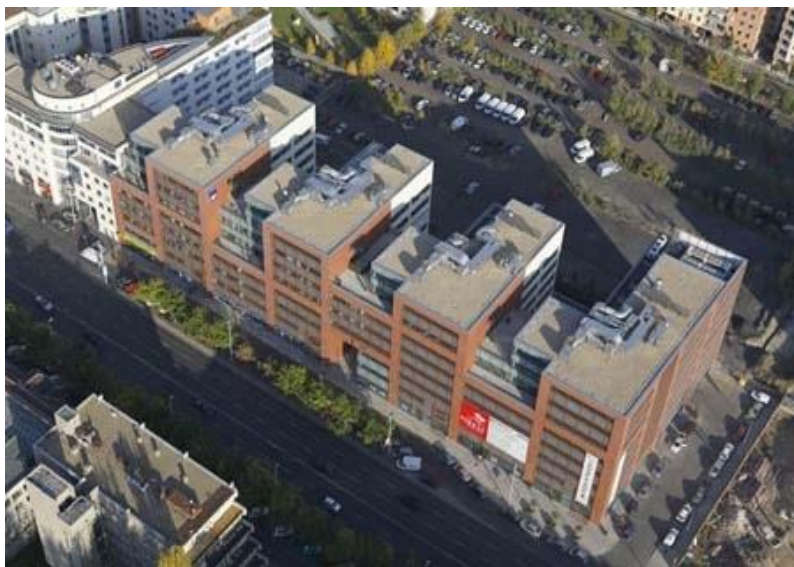
A Könyves Kálmán körút VIII. kerületi térfalát meghatározza az Allianz Hungária Zrt. és a MÁV irodaházainak homlokzata. A két épület egymás mellett teljesen különböző tömegformálással jelenik meg: az Allianz esetében a tömegek függőleges osztása és az előre lépő felületek keretezése dominál, míg a MÁV épületénél az erőteljes vízszintes tagolás és a földszinti árkád határozza meg az összképet. Mégis, az épületek léptéke, magassága, az üvegfelületek nagyarányú jelenléte és a színek használata harmóniát teremt közöttük.

A XIII. kerületben a Váci úton található Váci Corner Offices léptékében illeszkedik az út ritmusához. Tömegére a kellő tagoltság, homlokzatformálására a játékosság jellemző.

Az Alkotás Point irodaház a XII. kerületben, az Alkotás utca és a Csörsz utca találkozásánál található. Jellegzetes három szárnyból álló tömege a forgalmas úthoz illően lendületes. A szárnyak közötti térrészek jó átmenetet biztosítanak a közterület és a bejáratok között.

A BSR Center a XIII. kerületben, a Váci úton épült. Jelentős méretű tömegének tagolásával, homlokzata jó eszközökkel történt formálásával arányos, az utcaképet kedvezően alakító épület jött létre.

A K&H Bank székháza a IX. kerületi Lechner Ödön fasor és a Duna között húzódó Millenniumi Városcsopont egyik eleme. Tömege, magassága illeszkedik a sok többi eleméhez, így azokkal együtt tervezett egységességet sugároz. Az épület tömege és homlokzata játékosan tagolt, sok részletből komponált. A visszahúzott földszintek kapcsolatot teremtenek a közterülettel. Az igényes anyaghasználat és a kigondolt szerkezeti megoldások hozzájárulnak a kedvező összképhez. Az épület a Duna felőli és a sugárút menti településképet is erősíti.

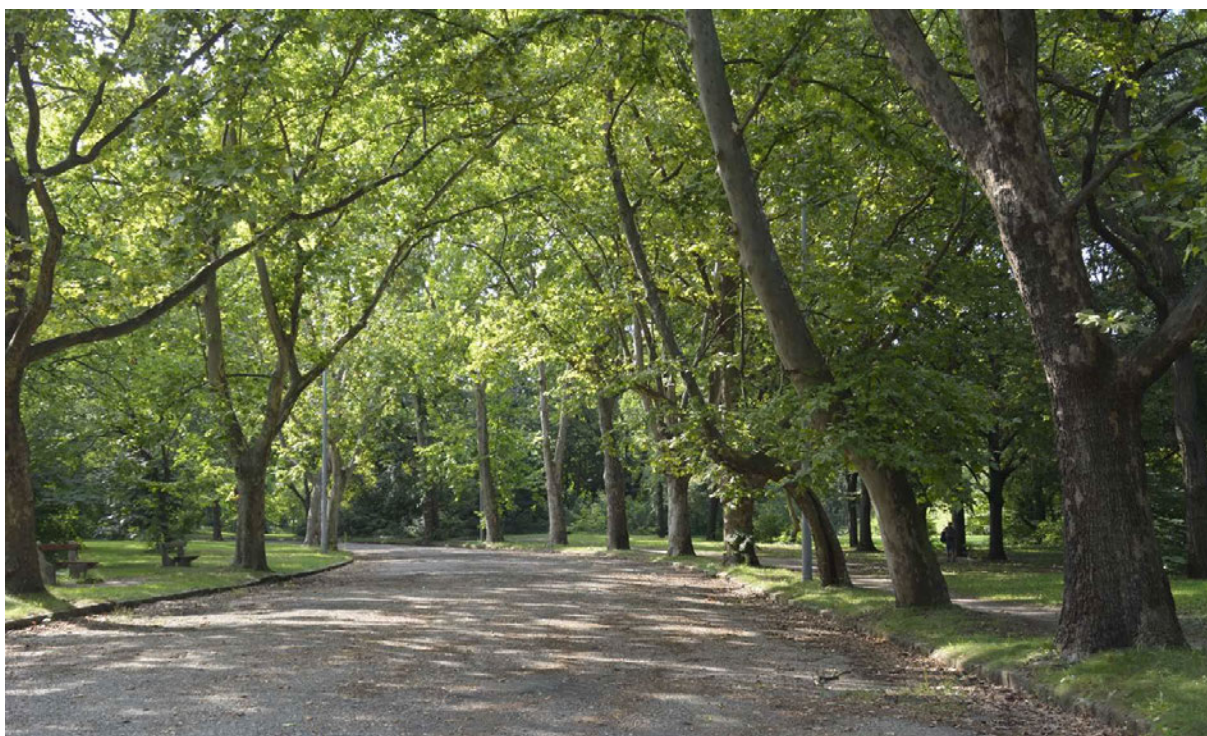

A Művészetek Palotája a Millenniumi Városcsopont Duna-parti térfal sorának beforduló záróeleme, átmeneti tereivel példát mutat a folyópart panorámájával kapcsolatot kereső középületek kialakítására.

JELENTŐS ZÖLDFELÜLETTEL RENDELKEZŐ TERÜLETEK

Igényes, változatos növénykiültetés díszíti Nehru-partot.

Szerkezeti tengelyt hangsúlyozó, azonos habitusú, karakterében illeszkedő platánfákból álló fasor található a Népligeti körúton.

Egyedi berendezési tárgyak teszik változatosabbá a margitszigeti Japánkertet.

A margitszigeti Japánkert vízáteresztő burkolatát a fenntarthatóság jegyében alakították ki.

A Margitszigeti játszótér nagy vonzerővel bír.

A megújult játszótér és az utcabútorok a Nehru parton gyerekek és felnőttek kedvelt helye lett.

Környezethez illeszkedő arányú, természetes anyaghasználatú kilátó létesült a Hármashatár-hegyen.

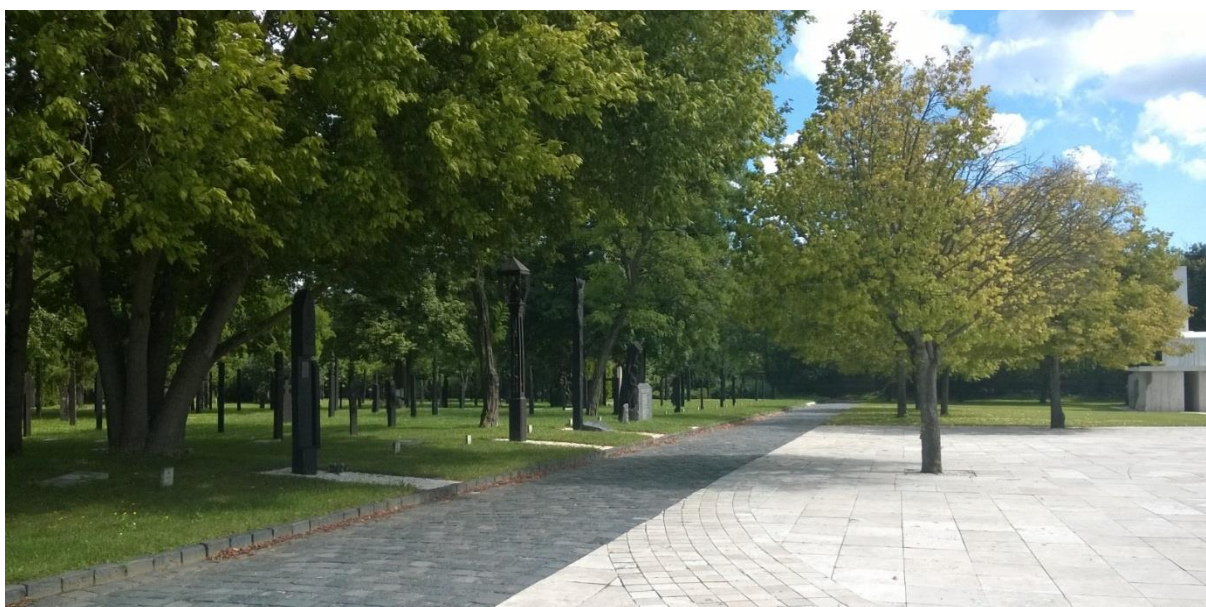
A Normafa környezete a közelmúltban megújult: a sétányon új padok, asztalok, szemetesek, irányjelző és tájékoztató táblák kaptak helyet, átépült az Anna-réti játszótér.

A megújult Normafa utcabútorai...

...és útjai

Az Újköztemető igényes burkolatai jól tükrözik a hely karakterét.

JÓ PÉLDÁK: SAJÁTOS ÉPÍTMÉNYFAJTÁK

7

7. JÓ PÉLDÁK: SAJÁTOS ÉPÍTMÉNYFAJTÁK

Egy település – különösen az olyan összetett település, mint Budapest – képét korántsem csak az épületek összessége határozza meg, hanem környezetünknek olyan részei is, mint a köztéri elemek, műtárgyak, közművek megjelenése. Az alábbiakban azokat a jó példákat gyűjtöttük össze, ahol az épített környezet egésze – épületek, köztéri elemek, műtárgyak, tájépítészeti elemek – összehangoltan, a hely karakteréhez illeszkedően kerültek kialakításra.

A Fővám tér és a Duna-part területén a köztér elemei nemcsak egymással, de a világörökségi helyszín értékeivel is összehangoltak. A minőségi burkolatok, az egymáshoz illeszkedő történeti és kortárs utcabútorok összességében jól használható, magas esztétikai minőségű környezetet hoznak létre.

IX. kerület, Duna-parti köztér a Budapesti Corvinus Egyetem előtt

Természetes kőburkolatok és kortárs kialakítás a historikus belvárosban, Fővám tér, Duna-part

Minőségi anyaghasználat, kidolgozott részletek – pollerek szegélyek, vízelvezetés gondos kialakítással

A közműberendezések, gépészeti részletek is a térrendszer részeként jelennek meg – a pad bevilágítót, szellőzőt rejt magában

Közterületbe illeszkedően elhelyezett ivókutak, tűzcsapok

Épülethez illeszkedően és szabadterben elhelyezett hulladékgyűjtők

Közművek sajátos építményeinek megfelelő elhelyezése

Az Egyetem tér megújítását az összehangolt részletek és a historikus örökséghez illő minőség jellemzi, míg az elemek stílusában a klasszikus és a kortárs részletek is megjelennek. A szezonális építmények jól egészítik ki a tér használatát.

V. kerület, Egyetem tér

Burkolatba rejtett közműelemek

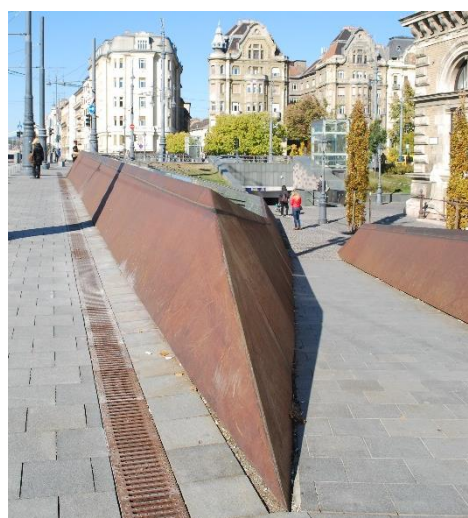
Közterületi tájékoztató, információs elemek

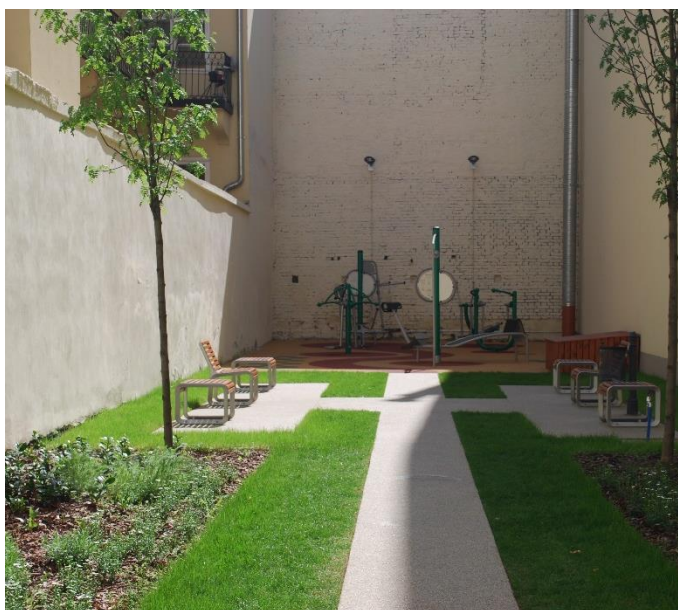
Közvilágítást szolgáló lámpatestek

A szintváltás elemeinek kialakításában fontos az akadálymentes megközelíthetőség szempontjainak érvényesítése mellett a környezethez illesztett építészeti minőség is. A *Belváros új főutcája* közterület-rehabilitációs projekt keretében a történeti városszövethez illeszkedő anyagokat használtak, de taktilis jelek és lejtetett szegélyek is beépültek. A Szerb utca – Fejér György utca sarkán készült fotón látható a közműelemek rejtett kialakítása, ami nem csak az esztétikum, hanem a vakok, gyengénlátók közlekedése miatt is fontos.

A Fővám téren a 4-es metró állomásához tartozó felülvilágítók, szellőzők és liftek esetében a műszaki és az esztétikai minőség nem egymást kizáró szempontok. A tereplépcsők, a rámpák és a korlátok teljesítik az akadálymentesség követelményeit, mégis egyedi megjelenésűek. A visszafogott járdaburkolat és a kortenacél burkolatú felülvilágítók kontrasztja a tájékozódást is segíti.

A sűrűn beépített történeti belvárosban különösen fontos a zöldfelületi arány növelése. A növények élő szervezetek, amelyek kiemelt szerepet játszanak a városi környezeti állapot és a levegő minőségének javításában. Ez viszont csak akkor lehetséges, ha megfelelő életteret biztosítunk a növények fejlődéséhez, és rendszeres karbantartást végzünk. A *Belváros új főutcája* rehabilitációs projekt keretében nagy hangsúlyt fektettek a virágládák, az ágyások, a szegélyek és a favermek egységes, a burkolattal és az utcabútorokkal harmonizáló kialakítására. A közösség életterének növelésére szokatlan, kreatív eszközök is bevetethetők. Ennek jó példája az V. kerületi Szerb utcában, egy foghíjtelken létrehozott játszótér.

A közszolgáltatásokat biztosító elemeknek nagy szerepük van a városi életminőség javításában, a parkok használatában és a köztisztaság megőrzésében. Mivel ezek az építmények jórészt a közterületeken kerülnek elhelyezésre, fontos a helytakarékos, visszafogott kialakítás. A *Nehru partra* telepített kiosk kompakt kialakítású, homlokzatburkolata időtálló és vandálbiztos. A kiosk a kiszolgáló funkciókat is integrálja, így az épületen és körülötte nem jelennek meg zavaró elemek.

A közlekedéshez kapcsolódó építmények – például megállók, liftek, kerékpártárolók, mélygarázsok lejtői, stb. – esetében különösen fontos az időtálló, rongálásbiztos kialakítás. A közbiztonságra és az akadálymentességre való tekintettel nem javasolt zárt, az átlátást gátló szerkezetek kihelyezése. Településképi szempontból sem javasolt tömör, vaskos, indokolatlanul nagy helyigényű objektumok telepítése. A dunai hajójáratok megállóiban például a BKK arculatával és a megújult belvárosi Duna-parttal egyaránt összhangban lévő kialakítás. A Csarnok téren kialakított transzparens liftház láttatni engedi a környezetében lévő történeti épületeket.